

Libro I

1558

"MAGIAE NATURALIS"

di

Giambattista della Porta

(1535-1615)

(a cura di Dr. Laura Balbiani)

PRAEFATIO AD LECTORES.

EN Præcox opus lectores candidi, cui si ornamenta id addidissem,
quod sanè animo constitueram, fortasse pleniori
obsequio abditarum naturæ rerum, literarumque præaudios
demererer. Hæc enim dum experiri ceperunt, nonnulli
ex aliorum laboribus gloriam aucupantes, cum tale
sibi ascriberent munus, diuersæ, vndique scripta cudebant,
& tam maleuolorum potuit liuor, vt cum auidius inuestigarentur, mutilata,
inordinataque in hominum lucem citius prodirent, quam putaramus, vti studiosus
quisque animaduertere poterit, sic multa de philosophorum famigerato
pharmaco illo, non iniucunda, inutiliaque omittuntur, pensique maioris,
quæ cum longum expostulassent tempus, in via erant. Multaque præterea
acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, &

tolluntur, non sine meo dolore, quæ potius admirando, & philosopho ingenioso dignissima, quam profani erant operis: unde cum illud non possim, quod velim, id necesse est velim, quod possum.

Mihi cum ab ineunte ætate hæc audiendi, cognoscendique innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratius pertinaci studio perdius, atque pernox, si qua extarent nostrorum maiorum monumenta reuoluerim, & si verbum protulerint, denotarim: nec minus aures adhibuimus sedulas, si qui hæc percallerent, vel ea cognosci aliquo modo possent, & lecta, auditaque diuturna experientia explorabam, ne intentatum aliquod remaneret, cum sæpe Ciceronis sententiæ meminissem, qui sic inquit: Par est eos, qui generi humano res vtilissimas, & perpensas, exploratasque memoriæ tradere concupierint, cuncta tentare. & nunquid ea experientiæ responderent denotabam: animo potius vera, quam falsa reperiendi: cum planè perspicerem non vana eos lucri spe, aut inanis gloriæ affectatione ea futuræ posteritati scriptis mandasse, quæ perpetuò essent duratura, sed vt vera eruerent naturæ secreta, patefacereque, haud sine minimo scribendi, inueniendique labore, & vbi veritati retulisse consona reperiēbamus, non sanè id mihi tam erat carum, quam quod eandem curam animos illi anxisse, ac sollicitauisse comperierim. At post longum naturalium rerum periculum, crebra est animaduersione perspectum, clareque nouimus in scribendo potius, quam explorando audiores eos extitisse, cum à veritate multa longe aliena scribant, ex aliis alio commutante, ac si ardua esset eorum operatio.

Narrat Cato hederaceum vasculum suapte natura vinum propalare an habeat immixtam aquam, cum vinum id, quod aquam habere putas, eodem mittas: si enim dilutum fuerit vinum, effluere, & remanere aquam, cum vinum hederacea materia non contineat: & antiquitus vasa fingi solita, quæ dilutum vinum explorarent, ad detegendas vindemiatorum fraudes excogitata. Transcribunt ab eo Plinius, & oens ferè, neque est aliquis tam longa successionis

serie, qui id experiatur, nam contrarium apparet, nec scimus qua ratione, aut experientia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protulisse, quod tritum ocymum celerrime scorpiones generet, ipse enim inanibus experiens ollis, quotidie ad Solem concalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehendit, & tamen leniter contusum lateribus humido loco Soli expositum, eos procreat paruulos, qui tum in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra ligna authores Plinium, & Albertum sæpissime falli? quorum alter nobilis, rusticus alter mendax dicatur cum ille aliorum testimonio fretus transcribat, hic suapte autoritate mentiatur, nec in dicendo sibi satis constet, nec quæ dicat de his nouerit, & paginas sæpe repleat cuiusmodi solent vetulæ effutire? Quid cæteros commemorem autoritate clarissimos viros, qui si qua protulerint, ea non præsentis solum inspectione, res & simplicia nouerunt opus subingredientia, sed alienis traditionibus connato, & importuno quoddam adiiciendi studio edocuerint, sic successiue errores propagantur, & in immensum postremo augescunt, vt ne vestigium quidem eorum appareat, & ægrè à primis cognoscantur, atque vt no[...] difficilis experimenti, sed ne sine risu quidem frequenti legi possint? Præterea multos omittimus, quos in præsentia recensere opus esse non duximus, qui circa salem, fabam, & enigmatum quibusdam inuolucris, parabolis, & verborum commentis data opera maximas tenebras offuderunt, dum mira ad posteros noscenda transmittunt, & montes pollicentur aureos: quis enim sciet vtrum talia nouerunt, vel aliud, & diuersum sæpe numero scribant, quam creditum ab eis fit? vnde ingenia, quæ sublimiora, & discendi cupidiora sunt, longissima temporis intercapedine detinentur, & tandem eorum animaduertentes inscitiam, quod se illa assequi posse diffidant, seseque operam, & oleum contriuisse intelligant, desperatione actos conteritos serò poenitet: alii deinde alieno periculo sapientes facti, prius hæc odisse discant, quam nosse. Multi quoque dum mira narrant, ne verbum

quidem proferunt vnum, vnde aliquid occurset lucis, vel ingeniosi habeant, vnde inuestigent: sed vti habent (credo) ex aliis, ita exhibuere, cauti ne vno detecti verbo, suam imperitiam prodant. Quod si me tali via vsurum existimetis, multa profecto repleuissem volumina, & in infinitum excresceret eorum numerus: quare hoc absit, sed quæ ex nostris naturalibus scientiis elegimus, quantulacunque fuerint vobis dedimus, nec tam pro eis vtilia, quam ansam maiora excogitandi, conficiendique præbeant: incomprehensarum enim rerum infinita est multitudo, & in immensum se porrigit, maiorque est, quam ab omnibus considerari possit. Ipsi enim omni ambitione ommissa ambiguitateque, sine fuce & fallaciis ea prodimus, quæ tacuerunt diu, vel scientis inuidia, vel noscentis inscitia, & quo tegebantur dilacerauimus velum: vt quæ hactenus prodigosæ naturæ gremio, & promptuariis testatissimorum virorum delituerant, in lucem emergant, & quomodo explorari quæque possint, vbi non iactantiam, non verborum inuolucra audietis, non aliorum authoritati confisus sum, nec nobis est visum honestè errare, optimos sequendo duces, sed rudius & planius, vt potuimus, sumus loquti, simplicia circumlocutionibus & distinctionibus nominauimus, sine quo multum tenebrarum effundi solet: legant hæc omnes, quanquam me scio ex hoc calumnia non cariturum, sed doctiorum aures offensurum, ait enim Plato ad Dionysium: Philosophiam videntur ridiculam facere, qui agrestibus & prophanis viris hæc tradere conantur. Sed reiiciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia, generosi enim animi non sunt, & vincat posteris iuuandi voluntas, scio enim eis profutura, nec parum fructum studiis allatura. Transfert Cicero à Platone nobis solum non esse natos, ortusque nostri partem patriam, partem parentes, partem amicos vindicare. Id tamen non inficior, obticuisse me aliqua, transposuisse, verborumque anfractu celasse, non sic tamen, vt ingeniosus quisque non detegat & percipiat: nec ab re id me potius fecisse censeatis, ne prophana turba, nec dum philosophiæ sacris initiata assequi ea

possit, neque ad eorum manus delata vilescant, id præcipue in noxiis, quæque maioris fuerint ponderis. Vos autem qui thesaurum præ manibus habetis, addite, demite, & quod facile vobis fuerit, germanum sensum eruite, & si experimenta occurrunt, aut vilia, aut nota, sine nausea prætermittantur, uobis enim non scripsimus, sed aliis, vt quæsitum quisque hauriat sibi cibum. Accipite igitur studiosi lectores labores longos non sine studio, vigiliis, sumptibus, & incommodis plurimis, quo elargiuntur animo, & intellectus, animique ambiguitatem omnem, atque inuidiam tollite, quæ mentis aciem præstringere solent, & veritatem impedire, rectoque iudicio res perpendite, dum ea periclitamini, quæ scripsimus, nam veritatem comperientes, meis fortasse studiis æquiores fueritis. Quanquam me non lateat inscios multos non defore, & omni seria re feriatos, qui hæc horrescant, iisque inuideant, & hæc non solum falsa, sed ne posse quidem fieri temere affirmet, dumque argumentis, & infinitis disputationibus verum eruere nituntur, faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant & eorum prodatur inscitia: isti veluti prophani à Magiæ nostræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis fidem non adhibent, ii modo quodam philosophiam conantur abolere, quod si aliqua prætermisimus, & inconcinnè diximus, scio nil esse tam ornatum, quod expoliri non possit, nec tam plenum, quod incrementum recipere nequeat.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI

MAGIAE NATURALIS, LIBER PRIMVS.

Quid sit Magia Naturalis.

CAPVT I.

MAGIAM A Perside nomen, & originem duxisse Porphyrius,
& Apuleius inter Platonicos astruunt non obscuro:
quanquam Suidas à Maguseis traxisse putet, illosque
Magos appellitant, quos Latini Sapientes, Græci Philosophos
ab vno Pythagora, Indi Gymnosophistas græcè,
Aegyptii Sacerdotes, Cabalistæ Prophetas, Babylonii,
nec non Assyrii Chaldæos, Celtæ Galli Druydas, & Bardos, qui & Semnothei
appellabantur:& tandem Magia diuersas apud gentes diuersis scætet
nominibus. Plerosque in ea fulfisse viros rerum naturæ callentissimos reperimus,
qualis fuerat Zoroaster Oromasi filius apud Persas, Numa
Pompilius apud Romanos, Thespion apud Gymnosophistas, Hermes
apud Aegyptios, Budda apud Babylonios, Zamolxis apud Thracas,
Abbaris verò apud Hyperboreos. Ipsam bipartitam faciunt, infamem alteram,
ac immundorum spirituum incantationibus concinnatam, & nephariæ
curiositatis esse afformatam, quam reconditoris literaturæ Græci
goetian++ vel Theurgian uocant, cui omnes aduersantur, ut quæ præstigia,
& phantasmata porrigat, quorum mox uestigium non remaneat. Naturalem

alteram, quisque veneratur, & colit, ut nil altius, nilque bonarum literarum candidatis plausibilis: nec aliud esse putent, quam naturalis Philosophiæ consummationem, summamque scientiam. Hæc plurimæ compos potestatis, abditis scatet mysteriis, ac delitescentium rerum contemplationem, qualitatem, proprietatem, ac totius Naturæ cognitionem elargitur, ut apex, & fastigium totius Philosophiæ. Docetque rerum adminiculo, & earum mutua, ac oportuna applicatione opera efficere, quæ vulgus putat miracula, omnem admirationem, humanumque captum excedentia. Ideo maximè in India, & Aethiopia vigeat, vbi animantium, herbarum, lapidum, cæterorumque ad id spectantium multa suppetebat facultas. Vnde qui visuri acceditis, nil aliud Magiæ Naturalis opera credatis, quam naturæ opera: ars autem illius est ministra, ac naturæ sedulo famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi deesse noscit, per vapores, numeros, qualitates oportunis illud instaurat temporibus. Vt in agricultura ipsa Natura herbas, plantulas, & segetes parit, ars autem præparat. Vnde rectè Plotinus Magum naturæ ministrum, non artificem vocat. Quali autem fungatur officio, & literatura minister hic, in sequenti demonstrare intendimus.

De Magi Institutione, & qualem oporteat esse Magiæ naturalis professorem.

CAPVT II.

NVNC Peruulgare fas est, quæ meminisse, & nouisse toto hoc opere Magum oporteat, vt omniquaque instructus,

latentes, & mirabiles Naturæ effectus pertingere auspicetur.

Iam ipsam actiuam, & naturalis Philosophiæ absolutam
portionem descripsimus. Iurè quidem primum
qui tanta debet maiestate pollere, exactum, & consummatum
in Philosophia, rerumque Naturæ disertissimum optare. causas enim,
principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit,
mutuum elementorum nexum, combinationem, vnde mixtorum scaturigo,
& interitus, meteoriam, maris æstus, coecos motus terram concutientes,
animantium, quadrupedum videlicet, aeriuaorum, aquatiliū, &
omnium vita fruuentium, & metallorum naturas, loca, & nomina, in quibus
oportet multum uersatum esse, vti legentibus liquidum fiet, nam
nominum diuersitate, similitudine, & ambiguitate, diu in aliquibus operibus,
uehementerque laborauimus. Neque enim id artificii inconuenientius esset, quam
instrumenta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque haud ignarum,
hæc enim huic arti multum congener, & simillima est, eamque sub hanc speciem
irrepsisse, & hominum mentes sic allectasse aiunt: & præsidia multa
præstat, docet enim mixtiones, temperies, & compari modo, ad ea peragenda
componere, & applicare. Inde profluit stirpium notitia, vt herbæ
diligenter inspiciantur aduenæ, indigenæque, necessaria admodum, vt
hinc omne dependeat. Mathematicas nouisse disciplinas oportet. nam sydereo
calore, multiuagis coelorum flexibus, & habitudinibus, quas docet
Astrologia, multa sunt, quæ operandi, patiendique vim pertrahunt, rerumque
occultæ manant proprietates, & virtutes. Magia Opticam continet facultatem
ad oculos pertinentem, quomodo subinde oculos fallat, visiones in
aquis, procul, in speculis, in orbem conglobatis, concauis, extensis, diuerseque
efformatis, è quibus pars magna naturalis Magiæ dependet. Omnibus
perpensis, has ipsa asseclas, & adiutrices artes sibi adsciuit: quique
has ignorauerit, penitus hinc secludendus est; nec Magum esse quempiam existimandum,

nisi disciplinis his insigniatur. Sit Magus naturæ dono artifex, & sciens ualde: nam sine artificio sciens, aut ignarus artifex, si quid naturale fortè non habeat, adeo coniuncta sunt, vt frustra terat operam, nec optato potiatur. Sunt autem quidam ita Naturæ muneribus in iis rebus habiles, & scientes, ut à Deo ficti esse videantur. Neque hæc ita dico, vt ars aliquid limare non possit, & quæ bona sint fieri meliora non posse, & quæ non optima aliquo modo acui & corrigi posse. Lynceis oculis perpendens, quæ se sibi demonstrant, vt re inspecta sedulo operetur, hoc dicere volui, vt si inscius fallitur, nobis vitio ne vertat, sed suam culpet inscitiam. hæc non tradentis, sed professoris imbecillitas est. Nam si hæc in manibus alicuius minus ingeniosi versabuntur: derogatur scientiæ fides, fitque, vt fortuita videantur, quæ verissima, ac necessariis eueniunt causis. Sic debita actiua passiuis addens mira produces, & si mirabiliora quæsieris, haberique vis, eorum sufficientis causæ cognitionem tollito. Nam qui causas nouerit, nimium authoritati derogat, illud enim mirum; cuius causa latet spectantem, eatenus rari, insuetique illud retinens, quatenus causæ abditæ sunt. Quidam lucernam extinxit, ac rursus muro, vel lapidi admouens accendebat, ceu rem mirandam, & tunc illud mirum videri desiit (inquit Galenus) cum sulphure contactum reperiere. Et Ephesius inquit: Miraculum inde soluitur, vnde videtur esse miraculum. Sit quoque diues: difficulter enim operamur, si opes non suppetunt. oportet enim ditari, vt philosophemur, non autem philosophari, vt ditemur. Sumptibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dumque attentius, examinatusque perquirat, patiens reuocare ne grauetur, nec laboribus parcat: ociosis enim, & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde recte Epicharmus dictitabat. Deos mortalibus omnia laboris precio vendere. Et si descriptioni non respondet effectus, aliquid defecisse scito, non enim rudibus, & tyronibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorum opiniones circa mirabilium operationum causas.

CAPVT III.

QVOS Sæpe intuemur Naturæ effectus, in causarum dignotione sic accendit priscorum philosophorum animos, vt in eo non parum insudarint, & hallucinati sint, ac varii varias dixerint opiniones, quas antequam vltius progrediamur, referre censuimus. Principio, vt ab vltimis opiniones repetam, Aegyptii omnes, quos primum liquet coelorum effectus scrutari, & metiri ausos, postquam perpetuæ serenitatis obsequio, in camporum patentium æquoribus habitantes, cum è terra nihil emereret, quod contemplationi coeli officere possit, æterna semper clara, perspicuaque sidera deprehendentes, omnem curam in siderum cognitione influxuum posuerunt. cumque ociosus valde perterreret causarum aucupium, coelo, & sideribus ascripsere cuncta, vt inde duceret vnumquodque fatum, coelique influxum in exortus hora, & interitus, stellarum reciprocationibus, effectus producebant miros. vnde certis sub horis, statis temporibus, & aspectibus omnia parari, colligique cæpere: nec vltra progressi suam tuentur opinionem. Alii deinde Philosophi ab elementis omnia progredi, eaque statuerunt principia, & causas: vti Hippasus Metapontinus, & Heraclides Ponticus ignem: Diogenes Apolloniates, & Anaximenes aerem: Thales Milesius aquam: Hesiodus terram: Hippon verò & Critias horum vapores. Alii qualitatibus ascripsere: vti Parmenides frigido, & calido: magnaue medicorum pars per frigidum, humidum, calidum, & siccum:

quando simul conferuntur ex eorum victoria, has mirabilium radices statuere: quæque in medium protulere experimenta, iis componi, ac causæ reperiri posse credunt. Addidit Empedocles Agrigentinus elementis, vti non sufficientibus concordiam, & litem: ex vna res gigni, & corrumpi ex altera. Cirticus Zeno materiei Deum: quorum efficiendi vnum, patiendi alterum fecit principium. Recentiorum verò philosophorum ætas, inspecta re, id tueri non posse iudicauere, nam contraria sæpe qualitatibus operantur, ac vltra elementa, & qualitates, aliquid aliud esse coniectarunt. Plato enim, & Aristoteles, qui philosophiæ culmen retigere, finemque imposuerunt altius rimati, multaque reperierunt ex elementorum qualitatibus, vti virtutes substantialibus formis connatas: sic per se vnum, per accidens aliud, & multa, quæ in sequentibus aperiuntur.

Vnde rerum vires patentes, abditæque eueniant.

CAPVT III.

IAM Antiquorum quisque in patentibus, abditisque rerum virtutibus est digladius: nec eos redarguere opus esse censui, cum communi omnium præceptore, ac summo Peripateticorum Principi fuerint affatim confutata. Nunc autem; vt enucleatius patescant omnia, æquum est meminisse, à quibus vires nanciscamur, non minimum in reperiendis nouis, componendisque profuturum, vt separare, & discernere discant, ne omnem veri seriem conturbent. Cum ex eodem mixto plures

fluitent effectus varii admodum & diuersi: ex vno autem peroriri principio est omnibus in confesso, cuiusmodi multa in processu leguntur exempla. iamque vnde proficiscantur apertè dicturis paulo altius exordiendum est. Cuiuscunque naturalis substantiæ (nam substantiam voco id, quod est ex vtraque compactum) compositioni materia, formaque vti principia eueniunt: nec qualitatum functiones eiicimus, quæ ex primordiis in elementis latitabant, ternumque simul replent numerum. Cum elementa ipsa in alicuius efformatione veniunt, retinet efformatum qualitates præexcellentes aliquas, è quibus quanquam cunctæ in effectuum productione concurrant, à superioribus totum peruenisse creditur, cum sibi reliquorum vires ascribant: si enim æquè omnes decertarent, inconspicua esset eorum virtus. Nec materia quodammodo viribus est viduata: non illa princeps, simplexque est, qua de memoro, sed quæ ex elementorum vi, substantiisque enata est, è duobus maximè patibilibus, terra videlicet, & aqua. & quas aliquando solet Aristoteles secundarias qualitates, & corporeos effectus appellare: nos materiei functiones, siue vires, siue alio vocabulo gaudent, cognominemus: vti rarum, densum, asperum, læue, durum, fissile, materiei gremio penitus constituta, ab elementis tamen omnia veniunt. Rectius igitur censui ne confundantur, qualitatum effectus à temperatura, materiæ verò à consistentia effluere. At formæ tanta vis inest, vt quos omnes intuemur effectus, ab ipsa primum progigni nemini sit non cognitum, diuinumque habeat exordium, veluti superior, & præstantissima: per se sine alterius adminiculo, eis vti instrumentis vtitur, vt citius, & commodius actionem expediat. quique animum minime addictum, assuetumque speculationibus habet a temperamento, materiaque omne effici posse putat, cum iis tanquam per instrumenta fiant. Opifex enim si in alicuius constructione simulachri aliquo vtitur stylo, vel scalpro; non vt agens vtitur, sed suppeditando vt nauius expediat. Tres igitur cum in vnoquoque sint efficientes causæ, non

feriari, aut cessare putes, sed foetificantes omnes, remissius vnam, validius reliquam: omnium verò maximè forma ipsa id efficit, reliquas corroborans. & si deficeret, irritas faceret, & frustarentur: cum non sufficiant coelestibus muneribus capiendis. Et quanquam sola exprimere eos non possit, quin reliquæ suos depromant, tamen nec confunduntur, nec diuersæ fiunt, sed ita inter se colligantur, vt mutuo indigeant opere. Qui recte id rationis indagine cernere nouerit, obscuritatis nihil habet, nec veri scientiam confundet.

Vnde vis ea, quæ rei dicitur proprietas, non à temperamento, sed ab ipsa euenit forma, & vt omnium præstantissima, compari quoque euenit loco: à suprema igitur vertigine proximè, huic ab intelligentiis, illis denique ab ipso Deo, sic quæ formæ eadem est, & proprietatum origo. Nam Deus, vt sentit Plato, cum primitus coelos, sidera, ipsaque rerum primordia ortus, & interitus vicissitudine marcescentia, suæ diuinitatis omnipotentia, apto modulamine condidisset, dein animantium, stirpium, & inanimatorum genera, ne illa eadem cum coelo conditione forent, coelorum, elementorumque viribus accitis, per gradus assignauit, inferiora supernis ancillari fatali lege sanciuit, & formam vnicuique suam sydereo lapsu viribus cumulata immisit: & ne continua rerum desisteret procreatio, singula semen proferre iussit, & formam præparatis foenerari. sic ab ipso coelo deuenientes formas diuinas, & coelestes esse necessariò pronuntiabis, in qua formarum exemplar, & nobilissima consistit causa, quam Plato idem philosophorum princeps mundi animam vocat, summus item Aristoteles vniuersalem naturam, Auicenna autem formarum datorem. Ipse non de re vti caduca, sed ex se eliciens, & immittens, primo intelligentiis, stellisque impartitur, deinde elementa tanquam per instrumenta materiam disponentia aspectibus informat. Quis est ergo tam demens, tam male à Natura informatus: vt si hæc ab elementis, coelo, intelligentiis, & denique ab ipso Deo veniat, coelestem dicat, quod naturam illam non sapiat, & diuinam quodammodo maiestatem

non redoleat, & quum tanta sit cum eo affinitas, opera efficiat, quibus
nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari possit? Multa fastidientis lectionis
argumenta relinquimus, siquidem singulatim vires vberius sumus explanaturi.

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAPVT V.

HAEC Igitur rerum combinatio, hæc series, & ordo diuinæ
deseruiens prouidentia, vt quæ reguntur inferiora
hæc omnia, ab ipso Deo primitus seriatim procedant, &
operandi virtutem suscipiant. Deus enim (vt Macrobius
ait) qui prima causa, & rerum princeps, & origo, suæ
maiestatis foecunditate mentem creauit, hæc autem animam,
quæ partim rationem, quam diuinis rebus, vtpote coelo, & sempiternis
ignibus impartitur: (ideo enim diuinis dicuntur animatæ mentibus)
partim quoque, & sentiendi, & crescendi caducis rebus vim largitur, id Maro
sentiens mundi animam his mentem vocat.
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Homo igitur cum medius in vtroque consistat, & à coelo nobilitate recedens
& rationis particeps, qua meretur cæteris præstare animalibus, & sentiendi
vim retinet. reliqua deinde animalia, vt ab eo degenerantia, duo tantum
retinet remanentia, sentire, & crescere. Arbores autem quia sensu, rationeque
carent, cum crescendi tantum indigeant vsu, hoc potiri, solumque
crescere, & hac parte viuere dicuntur. id deinde exprimit Poeta paulo post
Vnde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus. &c.

Cum ergo ab ipso Deo mens, à mente anima proficiscatur, & ipsa omnia quæ suquuntur animet, vt conueniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum sensu, hic autem reliquis intellectu, sic vt à prima causa, tanquam funiculus à coelo ad infima vsque hæc tensus, mutua quadam colligantia, & continuitate, vt superior virtus radios spargendo, ad hæc veniet, quod si extremum vnum tangatur, tremat, & reliquum moueat, iurè hunc nexum anulos, vel catenam dixerimus, & Platonis anulis, & Homeri aureæ catenæ congruere videbitur, qui diuinarum omnium inuentionum fons, & origo, sub figmenti nube id sapientibus intelligi dedit.

++greek citation, 4 lines++

Vt primò Deus rerum opifex ipsius fecit prouidentia, vt inferiora hæc omnia necessaria quadam naturæ lege à superioribus regantur. Hæc noscens Magus, vt agricola vltimos vitibus; sic ipse coelo terram, vel vt apertius loquat, inferna hæc superiorum dotibus, mirificisque virtutibus maritat, & inde arcana naturæ gremio penitus latitantia: veluti minister in publicum promit, quæque assidua exploratione vera nouerit, vt omnes cunctorum artificis amore flagrantem, sui conentur omnipotentiam laudare, & venerari.

De Elementis, eorumque virtutibus.

CAPVT VI.

HACTENVS De substantialis formæ ortu, rerumque serie. Nunc autem quæ occulta eueniunt proprietate, dissident similtate, & amicitiae nexu conuinciuntur, & quomodo experienda per similitudinem, & reliqua docere

conandum: sed ne ordinem conturbemus, à rerum elementis
orsi, quæ primigenia rerum semina statuit Natura,
ad cætera paulatim deueniemus, quæ nostro opere cognosci, & sciri
necessaria videbuntur. Rerum hæc cunctarum semina elementa, simplicia
corpora (nunc autem illegitima, spuria, & adulterina: nam aliis mixta vt
magis, & minus transmutantur) materiale principium naturalis sunt corporis,
perpetua vicissitudine alterabilia, & vertibilia agitantur, atque intra ingentes
coeli fornices ita sunt conglobata, vt totum hunc sublunarem repleant
mundum. Ignis enim leuissimus, purissimusque, vt visum effugiat, in
altum se sustulit, & superiorem sibi adsciuit locum, quem æthera appellant.
Huic proximum elementum spiritus, quem Aerem vocant, paulò igne ponderosior,
immensa amplitudine circumfusus, per cuncta meabilis ad suam
nos reddit qualitatem, nunc in nubes densatur, nunc cogitur in nebulas, &
resoluitur. Succedit his aqua, inde vltimum ex defæcatis elementis abrasum,
coalitumque, quod terra dicitur, cunctisque substernitur, vasta, impenetrabilis,
& solidissima, vt nil tangi possit solidum, quod terræ sit expers, &
nil vacuum sine igne. Ipsa medii spatio æquilibrata, obuallatur omnibus,
immobilis sola residens, alia nanque rotata vertigine motu orbico circumferuntur:
Singula tamen vicinia, veluti quibusdam vlnis complectuntur,
& contrariis dissident qualitibus. At natura sagax rato modulo, miraque
oportunitate hanc machinam architectata est. Cum binæ essent in vnoquoque
qualitates, in aliquibus iugabilis societas, in aliquibus verò discrepantia,
talem singulis de duobus alteram dedit, vt cui adhæreat, agnatam sibi, &
similem habeat qualitatem: vti aer, & ignis, alter enim calidus, & siccus,
alter verò calidus, & humidus: siccum enim, & humidum contraria sunt,
conciliatione tamen socii caloris copulantur: Sic terra frigida, & sicca est,
aqua autem frigida, & humida, quæ & si per siccum, & humidum sunt aduersantia,
connectuntur tamen frigiditatis societate, aliter enim difficilis

esset eorum concordia: sic ignis paulatim in aerem vertitur, per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terram per frigidum, & terra igni per siccum coniungitur, & ita prouidissimè gradiuntur: inde ordine præpostero, denuo transmutantur, & ex se inuicem fiunt. faciles tamen transitus, cum communem nacta sunt qualitatem: vti ignis, & aer per caliditatem: quæque autem ambabus sunt opposita qualitibus, vt ignis, & aqua, tardius difficilisque vertuntur. Hæc igitur tanquam fundamenta statuuntur mixtorum omnium, è quibus multæ veniunt operationes.

De qualitatibus elementorum, & eorundem operationibus.

CAPVT VII.

QVATVOR Iam præfatis corporibus quatuor insunt qualitates elementariæ, quæ mutuò inter se commeant, è quibus omnia, quæ ortum, & interitum agnoscunt, gignuntur, & perimuntur: scilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas. & principes dicuntur, cum ab elementis elabantur primò, & ex iis secundarii emanent effectus, quarum duæ effectrices sunt, caliditas, & frigiditas: quæ plus ad agendum: quam patiendum natæ sunt, patiuntur aliæ humiditas, & siccitas, non quod prorsus orientur, sed quia ab aliis conseruentur, & inducantur. Secundariæ dicuntur, quasi primis inseruientes: & secundo operari dicuntur, vt emollire, maturare, resolvere, tenuiorem reddere, vti cum calidum in mixtum aliquod agens, educit impurum, & dum suæ actioni idoneum reddere tentat, vt simplicius fiat, euadit tenue: sic frigidum conseruat, constringit & congelat: siccum inspissat,

& exasperat: nam dum exedit in illius superficie humidum, quæ consumere non valet, indurat: vnde superficiei scabrities inducitur. nam vacuitate depressa, & eleuata duritie, partium fit aperitas, & prominentia euenit. Sic humidum auget, corrumpit, & plerunque per se vnum facit, per accidens aliud: vt ex maturatione, constrictione, expulsionem, & iis similibus, lac, vrinam, menstruum, sudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis dicuntur qualitates, sic secundis inseruientes, vt illæ primis, & quandoque in aliquibus operantur membris, vt caput corroborare, renibus consulere: quas & nonnulli quartas vocant. Hinc multa eueniunt experimenta, vt passim in opere conspicitur: ad explendam tamen historiam earum ab re non fuit commouisse, ne aliquid desiderari possit, vt instructus artifex ritè noscat vires, & operandi semitam.

Abstusaererum proprietates uariae, quae ab ipsa eueniunt Forma.

CAPVT VIII.

MVLTAE Sunt rerum idiosunkrisiaii++, id est occultæ proprietates, viresque: non ex elementorum qualitatibus, sed à forma ipsa vti diximus, & cum ab ea eueniant, materia exigua maximum demonstrat effectum, quod materiei contrarium est: vt enim promptius agat, maiorem exposcit materiem. occultæ sunt, quia certis demonstrationibus sciri non possunt. Ideo antiqui sapientes illi terminum quendam constituendum esse decreuerunt, vltra quem rationibus progredi non possent,

cum multa sint in Naturæ penetralibus, occulta plena energia, quorum causas indagare nec potest, nec capit humanæ coniectura mentis: Naturæ enim obscuritate, & abdita maiestate latent, potiusque hæc admirari, quam sciri voluit. Vnde ait Theophrastus. Qui de omnibus rationem quæritat, simul cum ratione scientiam tollit. & Alexander multa dicit esse, quorum nulla ratio reddi potest, modum penitus humani ingenii excedentia, Deo duntaxat cognita immortalis, qui omnium parens rerum, atque author est: quæ cum elementorum naturam, & vires superent, demonstrationibus arctari minime possunt: sic quæ à veteribus Philosophis reperta, potius admirati reliquere, quam rationem afferre conati sunt. Nec solum mirati animalia quæque creasse, & variis differre figuris, & magnitudinibus, sed secundum speciei quoque varietatem unicuique proprietatem quandam, & peculiarem tribuisse, qua cæteris moribus, & operationibus distent. exempla proponemus eorum multa, quæ fortasse lectoribus voluptuosa, & non iniucunda erunt. Veluti cum ferox Taurus fico arbori alligatur mitescit, domaturque: & illitis rosaceo naribus, rotata vertigine concidit. vt Zoroaster ait, qui ex delectis veterum placitis Geoponica scripsit: & tenerescit Gallus, qui ex eadem arbore pependerit. Vultures, & scarabeos rosarum odore extingui tradit Aristoteles: Si capræ barbam, quam aruncum vocant, è grege manibus apprehenderit trahens, tota subsistitur grex, pabuloque relicto obstupent omnes, nec prius admirari desinunt, quam rei gnarus ille reliquerit, vt Aristoteles ait. decepti multi de eringio herba protulere, aruncum enim *krunkon* Græci dicunt, & vocabuli conformitas erroris causa fuit, cum experientiæ non respondeat. Hyæna si hominem canemque soporantem aspexerit, suum iuxta illud protendit corpus, sique dormientis corpus superarit, delirum efficit, & ne sibi obsistat, manus erodit: si proceritate superabitur, celerem arripit fugam: vti Nestor in sua tradit Panacæa. Si quoque sæuiens hyæna occurrit, caue ne illam à dextra excipias: stuporem

enim inducit maximum, cui obsistendi non amplius facultas dabitur,
nec tibi ipsi poteris auxiliari, si è læua inuaseris, stupore obreptam enecabis:
eius vmbra canes elingues reddit, & obmutescere facit, quod sentiens insecuta
aduerso syderis lumine currit, & infestantum ora canum verberat vmbra.
Febricitans leo vorata simia liberatur. Capræ, hircique culturæ
veneno sunt: nonnullas enim satas oleas, vitesque corrumpunt, vt sterilescent,
sic non iniuria factum, vt Libero patri vitis repertori hircus immolaretur, &
Mineræ capra vt capite poenas daret. Olea virginea manu decerpta, & plantata
vberiores præbet fructus, si à meretrice, sterilescit. Serpens, vel vipera
calamo percussa torpet, si denuo percusseris, sese recolligens aufugit.
Apuleius sic ait: Serpens cauernam subiens, si sinistra manu fuerit detracta,
paruo extrahitur negotio, si verò dextra extrahi nequit. Vipera, ramulo
fagi in eam coniecto, obstupet. Formicæ, ne condita frumenti acerua
foras pullulent, medullam extrahunt. Struthiocamelus occultiore vi ferrum
concoquit, & in alimoniam conuertit. Gallinacei, circulo è sarmentis
collo ipsorum addito, non canunt. Sic marina stella tam concoquendi vi prædita
est, vt cochleas integras, & stellas deuoret, & comminuat. echeneis++ à Latinis
Remora, & Remiligo, paruus admodum pisciculus gubernaculo adhærens,
velificantes naues, & secundo vento concitatas robusto fræno remoratur.
is ruant venti, sæuiant procellæ, vires omnes compescit, immobiles reddit,
ac si anchoris, firmisque vinculis alligaretur. Torpedo tantam vim stupefaciendi
habet, vt è longinquo capta, fuscina, hamo, seta, arundine
contingendo, piscatoris artus obtorpescant, piscibusque quibuslibet, quos
cupit, & veloces, stupore eos afficiens, vescitur: capiti tamen admota,
dolores lenit, & compescit: frequenti vsu, Platonis, Aristotelis, Galeni,
& Aeliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes
nauseabundos facit, vt facilè vomituriant, prægnantibus noxam abortiundo
defert. Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, vt si in viridem, & vegetem

arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, & eorum dolores lenit,
Laurus & ficus è coelo non tanguntur, nec vituli marini tergo, nec hyænæ
pellis, nec alba vitis: quare nautæ iis vela muniunt: ne fulmine icta deflagrent,
& decidant, hoc Octavius se muniebat Augustus, lauro Tiberius Cæsar,
quam pro corona gestabat, ne tonitru afflarentur: non enim solum fulminis
impetum euadunt, sed aduersam fulminis ictum retorquentem naturam habent,
& Tarcon albis vitibus dumum seperat. Corpus, quod fulmine icitur,
incompactum permanet, vnde cadauera ipsa syderata veteres vrere non
curabant, nec terra obruebant, cum corruptionem non sentiant: sed putredine
immunia durent. Sic obiurgatione vates dignos existimamus, qui coelestis
aurigationis rectorem Phaetontem de coelo tactum in vallibus computruisse
cecinerunt. Rupicis auiculæ conspectu regius sanatur morbus.

Tanta est lysimachiæ uis, vt discordantibus iumentis iugo imposita, asperitatem
cohibeat. Buglosson herba in vinum coniecta animi voluptatem
auget, vt Euphrosianum dicant. Ocymum, vti Theophrastus prodidit, maledictis,
& conuitiis lacessitum, dum seueris, vberius & celerius nascitur.

Vnde ex eodem fonte manasse puto id, quod prouerbii loco apud nos
iactatur: Ocymum serito, & fortasse Persius huc alluserit sanariolo.

Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

Nec minus Rutam iniuriis si quis persequitur, prodesse certissimum est: immomelius
furtiua prouenit: vt veteres crediderunt: Idem euenit apio, quanto magis pedibus
perculcatur. Adamas indicus duris quibuslibet resistit, dum hircino sanguine
perluitur mollescit, & frangitur. Rhabarbarum ex humoribus solam purgat bilem,
Epithimum atram, Agaricum pituitam. Nec minus admirationis habent: quæ ex
medelis animalium medicorum cura sunt reperta: vti canis vomitione ex herbis
quibusdam aluum purgant, & Ibis Aegyptia curat. Capræ in Creta venenatis
infixæ sagittis, & sauciæ herbam quærunt, quam Dictamum vocant,
eamque gustantes, sagittas è corpore eiiciunt. Marinæ aues exulceratis rostris

cunila medentur. Testudo serpente depasto infirmata, eius venenum origani esu aufert: & contra eum dimicatura hoc se munit. Cum mandragoræ mala vrsi gustauerunt, eunt obuiam, ne malum in perniciem conualescat, & moriantur, formicas comedendo. Et ceruus vbi venenata aduertit pabula, sibi cinara medetur herba. Elephas chamæleonte iam depasto, qui frondibus concolor immoratur, suo veneno occurrit oleastrum desumens. Panthæræ veneno deuorato carnibus insperso à venatoribus, ne extinguantur, humanum stercus inueniunt: quo sibi medentur. Palumbes, graculi, & merulæ laurifolio. Columbi, & gallinacei helxine pasti annum fastidium deducunt. Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauerunt, vexatis pullorum oculis illa medentes. Sic putrescente terra animalia quædam in alienigenam deficiunt naturam. Eruca ascitis alis in papilionem desciscit. Eruca in fico enata in cantharides mutantur. Hydrus iam lacubus, vel stagnantibus aquis exhaustis in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniunt: vti accipiter, vpupa, erythacus, & phænicurus in æstate mutantur sæpe. Ficedula, & atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos mutuò comitant, vt quæ fuerit ficedula autumnò, vindemiarum calce in atricapillam vertatur. Sic triticum in lolium, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter seratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbrium mutari. Galeni quoque patris testimonio, cum triticum & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret, seminaret: in tritico lolium, in hordeo parum inuenit. & multa quoque refert, hæc tamen sufficiant enarrasse.

De Sympathia, & Antipathia, & ut per eas

rerum, uirtutes experiri, & reperiri possint.

CAPVT IX.

EX Proprietatibus quoque occultis animatibus, vegetabilibus,
& speciebus omnibus inest (vt ita dicam) compassio
quædam, quam Græci sumpatheian++, & antipatheian++,
nos tritius consensum, dissensumque dicimus: quædam
enim mutuo connubio sibi associantur, & tanquam foedere
deuinciuntur, aliqua verò sibi ipsis infesta, & simultate
dissentiunt, cæcisque laborant discordiis: vel horrible aliquod, & destructiuum
habent, quod rationibus vllis & probabilibus, nec quæri nec arctari
possunt: nec prudentis erit huiusmodi causarum aucupio probare, nisi
quod spectaculo eo fuerit Natura ipsa delectata, nec aliquid placuit esse sine
pari, & nil esse in Naturæ occultis quod arcana quadam proprietate non
vigeat, & peculiari: quorum admiratione ductus Empedocles omnia per litem,
& concordiam fieri, & dissipari affirmavit, ac illa rerum omnium semina
esse, & reperiri in elementis per qualitates sibi inuicem dissidentes &
consentientes, quas diximus: ac denique in ipso coelo: vti Iuppiter, & Venus
planetas omnes diligunt præter Martem, & Saturnum: Venus amica
est Marti, cui Planetæ cæteri aduersantur. Est & alia amicitia, inimicitiaque
per oppositiones domorum, & exaltationes. Flagrant enim odio signa,
& amicitiae nexu conuinciuntur, vt canit Manilius.
Quin etiam propriis inter se legibus astra
Conueniunt, & certa gerunt commercia rerum,
Inque vicem præstant visus, atque auribus hærent,
Aut odium, foedusque gerunt, conuersaque quædam

In semet proprio ducuntur plena furore. &c.

Et latius patent in Astrologorum libris, sed magis in animantibus perspicuæ.

Vti homines, & serpentes adeo irreconciliabili dissident simultate, vt statim

viso serpente homo expauescat, & foeminæ vterum gerenti occurrens

partum abortu vitiet. Nec minus ieiuni hominis saliuæ scorpiones interimit.

Crocodilus niliacus, & panthæra sæua homini sunt: hic illum deuorat, sed

ab hyæna maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim est

hostis à Natura datus: apricanti enim insidiatur: nam hic rictu immenso dum

os gerit patulum, in illius perniciem inhians, in oris hiatum ille intrat, & per

latum guttur in aluum delabatur, & exesis visceribus è mortui ventre progreditur:

dissidet tamen cum phalange, & cum aspide belligerans sæpe interit.

Homini sic lupi visus est noxius, vt quem priorem contemplatus

fuerit, vocem adimat, & anticipatus obtutu nocentis: licet clamare desideret:

vocis tamen ministerio careat: si se præuisum senserit, conticescit, &

ferocitate torpescente grauem virium iacturam facit: vnde natum prouerbium:

Lupus est in fabula, à Platone in Politiis traditum. Et lupus si equum

mordicus læserit, equus eximia pernicitate cursus pollebit, & si luporum

vestigia conculcet casu, obstupescit, & crura torpore hebescunt, vt Pamphilus

ait. Habet & cum oue internecinum bellum, & sic eum formidat, vt

occisæ ouis à lupo pelles, & vellera neta, si ex his vestes conficiantur, longè

quam cæteræ sint ad procreandos pediculos aptæ. & carnes, quæ lupinos

sensere morsus tenerescunt, & suauiores fiunt. Cauda, caputque lupi, si

in præsepe pendulum fuerit, moerore oues officiet, vt relicto pascendi studio,

præsidium implorent. Lupo canis inimicus, homini amicus, & equus,

cui gryphes, & vrsi aduersantur. Araneus cum bufone, & serpentibus

dissidet, vt conspecto hoste filo se libret, & aculeum fronti infigat, & mortem

deferat. Leo ferarum generosissimus, animalibus cunctis tremendus,

expauescit, eumque terret galli gallinacei cantus, albi præcipuè, & crista.

Simius testudinem horret, statimque visa fugit, & vociferat. Elephas animalium
 terrestrium maximus, magnitudine stupenda, subrumi suis grunnitum
 maximè perhorrescit: vt Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone
 continua dimicatio. Gallinaceus pullus ipsum non curat, & tantam
 eius molem in ludicra vertit, milui tamen vmbram timet, eumque expulit.
 Elephas quoque nec minus arietem timet: dum enim feritate effertur,
 ariete viso mansuescit, ac conflaccescit impetus: quibus Romani machina
 mentis Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam verterunt, amplaque
 victoria sunt potiti. Salo asinum odit, & cum eo prælium est illi: nam fruticetis,
 vel vepribus scabendi causa sese atterens, vt quas adhuc tenellas
 frondes deuoret, nidos dissipat: vt oua deiiciat, & pulli è nido decidant metu:
 at ipsa rostro vlcera fodiens & lancinans, narium mollia pungit. Accipiter
 columbino generi hostis infestus, hoc tuetur tinnunculus, cuius conspectum,
 vocemque formidat accipiter, nec eas hoc latet, quod vbicunque
 residet tinnunculus protectoris fiducia è loco non facessunt. Cornix, &
 noctua perpetuum gerunt bellum, inuicem foetibus insidiantes, ouaque absumunt,
 & exedunt, noctu hæc, interdiu altera, tunc cum sit luce potentior.
 Cum noctua auiculæ omnes, dum circumuolant, & percutiunt. Cornici
 inimicus est mustela. Miluus coruo inimicus, qui volatu præstantior, &
 vnguibus validior, prædam eripit. hic quoque uulpi. sic anas gauiæ, harpa
 araneæ, & stellioni, pipo ardeolæ, æsalo, & coruus uulturi, florus equo,
 coluta asino: dormiens enim in præsepio, narem subiens asini, impedit esum.
 ardeola cum aquila, alauda cum uulpe, aquila cum dracone, trochilo &
 oleribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter belligeratur, inuicem se confodiunt,
 vt simul emoriantur. Et aquatilia odio flagrant, vt mugil, & lupo,
 vt sæpe mugili à lupo cauda abscindatur: sic conger, & muræna caudas
 sibi mutuò prærodunt. Locustæ polypos horrent, vt brachiis vinciantur,
 & emoriantur. Est & vermiculus in mari oestrum nuncupatus, scorpioni similis,

aranei magnitudine, thynnis, & xiphiae sub pinna affigit sese aculeo, vt interdum in nauigia insiliant dolore nimio. Serpit & hæc similtas inter plantas: vti quercus, & olea, & tam pertinaciter odio dissident, vt si quercus in oliueto nata fuerit, fugiat, introrsum commeet, & exarescat: vel olea in querceto radices maximè noxias relinquit, vt eas enecet. si eandem iuxta iuglandem nucem seueris, harum alteram necesse est, aut emori, aut infirmam semper esse. Et nucis umbra satis omnibus inimica, & quæcunque attingerit, veneno inuadit illicò, nocet & stillicidii ratione, cum humor è frondibus diffunditur. Pernicialia sunt brassicæ, & vitis odia, ac spectanda earum dimicatio: vitis enim cum intortis clauiculis omnia complecti soleat, solam refugit brassicam: nam propè sentiens, in aduersam partem se torquet, vt si quis eam admoneret hostem esse in propinquo, dumque coquitur brassica, vinum vel si paucissimum instilles, nec coquitur, nec ipsius color constat. Ipsumque olus, quo vitis fugatur aduersum cyclamino, & origano perarescit, vt vnum vireat, alterum pereat necesse est: iuxtaque consociatæ sæpe aridæ spectantur. Sic quoque vitis laurum odit, quia odore deteriorem facit. Nam eam olfacere, & allicere dicunt, quamobrem cum germen eo accesserit, retrograditur inimicum fugiens odorem. Mira quoque arundinis, & filicis discordia, & peruicacia, vt altera alteram necet: nam filicis radix contusa è cannis spicula corpori infixæ deiicit: & si quis arundinem penitus non nasci volet, filice vomeri imposito exaretur locus, sic filices arundine sectas, minime renasci cognoscet. Cucumeres oleum mirè oderunt, vt contra ipsum refugiant, & si pendent, velut hamus plicentur: quod vna nocte deprehenditur. nec id satis omnibus gratum, emoritur enim stirps, quæ fuerit eo peruncta, vnde oleosæ arbores, cæterarum insitiones, & consortium respuunt, pinguem resinam, & picem collachrymantes, vel quippiam oleaginum plorantes. Vnde quercus pyra afferre, platanus poma, punica mala myrtus dicuntur. In picea verò, & pinu insitus

termes non compræhendit. Orobanche eruum necat amplexu, & foenum græcum radici adnascens, & fabas maximè iuxta nascens inanescit, & necantur, & iuxta eas maximè nasci amat. Lappa lenti aduersatur: Aegylops, & æra tritico, & hordeo. Cicer herbas omnes enecat, & seipsum, & tribulum celerrimè. Cytisus vicina omnia strangulat, eo valentior auro est, nam cytisum ipsum interimit. Serpentes fraxini vmbram fugiunt, quanquam in longum porrectam, vt si locum in agro circundes igne, serpentes citius in flammam, quam ad arboris vmbram confugiant. Rhododaphne foliis, & floribus iumentis omnibus perniciosa est, homini verò contra serpentes præsidium. Veratrum, & cicuta homini pestifera: illo coturnices, hac sturnos vesci constat: quod eleganter expressit Lucretius:

Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta

Barbigeras pecudes, hominumque est acre venenum. & alibi

Præterea nobis veratrum est acre venenum,

At capris adipem, & coturnicibus auget.

Ferulæ asinis gratissimo sunt pabulo, cæteris verò iumentis præsentaneo veneno,

vnde id animal Libero patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutæ

venenum, platano radicibus infuso gaudium. Scorpio si repit per aconitum

stupet, & torpescit. Est quoque herba nomine Cerastis, cuius sisque semen

manibus, digitisque tractauerit, impune scorpium conterat. Feles cohortales

gallinas, & aues non inuadunt, quarum sub alis agrestis rutæ surculus

adhæreat. Mustela cum serpente dimicatura hoc se cibo prius munit, & loricat.

Leo ilicis frondes calcans, vel supergressus obstupet. Lupus scyllæ

bulbos euentu contingens resolutus fatiscit, ideo uulpes latebris suis scyllas

opponunt. Platani folia vespertiliones abigunt, ideo contra eos ciconiæ

ad nidos afferunt. Apium silfas, & blactas, hirundines contra eas nidis

inspargendo se muniunt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palumbes

apponunt laurum, accipitres syluestrem lactucam, quam inde hieraciam

vocant, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantum, cornices supinam
verbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola careon,
aquila callitrichum, galerita gramen. Vnde græcum adagium:

++greek citation, 1 line++

Graminis intorti lustro Galerita recumbit.

Et cygni parituri viticem quoque in nodos afferunt. Si hæc mutua contagio
ne infesta narrauimus, quid mirabilius si multa, & amico consortio, & naturali
affectu beneuolentiæ deuincta conspiciamus? miro Naturæ arcano,
nec nisi aliis foederis nexu coalescunt. Si serpens homini inimicus, lacerta
homini amica, cuius conspectu lætatur, contemplatur, vt saliuam elambat
quid homini amicius quam canis? & inter aquatilia delphinus? vt filánthropos++
dicatur: & venerios quoque, & amasios constat: vt Appion scriptum reliquit,
& aliquot seculis ante apud Naupactum (vt Theophrastus tradit)
amatores flagrantissimos fuisse, & pueros liberali forma in nauiculis fortè
conspectos, aut in vadis littorum miris, & humanis modis exarsisse. Vulpes
cum serpente amicè degit. Amant pauones columbas, merulæ turdos,
turtures & psittaci simul: vnde Ouidius.

Et niger à viridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicem sibi auxiliantur contra vulpium genus communibus
inimicitiiis. Sic galgulus & lædus, iunco & alauda. Sic harpæ,
& miluus contra triorchem communem hostem. Nec minus inter pisces,
qui gregatim degunt. Estque inter balænam, & pisciculum quendam magnitudine
& gobii forma tantus amor, vt lubens antegradiatur, viamque
dirigat, ipsa sequatur, & in eo salutis, vitæque spem habeat, & quiescente
quiescat, & progrediente progrediatur: nec appareat, cur velit ei inferuire.
Sic inter plantas amant vites vlmum, & populum, quod nimis propemodum
in eis luxurient, vt ipsis nuptæ, maritæque per earum ramos
scandentes, adeo capreolis, & sequacibus loris amplexentur, vt auelli, diuellique

nequeant, & lætissimæ multum afferant fructum, quod in aliis non sic euenit. Palmæ vehementiori se prosequuntur amore, vt altera alteram desideret, & adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillantur pruritu, vt pronæ comas simul inclinent, vel complicantur, si proprius hærent, at funis nexu religatæ tanquam mutuo per eam contactu complexentur, & Veneris munere fungantur, vt capitum vmbracula hilariter erigant. huic vesaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & insanus amor discutitur, & fructuosam reddunt. Narrat & ardentius amoris desiderium Leontius, veterum verbis fortasse fisis, quod sic consociari cupit, sic Veneris est animus, vt nec desiderio stimulata cupiditate prius quiescat, quam ipsam adamatus mas consoletur, siquidem pronam conspiciere cuique licet, suis incumbere comis, impatientemque suum grauari stabilimentum, & quasi viduam infructuosam degere: & nisi subuentum sit, emori, quæ res non latet agricolam, quod amoribus afflicteretur: nec ille remedii inops, vt in quem maritandi cupidine deflagret, penitus cognoscat, cum plures consociatæ ambient, eas contingens denuo afflicta amanti affert, cum autem manus tanquam osculo affricare senserit, vti desiderio satiato denunciaret, blandioribus comis demulcens, nutat: vnde maris flores trunco erutos, amasiæ capiti circumponit, sic amantis munere iam onusta, dat sobolem, & hoc amoris pignore exhilarata foecundabitur. Nec fructus in foemina palma perdurare potest, nisi florem maris cum puluere super eam concusserit. Amor est quoque magnus inter oleam, & myrtum: & vt refert Androcius myrti brachia, virgultaque per oleam prorepunt, & commiscuntur, & radices mutuò complicantur, nec alia præter ipsam iuxta eam seritur, sic & fico, cæteris inimica. Nec minus myrtus cum punico mutua consuetudine supra modum oblectatur, quod si consortio fruuntur, fertiliores euadunt, & quanquam radices aliquo distent interuallo, complexu tamen exhilarantur, sed coniugio lætantur magis, vt insita myrto punica maiora largiatur poma, Didymus.

Et magna est cum arundine asparagi consociatio, vnde corruda optimè in arundinetis seritur, & lætior prosiliet. Sola amygdala minus ferax, associata verò celerius dat fructum. Multæ quoque arbores sterilesunt, si in propinquo palum, vel mascula non adfuerit, vt inito quodam foedere pariant.

Oleæ sterilitatem tollit oleastri talea. Vnde carmen.

Focundat sterilis pingues oleaster oliuas,

Et quæ non nouit munera ferre docet.

Inter allia, rosas, & lilia arcanum est commercium, vt proprius nascentia simul gratificentur, & lili, rosæque flores suauiores oleant. Lætiora omnia prouenient cui scylla fuerit adsita, & olera omnia in vniuersum iuuantur, si iuxta ea eruca conseratur. ex Frontonis dictis. Cucumeres aquas diligunt, vt oleum oderant, vt eis imminentes, vel modicè distantes adrepant.

Ruta nusquam lætior prosiliet, quam sub ficus vmbra, vel si eius corticis seratur. Cattus radicis odore phu impensè delectatur, quod illius oculi corroborentur.

Vnde nomen gattaria inditum, vt maximè perfodiant, & caput sæpius reuoluent. sic, & nepta. atque hæc sufficiant, longiori enim oratione aures detinuimus.

Quod particulari indiuiduo maximè insint è coelo dotes.

CAPVT X.

HAVDQVAQVAM Dotibus indiuidua carent luculentis,
& mirificis, sed magnam in operationibus retinent
potestatem, & maiorem: quam ab ipsa habeant specie,

coelesti stellarum situ, occultaque proprietate. Inquit
Albertus: Omne indiuiduum, quod sub stato nascitur
horoscopo, coelestique influentia, congruam haurit
proprietatem, & mirabilem operandi, patiendique energiam, non specificam,
sed propriam, & peculiarem. Vnde varii indiuiduis ascribuntur effectus,
& inclinationes, vario ab influxu, coelestique habitudine, quæ omnia
nouisse Magum oportet, vt multis ostensis operandi viis, eligat commodiorem,
suoque inseruiat vsui, si inops aliquando eorum fuerit. Nostrum
enim tunc absoluimus pensum cum indagandi, componendique methodum
tradidimus, ne quid nostris in historiis desiderari possit. Sed redeat,
vnde oratio fluxit. Refert quoque Albertus gemellos extitisse, alteri quorum
latus erat, tactu cuius claustra, & portæ paterent omnes, alter è diuerso
repensens claudebat, quæ aperiebantur. Alii cati, muris, aliorumque
animalium sic perhorrescunt aspectum, vt non possint non ægre ferre, &
in animi deliquium cadere. Sic aliquibus strumas sanandi, & diuersa curandi
vlcera est impressa coelitus potestas. & quod chirurgum fatigauit multum,
pharmaco curari non valuit, nec vlla profuit medicina, solo saliuæ tactu sanatur.
Nec minus considerari debent, quæ non generi toto, sed quæ solis
conueniunt indiuiduis, & insunt. vti meretricibus audacia, ganeonibus
petulantia, furibus timiditas, & huiusmodi passiones multæ, quæ passim
literarum monumentis memoriæ produntur.

**De rerum uiribus, quæ animalibus in uita
tantum insunt.**

CAPVT XI.

PERPENDERE, Ac intueri par est functiones præinsignes aliquas, immò maiorem eorum partem, quæ in vita tantum operantur, post autem interitum hebetantur, & euanescunt, & rarò aliquibus inseruiunt. Luporum oculi vocem, catoblepa verò & basiliscus conestim adimunt vitam, moratur echeneis nauigiorum impetus, struthiocamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operantur, quod nil penitus liquidò agunt: emoritur enim, & deperit virtus illa, vita iam euanescente, immò si partes ex eis eligendæ sint, è viuis sunt petendæ. Ideo in Naturalis Magiæ præceptis non temere sancitum puto, si quæ ex animalibus consequi possunt, iis iam viuis demere, fueritque præstantius, si id fieri potest in vita supersint, animanti enim iam expirante debilitatur, ac elanguescit virtus illa. Anima enim (inquit Albertus) his confert multum, quæ in animalibus gignuntur: interitus enim, aut corruptio peruertit ea, & præcipuè si naturalis, cum corruptis humoribus emoriuntur: viua longe secus operari sunt solita, viresque loculentiores habent. Obseruatur id multum medicorum astipulatu, cæterorumque: qui huiusmodi studio nauant operam.

Si extrahentur posthac è ranis linguæ, è pastinacis radii, lapides ex animalium capitibus, aut oculi, vt aliquid oportunè operentur: non enim è mortuis illis, sed adhuc vita fruuentibus, viuaque in aquam proiiciantur, & viuant, vt non insita eius virtus depereat, & flaccescat, sed virtutis exuperantia ad agendum promptiora euadant, nec aliter in omnibus id imitemini, quod verbis parentes, breuiter enarraturi sumus.

Quod post mortem vires aliquaecorporibus quoque inhaereant.

CAPVT XII.

NEC Minus in rebus vita carentibus perspicere licet: remanent enim proprietates aliquæ sic consociatæ, vt operari non definant, immò & valentius multò. Lupi sic ouibus sunt exitio, vt odium post interitum seruent, nam si lupina pelle tympanum accomodabis, inter cætera ex ouibus pulsatum audies, silentibus sonoris omnibus, & obmutescere ea faciet: ex vrsi, vel lupi corio confectum, & pulsatum longè equos abigit, & fugat. Et si ex omnibus eorum intestinis chordæ in liris tendantur obstrepent, nec temperamentum vnquam efficient. Dissidet hyæna cum panthera: vnde qui hyænæ corio se loricat iam mortuæ, fugiunt quæque, nec congregi quidem sustinent. & si eorum pelles è regione aduersantes suspendes, pantherarum pellis pili defluunt. Leonis pellis cæterorum animalium pelles absumit, & erodit: lupinæ verò quoque agnorum: & reliquorum alituum pennæ aquilinis permixtæ in tabem resoluuntur, & per se decidunt. Aduersantur sibi florus, & aegithus, & tam est eorum pertinax odium, vt mortuorum sanguis simul commisceri non posse dicatur. Amant sic columbæ tinnunculum: vt referat Columella, si quis tinnunculi pullos in fictilibus ollis defoderit, & stipantia opercula superposuerit, & gypso oblinita vasa, in columbarii quatuor angulis suspendantur(!): auibus amorem loci conciliare, quæ desiderio captæ nunquam mutant sedem, sic post mortem amicum amant. Nec herbæ, simpliciaque cætera operari definunt, quia iam detruncata, aut sicca depereant, sed iam validæ eis quoque vires præualent. Tu autem considera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quod aliqua tota substantia, & partibus operentur.

CAPVT XIII.

INSVNT Præterea naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agunt, operanturque: quarum exempla in reliquis obseruato, & iis vtitor. Impudentissimæ meretrici, non audacia solum, sed virtus etiam inest, vt quæ tetigerit, vel secum habuerit, vim habeant audaciam inducendi, & impudentem reddendi: vnde qui illius sæpius se contemplatus erit speculo, vel induerit exuuias, ei redditur & in impudentia, & in libidine similis. Nec solum ferrum à magnete contactum trahitur, sed cætera allicit ferrea, ac vti dicemus anulus vnus, quem rapiet magnes, multos attrahit, vt tanquam catena pendere videatur, & mutuò illius transferatur virtus. Sic lugubres panni, vel quibus in funeribus fuerint vsi, & lugubrem, & moribundum reddunt hominem. Idemque in cæteris obseruare licet. Animaduersione quoque dignum puto, rerum virtutes aliquibus substantia tota, aliquibus verò & partibus immorari. Retinet vt diximus echeneis nauem, non iam partibus præcipue suis, sed tota sui substantia, exempla que plurima passim leguntur. Multa secundum partes operantur aliquas, oculis scilicet regulus, catoblepa, &

lupus. Fugiunt verspertilionis alas formicæ, non tamen cor, vel caput. fugiuntque

vpupæ cor, non tamen caput, vel alas: id in reliquis animaduertes.

Nunc quomodo per rerum similitudinem operari oportet, clarè doceamus.

De rerum similitudine, & qui per eam uirtutes operari, inuestigarique debeant.

CAPVT XIII.

QVAE Ex totius substantiæ proprietate iam euenire diximus,
si conferantur, aut affinitate genuina deuinciri, aut
dissidio præliari vidimus. Nunc autem, quæ similitudine
quadam operantur, dicemus. nec est principium magis
in dicendis profuturum, nec radix vnde secretorum &
mirabilium operationes expullulent magis. Perinde maximam,
& talem adhibeas diligentiam, qualem accuratissimè veteres adhibuisse
in eorum scriptis reperimus. vt hinc pars maior eorum secretorum
constet. Vnde vt in compositione & noscere, & assimilare discas. Vniuersas
rerum species, & qualitates ad se aliqua secundum totum eorum posse
inclinare, trahere, & allicere, & ad suum conuertere simile videmus, & si
ex actione præcellentes fuerint, id facilius eueniet: vti ignis ad ignem mouet,
ad aquam aqua. Et asseuerat Auicenna, quod si quid diu in sale steterit,
salsilagine totum resipiet, & si quid in foetido, foetidum, & si cum audace,
& timido, audax & timidus fiet. cum hominibus si quod animal conuersari
solitum humanum, & cicur euadit. Huiusmodi multa astruunt Medicorum

dogmata: vti corporum partes aliquæ similibus gaudent: vt cerebrum cerebro, dentes dentibus, pulmo pulmone, iecur iecore. Hominis, vel gallinæ cerebrum memoriæ, & ingenio confert, eiusdemque calua recens epulis immixta iuuat epilepsiam. Mustelæ oculus dexter in anulo positus liberat à fascinatione, quæ per oculos fit, vt dicemus. Et qui lupi, vel hominis oculum secum detulerit, ægrè non videbitur. Si eorum linguas, minus inuidorum nocent linguæ, vel verba. Gallinæ ventriculum ante coenam si comederis, & si ægerrimè concoques, ventriculum tamen confirmat. Cor simiæ cordis prohibet pulsum: & audaciam, quæ in corde residet, adauget. Lupi virga assa, & incisa: si editur venerem excitat, si languescunt vires. Leporis vterus ad foecunditatem valet. Si vulturis corium dextri calcanei dextro podagræ pedi imponas, vel læuum læuo, articulorum lenit dolores. & tandem membrum quodlibet membro simili prodest. pleraque ex Medicorum scholis condiscas: non est enim nostri consilii omnium meminisse, quorum iam ipsi meminere. Colligendum præterea, multumque aduertendum, quibus insit rebus qualitas, vel proprietatis alicuius excessus, & non communis, vel affectio, vel huiuscemodi perturbationes, & num ille excessus casu, natura, vel arte insitus sit: vt calorificus, frigorificus, amor, audacia, sterilitas, foecunditas, tristitia, loquacitas, vel aliud, quod facere volumus, ex his operentur, & quam minimè impune puto, vt si mulierem sterilem reddere destinaueris: sterile considerato animal, quodque excellenti passione illa superet omnia, quibus talia operandi detur facultas, vt leuiore efficias opere: vti mula: cuius sudor, vrina, cor, matrix, vulua, & maris testiculi, ventri impositi, si hausti, vel condimento aliquo esi sunt, vel suffitu, per infundibulum hianti ore rapti, prohibeant concipere mulierem, concipiendique spem adimant. Sic salix inter plantas si elixa bibitur, quia frugiperda. Sic homo, vel indiuiduum aliquod, quod nunquam fuerit infirmum, ægreditudinibus confert omnibus. Si audacem, vel impudentem

aliquem reducere curaueris fac illum secum afferre leonis pellem, oculos, vel galli, animosus, & inuictus perget inter inimicos, & eis timorem inducet. Si amorem inducere, vel allicere quæris, animalia quære, quæ cupidinis maximè retinent desiderium, & diligunt. vti passeret, columbæ, turtures, & hirundines. & hora, qua præcipuè his vacant, arte, vel euentu. & operæ precium fuerit, si partes accipies, vbi maximè vigent, vti cerebrum, cor, testiculos, vuluam, matricem, sperma, menstruum, vel secundinam. & si mulieribus paras insidias testiculos, vel sperma. si viro menstruum, vuluam, vel matricem. Si loquacem aliquem optabis, dant linguas, modumque optato potiendi, ranæ aquaticæ, syluestres anates, anseres. & si quæ sunt animalia, quibus loquacitatis notam impingunt, obstrepera, & loquacitate non incelebria, quorum linguas, si pectori, vel capiti dormientis mulieris supposueris, quia loquaciora noctu sunt, cordis secreta propalat. Plæraque, quæ potius luxuriantis, quam proficientis essent lectionis. Quonam modo ritè ministrentur, inferius docebimus, cum de iis profusius agemus. Nunc autem de coelorum operationibus proferamus aliqua.

A coelo, & syderibus uim nasci, multaque inde euenire.

CAPVT XV.

NON Dubium reor inferna hæc supernis illis ancillari, & ab ætherea natura illa vim quandam illabi, vt quæ mutationi obnoxia sint, rata lege, & continua serie corrumpantur, atque gignantur. Vnde non temere

Aegyptios puto coelorum influxibus ascripsisse
cuncta, cum hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat
hoc Ptolemæus, qui coelestes influxus ad normam
expangere, & inde multa præ sagire est ausus: & verbosa ait probatione non
indigere. Nec minus & syderum omnium verbere, animantia, germinaque
omnia crescere, decrescereque: ex aliquibus crebrius, manifestiusque,
aliis verò incertius, & interuallis rarius. Aristoteles dum superiorem lationem
cunctorum causam, & principium esset contemplatus, quæ si desisteret,
hæc illico deperirent: Necessitate (inquit) fuit hic mundus superioribus
lationibus contiguus, vt vniuersa inde ipsius virtus gubernaretur. Tantamque
à Sole vim diffundi nouit, quod denuò concinnè protulit: In obliquo
circulo flexuosus solis meatus progenies, & interitus caducorum omnium
est, & accessu, recessuque temporum interualla causari. Plato coelestes
quosdas circuitus causam esse foecunditatis, sterilitatisque ait. Ipse
Sol temporum rector, vitæque regimen est. Vnde Iamblicus Aegyptiorum
doctrina frætus inquit, Quicquid boni adest, id solari potestate adesse
certum est, & si quid ab aliis habemus ab ipso tamen absoluitur. Vocat eum
Heraclitus fontem coelestis lucis, Orpheus vitæ lumen, Plato coelestem
ignem, sempiternum animal, astrum animatum, maximum, & diurnum,
Physici cor coeli vocant. Affertque Plotinus ab antiquis Solem Dei loco
esse veneratum. Nec minus Luna sua, Solisque virtute operatur, cum nobis
affinior, & peculiarior sit. Albumasar per Solem, & Lunam omnibus
vim infundi, insinuarique dixit. Doctissimus Hermes post Deum Solem,
& Lunam viuientium omnium vitam esse. Hæc terris citima, cæteros vicinitate
exuperans, humidorum domina, & conciliatrix est, & cum ea tantam
habent affinitatem, vt animata, inanimataque sui incrementa, & damna
sentiant. maria, flumina, & laticum fluctus crescunt, & deficiunt: nunc properè
fluctuant, nunc tardo feruntur cursu. Maris æstus reciprocando perpetua

agitatur vicissitudine, nec id nisi Lunæ motui ascripsere cuncti, vt nunc auidi haustu absorbeat, nunc verò intumescens decedendo refluat: nec apparet vnde aliter euenire possit. Munificentius prouocat animalia, tanquam ei mancipantia: nam orbem replens (vt ait Lucillius) alit ostrea, echinos, spondylos, conchyliam, cancos, cæteraque, quia noctu tepido fulgore mitificat, gibbosa autem, vel in cornua vtrinque falcata, inanit, & exhausta reddit. Idem etiam quod modo retulimus sydus, sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, quique plurimum humoris abundant aquei, vt adolescente gliſcant, & senescente decrescant. vt referat Athenæus maxima perspicui posse Soli auersa, & aduersa eorum incrementa, & decrementa. Nec plantarum germina coeli statum respuunt: quod norunt agricolæ, cum sæpius exploratum habeant in insitione: nam crescens lignum, non fructus incrassat, silens verò fructus, ligno languido & macrescente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitum, & menstruum Lunæ cursum plantis sic necessarium iudicauerunt, vt pars hæc agriculturæ apprimè necessaria sit existimata. Luna quoque dum per Zodiaci signa peragrat terrea, plantatæ arbores fortes radices, & subterraneas partes iniiciunt: si per aerea migrans commorabitur, arbor diffundet ramos, foliis luxurians, & magis sursum, quam deorsum concreſcens. Immò quod certius reperiri poterit signum, quam quod in punico malo cernere est, vt quot diebus ab interlunio discesserit luna, tot annis sobolem det? Et fertur allium, & si luna sub terris posita seratur, & item sub terris latente vellatur, odoris foeditate cariturum. Cædua omnia, vti trabes, lignaque, dum nouum sortitur Luna lumen, humore scatent plurimo, & quasi per humoris conceptionem emollita vermiculantur, & marcescunt. Vnde iubet Democritus, nec Victruuius displicet, statuta ratione innocentius in decremento cædi, vt materies tempestiuè cæsa, carie non deficiens, diuturnitatem recipiat. Quin ætates variando, varios demonstrat effectus, nam à Solis coitu vsque dum cornicularis, & diuidua fuerit,

humectat, & calefacit, humectans magis, signò quod humida omnia
gliscant, & humificam virtutem ab ea recipiant. dum verò prætumida, &
in orbem sinuata fuerit, æquè calidum, humidumque habet: sentiunt id
arbores, & mineralia. Decrescens verò vsque dum medio orbe cæsa, calida
humidaque, plus tamen caliditatis, cum plus habeant lucis: vnde contingit
pisces per aquarum superficiem commeare: in eo tamen occultus tepor,
quia humecta diffundit, & humore aucto putredo prouenit, vnde in
tabem ea resoluit. Vbi verò denuò cum Sole fiet synodus, & lumine orba
apparere defierit, calida, & præstantiorem tunc coeli statum Chaldæi astruunt
sapientes. Sic lunarem quoque esse herbam, rotundis foliis, circinatis,
& cæruleis tradunt, quæ Lunæ dies nouit: Nam crescens vnum in die producit
folium, & decrescens deponit. Latius & crebrius apud nos id perspicere
licet in mansuetis animalibus, & plantis, & continuoque id experimur
visu. Sentit formica minimum animal siderum vices, vt interlunio cesset
& quiescat, plenilunio in noctibus operetur. Murium fibræ Lunari numero
respondent, vt tumido orbe crescant, cauo autem descrescant. Capilli
resecti, & vngues tonsæ post interlunium celerius, ante verò serius renascuntur.
Aelurorum pupillæ easdem Lunæ vices nouere, vt nunc ampliores, nunc
arctiores cernantur: quod qui huius rei periculum facere quæsierit, in eodem
sit lumine: maius enim eximiè arctat, minus verò laxiores facit. Scarabæus
siderum ætates, & tempora manifestat, ex stercore pilulam in orbem conglobat,
humoque effossa scrobe viginti octo diebus obruit, tantisper condens,
dum ambiat signiferum Luna: & ad interlunium reuertatur: tunc orbem
aperiens nouam dat sobolem. Cæpa (quod multo mirandum est magis)
inter olera omnia sola siderum vicissitudines aduersas nouit, & contrarias
habet augendi, minuendique vices, reuiuiscit enim, & congerminat
decedente Luna, contra autem decrescit adolescente: quam ob causam
Aegyptii sacerdotes eam non comedunt, vti apud Plutarchum. IIII. in

Hesiodum commentario legi. Tithymali genus vnum, quod vocant Helioscopium, quasi solsequum, comam ad Solis normam circumagit, vt ex pergiscatur, & occubet crepusculis sopitum, desiderio quodam excitum, & vt eius ortum mane spectet, noctu verò florem comprimat. Sunt & solares herbæ multæ, vti heliotropion: iubare enim exorto interdiu semper pronò vertice spectat, vt nusquam videatur eius intorsisse folliculum, foedere amoris quodam, se seque eodem inclinat, quo sidus defertur: sic maluæ flores, & cichorium. Lupinus quoque abeuntem Solem intuetur, vt caulem nusquam intorqueat quotidie agricolis horam nubilo etiam obumbrante vti horarum index demonstrat, eisque est confecti sideris signum: & in Euphrate ait Theophrastus: Loti florem non solum aperiri, & claudi, sed etiam caulem alias abscondere, alias patefacere à Solis occasu, ad mediam noctem. Sic olea, salix, tilia, vlmus, & populus alba solstitium demonstrant, frondes obuertunt, albaque lanugine canescentem dorsum ostendunt. Irium, & arentis herba pulegii tametsi radice careant, ligno suspensa, & affixa florent, & æquidium ostendunt. Selenites perinde ac si Lunæ iubar diceres, lapis est, quem alii aphroselinum vocant. Is Lunæ imaginem continet, eamque reddit in singulos dies augescentem, & decrescentem. Et lapis alius est nubeculam continens, quæ Solis instar, emergens, demergensque circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunæ in ex ortu, quod stans manus in coelum tollit, & regium insigne in capite gestat: talemque habet cum Luna consensum, vt in eius congressu, ex quo affici solet, cum intermestrua, non pernox, & blando colore illustrans omnia, sed opaca, silensque est, mas cynocephalus quoquam non intueatur, nec comedat, sed in terram demisso vultu Lunæ raptu indignè lugens moereat: foemina verò illuni nocte non contenta, nusquam oculos contorquens eadem cum mare patitur, & è genitali sanguinem mittit. Ideo adhæc vsque tempora cynocephali in sacris nutriuntur, vt ex ipsis tempus coniunctionis

Solis, & Lunæ sciri possit. ex Oro in hieroglyphicis. Arcturus exoriens imbres & pluuias facit. Sirii ex ortum canes norunt, quia in rabiem aguntur.

Viperæ & serpentes furunt, stagna mouentur, in cellis vina fluctuant, & maximi sæntiuntur in terra effectus. Ocymum sub eius ortu pallescit, & coriandrum siccescit, à Theophrasto traditum. & caniculæ ortum quotannis obseruabant diligenter, & ab ea coniecturam capiebant, vt im scribit Ponticus Heraclides, salubris ne, an pestilens annus futurus esset: nam si obscurior, & quasi caliginosa fuerit, pingue, & concretum esse coelum, vt eius qualitas grauis, & pestilens futura sit. Si clara & pellucida apparuerit stella, coelum significat esse tenue, ac purum, & propterea salubre. quam sic metuebant veteres, vt ei canem sacrificare instituerint. Columella.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,

Sanguine lactantis catuli placatur, & extis. & Ouidius.

Pro cane sidereo, canis hic imponitur aræ.

Præsentit eam fera, quam Oringem appellat Aegyptus: nam Solis radios tunc contuens caniculam adorat. Molestas dicit Hippocrates purgationes ante, & post eam, nec secandas venas: plerasque demonstrat Galenus operationes in diebus decretoriis obseruandas, & necessarias admodum: nec minus in serendis segetibus, iactis seminibus, & plantarum propagationibus.

Nec te magnorum siderum configurationes lateant: è signis discessus, vt aqueæ, igneæque impressiones in aere videantur. Quod si hæc æquo animo conspexeris, quis non omnium inferiorum causas sydera ipsa esse coniiciet? quibus iam ignoratis maxima secretarum operationum scientia perire deprehenditur.

Simplicia omnia statis exerceri temporibus, & pariter parari debent.

CAPVT XVI.

PROPTEREA Nos statis omnia parare debere temporibus, nec prætereundum id esse censuimus: nam vti coelum varias reddit anni constitutiones, ita & plantas variat: ad incrementum autem, alimentumque plurimum coeli temperies, (vti dixit Theophrastus) & in totum anni conditio iuuat. Vnde non ab re est, quod prouerbio dicunt: Annum producere fructum non aruum. Ita vt operationes retineant nostra simplicia validiores, scito aliqua multum retineri, aliqua verò breui temporis processu vim expirari, vti omnibus conspiciere licet, & cautum est medicorum regulis, quæ multis seruentur annis, quæque inutilia sint habenda. Sic sæpe, quæ ab antiquis traduntur irrita, & vana reputantur experimenta, cum fortasse incidant in manus aliqua vetustate collapsa, & consumpta, præcipuè quæ in gemmis, & in lapidibus. Insunt præterea in herbarum radicibus, foliis, floribusque potiores virtutes, si stato decerpantur tempore: Nam radices omnes autumnò sunt euellendæ, tunc cum humore, & virtute scatent plurima, aliter enim exarescendo euanescunt, & tunc decidua sunt folia, vis ipsis occultitur, verno tempore flores, cum illo enascantur tempore, & vim retineant magnam, æstatis tempore folia, sic in cæteris obseruandum iubemus, cui similis est Dioscoridis sententia. Verum (inquit) in primis curam impendere oportet, vt suis temporibus singula, & demetantur, & recondantur: certè enim pro horum ratione, aut valent viribus, aut euanido, nulloque munere funguntur. Serena igitur coeli constitutione demetenda sunt, sic si non suo tempore, & oportunè colliguntur,

minus viribus valent, aut si per imbecillitatem intabuerint.

Quod Regiones, & loca maximè sunt consideranda ubi nascantur simplicia.

CAPVT XVII.

NEC Eis rarò errare contingit in plantis, metallicis, & iis
similibus, qui loci situ spreto, ea propinant, quæ in vsum,
& manus veniunt. Si quis verò id integrè assequi velit,
non parum conducit, si coeli status, & loca spectentur propria:
vti enim locus diuersas sortitur temperaturas, ita &
diuersitatem in plantis operari potest, & tantam aliquando
in plantarum virtutibus mutationem causatur, vt non solum huius disciplinæ
rudimentis initiati sæpe numero fallantur, sed in earum virtutibus
inquirendis, & Medici, & qui non parum Philosophiæ studiis nauant operam.
Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturans loca terræ virtutibus
diuersis, vt in eis sigillarentur virtutes diuersæ: vt in plantis, & rebus
aliis, quales merentur secundum genus eorum. Cui consimilis & Porphyrii
sententia: Quod est (ait) locus generationis principium sicut & pater.
Clarum est & Dioscoridis autoritate: quod magni quidem refert, si loca
in quibus prodeunt cliuosa, & ventis exposita sint, & proflata, frigidaque,
& aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur.

contra, quæ in campestribus riguis, & opacis, cæterisque locis à vento silentibus enascuntur, plærunque degenerant, & minus viribus valent.

Et Achaiaë apud Cabyniam maximè ita refert Theophrastus: Vitis quoddam genus habetur, cuius vinum abortum facit, & vbi canes vuas comederint, eas quoque abortu periclitari necesse est, & in gustu, nec vua sensum alium, quam cæteræ vuæ faciunt, nec vinum à cæteris vinis distare percipitur.

Nec solum plantarum naturas regio ipsa permutat, sed hominum mores, & formas. Quis non cernit Asianos, Lybicos imbelles, & timidos? contra Europæos animo, & corpore prorsus varios, audaces, bellicosos, magnanimos, & solertes. Scythas effoeminatos, eunuchos, & ad concumbendum impotentes: forma autem aliis crassam carnosam, aliis verò gracilem?

Nec in his tantum regionibus solum variatur, sed in eorum quoque partibus: vt Hippocrates refert in libro de aere, aquis, & locis, & Platoni, & Galeno quoque placitum video. Vnde si per regiones multum à primis distare videntur, neque pares retinent vires, eo deferantur loci, & vnde maximè vim illam sortiri videntur. Neque enim æquè efficiunt, quæ ad Septentrionem, vel ad Austrum vergunt, vel quæ Solem ex orientem, occidentemque spectant. Incolunt montes, pinus, abies, & terebinthus: fluuios platanus, populus, salix: syluas, ilices, fraxini, aceres, & coryli, quæque stagnantes aquas, fluentes, plaustres locos, vmbrosos specus, fontium, & parietum aspergines, & saxa manantia. quibus non inficior alios scaturiri locos, virtute non tamen pari, in vno enim intensius, in alio remissius operantur, secundum Naturæ dispositionem, quæ hic, vel alibi nasci amat. Cicutæ succus Athenis venenum poena Atheniensium publica inuisus: quem cum Socrates præsumpsisset, præsentanea de medio morte sublatus est. hic autem impunè magis sumitur, & bestiis manducatur. Et in Perside ferunt lætalem nasci arborem cuius sunt poma præsentis veneni, vt illicò vescentes interimant: qua propter in suppliciis tantum iis vtebantur. Regibus tamen in

Aegyptum traslata, & Persiana iam exuta perfidia, cibus idonea, & salubria
defert poma. Columellæ de hac extant versus.

Stipantur calathi, & pomis, quæ Barbara Persis

Miserat (vt fama est) patriis armata venenis:

At nunc expositi paruo discrimine læti,

Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Locorum, & fontium proprietates aliquae, quae operi nostro conferre possunt.

CAPVT XVIII.

NEC Minus locorum diuersitas in variis rerum effectibus

operatur: Locus enim quoque terrarum, aquaumque

miracula retinet multa, quæ rectè scire, & noscere

Magum oportet, nam sæpe numero videmus aliqua

situs ratione solum operari, & miracula afferre ob

coeli inclinationem, & Solis impetum longius, & propius

accedendo, recedendoque. Si enim terra vna ab

altera non differret, non solum in Syria, & Arabia in harundinibus, iuncis,

herbisque essent odores, & thuriferæ arbores neque piperis baccas, neque

myrrhæ glebularas darent, sed in omnibus terræ locis generis eiusdem omnia

procrearentur. Ex fontibus quoque proprietates hauriuntur aliquæ, quæ non

aliter possent fieri, nisi cum terrenus humor suis proprietatibus saporum in

radicibus infusus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat

proprium loci, & sui generis fructus saporem. Zama Afrorum est ciuitas, ab ea passuum millia viginti est oppidum Ismuc, & cum Africa parens & nutrix sit bestiarum, & maximè serpentium, in eius agris oppidi nulla nascitur, & si allata ibi ponatur statim moritur, & terra illa aliò translata idem efficit. In Tarquinensi lacu magno Italiæ nemora circumferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam ventis impellentibus, quadratam verò nunquam. In agro Cispadano, in tractu eo, qui Monsterax dicitur tritici species, quam siliginem vocant, tertia satione in frumentum vertitur. Iuxta Harpasam Asiæ oppidum cautes est horrenda, quæ vno digito mouetur, & eadem si toto corpore impellatur, resistit. Sunt quoque & terræ, quæ maximis scatent ignibus: vti in Sicilia Aethna mons sæpe flagrat, & in Phaselide mons Chimæra, & tradit Ctesias ignem eius aqua accendi, extingui verò terra: & in Megalopolitano agro, & in subiectis Arciæ aruissi deciderit carbo, terra ardet. Sic in Lycia Ephesti montes tæda tacti flagrant, vt lapides, & arenæ in aquis ardeant, vnde si quis baculo sulcos traxerit, ignium riuos sequi narratur. Nec de aquis minora narrantur: dum enim per subterraneas partes procedunt, per alumen, bitumen, sulphur, & cætera metalla transeunt, nunc internas percurrendo partes illicò corpus contabescit, & necatur: nunc verò interiora corporis vitia mederi solent. Sunt & genera aquarum multa, nec paucas habent proprietates. Est enim in Sicilia Himera flumen, quod in duas diuiditur partes: ea enim, quæ contra Aethnam profluit, infinita est dulcedine, quæ verò per sal currit, salsum habet saporem. Est & inter Mazaca, & Tuaua Cappadociæ vrbes lacus quidam, in quem si harundinem immiseris, vel lignum, paulatim lapidescit, nec mutatur, quod aquis extat. In Hierapoli vrbe trans Mæandrum fluuium aqua, quæ in Tophum lapidescit, ita vt qui aqueductus deriuant, integra struant ex illis septa. Sunt Boeotiæ flumina Cephysos, & Melas, & cum pecora suis temporibus ad conceptionem partus per id tempus ex eo continuè bibunt,

inde quamuis sit alba, procreant aliis locis leucophæa, aliis pulla, aliis
verò corecino colore. Sic ex Peneo Thessalico, & ex Astace Pontico fluminibus
bibendo nigrescunt oues, sunt & genera aquæ mortifera, quæ per
maleficum terræ succum vim recipiunt in se venenatam: vti Terracinæ fons,
qui Neptunnius uocabatur, ex qua qui biberant, vita priuabantur, qua propter
antiquos eum obstruxisse fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo
non solum qui biberint, sed qui se lauerint moriuntur. Stillantes sunt è saxo
frigidissimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos
Hydo nominatur: quam neque argentum, neque æneum vas potest sustinere,
sed dissilit, & dissipatur, nec illam aliud continere potest, nisi mulina
vugula, quæ memoratur ab Antipatro in prouinciam, vbi erat Alexander
per Iollam filium perlata, & ab eo aqua illa regem esse necatum. In
agro Phalisco via campana in Corneto campo est lacus, in quo fons oritur
vbi anguium, lacertarum, reliquarumque serpentium ossa iacentia apparent,
quæ si extrahere volueris nil reperies. Item sunt nonnullæ acidæ fontium
venæ: vti Lyncesto, & in Italia virena Campania Theano, aliisque pluribus
locis, quæ virtutem habent, vt calculos in vesicis potionibus discutiant.
Fons est vnus Paphagoniæ, ex quo etiam sine vino potantes fiunt temulenti.
In insula autem Chio fons, è quo qui biberint impudenter fiunt insipientes,
& saxei redduntur sensus. Susis autem fonticulus est, è quo qui biberint
amittant dentes. Nili aqua adeò foecunda est, vt ex ea animentur glebæ.
In Aethiopia fons scaturit, qui circa meridiem adeò friget, vt sit inhabilis
potui, vbi autem media accesserit nox, sic feruet, vt tangi non sustineat.
multi præterea sunt, quorum meminit Ouidius.

Medio tua corniger Hammon

Vnde die gelida est, ortuque, obituque calescit.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum

Narratur, minimos cum Luna recessit in orbis.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit

Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris,

Electro similes faciunt, auroque capillos.

Quodque magis mirum est, sunt, qui non corpora tantum,

Verum animos etiam valeant mutare, liquores.

Cui non audita est obscenæ Salmacis vnda?

Aethiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,

Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.

Clitorio quicumque sitim de fonte leuarit,

Vina fagit; gaudetque meris abstemius vndis.

Hinc fluit effectum dispar Lyncestius amnis

Quem quicumque parum moderato gutture traxit

Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

Est lacus Arcadiæ Pheneum dixere priores.

Ambiguus suspectus aquis, quas nocte timeto:

Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.

Aliæ sunt quoque locorum, & fontium proprietates, quas qui quærit, libros

legat, quos scripsit Theophrastus, Timæus, Possidonius, Hegesias,

Herodotus, Aristides, Metrodorus, qui vigilantia, & infinito studio locorum

proprietates exquisiuerunt, & eas scriptis declarauerunt. Inde à Plinio,

Solino, multisque historiis narrata.

Vt misceri, & componi simplicia debeant

mixturas subingredientia nostras.

CAPVT XIX.

IAM Compositiones simplicium, vel mixturas necessarium tradere iudicauimus, vt postquam latentes Naturæ effectus studiosi inuestigare didicerint, & omnia seligere, in lucem vt mira illa depromant, & componendi methodum discant: quam & medicis obseruatam summopere video. Quia sæpè vnico non indigemus effectu, sed duplici, & triplici, sic & simplicium mixtura vtendum est, vt quæritos depromant effectus, & ad hoc eam inuentam iudico. vel enim sæpius euenit, vt remissè operentur aliquando: nos verò vt promptius agant, citiusque actionem expediant multiplici præsidio corroborare solemus: & contra, si intensè nimis effectum depromant, eorum vires hebetare, & extinguere. Sæpissime autem euenit, vt cum statutum membrum ferire volumus, caput videlicet, cor, vel vesicam, associemus aliqua, vt illud directè vulnerent, & omnibus prouideant: vnde euenit, vt contraria quoque permisceantur. Incoeptum igitur sermonem exequamur. Cum aliquod opus aggredieris, illud primum considerato, quod maximè intendimus, & ad quod simplex illud, vel mixturam dirigimus, compositionis basim, vel fundamentum substituamus, à qua compositum dicatur: & tantæ sit quantitatis, quantæ materialis formæ actiones esse debent. Nam vt agant, debitam exposcunt determinatamque quantitatem, alia autem vti adiuuantia, & primi condimenta addantur, nec absque iis sic faciliter, nec tardius, citiusque operentur. Sic commiscetur odoriferum foetido, amarum dulci saporis, vel odoris gratia, nam si amara, foetidaque fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reiicitur, quibus dirigitur, & animales spiritus eam fugiunt, & abhorrent, vt eo absorpto virtutis læsio sequatur. Sic tenuibus, & mollibus partibus crassæ,

& duræ iucunditatis gratia permiscetur. Euenit aliquando vt tam exigua sit pars, vt antequam corpus calefaciat, à corporis absumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationem non impediens, conueniens pabulum præbet calori, ne citius, quam fuerit opus, consumatur materia, sitque operationi idonea. Si exempli gratia consopitas aues captare tentamus, commodum hoc nobis præstat nux methella talium compos virium, vt somnos conciliet, stupidos reddat; & cerebri grauitate somno dentur: eam mixtionis basim reliquis substernimus. vt viuidius inde operetur, opium, & meri fæces adiungimus. Si dura sint, & fluere volumus, vt eo aptius legumina, vel alia saturentur, vt dicemus in præparationibus, eis quoque aues inescabimus. Mandragoræ itaque succo, vel cicutæ, vel bouis felle dissoluantur: neque fætida, vel amara videantur: mel, caseum, vel farinam immiscemus, vt esculentior fiat res, eo madeant legumina, eisque comessanda exhibeantur: nam cum cibum gustauerint, ad terram consopitæ procumbunt, nec volare audent, apteque manibus capi possunt. id in cæteris obseruandum iubeo.

Quomodo Mixturae pondus inuestigari debeat.

CAPVT XX.

EST Quoque animaduertendum maximè, vt recta mixturæ dosis percipiatur, ponderumque proportio reperiatur: quod operationum bonitas rerum omnium non nisi in optima proportione, ac recta harmonia: nec præbebunt mixturæ, quos pollicentur effectus, nisi omnibus sint numeris absolutæ. vnde tam in eorum mixtionibus,

quam per se priscos illos semper vti consueuisse comperimus, nil nisi eorum delectu, & pondere. & sic experientia comprobata nobis conscripta. Igitur maximam tu qui his operam impendis, primum simplicis medicinæ pondus reperias, quantum res ferat, secundum quæsitæ rei proportionis imaginationem: & tecum finge medicamen illud ex quibuslibet componentium, respiciendo qua se habeat ad totum proportione. in toto enim ea esse debet, & quæ in partibus reperitur, & si plus suæ dosis positum esse reperiens, habitis componentibus à toto id abstrahatur. Sic iam scito pondere pro fundamento illud statuatur, & tantum aliis ponderibus subsistat, & ab eo remoueat, quantum inde aliis secum mixtis completæ suæ æquiualeat dosi: cum plures res medicamentum subingredi oporteat, & ea ex operantis coniectura percipiantur. Sic de composita mixtura nunquam illud des, quod dosim excedat, etiam si simplex esset in virtute. Sed computatis gradibus omnibus non in quantitate maior, vel virtute esse debet, vt diuersam habeat qualitatem, virtutemque: nam eam non addimus, vt dosim augeamus, sed vt facilius opus expediat. Est id quoque præcipuè animaduersione dignum, sic in mixturis, & medicaminibus ponderum proportionem variare debere, vti & regiones, & climata diuersa fiunt: nam & operando diuersam nanciscuntur virtutem: ibi enim viuidius, hic autem vegetius operantur, vti monuimus. Tu æqua mente librato, & secundum simplicium operationem, ponderum ratio mutetur, demendo, adiungendo, & tui ingenii solertia accommodando: vt illud operentur, quod quærimus. Id autem in nostro opere ratione optima vsi fuimus in experimentorum descriptione, per partes pondera describendo, nec temerè, & vt facilius percipiantur: quia fortasse diuersa ponderum nomina, quæ ab aliis obseruari vidimus, artificem ab operatione impedirent: atque vt quisque quæsitæ, & optata quantitate vtatur, iisdemque vidimus Cornelium Celsum vsum fuisse: sic enim accomodatius omnibus satisfactum est.

De simplicium praeparationibus.

CAPVT XXI.

COMPONERE Iam, & pondus inuestigare docuimus:

superest praeparationes simplicium quasdam enarrare,

quæ operi accommodatæ, & necessariae visæ sunt

maximè, longe que reliquis maioris artificii. nec tam in

simplicibus operationes consistunt, quam in eorum praeparationibus:

sine quibus parum, aut nihil operabuntur.

Simplicia igitur plurimis quidem artificiis praeparari solent, vt vsui aptiora,

commodioraque sint. Quæ sunt præcipuè nobis vsu frequentiores, sunt

hæc: Maturatio, Putrefactio, Maceratio, Elixatio, Combustio, in Calcem

redactio, Incineratio, Distillatio, Arefactio, & iis consimiles. Tunc enim

aliquid maceramus, quum humore aliquo immergimus, vt tam interius,

quam exterius res madescat, & maceretur: vti diximus, & subtilior pars

in expressione eliciatur, & terrestris relinquatur: vt quæsitum humorem in

meditullio recipiat. Elixamus autem tunc cum succus ex aliquo non possit

euocari: nam elixando à centro ad circumferentiam extrahimus. vbi maceratione,

vel infusione non euenit: ipsa tamen tenues resoluit vapores.

Sic adustione, Torrefactione, & in Calcem reductione vtimur, vt partes

penitus humore priuemus omni: quod euenit, cum in calcem reducimus,

vt facilius resoluantur, vel in liquorem vertantur, aliisque rebus immisceantur.

Sic Torrefacimus, cum res conteri nequeunt, vt in puluerem vertantur:

id animaduertendo ne res comburatur, & combusta quæsitas amittat

vires, & assetur, vt tenuitatem recipiat. Res, vel simplicia distillantur, &

vt potentioris virtutis eliciatur aqua, quo facilius res, & commodius operetur:
& quia tenuiores medicamenti partes requirimus, crassioribus reiectis,
quæ nostro officium instituto: & sic de aliis operationibus intelligendum est.
Hæc nostro operi oportuna, & necessaria esse censui. Si quis autem id fusius
exoptabit, medicorum libros consulat. Sed nunc ab his promoueamus stylum.

FINIS PRIMI LIBRI.

libro II

1558

"MAGIAE NATURALIS"

di

Giambattista della Porta

(1535-1615)

(a cura di Dr. Laura Balbiani)

**IOANNIS BAPTISTAE
PORTAE NEAPOLITANI
MAGIAE NATVRALIS
LIBER SECVNDVS.**

PROOEMIVM.

HACTENVS In causis, earumque actionibus, quod
primo volumine præcepisse videmur, latius euagati sumus,
quam par fuerat. Nunc autem, quas polliciti sumus
sæpe operationes aggredi non intmpestium videtur.
Sed monstrificas primum plantarum transmutationes
doceamus, multa etenim retinet agricultura inter cætera
experimenta huiusmodi, nec iniucunda visu. Sed antequam de eis conficiendis

Variae ignium compositiones.

CAPVT X.

NEC Spemenda, vti non necessaria, nec visu existit iniucunda artificiosa ignium compositio, nec multum à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris, & idiotis tractentur, subtilitatis tamen plurimum habent, nec ea recensere pigebit.

Et primò

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

Quomodo autem fieri possit, latè patebit: multifaria est enim earum compositio, eaque dicemus, quæ paratu facilia cum sint, citius opus expediunt:

Pulus primò paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardarum est inditum: hic mixtiones horum subintrat omnes, vtpote basis, & fundamentum: cui adiiciatur tertia colophonix pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt: si valentius vritur, quam quæritur, colophonix & sulphuris, si remissius pulueris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel oculis ex iis confectis, strictius quam possit, inde funiculis, & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuo straminibus munientes, illinunt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi finat, vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morantur tempore, tum proiciunt in aquam, nec se ab ea extinguere finit, nunc

fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtham adiungant iis, quam petroleum vocant: rapacissima enim ignis est, eoque longe viso desilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multumque bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quod bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continuæ sit causa ebullitionis.

Bellica sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & dirumpuntur, quas sic parant: Puluerem hunc obuoluunt stupa, ac mixtura, quam diximus, illinunt, & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura vicissim inspersis, igneque admoto, in hostium congressibus, pilæ per aera proiiciuntur accensæ. QVOD olei vicem expleat, & ardentius exuratur, immittunt aliqui suillum adipem, anserinum, sulphur ignem non expertum, quod græci vocant άpuron++, sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpe purgatum, ardentem aquam, terebinthinam resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scobem immiscent: iis vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per menses duos, vel tres, alternis semper denis diebus innouando fimum, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignem adieceris ardere non definit, nisi tota fuerit absumpta, aquæ enim aspersione non restinguitur, imo accenditur: veruntamen luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur: si cassidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris igne candentes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere. ALIUD trademus, quod valentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquiertium, salnitri purgati duplum, ardentis vero aquæ triplum, & tantundem naphatici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adicias, hæc simul conficiantur,

& in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest

Maximè autem feruens in meridie, & id præcipue illis regionibus vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: Caphura paretur, inde viui sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, salnitrum, & omnium duplum ardentis aquæ arsenici, & tartari pusillum, hæc omnia bene tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimum semper innouando, & remiscendo, eodemque (vt docebimus) eliciatur aqua vase, hæc inspissetur, vel nostro puluere, vel stercore columbaceo, & tenuiter cribrato, vt strigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combustibilia, & æstiuis Sole vritor diebus. Hæc omnia Marco Graccho ascribuntur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, quæ est Asiæ pars, sic domum conflagrasse: Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebatur, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri & excalecto, & vaporem ædenti, media æstate cum Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestram, hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vsque submittere incipiunt: vbi autem à tecto semel est accensa flamma, celeriter in totam grassata est domum, cum maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignem, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua,

Fieri si opus fit, ea sunt consideranda, quæ facilius in aqua ardent, vel in ea sponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. vnde si cera, naphtha, & sulphure mixtum composueris, ignemque concipiens, vbi oleum inieceris, vel coenum extinguitur: reuiuiscit enim, & maiorem concipit ignem infusa

aqua. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuiosis locis non extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quasdam in eorum ludis accensis facibus ex his confectis Tyberim tranasse, vt miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces, quæ ventis non extinguantur,

Quod è sulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera, & sulphure vicissim oblinitis, & confectis, ventis, & tempestatibus innoxie feruntur. PRO ducendis autem exercitibus, vel necessariis rebus aliis, vtuntur tali: Earum ellychnium salnitro ebulliunt, & aqua, & exiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ, & therebinthinæ resinæ medietate, colophonix duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur iniiciunt, & pertinacius omnibus resistit. SI candelam aliquam niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flamma ardere videbitur. Sed vt facile accendatur,

Aqua ardens

Effici sic rite poterit: Vetus, validum, & nigrum vinum habeas, inde intus viuum immitte calcem, tartarum, sal, viuumque sulphur, vitreis chimistarum organis (vt docebimus) aquam exugito, hæc mire ardet, nec ardere defierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat: si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, illic ignem arripit, si in murum proieceris, vel è fenestra noctu; innumeris scintillis, & igniculis accensum aerem videbis, ardet in manibus detenta, nec comburit multum, id autem aduertito, si pluries distillabis minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, spongiam oleo madidam vasis ori in distillatione accommodato, phlegma autem penetrare non finit. Si

Flammam eminus proijcere

Quæsieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & succinum præcipuè:
nam si flammam concipit, in altum se tollit, eminus flammam emittens, si inter
digitos candelam continebis: in palma autem pinsitum puluerem, dumque
proiicis, euolet puluis per candelæ flammam. Si optabis ab

Ignis tueri aliquid, ne comburatur:

Ea considerato, quæ summè frigida, obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ
connexionem ab igne non vincuntur, vti amiantus lapis, quem plumeum
alumen vocant, extincta calx, oui albumen, althææ succus, hyoscyamus,
psyllii semen: hæc cum succis permiscuntur, dum linimenti speciem
assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen,
vt omnino tutus, & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare.
ex amianto lapide mappæ texuntur, & si sordidatæ igni proiiciuntur, candori
pristino restituuntur. Inde autem si vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te liniueris mixtura, resiccari curato, & tritum subtilissimè sulphur
inspergito, flammam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis
totus. Si minus commodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine,
quam diximus, ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitque

Puluis pyrius in bellicis instrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem,
& colophoniam & rectè pertunderit, & permiscuerit, hoc puluere si bellica repleuerit
instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt
astantium multos interimat. CONTRA autem si in pyrium hunc puluerem
combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris foeni seminis
duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt
nec flammam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus

excogitabit experimenta.

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAPVT XI.

TV Qui præaudis ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademque prodiga Natura humano vsui liberaliter foeneratur, abditas, & delitescens, eumque curat tenebris innoxium reddere, quod non est profecto aspernabile, ex iis ingeniose require, quæ præstare possunt, plæraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaque passim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ ex insectorum genere, quas græci ougolamoïadas++, latini nitidulas, siue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita, & squamæ piscium: vti recentis trichiæ, & vulgo harengi dicti. Sic miluus, siue miluago, quod oculi noctu splendeant lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estque in Germaniæ saltu in Hercinia apprensus volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumque splendore viatores, per innumeras illas solitudines itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondylis, plærisque ostracodermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpe manibus marinam aquam exagitata, igneis scintillis coruscantem vidimus. Narrat Iosephus vallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valde miratus est Democritus. Iam quærcus præaridi caudices, situque marcidi, argenteo

noctu splendore aspectum mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aerem circumsecus pro corporis modo illuminando: & multa sunt quoque noctu lucibilia, grauissimorum authorum testimonio comprobata.

At series admonet doceamus inde humorem extrahere, ex quo latius diffusiusque proficiscatur lumen, & emanet, vt noctu videri possit.

Iam infra patescit

Exemplum,

Nitedulæ igneo multum colore coruscantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus, præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immisceatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel plusculis sub fimo vitro condimus: fueritque præstantius ne latera contingant, sed pendeant: iam elapsis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta paropside recipias, ac pellucido crystallino orbe condito, sic conclauis medio lucigena pendeat aqua, & aerem illuminabit, qui est circa illam, vt maiusculæ literæ noctu possint conspectari: dummodo à non magis splendido illustretur, sic enim illius penitus exiguum lumen exolescit, vt interdium videri nequeat. Cui congener, nec multum dissimilis est aqua, ex dictorum piscium squamis sedulò extracta, quam sæpe separari vidimus, nec à prima ferè dignoscitur, eandemque in reliquis parandi ratio iam patet, eisque vtimur in dicendis.

Multa literarum experimenta, uariaque scribendi latebrae.

CAPVT XII.

DE Clandestinis literarum notis, quas vulgus zipheras vocat, duplicem statuunt normam, visibilium vnam, & per se dignum tractatu studium habet, delitescendum verò alteram: iam poscente hic loco, aliqua commentari censuimus, & quæ hæc consequuntur, Magnatum & Principum rebus consulentes, dum absentia curant, & commenti illius gnaro conscribunt. Nos paucula oculis subiiciemus exempla, non ea tantum recensendo, quam quæ inde sunt euentura, & ii noscent, quin nonnihil addentes, coniungentes, vndique artificio contexta, & velata detegunt, ne in manus indocti, & gregarii peruenientia vilescant: tunc enim chariora, cum arcana, & fido clausa pectore diutius commorantur. Sed quæ iam sæpius peruulgata in medium afferenda duxerim, ad rem redeuntes, dicamus, quonam fiant pacto

Literæ in tenebris conspicuæ,

Si quis furtiuo scripto rei conscio nouo astu excogitata quæpiam nuntiare quæsierit, quæ tantum nocte intempesta conspectari queant: prænarrato iam liquore graphicè describendo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & ineffigiata interdum apparebit. Si hoc minus fortasse tutum, magisque fuerit cordi

Literas lumine interpositas legere,

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec vti cæteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaueris, vti cerussa liquido immixta gummi, vel consimili, sit chartæ concolor, neque aliquid sit discerniculi, vel coniectari possit, tunc oculo, & lumini interiecta sideris, vel candelæ, vbi descriptæ fuerint literæ, ocularibus radiis penetrari non sinunt, sic obscuriusculæ conspiciuntur. Vel si velimus, vt

Literæ in nigro extemplo candicent,

Est, & occultius mentis conceptum proferendi ratio: Luteum, ouique albumen validè exagitatam, instar scriptorii atramenti liquescat, huiusmodi literas, vel lineamenta protrahe, iam exiccatis, colore atro papyrus superlinatur, & inquinetur: vbi vero literæ iam obrutæ liquescant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricosum dilacerantes velum, vti nebulas discutientes supra modum candore panduntur insigni. Sicque si

Literæ delitescentes conspiciantur, & conspicuæ delitescant

Optabis: potieris, si stillatio calcanthi liquore, vel ardenti aqua affusa donec solutum fatiscat: ac papyro literas duxeris: iam enim siccescentibus cælantur: porrò combustam paleam ex aceto triturabis, & quæ sumus scripturi, in priorum interstitio versuum latè describito. Omphacitis inde galla albo vino decoquatur, spongiam madida, cum cordi euenerit, leuiter expergificando, & super eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus delitescit, pristinus vero inuisibilis refricatus nobis fiet conspicuus. At

Literæ intercutaneæ, & indelebiles in membro quouis

Appareant si velis: sic citò expudies: Cantharides naturalis diei curriculo valida aqua, vel tritius auri separationis madeant, inde graphio, vel apto stylo, summa cute brachii vel alterius membri characteres effigiabis, læsa humore caro inflatas surgit in vesiculas, exulceratur, sic acris vestigia aquæ vi, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquam euanescentibus literis membrum insignitur. Vel

Literas confestim loco quouis emergentes

Nigras, & coloratas efficies: si aceto, vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis cum exiccatae fuerint, nec vestigia apparent, & vis elucescant, fuligine, vel colore, quem vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valde, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte

delineato, exiccatas carbonis polline insparso confricato, & detergito.

At reddere

Literas igne, uel aqua uisibiles

Sic possumus, & literas in carminum intercapedinibus, & syllabarum coagmentis, & distantis protrahere: Contineat epistola inane quippiam, vt incondite putet positas, & interceptè, aut nihil omnino, aut ægerrimè sentient.

Si citrii, medici mali, cæpæ, & omnium ferè acrium succo descripseris, si igni inferuescit, eorum acrimonia deteguntur illicò. MAIUS aliquantum subtilitatis habet, si alumine aqua dissoluto scripseris, cumque

lectioni accedis, aquæ immergendo, latè euadent uisibiles, & elegantes.

SI uero candicent uelis, & lacteas sic facies: Lithargyris primò teritur, & fictile aquam continens cum aceto coniicitur, decoquitur, & decoctum per colum traicito, serua, inde limonis succo citriferi generis literas exarato:

iam enim siccescentibus abduntur, si seruato liquore immerseris, lacteas, & conspicuas uidebis: Si mulierum uera, uel manus ea madeant, prædicto insparso liquore lacte resudabunt: utitur, si inops aliquando eorum fueris.

SI quoque literæ hirci adipe lapidi fuerint inscriptæ, lapidique occultæ prorsus, si lapis idem aceto demergatur prodeunt illicò, & quasi sculptæ foras eminentes extabunt. SI autem absoluta aqua perscribendo, literas nigrescere iubes, ut nauis, expeditiusque, itineribus accingamur: Gallas, & calcanthum subtiliter pinsito, inde puluerem chartæ inspergito, panno perfricato, recteque expoliantur, & ut sit chartæ concolor, & pertinatius inhæreat, contuso iuniperi gummi, quod scriptoribus uernigo dicitur addatur reliquis, cum usu euenerit aqua, uel salua scribito, & nigrescunt: iisque simillimæ eueniunt technæ, quas per longum esset recensere. At

Literas ouo imprimere

Africano sic placuit: Alumen ex aceto subtiliter, multumque terito, & cortici quicquid uelis affigurabis, feruenti Soli exiccato, muria, uel acri aceto

imponere, tribus, vel quatuor diebus, resiccatum coquito, cunque fuerit tostum, cortice enudabis, & duro albumini scriptas literas reperiens. INDE occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, stylo literas exarando, fatiscentes rimas humore reple, ac aceto macerari finito per diem, cum ceram sustuleris decorticato, & peruium corticem, & ouo impressas leges literarum figuras. Nunc lege, quæ improbo excogitatu necessitas explorauit, vt

Literæ constitutis diebus deciduæ sint, & euanescant,

Quantum humanum euolat ingenium, dum naturæ secreta pandit? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquam, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & dolum cooperies: porphyrite multum teratur, scribe, & consenescentes decident. Hoc silentio prætereundum non putauit, quod maximè præcipuum, & tanquam rei caput est, periculum frequenter facere: nam si diutius in charta commoratur, fortis aquæ plusculum suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea non remanebunt vestigia: hac indicii norma frui poteris. SIC aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumen æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili condantur, & forte ex calce parato lixiuium, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento immisce, & vbi incolumes aliquantulum durabunt, iam flaccescente fiunt caduæ, ad vsum recondito. Sed lituras, maculas, vel

Literas penitus abstergere

Si quæsieris: Chalcanthi, & salnitri aqua calamo supra literas delineato. VEL è sale alchali, & sulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, vt nec vestigium remaneat. Literas verò disco Lunæ obsessis nunciare, iam certiores facti conscribemus. Hæc enim raptim perscripsimus.

De conuiujs, & epulis mirèapparatis.

CAPVT XIII.

HAEC Silentio prætereunda cogitaueram, ganeonibus, & bibacibus, coquis, & popinariis relinquenda, vt à re ipsa plurimum aliena, & inconuenientia, & defoecatoribus auribus non mittenda. Sed omnibus satisfaciendi gratia, apposuimus, aliquibus hæc reliquis gratiora, & iis similia fuerint, nec gulæ, & genio indulsisse vnquam poeniteat: sic summatim perscribentes, ne longiori narratione legentium animos detineamus, ad ea noster se conuertat sermo, vt conuiuia, frugalesque coenæ lautiores apparatu videantur. Et primo

Vini haustu nimio ne inebrietur accumbens,

Vel si cibo largius sumpto corpori noxam sentiet, sic discutiet, vt Cato docet: Initio, ac coenæ summo crudæ brassicæ quatuor, vel quinque cymata esto, & crapulam sedat, vini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberisque, adeò inter se perniciali dissident odio, vt satæ alteram altera discordante natura fugiat. Inde Androcydes sapientia clarus contra temulentiam valere iudicauit, & contra eam mandi præcepit. Nec omittam, quæ Nestor in Alexicepo suo dixerit: Brassicam enim Lycurgi lachrimam vocat: inquires. Cum Bacchus eum reueritus mare subiistet, Lycurgum vite vinctum lachrimam emisisse, & è lachrima natam esse dicit, & ob id contrarietatem inter vinum, & Brassicam esse. Idque euenire tradit Aristoteles, quod succum dulcem, discutientemque obtineat. Vnde Plutarchus in symposiacis dulcia ait, si vino infundantur ebrietatem discutere. Euenit aliquando

à capitis distillatione columellam in guttur laxari, tunc crudæ brassicæ
succus capiti impositus, uam retrahit in sublimen oris partem. Inest & crambæ
vino obsistendi vis: nam si vineto obseritur, dilutius proueniet vinum:
inde apud Aegyptios, & Sybaritas solemne erat ante omnia crambem sumere
coctam. Aliqui id amethystino vasculo facere consueuere ante comporationem,
quo impune vino indulgere possent, ex Athenæo. At si ALITER
vini noxam inhibere uoles, maximè dilutiusculi, nam citius crapulam senserint,
quam qui meracius hauserint. Si multum poturus eris Africanus docet
in cibatu præmittas tres, vel quatuor amaras amygdalas exiccantes, &
humiditates absumentes, vinolentiam propulsabunt. Narrat Plutarchus
Cheronæus apud Drusum Tyberii Cæsaris filium medicum fuisse, qui cum
bina, senaque amara amygdala esitaret, in comestura bibendo superabat omnes,
qui iam deprehensus, iisque deinde priuatus, decertare amplius nec
pauillum ualuit. NEC incassum pumicis farina, si potor in bibendi certamine
præsumat eam. Affert Theophrastus periclitari, nisi vniuerso potu
impleatur. Sic Eudemum in vigesimas secundas uices durasse, demum balneum
ingressum nil reiecisisse, ac ita coenitasse uti si non bibisset, vi absumente
siccifica, & in cadum musti bullientem coniecta, statim in totum vini
feruor sedatur. AD aueruncandum quoque meri exitium antiquitus in
computationibus corollis floreis redimita capita ferebant, Vnde Ouidius.
Ebrius in cinctis philyra conuiuia capillis
Solet, & imprudens utitur arte meri.
Et Valerius Martialis.
Pinguescat nimio madidus mihi Canus amomo,
Lassenturque rosis tempora futilibus.
Rationemque dicunt, quod nimia frigiditate cranium frigescat, ut vinolentiam,
& eius vim extinguat. Vnde Dionysium legimus discumbentibus hedeream
instituisse coronam, quæ insita frigidifica vi, vini potentiam retunderet,

nam ea contra crassantis ebrietatis impetum obsepi, calidum siquidem meri capitis poros patientiores reddit, frigidum enim sic contemperat, vt scandentes repercutiat vapores. EST & altera priscorum patrum cura, vt crapulosa extinguantur, vt lactucis coenæ fine vescerentur, cum insitam frigiditatem habeant maximam, nunc autem initio ea vtimur coenæ ad conciliandam appetentiam. Vnde Martialis.

Claudere quæ coenas lactuca solebat auorum

Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dioscorides tanquam acrepulam nuncupare videtur, quod ebrietatem prohibeat.

Vini autem postquam meminimus, de eo enarrentur, quæ visa sunt, quomodo oporteat

Vinosos abstemios facere.

Multi enim sunt cum vinum liberalius hauriant, vt nil eis perniciosius sit, in morbos, & denique in mortem incidant: at eos aspernari, & abhorrescere si voles: & Clitorius fons longe abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas finito dum emoriantur: ebrioso vinum admoueto, & pertedescet, semperque oderit, nec amplius bibet, vel quamminime, modestius degens.

Mullum quoque vino suffocatum, (Athenæus memoriæ prodidit)

si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere, si à muliere, nunquam eam concipere. Fortasse ALIO modo placebit, vt hæc amplius degustent, idque docet Iarcas, vt in Apollonii vita demonstrat Philostratus: Obseruato vbi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti in comessatione præbeto, semper inde vina perosuro. SIC è cæsa vite distillans aqua, multum potata sobrium facit, vti Democritus docuit. Scire autem

Vinum anhabeat ammixtam aquam,

Ex Democrito, & Florentino condiscis: Mala vel syluestria pyra vino immerge, si superfluitantia supernatauerint, meri indicium, si merguntur, iam

diluti. EX Sotionis experimento: Paleam, arundinem, vel sarmentosum aliquod oleo illitum in dolium immittunt, extrahunt, & si aliquæ hærent guttæ, aquam habet. IN calcem fundito si calces diffundet, aquæ mixtione defraudatum, & conglutinans meracum est. SIC in linteum si diffunditur: & præterea multa extant. Si vero mixtum displicuerit, ecce

A vino aquam segregandi modus:

Cissibium paratum habeas, idest vas ex hedera tornetur, vel aliter conficiatur, vinum coniiicies, & si qua mixta fuerit aqua breui tempore foras extillabit, quod contrarium antiquos omnes, & recentiores sensisse video: cui tum ratio, tum experientia reclamant: nam cum foraminulentum sit lignum, multisque interpateat rimulis: aqua humorum omnium subtilissima ex Aristotele foras effluet, quod corpulento magis referatur. EST & alia segregandi ratio liciis, vel penicillis ex gossipio, vel lino dolio immersis, vt superemineant, ab eo aqua secernitur. SIC vino iniecta spongia, & expressa, plus aquæ, quam vini eiiciet. Sic breui temporis processu

Vinum diuerse odoratum

Reddes: Ardenti aqua immergantur simplicia, cuiusmodi odoris quæsieris vinum: nam aquæ natura odorem illicò combibet, per colum traicito, & defoecatum finito vt considat, vino immisce, ab eo enim sapore non est dissimilis, & nimium perolentia relinquet. Nunc docetur

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Quod docet Aristoteles: Si enim vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intro delabitur fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore, quod enim intro permeat percolatum est, quod salsedinem facit per commixtionem, secernitur. FIT aliter vberius & celerius: Sabulonem fluminum in salsam aquam immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subiecti vasis ori obtento, colatur, donec

salsamentum amiserit omne, & dulcescet: multa vti vilia fileant. Nunc autem dicemus vtrum potuerit videri

Anser iam viuus excoctus.

Sæpe enim lautis, opiperisque mensis magnatibus apponuntur: sic inualuit gulæ luxus: cape conficiendi normam: Sit anas, vel anser, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, capite, colloque relicto toto sit implumis corpore, fit hinc inde obuallatus igne, & circumseptus, non arctè, ne suffocetur fumo, neque igne torreatur citius, non largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla, & ollulas aquæ plenas; cui sal, & mel adiicias, ibique lances elixatis malis sint plenæ, & tessalatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus, & laridatus, vt esculentior sit, & facilius decoquatur: ignem admoue, festinare nolito, vbi calore efferuere coeperit, circumambulando, & fugiendo præsepit ignis & iter includit, sic improbus aquam absorbendo compescitur, cor, cæteraque membra refrigerando, medicamenti vi laxat aluum, abstergit, & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, spongia continuo cerebrum, & cor humectato: vbi verò insania ferri, & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum, remoue, conuiuis appone, euulsis semper partibus vociferantem, vt ferè prius comessatus, quam mortuus videatur. Nec visu iniucunda

Murena eodem tempore frixa, elixa, tostaqu

Erit: Primo panni attritu eam excruciatam veru infigas, & elixas & frixas quas vis partes, ter, quater lineis obuoluas teniolis, insperso in vno pipere, in elixo petroselino, croco, menta, foeniculo, & passo contusis: aqua & sale, vel iusculo madeant, frixas oleo, ad ignem uolui iubebis, fasciculi aspergine origani semper humectando: vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue, & optimum erit opsonium, epulaturis præbeto. At verò

Ouum, vt hominis caput magnitudine superet;

Reddere tam ingens si vis, extat artificium, nec à naturali dignosci potest:
Decem, vel plura boleta, & albumina inuicem separabis, boleta leuiter commisceto, & in vesicam immittito, rotundamque ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam immittas, & cum bullis intumescere cernis, vel cum duritiem traxerint, exime, & albumina addito, accommodando, vt in medio insideant, & iterum coqui finas, sic corticibus enudatum habebis, quas sic effinges: Ouorum cortices albas, & elotas conteres, vt in tenuissimum puluisculum volent, forti aceto, vel distillato emacerari finito, dum mollescant: nam si ouum in aceto diutius fuerit appositum, cortex eius dissoluitur, & tenerescit, vt facilè, per strictum os phialæ possit immitti, vbi fuerit intromissum clara aqua in pristinam reddit duritiem, vt demirari contingat. Cortices cum vnguenti formam præsetulerint dissolutæ, penicillo aliquo, super excoctum ouum corticem inducas, & clara durescit aqua, tunc verum, & naturale habebis ouum. Si vis autem vt

Pisces charta frigantur:

Ex charta simplici frixorium vas efformato, ibi oleum, & pisces ardentibus prunis, quibus flammæ desint, imponantur, & citius, & commodius expediet. Nec superpondii modò addere pigeat, quod fortasse scisse non obfuerit. SI vis dissecta caro iterum coalescat: Simphyti, quod vulgò consolida maior dicitur, radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ, & glutinosæ, vnà cum concisis carnibus ipsis coquantur, & celerrimè coniungentur, vt incisuræ non videantur. Nec inferior vis petrea simphyto inest, quod summè glutinet, sic quoque de holosteo fertur. SI chalybis frustulum iniiciatur ignitum in deplumatum, & exinanitum pullum, & tegatur, ne calor euanescat, & si tetro inficit odore, esui tamen bonum erit. SIC pipionem exossum reddes: Si exenteratum acri aceto per naturalem diem fines, bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel assabis, sic eis caret, ossa vt simul mandi possint. SIC oua viuæ calci obruta, aqua expersa decoquantur. Si friabilem

gallum, vel tenerum exoptabis: Iugulatus pensilis adhæreat ficus ramo,
& maximam accipiet teneritudinem, quod Aristionis coquus dum Herculi
immolatum gallum, qui fico pependerit, inter epulas attulisset, admiratus
Aristio citam teneritatem, è durioribus periculum coepit, & verum
reperit. LIRAE chordæ minutatim concisæ, nuper excoctæ carni reiectæ,
vermiculari videbuntur. ET leporis excoctum, & congelatum sanguinem
in puluerem versum, super carnem inspargendo, sanguinosa videbitur
caro, vt nauseabundus eiicias: & multa, quæ gulosis relinquimus. Sat
sit tantum debacchatum esse.

De Mechanicis quibusdam experimentis,

CAPVT XIII.

QVAEDAM Extant non spernendæ subtilitatis experimenta,
ab omni mixturæ additamento secreta, quæ non
iniucunda fore putauimus ingeniosis, & artificibus, vt omne
liber hic suboleat. Extat & artificium, quod aliquibus

Draco volans,

Vel Cometæ sydus dicitur, cuius talis sit constructio: E subtilioribus arundinum
paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemiolia
sit proportionis, diametri duo & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur,
quarum intersecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis,
cum duobus aliis iungatur, e capitibus machinæ prouenientibus: sic papyro,
vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, montis,
vel altioris loci fastigio, æqualibus, & vniformibus ventis credenda,

non validis ne dirumpatur machina, nec leuibus: si vndique silebit aura, nam eam non sublimat, ventorumque segnities irritum faciat laborem, ipsa recto non incedat tramite, sed obliquè, quod efficit funis tractus è capite vno, ex altero longa cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus, & papyris passim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aera petit, vbi paululum fuerit eleuatum (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui supra locant, vt cometa videatur. Sclopum alii charta, & pyrio puluere inuolutum, & cum in aere quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulo, vel lubrico aliquo, statimque velum petens, ignem ori admouet, maximoque tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit. Aelurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aera immissas auscultant voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quonam pacto, & homo volare possit, ingentibus alis cubito, & pectori deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactare assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quispiam id mirum putauerit, aspiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse, atque fecisse traditur: plærique enim nobilium græcorum, & Fauorinus Philosophus memoriarum veterum exequentissimus, affirmatissimè scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaque mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum. Sic facere possumus, vt

Ouum in aere ascendat

Oui corticem vacuum rore complemus, & Maio mense eum accipimus: (alio enim tempore, vt Aestate & Autumno, verus ros non est, vt physicis constat rationibus,) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat

facilius eleuabitur. Altera quoque remanet ludicra subtilitas, vt tres

Schedulæ non tactæ situm permutent,

Quod illud penitus ignoranti, fieri non potest, quin mirabile videatur. Tres fiant schedulæ longiusculæ è papyro, vel linteis, seque mutuo æquali superent longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluuntur, diuersique situs reperiuntur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanent, quod non est, qui non putet, à demonibus factum, sed aliunde non euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, & extrema à qua exoritur in reuoluendo remanent. Quorundam fuit error, qui verborum vi euenire putabant, ac de interrogatis omnibus, tanquam de Oraculo responsa præbebant, nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusque propitiari, sin minus infortunari: nec voluere rationibus, & experientiis fidem permutare, cum habitum in credendo effecerint. Est quoque artificium aliud, vt

Candela ardens sub aqua deferatur,

Talique paratur arte: Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela insideat immobilis, & inuerso vase lumen fundum feriat, sic totum aquis penitus immergas, nec subintrabit aqua, cum aere repleatur, & sub aquis ardebit multum, secundum vasis capacitatem. Nec admirationis minus extat experimentum, cum voles vt

Vas inuersum aquam hauriat,

Quod sic efficies: Longissimi colli paretur vas, & quo longius, eo mirabilius, vitreum vero, & pellucidum, vt ascendentem inspicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totum efferbuerit, vel igni fundum admoueto, illicò, ne frigescat inuerso ore aquam tangat, & intro totam absorbeat.

Sic naturæ rerum exploratores Solis radiis aquam hauriri, & absorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur scaturigo:

nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, vt tradit

Hieron, sed vti ab hoc proposito aliena, alio transferantur. Simile quoque à Victruuio de ventorum ortu affertur, nunc verò in domesticum peragrauit vsum. Sic enim

Vas ventum proijciens

Confici potest, si fiat æolipila ærea, vel rei alterius, sit caua, & rotunda, & in ventre punctum habeat angustissimum, quo aqua infunditur, & si fors arduum fuerit, priori vtere experimento, si ad ignem accedens inferuescit, cumque nullum habeat spiramentum, maximum inde eiicit spiritum, sed uapidæ crassitudinis humectum. Nunc ad alia transire liceat. FVNIS si manibus conuoluatur, vt se inuicem secet, leui brachii tractu rumpitur, & absque eo difficilè. SIC pugno later erectus percussus aliquantulum, vel marmor, in plures dissilit partes, nec minus, ex fluminum volutionibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur. ET leui secatur pomum ictu, si cultrum capite percusseris, illudque parum secet. SI in hordeo inuestigaueris syluestris auenæ aristulam reperia nigra, & obtortam, locustæ pedibus similem, si eam paginæ cum cera ligaueris, mollisque aquæ aspergine disseminaueris guttulas, vbi humidum senserit distorquebitur, vt liræ neruus, & erigitur charta, nec minus nummus styli acie volitabit.

De Mulierum cosmetica.

CAPVT XV.

INTER Cætera circumferuntur, & expetuntur maxime experimenta, quæ mulieribus dehonestamentis, & speciei conferunt, multumque referre aiunt, nos ne alibi

quærantur, hic scribere decreuimus. Primò autem

Capillos tingere

Docemus, flauos, nigros, aureos, cuiusque placuerit

coloris: Flauos enim reddes multum mellis oleo, & vitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco, & cumino, si sæpius capillos laueris: maxime flauescunt, aurique colorem imitabuntur. Nigricabunt valdè corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupressi, & similium lixiuio. HOC tamen commodè tinges modo, barbam, & capillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuii quadruplo permiscetur, dumque leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. SIC nigrescunt supercilia: Frigantur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia sæpe accidit, vel locus pilorum multitudine deturpetur, vel glaber fiat, talia accipias

Psilothra,

Quibus perlitus locus glabrescit illicò, & diutissimè partes omnes pube immunes seruari possunt. Si vulgari decocto perunxeris, viuæ calcis, auripigmenti tertio, fortique lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias.

Columella vero iubet ranam luridam in aquam coquere, vsque dum ad tertiam partem decoxeris, eaque corpus vngere, si quod glabrum facere voles. Sunt & infinita, vti hederæ, & vitium lachrima, quæ veluti gummi est, & psilothri effectum habent. Sed illud vt commodum satisfaciet.

ET si nunquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitus erues illitu:

Vti formium ouorum, hyoscyami succi, cicutæ, & psyllii seminis, vespertilionis, & testudinis sanguinis. Alii aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, vt ne vestigium remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos cito nasci

Si velis: combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur & in manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanae, castaneae, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascendi vis destruitur, vel perdeunt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Si vero

Oculorum colorem permutare

Pueris velis, sic id assequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur: puerorum albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Plæraque extant experimenta, albos, & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cum non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ vti quæritur, respondeant. Nunc

Genarum liuorem abstergere

Sic poteris, præcipuè mulieribus, tempore quo menstrua patiuntur: Locus illinatur cerussa, fabarum puluere, aceto immixto: Vel ouorum boletis melle mixtis. Quædam sunt quoque

Smegmata mulierum,

Quæ nitorem, & leuorem faciebus inducunt. Vti mica panis in caprinum lac serum iniecta, extillata inde aqua faciem penicissabis, mirum admodum ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandum valet: Nec minus asininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideo non temere Pompeia Sabina Neronis vxor quingentas semper secum asinas ducebat, ac balnearum solio lacte illo corpus totum macerabat. Vbi sic inalbueris,

Roseum faciei colorem conciliare

Poteris sic leniter, & fucum facies, qui non detegitur, omnesque artificiosa

simulatione deludes: nam clara aqua puniceas reddes genas, diu, multumque perdurante colore, eoque rutilantior fuerit locus, quo magis aqua laueris, & panno perfricaueris: Ex Cardamomo, vel quæ pharmacopolæ paradisi grana dicunt, cubebis, garyophylis, brasili rasura, & ardenti aqua sæpius extillata (vbi aliquantulum fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu vrticam ebullies aqua, sæpeque corpus laueris coloratum, & roseo colore insignitum reddet, si id diu continuabis. SIC autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, brasili rasura tritetur, aquaque perfusa omnia Soli exiccentur, iis madeat bombax, quo labia, & gingiuas perfricabis. Si autem

Aquæ ad faciem magonizandam,

Et accommodandam quæruntur, si fors fuerit res cordi, vt leuore splendeat, oui albumina coquantur, & durescant, iis aquam extillabis, eritque vsui apta, sic rosmarini, fabæque florum, & limonum succo. HAEC autem aqua omnium præstantissima, solertique cura excogitata: Talcum in minutissimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item coclearum multam immittes copiam, & operculato ne fugiant, nam alimento fraudatæ, immissum vorant talcum, concoquunt, vbi omne vorasse noueris, cum testis tusas, vitreo accommodabis organo, aquam extillabis, & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter apponito, ac denuo vasi imponendo, oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed

Furfures à facie abstergere

Sic poterunt mulieres: Vaccinum, hircinum, & caprinum fel, cum vitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestatur. Aliqua nunc apponemus

Dentifricia,

Quæ optima parabantur antiquitus, ex purpurarum, & buccinarum testis crematis, nunc autem cito poteris vti, combusti panis micis, pumicis polline, corallis rubeis, sepiarum testis, ceruino cornu, & iis similibus, quorum vnumquodque ritè expolit, & abstergit. Sic cocci granulis, si purpura perfricabis. Omnium tamen optimè sulphuris oleo, nam expolit, leuigat, & maculas propulsat omnes. Fit quoque aluminis, & salis aqua exstillata. Possumus &

Mamillarum incrementum prohibere,

Si volumus: Contundatur cicuta, eiusque magmata cum aceto virginum vberibus imponantur, & sic coerces, vt crescere non patiatur: præcipuè hoc in virginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molles autem, & relaxatas sic coerces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, mastiche, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorare oportet, & finito illic esse: si parum fuerit efficax, opus innouato. Iuuant, & ad hoc mespili ossa, immatura sorba, syluestria pruna, acacia, & malicorium, balaustion, immaturæ nuces pineæ, syluestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abstergere.

Diu aqua immatura coquantur sorba, ouique immisceas alborem, nec defit aqua, cui arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: Vel combustum ceruinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, mirrha, olibanum, masticæ, in puluerem redacta omnia cum melle permisceantur, & erugat omne. SED quærens Naturæ ostium restringere: ex partu enim relaxari solitum est, quod & si viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuissimè, quibus garyophyllorum

pulueris parum admisceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. VEL sic meretricium, & popularium restringes, & coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis sanguine, acacia, plantagine, hippocistide, balaustis, lentisco, simphyto maiori, minorique, cupressi nucibus, vuarum acinis, glandium costis: vel cauo illo, quo glans prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche, & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino, vel aceto decocta sint, & sæpè madeat vulua, coarctatur, & supprimitur valdè. Vel hæc in puluerem redacta, intro per arundinem traiciantur: vel iis suffimenta substituantur. AT si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pilulas constitues pacto: Alumen combustum, mastiche, adiecto calcanthis, & auripigmenti momento, in tenuissimum redigantur puluisculum, vt ferè tactum effugiat: pluuiali aqua pilulas vbi coegeris, digitis comprimito, & tenuem resiccari curato, ac naturalium ostio hymenei loco accomodetur, vbi prius fuerit rupta, senis quibusque horis immutando, pluuiali, vel cisternina semper aqua fouendo, per naturalem id diem, & hinc inde vesiculas inducunt, quæ contactæ saguinis inducunt profluuium, vt ferè dignosci nequeat. Hirundine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt, & fricatæ sanguinem mouent, vbi prius prælatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit specimen, vt

Facies fucata pallescat,

Et dignoscere quæris magonizatam faciem: sic fiat: Crocum dentibus commanducabis, & ore propius mulieri inter alloquendo appsito, flatu deturpat faciem, & subcroceam reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans,

Sæpeque mulieres fallit: Iuglandis calloso, herbidoque putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymistarum organis clarissima eliciatur aqua, qua si facies, vel manus maduerint, nigrescunt paulatim vt Aethiopes

videantur, quod si abiicere, & pristinæ albedini restituere vis: Acetum, limonis succum, & colophoniam extillabis, talisque lotura nigrum illud abiicit, & propulsat.

De mulieribus quibusdam remedijs.

CAPVT XVI.

QVAEDAM Prædictis succedunt experimenta, expetibilia multum, cum sæpe accidant, & vsu veniant, & si aliquibus inhonesta, & non scribenda videbuntur, late quærat medicorum libros, vt nil aliud ferè tractent, id autem vtilitatis hoc affert caput, quod si ea dubia aliquibus videbuntur, hæc experientia selecta scripsimus. Primo autem

Veneris in castris militare

Si quis vult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim venerem stimulant. Vnde Martialis.

Cum sit anus coniux, cum sint tibi mortua membra,

Nil aliud bulbis quam satur esse potes.

Columella item in hortulo

Quæque viros acuunt, armantque puellas

Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sic Eruca large sumpta, cicer, cæpæ, pastinaca, anisum, coriandrum, pinearum

nucum nuclei, inter hos satyrion largè mouet semen, & fortius venerea

in re obstat, & mulieribus libido acrius excitatur, venerisque vrticæ

sunt. Sique nobis esset herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophrastus)

vt non solum edentibus, sed tangentibus iam genitalibus, adeo vis increcere,
 vt valerent, quotiens coire vellent, & qui ea vsi fuerant, duodecies
 perfecissent, illum autem ad septuagesimum coitum peruenisse affirmat, vt tandem
 guttatim esset spermatis emissio, & in sanguinem deueniret. Vnde si ex omnibus,
 vel aliquibus venerem vis ciere, tali remedio vtere: Satyrii sumito radices,
 pineæque nucis nucleos, anisum, & erucam, & æquali certent pondere,
 scincorum medietas, mosci parum, sic electo, & despumato melle conficiantur, nec
 remouendum passerum cerebrum, ornoglossum, syluestris eruca, & iis similia.
 SI quis autem certando vellet mulieris semen mouere, coli glandem, mosci, & vulgo
 dicti zibeti, castorei, cubearum, & olei ben aspergine irrigato, vel horum
 vnum: coeuntes enim large mouent. Vterque autem sic delectabitur, longum piper, piretrum,
 galanga contundantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eoque vtantur. At

Veneris desideria obtundere

Contra sic poteris: Rutam commanducato, & caphuram: destruit enim flatum
 quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic vitex inhibet venerem, & si
 substernatur, bibatur, vel manducetur, semen desiccat. Vnde matronæ in
 Thermophoriis Atheniensium foliis iis cubitus sibi substernebant, nec minus
 lactuca, quibus continuo comeditur coeundi adimit facultatem: ideo Pythagoras
 vocabat éunoukon++ quod verborum inuolucris innuunt quoque poetæ,
 Callimachus cecinit Adonidem, cum lactucam comedisset, ab apro interemptum,
 atque à Venere sub lactuca conditum, quod holere tali (Athenæus
 ait) Venus elanguescat, & impotentes viri ad concumbendum fiant. VALET
 ad conceptionem leporis vterus, si mulier ederit, & ventri imposuerit: vbi
 verò conceperit, ab his omnibus cauere debet, nam conceptum destruere
 possunt: Vti mentha naturalium hostio post coitum apposita: genitale enim
 semen corrumpit, & lacti apposita, nec coalescere, nec cohibere facit etiam
 adiecto coagulo, immo si mammis accesserit, nec densari lac patitur: Crocum
 concipiendi vim maxime amolitur. Salicis decoctum si ieiune bibatur,

sterilem reddit, cum ocyssimè salicta suum deperdat semen, vt in araneam prius abeat, quam maturitatem sentiat. Vnde Homerus frugiperdam appellat.

++greek citation, 1 line++

Sic mulæ vngulæ fumigium, vrina, sudor, aqua, qua ferrum extinguunt fabri, hæc omnia post menstruorum profluuium. Sed inter hæc saltatio præualet, & præcipue obest eis, cum se nimium motitarit, post cum viro congressum, nam cum retinere nequeat genitale semen infusum, irritum foras prolabitur, & resilit, quod fortasse erat coalitum: Vti psaltria illa, quam narrat Hippocrates, quæ cum semen non conceptura retinere nollet, ne conceptio ignobiliorem redderet, ad terram dissiliens, ac genitura exacta ad terram eius defluebat semen. Superstitiosi alii septenarii numeri virtuti fortasse pythagorizantes, & occultæ proprietati ascripserunt: cum modò Hippocrates septies dixisset, id tamen falsum coarguitur, cum ocyus, & tardius defluat, quod si magis saltauerit, scito minus concepturam. Sabinæ succo hausto, ruta, scammonio pessu instar vuluæ indito, suffitus opoponacis, galbani, & viui sulphuris. Inter hæc nigro (quem vocant) sapone prolita gallinæ penna, vuluæ admota, nam illicò abortum parit. Hæc omnia sunt maximè præcauenda, nam prægnantibus obesse solent.

De ellychnijs, eorumque præstigijs, & quomodo homines equinis,

aliorumque animalium capitibus videantur.

CAPVT XVII.

DIV Multumque cogitai, vtrum antiquis arcana huiusmodi

ignorarentur, an veritati responderent, quæ de eis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur; nec parum gauisus sum, cum inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuere curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parum in his inueniendis desudauimus ad explendam nostram historiam, nec ab re fuerit eorum commemnisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando: iis primo assuescat operator, ad alia paulatim deueniens: docenturque primò quomodo videri possit omne, &

Coloratum cubiculum,

Sed maxime id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, supereturque è lampade color emanans, & frustretur illusio, si die fuerit claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrumpens præstigium destruat. VIRIDE autem sic videbis: Sit viridis lampas, vitrea & pellucida, vt pertranseuntes radii medii colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni quo viuit humido, immisceatur ærugo, vna ritè terantur, vt humor fiat viridis, lychnus ex linteo coloris eiusdem, vel è gossipio paretur vncto, lampade in illa peruratur, oppositum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus ostentat. NIGRVM autem omne si videre desiderabis: atramentum immisce omni, fuliginem, vel simile: melius autem è sepiis immissum atramentum, nam lucernis admotum, si accenditur, atra lucet flamma. Sic Anaxilaum lusisse fertur, sæpè enim ex atramento sepiæ astantes æthiopes reddebat, & nigros. FLAVVM si teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices, & oleo permiscebis, & accendes in eo funiculum, flaua lampade, croceum conspicias omne. VIRIDE partim, flauum partim, & nigrum si præoptabis, hæc insimul permisceto: vti quoque tradit Simeon Sethi, si quis thryallida,

idest lucernæ stupam, in sepiaë atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inspersionem. At

Domum argenteam, & luminosam videre

Si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium, vel sparteum inficies, & si poteris oleo permisceto, sic argenteo colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc, vt institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc sequentia seriem, ne cupidos legentium animos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei, & palloris,

Sic faciliter opus exequeris: Vitreo ampli oris cratere, vetus valdè infundas vinum, vel græcum, intus sal iniice, quantum pugno quis capere posset, flagrantibus impone carbonibus sine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & succendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, vt sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fucinis euenit vbi campanæ conflantur, & metallica, tam enim opertum omne diro visitur colore, vt demirari contingat labia squallore perfusa, punicea, in liuidum, & nigrum commeantia. ACCENSVM quoque sulphur astantium medio collocetur, & fortius operabitur idem. Sic quoque Anaxilaum philosophum ludere solitum esse comperimus: sulphur enim calici nouo immissum carbonibus subditis circumferens, conuiuis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpè casu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogæis collibus noctu deambularem: nam sponte ardens sulphur tales dabat vultus. Sic quodammodo fieri posset, vt

Astantes sine capitibus videantur:

Auripigmentum subtilissime tritum noua olla ex oleo finas ebullire, nec ab

re fuerit si sulphur immisceas, operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & astantes sine capitibus, & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo, dum candela accenditur, idque paulisper videbis, vt fieri poterit. Si vis autem, vt

Equina, velg asinina videantur astantium capita,

Difficile aggrederis opus: vincat tamen operis, sedulitas rei difficultatem: Equo abscinde caput, vel asino, non mortuo, ne languida sit virtus, eiusdemque capacitatis fictilem fabricato ollam, oleo plenam, suiue pinguedine, vt superemineat: os operculato, tenacique munias luto, ignem subdelentum, vt planè bulliens tribus seruetur diebus oleum, elixataque caro in oleum currat, vt nuda spectentur ossa, pila tundito, puluisque oleo permisceatur, quibus astantium capita perungantur: similiter in lampadibus stupei funiculi in medio statuantur, nec propè, nec longè vt res postulat, & monstruoso spectaberis vultu. Ex iis multa discas componere: satis enim dixisse videor, si diligens fuerit intuator. EX humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, sic variis animalium capitibus, monstruosa reddes corpora, si iis accensis liciis illustretur domus, quod fido claude pectori, nam vti arcana ab antiquis celabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis. ALITER tamen docet Anaxilaus nec irritè: Equorum virus à coitu accipitur, nouisque lampadibus ellychniis accensum, hominum capita, equina visui monstrifrice repræsentat: de asinis sic quoque proditur. SIC illud, quod apriam vocant in suibus, cum subant: acceptum enim, & accensum idem præstat. SIC animalium reliquorum auricularibus accensis sordibus. SI illud perures, quod dicemus sperma, eoque spectatorum facies perunxeris, eorundem animalium conspicias capita, serua. Nec dissimili modo, sic

Vuæ plenum domicilium videre

Poteris, & omnes vuarum illusionem decipientur: Cum deflorescere iam incipiet

vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas, firmetur, ne hinc inde conuellat ventus, feriat illud Sol, operculum gypsato, & pelliculato, relicto tamen foramine, quo petiolus intromittatur, ita immorari finito: vbi perfectam receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expressusque humor seruatur in oleo, soli diebus paucis, lucernis demum accensum omnia vis cernes plena, frondibus, & arboribus circumuallari videberis, vbi fortasse arbores prorsus carent frondibus: In aliis verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præstari posse.

De multis lampadum experientijs.

CAPVT XVIII.

IAM Aliquas lampadum experientias superesse video, quas licet visu non tam iucundas, & mirabiles, vt res postularet, ne quid omisisse videremur, recensere censuimus. Has nec ociosum, vel inutile fuerit primæ addere seriei. Vt

Lampada quis accendens reformidet:

Linteum fiat licium, cuius meditullio anguis senecta, ac leniter infractum sal accommodetur, alicui succendendum præbeto ex oleo, nam flammam sentiens, sal dissiliet, anguina pellis distorquetur, cum coquitur, vt timorem incutiat, pueris: sic canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum simul oleo si accendes, commouentur, innatam etiamnum fugientia simultatem, ab Alberto traditum. Si vis vt

Lampade noctu ranæ taceant:

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto ellychnio, ac accenso in lacuum ripis, statim ranas omnes silere. Africanus autem naturalius, & certius in Geoponicis græcis, omni id ait euenire lucerna: nam si accensum posueris in ipsam obstreperæ omnes ranæ statim conticescunt. Solent impostores perforato pariete, ranam immittere, inde charta cooperiunt, & in ea coruum depingunt, accensa extra face, vel admoto igne, incalescens rana coaxat, vt corui voces imitetur, sic depictum coruum crocitantem ostendunt. Fit quoque

Licium, quod arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguitur:

E caphura aquam exugito, vitreis chymistarum vasis, & ritè luto fabricentur spiramenta, ne in spiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & super flammam arctans pugnum comburitur validè, si aperitur debilitatur lumen. Fit quoque hoc modo

Lumen, quo astra vagari videantur,

Sunt, qui testudinem, vel centauream perurunt, eiusque flammæ fumo spectant stellas sic vagantes, ac loco dimoueri videantur vndique per coelum, id quod non ab eo solum, sed à rei omnis euenit fumo, crassioris enim existens diaphonitatis, mobilisque imaginis forma à loco ipso variari videbitur, ideoque fallitur visus, ac moueri putabit. Quod si id mirabilius videri expetitur, ignem celato, vt spectantem lateat, & pertranseuntes radii refrangantur, hinc multa ingeniosus aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. Simile aliud cape

Lumen, quo homines gigantum forma spectentur:

Aliqui solani speciem, quam alchachegni vocant Arabes, delphini pinguedine conficiunt, vnguento macerari, colligique in pastillos curant, & vaccini stercoreis flamma perurunt debili, atque è regione aduersantes, maiori hominum forma visuntur, quod maxime euenit, si spectantes decliui,

spectati loco morentur altiori, vt pertingens radius hominis caput summa feriat tecti laquearia, eodemque spectentur angulo, vt eiusdem videatur altitudinis, quod adiuuatur medii crassitie. Sic sæpè noctu in crepusculis dubio sub Lunæ lumine, vel sub nube latitante, accidit in nemoribus, vbi lupi, & animalia cætera montium, nemorumquæ altitudinem superantes videntur, vt phantasmata putent. Et homines præambulantes viatoribus luce sub modica pedibus terram, capite astra pertingere videntur, montium maximè ascensu, & cum propè sint, milio ferè distare creduntur, tandiu metum sub pectore seruantes, quandiu Sol adueniens illustrauerit omnia, nec distantia latet. Ne me die quodam itineris longinquitas detineret, maritimum iter inire decreueram, mane autem erat, priusquam diluculasset, incerta lux fecit, vt mea statura, quæ hominis perfectam non attingebat: nautæ gigantum staturæ similis videretur, eminentiori eram loco, & cimbæ gubernator se tam magnum portare onus inficiabatur, pectusque cruce muniens, clamantem me dereliquit, dumque causam excogitarem, iræ id mihi & voluptati fuit.

De arte, qua venena præcaueri possint.

CAPVT XIX.

NOSTRVM Igitur vt exequamur institutum opus, iam ea tradere remedia fuerit oportunum, quæ exitialibus medentur venenis, cum ab iniquis sic fieri soleant, ineuitabilem aliquando inducant perniciem. Hinc quisque præcaueri ab eis poterit, nam irritum semper eorum

faciunt virus, nec effectus respondere sinunt: diutina enim experientia vera nouimus. Eorum nos aliqua pertractabimus, quæ quanquam haud vana, non tamen aliquid operabuntur, nisi & docta artificum manu tractentur, nec paruam operantibus noxam inferre solent. Natura vti vniuersalia, sic particularia instituit venena. Enecat Pardalianches aconitum pardos, & pantheras, & idem Thelyphonon Theophrastus vocat, quod scorpiones stupidos reddat, eosque obtorpescere faciat, supra radicem admotum, cynoctonon, & lycoctonon canibus, & Lupis carnibus obiectis insidiantur: Methellas nuces gustatu canes necare confestim est omnibus perspicuum. Sed hæc omittantur. Nos ad institutum opus accedentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere

Pessimam, sic faciunt: Rubetam illam accipiunt, quæ in vepribus viuit, ac veluti tuberculis dorsum exasperat, quam bufonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoque erit magis læthifera quanto in opacioribus, & frigidioribus locis vitam degerit, syluis, & arundinetis, multum enim venenis iis infamis est, eam oblongum in sacculum immittunt, & salem, qui magnitudinem indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè exagitabit multum, dum emoriatur: inde salem exitiosum retinens bufonis virus seruant. VEL Rubetam in sale sepeliunt, ac per mensis dimidium in fimo detinent, salem seruatum esculentis eliquant, qui id esitauerit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinem inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad dissoluendum tradunt, talique madens linteus aqua, vel omne nudam carnem contingens, sæuissimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni

Antidotus:

Sumito antequam florescat foliorum hyperici florentium, quantum manibus capi possint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tum calentis

aquæ balneo per diem immorari finito, ac stramine prælo succum exprimito, expressumque eodem seruato vase, & iugem operam impendas, & cum flores deprompserit, & semen pepererit, tria hæc misceas: & vbi inferbuerit igni, scorpiones centum proiicito, viperam, & rubetum detracto capite, & cruribus, id sub æstum caniculæ, igni detrahe, & oprculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito, cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusque aristolochiæ, tormentillæ, & reubarbari pares addito portiones, sic boli armeni præparati, & smaragdi puluerati pusillum, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplum, inde per colum traicito, & in vas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes, & dorsum, & illicò ferarum omnium ictus facit irritos, vnde in iis, & inferius scribendis non aliud præsentius exhiberi poterit remedium. Sic quoque

Leprosum hominem reddere

Possunt: Leprosi sanguis, vel vrina capitur, in quibus si triticum diu steterit vt affatim saturetur, eoque gallinæ, vel columbæ obesæ, cui esui præbebuntur, lepra corripietur, & idem in morbis aliis contagiosis considerant. Vel ALITER: Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, vel syllæ succo conficiuntur, vt linimentum imitentur, & caligas, vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationem, & lepram inducunt ineuitabilem, proinde ab iis maxime caueto, & si atrocius quærunt, vt pertinacius operentur, humanum adiungunt sudorem ex alis rufi viri, & cholericis, aconiti succos, bufonum virus, vel consimile, breui læthiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit succo, virulentos, & insanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima

Antidotus

Ad elephantiasin: Panis è clibano calidus infundatur in endiuia, lupulorum, & absinthii succo, aceti, & sulphuris in aceto infusi & exiccati tantundem,

& in eo sesquisexta succi pars eupatorii, galegæ, idest rutæ
caprariæ, viperæ carniū pares portiones, aristolochiæ rotundæ duodecima
pars, citri corticum sexta, seminis eiusdem dimidium, & theriacæ par
pondus coniicito, hellebori, & scammonii pusillum: omnia remisceto, &
igni apponito, dum euolet humidum ad vsum reponitur, tribus semper diebus
sumatur. Si quid vero cuti remanserit, hoc vteris linimento. Viperarum
adipem habeto, seui hircini dimidium, vrsi pinguedinis pars quarta,
caparorum olei tantundem, viui sulphuris pars sexta, lichenis quadruplum,
acetum infundatur, & decoque dum strigmentosum fiat, inde cera linimentum
effingito, & alternis diebus inungatur, dum pustularum squamæ decidant.
Si optant homines

deMentes reddere, vt facile alienentur,

Faciliter efficiunt vino, quod sic constat: Mandragoræ radices accipiunt,
& in mustum adhuc feruens, & in bullas tumens dimittunt, operculum
indatur, aptoque loco tribus seruetur mensibus, cum eo indigueris,
potui dabis: qui id hauserit, vbi multum profundo fuerit demersus
somno mente capitur, vt per diem non parum deliret, at post somnum
soluitur dementia, nec malum defert multum, multumque fuerit voluptuosum
videre: periclitamini. Sic de cameli spuma ab ebrio potata fertur.

Ita tamen vt dicemus sæuius dementant: E menstruorum profluuio
sanguinem capiunt foeminarum, perniciosior est tamen biliosarum,
& sterilium, potioem retinet in se vim, cum syluestris cati cerebro remiscet,
integram sinunt cum sua nocte diem, vitreis inde vasis aquam
eliciunt, & poculentis immiscet, & tandiu insaniet, quandiu perniciosum
destruet virus, & abiget, quod in mense fiet: & si volunt, poterunt
sopitam rabiem excitare. Vel sic: Muris cerebrum, cati, vrsi, canis spuma,
& vesperilionis optimè cum mirrha aliquo remixta vase fimo obruunt, &
exaggerant octo dierum spatio, per distillationem aquam extrahunt, qua

potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit.

At longa ægritudine, vti

Hectice corripiatur

Si volunt, aquam ex his præbent: Plumbum in tenuem vertunt puluerem, vel in calcem, & cum sale acetum per acre fundunt, aquam igne stillatim capiunt, cuius in mense cyathum exhibent, idque sexies innouant, & hectica eum inuadet tristis. Quod si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt: Cerussam, æruginem, lithargyrium, & minium, singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogenda, vitreo in vase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis sudorem remiscent, & esui morituro præbent, sic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est

Antidotus,

Sic illicò morbus deprehenditur: Si in glycyrrhizæ decocto scammonii pusillum in puluerem redactum hauritur, liberat illicò ægrotum. Si venenum præcesserit, sic facito: Aquam vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuii duplo è sarmentitio cinere confecto remisceto, & primo mense septem diebus cyathus sumatur, vndecim secundo, quatuordecim verò teriio, vsque ad sextum: & veneni extinguit vim. Maciem vero sic pelles: Aquam haurito ex herba perfonatia cum remixtione nucleorum pinearum, diebus singulis ante prandium, donec sanitati fueris restitutus.

Conantur quoque miruminmodum

Mortem fotu allicere, & aliter dolosè

Cum eis vti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum styrace commixtas, & cubiculo in aliquo suffumigatas

læthalem afferre odorem? SIC verò tutus fies: Cæpam habeto candidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus sit apta, intus coniiiciuntur aloes partes duæ, tres vero agarici pulueris, claudito, & filo ligato ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre cum mellis dimidio, aquæ sescuplum, è rufi iuuenis stercore, & tantundem rosmarini coronarii, ollam operculo, & luto stipato, clibano per diei quadrantem calidis inferuescat ignibus, & prius quam refrixerit, fimo quinque mensibus exaggerato, eximito demum, & per colum traicito lineo panno, & seruato, si vini maluatici. cyatho guttulas absumes tribus diebus liberat: si illicò succurris, semel tantum sufficiet exhibita. ALIA autem sic parant venena: Rubetum cum aspide maxime virulento, vipereoque scatente veneno plumbeo condunt organo, quo aptius extrahi possit aqua, inde ambo acribus verberibus excruciantur, vt ira excandescant: intus euforbium, & christalli immittunt spumam in tenues pulueres, inde leues subiiciunt prunas, paulatim aquam distillando detrahunt, plumba seruant pyxide, cuius si quotidie exhibent guttulam, in mense necat, sensim corpore tabescente, magis vel minus, vt illius erit natura, qui venenum hauserit. Oportet autem aquæ dum eliciuntur, cauere, pernicialem enim, & strangulantem halitum eructant, & respirando noxius attrahitur aer ille, quibus succurres, antidotis quas supra diximus. DOLO autem necandi experimenta multa sunt: vnde ignorantes sæpe necantur homines, vt autem ab iis præcauere discant, apponemus aliqua: Aeno vase intus stanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim est virulentia, & cum eo simul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore vomitur, quo si naturæ hostium post coitum absterseris, breui interibit ictu, cauetote qui inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputum illicò necat, & marini canis fel. FIT & alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperiunt, inde lentum

supra admouent ignem, paulatimque decoquunt: orti enim vapores, & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant, cautè læthalia sumentes pocula necabit. EST & apud eos cautius interficiendi modus: Equorum è cauda setæ minutissimè inciduntur, rebusque aliis permixtæ esui præbentur, quas dum digerere tentat, ventriculi, & intestinorum hærent plicaturis, & putrefiunt, & caute longo occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conuersari solitum veneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniam conuertatur: vt de puella dicitur Alexandro missa, & de gallinis hyoscyamo, & de coturnicibus veretro depastis, nec dignosci potest. hæc narrasse sufficiat. ID tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubetæ lapis arte quadam electus, si quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo seruat: circuit enim cum veneno, eiusque vires hebetat, inefficaces, & irritas reddit. In capite senis, & magni buffonis lapis est, cuius gratia inteficitur. Sed tali elicitor pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus acribus paulatim excruciat, dumque ipse feriendo relaxat se, capitis onus ex ore deponit, hoc è medii foramine in subiectum vas dilabitur, alioqui ea sic est aliis inuidissima natura, vt lapidem nisi tolleretur, resorbeat, sed os potius est, quam lapis, fuscum, oblongum, & ex parte cauum, & probatur sic. Buffoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur.

De soporiferis medicamentis.

CAPVT XX.

NEC Minus inter arcana reuoluuntur somnifera experimenta,
 maximæque sunt apud eos existimationis,
 qui periclitandis, experiendisque rerum virtutibus
 operam impendunt, leniendo per somnos aliquorum
 dolores; nunc omnes ferè abutuntur, vt onusti cibo,
 vinoque profundiori somno sopiantur; è quibus aliqua
 ingeniosis trademus, quæ veritati nobis propiora
 visa sunt, vt ea noscere, & componere discant. Principiò ea sunt consideranda,
 quæ somnos accersunt, vt papauer, hyoscyamus, methella nux,
 mandragora, & iis similia: & si possunt nidore arceri, styrace, moscho,
 aliisque immisceantur odoribus: si comessanda, vel haurienda fuerint, liquida,
 crassaque conficito, & quomodo possint fotu somnos conciliare,
 caput feriant, & tentent. Vnde quis

Somnos conciliare

Si voluerit, sic poterit. E recenti opio, nudisque allii capitibus aquam vitreis
 vasis stillatim accipias, aliis permisceatur, ac dormituro detur, quantum
 capiet nucis testa: potionato enim illicò medicamento, caput vaporibus
 oppletur, vt in soporem cadat. Nec minus operabitur mandragoræ aqua,
 feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendatur. ALIUD
 ad somnos violentius ex his fit: Opium paretur electum, cum methellæ nucis
 æquali pondere, nigri hyoscyami semen, dissoluantur lactucæ succo,
 præstantius autem aqua, sub fimo obruta aliquantulum dimisisse oportet:
 inde vasis distillationis aptis accommodato. Vbi autem occipiet feruere,
 aquam elcito, fæces seruato, calidisque cineribus exiccato, vt in tenuem
 vertas puluerem cribro excutiente, dulci aqua deinde lixiuium acre conficito,
 inde omnis igne vapor euolet, residens cum prius reseruata immisceatur aqua,
 & esui, vel potui accommodetur: non eadem, sed pauciori quantitate,
 quam quæ supposita est, abunde est sumpsisse, nec aliquibus exhibeatur,

nisi magna necessitas vrgeat. VEL mandragoræ aqua, opium, & papaueris semen cum allio, vel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus, quod fabæ magnitudinem æquet, satis est sumpsisse. Fit quoque sic ex omnibus

Pomum somnificum,

Quod constat ex his: Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscyami seminibus, vini fæcibus, quibus moschum adiiciatur, vt odore illectum olitorem feriat: in pilas conglobato, quantum pugno quis præhendat, hoc sæpius odorando, lumina somno demulcet, ac ligat. Qui id autem statis efficere certant horis, frustra conantur, variæ enim sunt hominum temperies: qui verò id affectaris, similibus periculum captato, paremque operam impendendo, inops fruaris. Ad retundendam eorum sæuitiem, satis est præsidii, si tale ex aceto dissoluto, vel distillato tempora, nasum, & testiculos perunges, vt eorum vi somnos propellant, ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdam experimentis, quorum nec verae sciri

causae possunt, nec semper experientiae respondent.

CAPVT XXI.

OPERAEPRECIVM Me facturum existimaui,
si multa, quæ supersunt experimenta, auditu mirabilia,
visuque descripsero, eoque fuerint mirabiliora, quo causæ
cognitio, minime haberi possit: vbi certo scio me in

sciolorum ignominiam incidere, cum ferè fieri non posse videantur, nec ita facilè respondeant experientiæ. Nos vt à veteribus accepimus, ita exponemus: multa enim adiicimus, vt veritatis aliquantulum habeant. Sed ne quispiam fortasse minimè credendum nostris sermonibus arbitretur, optarim quidem (id, quod istis præstabilius esset) laboris primum munus hoc subirent, tandiu periclitantes, dum experientiam nanciscantur: dispersa vndique dicta decerpat, vsui accommodent, ac exploratorum dictis sedulas adhibeant aures: maiora enim, & creditu difficiliora reperirent, ac me vera retulisse cognoscerent. Vt ea autem apponamus: sic possumus

Mulieribus lotium compescere:

Extat enim in pastinacæ piscis cauda aculeus quidam, quo nil in mari execrabilius esse authores scribunt, mira operans multa: inter hæc id retinet, si mentem adhibes, mollis vbi terra, vel horti fuerint, ac meiet vetula, illicò ibi aculeum defigens, vt totum abscondas, tandiu ei lotium prohibebis, quandiu scrobe effossa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extemplo meiet, sic vetulis sæpe iuuenes vrinam retinent, si alicuius vsum interdixerint. Si vis autem

Coniuæ ne accumbentes edant,

Sic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam: Acum habeas illam, qua mortui sæpe linteis obuoluti resarciuntur, ac sæpe eos perforauerint, clam coenæ initio sub mensam figas: prohibet enim hæc conuiuarum esum, vt accumbentes potius coenæ tedeat, quam edendi, vel sedendi voluutas insit: detrahe, vbi eos aliquantulum irriseris. NEC tamen præteream, quod Florentinus in suis Georgicis tradidit, nec omnino falsum experientia redarguit: ideo nec scribere spreui. Si vis vt ne edant mulieres: Ocymum cape, cum id operari nobis sit animaduersum sæpe, & tam mulieribus aduersari, vt si quis ea ignorante sub obsonii patinam integram cum radicibus

plantam supposuerit, obsonium mulier attingere non audet, vel ægrè,
nisi ocymum fuerit ablatum. Tunc

Pistor panem in furnum non immittere

Potest, & experiri si vis: Suspensi furis laqueum habeto, vbi habueris in
instrumenti parte illa deligato, quæ furnum subintrat: si pistor in furnum
panem immittere quæsierit, hinc inde discurrens, verum nunquam reperiet
iter: & si immiserit, foras eiicietur pala, quod mirabile videbitur valdè, minus
verum. Sed mirabilius fuerit

Homines, & mulieres ligare, vt ad concumbendum impotentes sint:

Sed quid de Alberto dicetur? qui in libro de animalibus virgam ait lupi si
viri, vel mulieris nomine ligaueris, adeo ad veneris munus explendum imbelles
fieri, vt verè videantur eunuchi, donec solutus fuerit nodus, quod
fortasse ridiculum haberetur, falsum quotidiana probaret experientia, &
vulgò iactaretur. Sic autem solent aliquando paulisper

Mulieres valdè lætari,

Cum Leporis adipe lampades accendantur, ac mulierum medio morentur
aliquantulum, nec enim lætantur vt saltent: id tamen rarò operatur.
Si volumus

Furtum cognoscere,

Sic possumus, & subreptam illicò rem recuperare: Est lapis, qui aetites
dicitur, & veluti prægans est, nam cum quatitur lapillus in vtero
sonat, si quis ergo terit eum, & subcineritio pane decoctum, & conditum
furi offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiam cogitur, aut
suffocari, aut fur deprehendi, quippe cum eo decoctum glutire nequit.
Sed

Canes ne latrent

Si vis: Nigri canis oculum viuenti iam ipsi detrahatur, si tecum detinueris

eum, aliis adhærenti canibus, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt,
nec foras voces emittent: quod fortasse euenit odore oculi: Violentius operabuntur,
& tutius deges, si oculis, vel luporum corde comitaberis. Sic
quoque dicitur de hyænæ lingua in manu detenta, nec solum illa canes elingues,
sed gestantem ab eis incolumem reddit. Vbi autem libuerit

Grandines imminentes, & tempestates abigere:

Philostratus ait: Si speculum incumbenti mihi ostenditur præterituram grandinem:
Palladius autem, pellem hyænæ, crocodili, aut vituli marini, si quis per
possessionis spatia circumferat, aut villa, aut atriis suspendat, cum malum
imminere videris, non cadet grando. Si quoque palustrem testudinem
dextra manu supinam tuleris, vineam perambulans, reuersusque eodem
modo illam in terram deposueris, & glebas dorsi eius obieceris curuaturæ,
ne possit inuerti: sed supina permaneat, nubi obuiabit, & grandinum minas
cohibebit. Hæc autem ex veterum monumentis excerpimus: quantum
enim indecora (bona eorum venia dixerim) & quæ fieri nequeunt, &
risu digna fuerint, considerandum ingeniosis relinquimus. Naturalius autem,
& aliquatenus impedire posset maximus campanarum pulsus, vel machinarum
bellicarum strepitus: aerem enim diuerberantes, & scindentes,
fortasse consistentiam nubium illam dissiparent, & abigerent: quod in pestibus
putant faciendum multi, ne amplius nubium densitas immoretur.
Democritus autem ait imbres, & tonitrua de repente fieri, si caput, & collum
chamæleontis ligno vratur, quod appellatur robur, idque ipsum vsu
venire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis vratur. Putat autem Gellius
talis ridiculæ vanitatis, potius talem Plinium ei impegisse notam, quam
à Democrito nobilissimo philosopho scriptam. At si vis

Homines longa saltatione torqueantur,

Vel risu, ploratione, cantu, aliisque affectibus, sic ritè poterit euenire, naturalesque

magis habet causas. Sed vt liquere possit experimenti ratio, prius pauca dicenda sunt. Est phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus tarantula dicitur, vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint, qui euadant: eorum morsus acerbior est, quam vespæ ictus, & homines, qui ab eis iciuntur, diuersis afflictantur casibus: multi enim perpetuo canunt, illachrimant, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim dum operi accumbunt, ignarique doli, sæpè acriter percutiuntur, musicisque adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisque in sanitatem restituuntur: In quibusdam enim cauernulis vitam degunt, easque in segetibus condunt: sic facile capies: Arundinum foliis ore sibilum effingas, vt muscæ voces imiteris, vbi illud animal senserit exit illicò, nam sæpè eis depascitur, vt aranei, qui amplissimas edificiis in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, aliis remisceto pulueribus, ne sumentem offendat, venenum est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudium, saltationemque concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. Sed vt

Hernioso crepitent testiculi

Si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies, & calefacere, sambuci, vel ficus igni viridia immittito ligna, vt comburantur: sic enim crepitum dabunt, vt secedere illic cogatur. An id euenit, quam eructat, aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet? At exploraturus, an

Mulier sit casta,

Quod vulgo inter scriptores iactatur, sic fiat: Cum castitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim seduli diuturna exploratione conquisiuimus, & experiētiis clarè nouimus, non eos temere sic protulisse, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ sæpè admirati sumus, sæpeque irrisimus. Magnes hic lapis, si dormientis coniugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virum detinet complexibus, sin minus, tanquam manu pulsa è cubili

proiicitur. At postquam in huius mentionem lapidis incidimus, & si maximè fama notus est, quæ de eo nouimus experimenta non iniucunda, in medium afferre duximus: nec incongruum fuerit, si huic quoque seriei connectam. Magnetem a Magnesia putat Lucretius dici, Heraclium alii ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule, syderitin verò, quod ferrum trahat, nam græcis sideros++ ferrum vocatur: tanta enim auiditate ferrum allicit, vt demirari sæpius spectantes contingat, & ob id ab Anaxagora animatus dicitur, quod si supra, & lateribus accommodabis in aere pendulum stabit, tametsi nullis id ipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè visibili nexu colligetur. Hinc Dinocrates Architectus Alexandriae Arsinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo simulachrum eius è ferro pendere in aere videretur: aiuntque Græci in Serapidis templi fornicibus Alexandriae magnetem esse fixum, æneamque pendulam statuam tenebat, vt quæ ferrum haberet in capite. Nec solum ipse attrahit ferrum, sed vim infundit, vt tractum trahens videas, hoc autem aliud, & sic virtus illa propagatur, vt sæpè decem se mutuò contingentes anuli trahantur, vt anulorum catena videatur interdum, & pertinacius hærent, quam vt auelli queant. Tanta inest trahendi vis, quod non solum per contactum trahit: sed eminus multum, nam si æquilibrio ferrum steterit, nec in reuolutionibus impedimentum habuerit, ac sub solidam tabulam palmi crassitudine moueatur lapis, moueri videbis ferrum, & lapidem insequi: nec leues hinc eueniunt doli, vt sæpè videant mulieres motum hinc inde ferulaceum, vel cereum puerulum in phiala ab impostoribus, putantes demona esse, ac digito per circumscriptum alphabetum de dubiis responsa præbentem. Vel ceream nauiculam amplo in cratere aquæ pleno remis agitantem, ac hydromantiæ speciem insimulant. Quam mira in prodigosæ Naturæ gremio latent? inest ei, & præstantior virtus, nam si eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis æquilibratum, quasi sentiens ad meridianum dirigitur, mundi verticem pertranseuntem.

Huius commoditate, & vsu tam vasta sulcantur æquora, eo iter ostendente:
Siquidem maiores nostri Solem interdiu, noctu sidera obseruantes nauigabant:
non enim aliter medio oberrantes pelago mundi plagas conspicere
poterant. Multi rationem huiusmodi virtutis reddere conantur, aiuntque
ferrum trahi, quod ordine ad coelestem vrsam magnes multo sit ferro superior:
Vel eam ad terram descendere nequeat grauitate, idque alio impedimento
negetur, tunc circularis motus violentiam fugiens cum nulla alia ratione
assequi possit, quam vt axis fiat mundi, tali enim modo nulla coeli motus
intorquetur, & sic è lapidis parte contactum ferrum ad Boream dirigens,
si quæ contrariæ in situ partes sunt in lapide, ita ferrum eo tactum ad Austrum
dirigitur. Quo circa diligentissimum esse oportet: nam si veram experimento
non nosis lineam ab Austro ad Aquilonem, quo ab ea elongabitur,
eo ad Occidentem, vel Orientem inflectetur. Vidimus quoque ad ortum,
Solisque occasum moueri, à loco tactum inter hos medio: Vnde si ferrum
borealem tetigerit partem, & ad Australem admoueris partem, in Austrum
abiges, & è contrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrum magnete tactum,
stellæ in extremitate vrsæ caudæ, an vero loco, quo tota innititur coeli vertigo,
moueatur. Hinc fortasse euenit, quod à scriptoribus narratur, vt ferrum
australi parte fricatum, borealem propellat, tanquam si duo fluxerint lapides,
vti Theamedes, quem nasci vult Plinius in Aethiopia, in monte quodam
non longe ab eo, à quo magnes dicitur, quod ferrum abigit: vt mira
potius scribere curent, quam vera, cum præsentis nemo inspectione viderit.
Est quoque omnibus dubium, cur nauigantibus verum ostendet coeli æquiduum
linea ad ortum directa, dirigat vero postea nauem, non illi, sed ei per
æquidistantem circulum. Ipse allio perunctus maximas huiusmodi deperdit
facultates: quod præstantius in nauigatoria pyxide conspicitur: vt nautæ,
qui cæpas ederint, ab eius obseruatione depellantur: inebriari enim dicunt.
Nos non iniucundum casu inuenimus experimentum, vt arenam albam

à nigra separet, vel alio discrimine notabilem, & fortasse experimentum hoc antiquorum fuerit, quod magnes, & ferrum, arenam oleum, & omne traheret. Tandem eius commoditate per longinqua interualla allocuntur simul, & simul nuntiant.

Vtrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata sit, noscendi ratio.

CAPVT XXII.

ALIQVA Huius rei experimenta attulit prisca ætas illa, aliqua vero, & posterior paratu facilia, mirandaque: vt homines visis potius sensum negare, & se stultos fateri, quam veritatem comprobare audeant, quique desiderio huiusmodi demulcentur, inuestigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidissimè sitiunt, capiant conficiendi normam, videantque

Experimentum:

Gagatis lapidis (qui frequens est nobis, quo globulos effingimus in corollis precariis, ad numerandas, vel explendas preces) rasura, vel ipse pila tundatur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuissimum redigatur puluisculum; inde ex aqua, vinoque hauriatur, si cit illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium, eamque defloruisse prodit: si viri non adhuc congressus, vel puerperium passa fuit, eam compescit, & arctius cohibendi datur facultas. NEC minus inualide id manifestat succinum album, seu crystallum, quod electrum vocant, si in puluerem redactum ieiunè ex vino sorbeatur, & ad interiora feratur, nam si carnis senserit maculam, mouet

vrinam. Possumus sic expeditius huius rei capere experimentum

Idem suffitu:

Si portulacæ semen: vel personatæ folia, quam vocant nostrates lapatium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & virginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo, alioque instrumento patulo vuluæ ore sursum permeet, proiciet extemplo vrinam, & meiet, nec retinere valet, si veneream passa est labem: Si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinam tenet, & virginitas deprehenditur. SI autem quis ioci gratia, non meiere solum, sed semen mulierem emittere volet, hoc effcito: Agallocum, quod xilaloe dicunt, serretur, vel præcidatur, eiusque serraturam viuis carbonibus affatim inspargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus subiens, effluet latè semen, nec iniucundum erit specimen. At si aliter & mirabilius vltro, atque inuito vis, vt

Mulier in somnis patrata narret facinora,

Quod Democritum quoque sensisse video, magisque in mulieribus quam viris præualet, cum ad loquelam promptiores, & loquaciores sint: Nocte intempesta, vbi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnum syluestris anatis, bubonisque (quia noctu loquuntur) pectori, supra cordis palpitationem admoneto, immorari finito, & quantum poteris interrogato, nec reiterare pertedescat, si illicò responsa non præbeat: Nanque erumpens tandem vox, cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper responsura: simulatis carminibus aliqui euenue tradunt, cum id omni abdicata superstitione operetur. Dii immortales vnde hoc euenit, vt sic efficacissimè operetur: vt in somnis ea libere narret, quæ vigilantes in cassum conamur? quis hoc fieri posse credat? leniter tamen ad eam accedendo, loquitur blandè, in necessariis vtitor.

Quomodo discolores, & pulchri foetus gigni debeant.

CAPVT XXIII.

MAGNVS Est animi effectus, vel vis imaginationis, maximus verò dum sui in excessum fertur, vt id assequi cogitatione minimè queas. Gerentes vterum mulieres, cum auidissimè cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitatae rei pinguntur imagines, ii sanguinem mouent, vnde in mollissima foetus materia rei imagines exprimunt, sic partus in perpetuum maculis, variisque notis inficiunt, nisi desiderio refricato quiescant. Ideo non impunè rerum exploratores exquisiuere, ita signari foetus, vti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, vt in maris congressu, spermatis eiectione, & aliis. Ideo homini cum insit cogitationis velocitas, animique celeritas, & ingenii varietas, multiformes imprimit notas: plures iccirco in homine, quam in cæteris animalibus differentia: aliis enim cum immobiles sint animi, singulis in suo genere similia procreandi datur facultas. Hanc animi vim, & cogitationis rectè nouit Iacob, vti sacrae testantur literæ. Nam

Pecudes, vel equos discolores

Progignere quærens, id efficit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiunt: Ipse virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæque facile corticibus spoliari possunt, edolatas corticibus interseptas, circulis redimitas & sinuatas, vti colubros albo, nigroque interstinctas colore, in canalibus iuxta aquas, in pascuis, & præsepibus fixit, vbi grex ouilli pecoris stabulabatur,

vt coitum ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerent, vt quos dabant foetus diuersè essent colorati, & passim candida vellera pullis infuscarentur maculis, non iniucundum visu: sic lanigera omnia animalia, vel vniuersum pecus. Præualet hoc in equis, idque plurimum obseruant, qui huiusmodi curam habent, & ad coitum equas admittunt, & equilia, vbi coitum explent, tapetis, & pannis, variis depictis coloribus exornant, vnde discolores equos, scutulatos, spadices, diuerseque coloratos efficiunt. Docet quoque Absyrtus: Equam colore aliquo contegas, qualem futuram pullationem referre vis, siquidem qualem vestitu colorem ipsi mentiuntur, in talem enata progenies degenerabit: nam conscendens equus in coitu, colorum spectaculo detinetur, qui oculis aduersabitur, & talem dabit foeturam, vt tergoris diuersitas maculis euariet, totidemque visuntur colores, quot in exemplo fuere, plurimumque emaculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquique pulli albi

Generantur: Si auiaria, vel caueas, quibus concluduntur, eorumque cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis, & velaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quo minus iis locis fugiant: recte pauimenta sunt euerrenda, ne nisi alba penitus conspiciant: cum coitum ineunt, excubant, ouaque fouent: sic albicantem dabunt sobolem: idem in aliis facito. Hinc solerti euenit excogitatu, quonampacto

Mulieres pulchros pariant filios:

Prodidit Empedocles mulieris in conceptione visionem foetum conformare, nam sæpè imagines, & status adamarunt mulieres, quibus similes foetus ediderunt, & sæpè scriptis proditur mulieres nigros, & villosos peperisse filios: & cam hoens rimati, vbi multa diuexarunt ingenia, picturas in parietibus reperire ex aduerso existentes, quibus fæminæ dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaque cogitatione animus affectus, similes

foeturas referebant. Vnde quod vsu venit, memoriæ mandandum iudico, & quod maximè salutare remur esse, & sæpè occurrens omnibus præcepi, vt in eorum conspectu Cupidinis, Adonis, & Ganimedis effigies pendeant, vel materia perentur solida: inde venerem exercentes mulieres, animo versent, & fortissima imaginatione animus rapiatur, & grauidæ diutius contemplantur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipsæ coeuntes mente conceperint: nec parum id profuturum scio. Cum id sæpius præcepissem, audiuit mulier, statimque candidum marmoreum puerum, beneque formatum ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerum, coeundo, & vterum gerendo quam sæpissimè animo eum deuoluebat, enatumque postea foetum ostendit mater obesulum, nec à marmoreo simulachro dissimilem, ita pallentem, vt verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit: aliquæ artificio sunt laudatæ, successuque fauit: Ne sint præterea inordinati coitus, neque in latera, sursumque fiant: plærisque enim hoc in causa fuit, vt diuersa orirentur monstra.

Monstra quomodo gignantur, & de vi mira putrefactionis.

CAPVT XXIII.

NEC Ita facilius dabitur monstra producendi modus, quam è supra dictis. Si quis autem id summopere affectarit, multas patefaciemus talia producendi vias. Principio putabat Democritus, ex plurimorum commixtione seminum, cum hoc ante, illud postea iactatum vteri partes subingreditur, & simul confunduntur, dissidentque

membris, vt biceps homo, & multimembra gignantur animalia. Empedocles autem responsa omnia præoccupando verum concepisse visus est: Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributionem, aut ob imprægnationem monstrosa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione, ablatione, transpositione, aut sufflatione id euenire tradit. At medici quidam id vuluæ ascripserunt, quæ sæpè flatu imbuta, subuertatur. Natura sagax in animalium efformatione membra primum effingit, quæ in corpore principatum obtinent, postea ex impendenti materie, nunc parcius, nunc profusius operatur, vt se sibi suggerit: sic defectu coercita, vel redundantia superata ab incepto impenditur opere, vnde partus producit monstrifica labe affectos: vt in arte sæpius perspicitur: nunc mutilata, vt claudos, monoculos, nunc superflua, vt hermophroditas, quaternis oculis, totidem brachiis, totidemque pedibus, sic quæ fortuito, vel arte ordinantur, adiuuat ipsa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam monstra in lucem prodire desideras, vt ex exemplis condiscas, multa horum trademus principia: cogitato & exoriri, quæ consequi possibile fuerint: subscribet enim natura votis, opereque delectaberis, eaque euenient, quæ nunquam putaueras, ansamque præbent conficiendi, quæ vetitæ descriptionis, & potius admirandi, quam profani sunt operis. Exuperantia primò, quonam fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisque pedibus,

Quod docet Aristoteles: Oua illa seligito, quæ bina comperies retinere boleta, pellicula quadam non tenui intercursante, sed albumina continuentur, quæ foecundiores sæpè gallinæ assolent parere, ex magnitudine cognosces, patetque intuentibus Soli exponendo, exuberante iam materia productum, ex plurium seminum commixtu, semenque habeat pullorum, glorienti gallinæ iam excubanda supponas, vt suo insessu foueat ea, elapso iam debito tempore tales excludet foetus, pedibus, alisque quaternis, curabis

vt commodè educentur. Si autem membrana disternatur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne, quod ouo excluditur: si tale euenerit, non mediocris erit admirationis: sæpius enim monstra in prolificis animalibus, & multiparis, quam in minus foecundis, & in perfectioribus animalibus, in aliis verò facilitas generationis præualet: vnde in vilioribus animalibus facilius monstra prodeunt, quam in nobilibus. Sic quoque aliter generare possumus

Animal è diuersis commixtum,

Quod facile eueniet, vti de fructibus docuimus: sed hoc pacto rem aggredieris: Animalia quære multipara, idest, quæ plures edant vno nixu foetus, & quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coeundi voluntas, mares foeminis obsequia sollicitent, commisceri inter se curabis, quibus par quoque sit corporis magnitudo, gestationis tempus æquum, vel sanè non longe diuersum, sic ex alienigenorum inter se animalium congressu, diuersa prodeunt semifera monstra, multiplici naturæ varietate. Ex lupo enim, & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendique eius modum docet Aristoteles. Læna cum pardis coit, vnde ignobiles generantur leones, non iubati, & maculosi foetus, vt refert Philostratus. Cum pantheris quoque coeunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicitur, maculosa pelle pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit Oppianus, sic vulpe, lupo, & tygride, simia, leone, & similibus, vt crebro græci dici soleat, semper noui aliquid Africam afferre, ob aquæ enim inopiam, egestatemque siticulosam in regionibus è longinquo coguntur bibendi gratia in vnum congregari, vi, aut voluptate ad commiscendum cogente, & inibi è varia seminum mixtura, varias subinde animalium nasci formas, nec tales foetus Africæ regionibus tam prodigiosi habentur, cum familiaris sit incolis eorum partus, in nouis igitur procreandis exemplis vtitor. ITEM in Aeliano legi, apud Sybarin pastorem fuisse nomine Crathin, qui cum capellam

omnium formosissimam deperire coepisset, & libidinis oestro acrius excrucietur, eandem mirè inibat, ac vti amicam amplexabatur, non citra suauiationem crebram, idemque capellarius amator, pabulum lætius, amoeniusque obiiciebat, vt illi suauior fieret anima, inde ex concubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem.

PVLLVS autem è diuersis commixtus sic eueniet: Marem palumbum cum gallina coire curabis, pullusque emerget non iniucundus visu. Sic quoque è perdicibus, gallinis, phasianis eueniet, diuersisque accipitribus, & pauonibus. Dabit mixtum foetum gallina, sibique similem admodum, eique, quo prolificum acceperit semen. At si defecerit matrix, sic dabitur

Ouorum excubatio citra gallinam,

Vt docet Democritus: Columbarum, vel gallinarum stercore tuso, atque incerniculo subtiliter succreto, obruantur oua, non irrita tamen, ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruantur: turbinatio ouorum pars sursum vergat, & vicenis, quaternisque horis, alternis vicibus innouato circumuoluendo, vt æquabiliter concalefiant, sic effoetæ efficere sunt solitæ, loco calido, & tepente seruentur: vbi bis deni dies elapsi, & completi foetus, & pulli rostrelis oua percutere inceperint, auscultatum pipiant, sæpè enim propter eorum putaminum crassitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscunt: testas tollito, & gallinam inducito. ET si collibuerit aliter potes: Oua tepido demergas fimo, senisque diebus recens subiicito, ne senescat, sed tepore suo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper, donec excludant, qui quærantur pulli. Sic & tepente clibano. SI quis cognoscere affectarit marem progigni, an foeminam, sic cognoscet: Aristoteles ait, & præbat Auicenna ex orbiculari, breuique ouo mas, ex oblongis, acutisque foemina progignitur: & suffragatur ratio, nam virtutis perfectio in masculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longius abit materia, in quo est vitalis calor. Nec inficior

artificio, ingenioque enasci posse

Animal visu, & tactu inficiens,

Ac si regulus, vel catoblepa esset: cauetoque, qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facile euenturum iudico, si illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tapidi aeris matricem interfecerit: Foecunda mergito oua, vbi arsenicum, vel serpentum virus eliquaueris, venenaque cætera mala, per dies aliquos immorari finito: validius operatur intus, si ritè apposueris, glocis subiicienda curato, manibus ne conquasses, ne inutile perdas, quod præualiturum speras. Nec dabitur occasio maior monstra producendi diuersa, quam ouis: & huiusmodi sæpè gallinæ partus inter cætera efficiunt, atque etiam ex se fiunt: Ideo Leontius ferri laminam aliquam, clauorum capita, laurique ramulos, vbi nidiculantur afferre iubet, ne prodigiosos, & monstruosos edant partus. Fimo commodè vti possumus, est enim naturali calori simillimus, nec spernendam retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totque genera ex putrefactione animalium proueniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quod si quis rectè considerauerit, & mente perpenderit, non minimum eliciet secretorum principium. Hæc tamen mirabilia visa sunt. Menstruatæ enim mulieris

Capilli in serpentes,

Et vermiculos vertuntur fimo obruti, & tempore iam modico. NEC minus putrefactus è menstruorum sanguis, rubetas, siue ranas generare potest, facilè enim corrumpitur, & conuertitur, & sæpè mulieres ex eodem cum humano foetu, bufones, lacertos, & iis similia generant. Et Salernitanas mulieres legimus conceptionis principio, cum foetus viuificari debent, tale animal apii, & porrorum interficere solent succo. Cum mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, foetus loco quatuor animalia, ranis simillima peperit, & sæpè tali causa abortiunt, cuius monstruosæ conceptionis,

non est alia (credo) putanda causa. Ex corruptione quoque humani seminis, veluti vermes in intestinis, Alcippe elephantem peperit, & ancilla inter initia belli Marsici serpentem generavit. NEC equorum minus è cauda setæ, aquis iniectæ animam recipere, & viuificari videntur. TVSVM ocymum inter lateres humido loco Soli expositum, scorpiones generat, quanquam Galenus neget. ET combustæ anatis puluis, si humido inter patinas seruetur obrutus loco, ingentem, & maximam mirè generat rubetam. Facilius autem rana procreari potest illicò, si earum cernatur ortus: non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & temporariæ dictæ sunt: & æstiuo tantum imbre littorum, & itinerum puluerulentis arenis generantur, earumque brevis est vita: vel sæpè ventorum ira, altis montium iugis sæuientes, attollitur puluis, aquisque mixtus, non solum in ranas, sed in lapides cogitur: ranis enim aliquando pluisse author est Phylarchus, & Heraclides Lembus, circa Dardanium, & Pæoniam idem euenisse tradit, idque tam copiosè, vt domus, & viæ replerentur. Et Aelianus cum ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars, quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera non dum conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto, quod ex terra, & imbre mures nascuntur, & in aliis locis ranæ, serpentes, & similia, vnde facilis est earum procreatio. Quidam enim cum spuisset, ex sputo statim rana creata est, & Daumatus hispanus, quotiens libuerat ranarum maximam illicò producebat copiam. Sic verrinum, & scrofarum ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principium, vt piscis exitu eiiciant, dum affatim lacte, & micis saturentur, subantes: perceptumque illud, quod apriam vocant, quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase conditum, & operculatum, ne surgens calor euolet, aliquibus

lateat diebus, perceptumque opus plumbea conditum pyxide erit
vsui: qui id rectè nouerit componere, non vulgare cernet experimentum.
Si quis vero curiosius, quam pars fit, noscere concupiscet, quam nouimus
rationem experimento fimo & mirabilem ad Modum mandragoram producendi.
Sic enim humanam feram ex ouo enatam foeneratitia iam nomenclatura
vulgò appellari coepisse audio, si cui collibuerit, & is ad exemplar galli
spermatis in ouo humanum, & vitale aspserit virus, operculo coercito
ne foetuosum calorem coercitum suspiret, efferet semiferum animal, hinc humanam,
hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat Auicenna, si
occasio dabitur, alibi paulò vberius: sat sit normam, & fieri posse demonstrasse.
Plæraque & maiora iam omittuntur, apud inscios, & plebeios fide
penitus caritura. De partu monstruoso, deque producendi per fimum vi
hæc dicta sufficiant.

De Lyra, & miris quibusdam eius proprietatibus.

CAPVT XXV.

NONNVLLAS In se vires Lyra retinet proprietates,
& animaduersiones, quas in medium afferre operæ
precium duximus: quanquam non lateat, gregarios, &
sciolos fidem non habituras. Et si eorum aliquis hæc nostra
putet delyria, arcanarum tamen literarum cultoribus
me summopere placitum scio, quique naturæ miris
peruestigandis, animum penitus addictum habent, ignota non scribo.
Rythmos, & modulos, in hominibus posse certum est, nec tam immite, &
efferatum esse cor, quin coaptis modulis, & cantilenis animum delinientibus

remittatur, contra indecentibus, & inconcinnis, angatur, & restringatur.

Carmen prodit Museus dulcissimam rem mortalibus esse: & à Platonicis dictum animaduertitur, à musica mulceri omne, quod viuit, plurimique visuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, vt sint hortamenta, & torpentes suscitent, & iis similia ab antiquis factitata reperiuntur. Timotheus musicus quotiens libuerat Phrygium modulabatur cantum, & Alexandri animum sic accendebat, vt efferatus ad arma curreret, cumque aliter voluisset, mutato animositatem exhauriens, segnem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas, & conuiuia trahebat: & Plutarchus ait: Cum ipse audiuisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatii, adeò inflammatum se esse, vt simul cum armis exurgens manus iniecerit in proximè assidentes. Refert Cicero Pythagoram adolescentem quendam Taurominitanum, vino madidum, ac meretricio amore irretitum, cum riualis comburere domum quæreret: qua detinebatur scortum, Phrygio modo concitatum, spondæo resonante pacatum, & mitiorem reddidisse. Idemque aiebat: Si tybiarum cantu impulsu adolescentes facinus aliquod aggrediuntur, tibicina spondæum canente destrahuntur, vt modorum grauitate eorum furens petulantia consedetur. Empedocles cum eius hospitem, iurgiis, & conuitiis quidam lacessitus inuaderet, canendi retorsit modum, furentisque iram temperauit. Theophrastus ad compescendas animi turbationes, musicos fertur adhibuisse sonos.

Et Agamemnon è patria discedens, ad Troiam profecturus, de Clitemnestræ dubitans pudicitia, citharoedum reliquit, qui sono illam adeò ad continentiam, & pudicitiam incitabat, vt Aegystus non nisi occiso citharoedo ea frui potuerit. Thracius Orphæus citharæ inentionibus efferatas gentes saxi instar nulla ratione molles inflexerit. Arion citharoedus rationis expertes delphinos sibi conciliauit, vt demersum sospitem in littus duxerint. Teneros infantium sensus permulcet sonus, &

crepitaculis vagientes acquiescunt, & ipsi conticescunt. Vnde Crisippum proprium nutricibus fertur carmen ascripsisse. Elephantibus ait Strabo tympanis alluci, cerui sonis detinentur, & modulato carmine capiuntur, cygni hyperborei, cithara, & cantu conuincuntur, auiculæ fistulis irretiuntur, & pastoralis fistula pastu progressis quietem imperat gregibus. Immò vulnera, & morbos, quod multo mirabilius est, modulis prudens consolata est vetustas, vt ex historiis percipitur. Terpander, atque Arion Methimenæus Lesbios, & Iones grauibus morbis curauere. Asclepiades medicus tuba surdis medebatur, cantuque populi seditiones compescuit. Hermenias Thebanus Boethiorum pluribus coxendicum dolores melodiis abstersit. Xenocrates organicis sonis lymphaticos curauit. Thales Cretensis cithara pestilentiam fugauit, & ægrorum venas Herophilus musicis pensiculabat numeris, sic affectibus singulis singulas adhibere prisca melodias, vt Dorica prudentiam, castitatem, & doctrinam largitur, Phrygia pugnas excitat, furorem inflammat, quod efficit, & tibia: ideo Aristoxenus in fabulis quod Dorica efficere non valuit, ad Phrygiam deuenit harmoniam, quæ illis congruebat. Lydia intellectum acuit obtusis, terrenoque grauatis desiderio coelestem inducit appetentiam, ab Aristotele in Politicis traditum. Non ne Lacedemonibus fertur repudiatum pridem fuisse chromaticum genus, quod nimium audientes effoeminaret? & iis similia, vnde non à ratione alienum reor, si simplici id accidat lyra, citharaque, quod verò arte, ingenioque confectis euenit magis mirum, nemo est, qui negare possit. Ideo

Lyra somnum concilians

Proditur, & à multis quoque expertum est, dulci, suauisque vt id eueniat harmonia, fiat igitur sic: E lignis materiam parato mitioribus, vt suauiore efficiat, & remissiore modulationem, vt abiete, & hedera ex vno inferior, ex altero superior compegitur pars; fides è tyris, & serpentibus conficiendæ,

sed ex intestinis, vel membrana spinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque suspenso, reliquum marcescat, iis fidiculam accommoda, cytharamque, quæ vbi digitis pulsata intonuerit, blandum mollem, nec inamoenum efficit sonitum, gratumque audientibus conciliat soporem, vt inuito claudent oculos, non miti somno. Quod mirum hoc videri non debet, si id quoque Pythagoricos effecisse fertur, vt cum diuersas resolvere vellent in somno curas, quibusdam cantilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdam modulis aliis stuporem, somnique confusionem purgarent, ad subeundum munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quod animi tranquillet tempestates, somnumque pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valdè, quod eius sonitus fertur præsens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur: vnde ab eius sonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: neque hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. Hæc autem de vulgari accipies experimentum

Lyra, quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat:

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæque melos, si grauium vnam pulsabis digitis, altera roboat, & mouetur grauis in ea, sic acutarum: debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam supra inducito, & moueri videbis. Suetonius autem tranquillus in libro ludicræ historiæ, neruos ait in fidibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare: si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando quousque quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. Si vero vt

Lyræ surdus audiat sonum

Vis, vel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tunc capulum lyræ, vel citharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & concinnum in

cerebro dabit sonum, & fortasse suauiolem: Nec solum capulum dentibus captans, sed longissimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, dicitur poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. Remanet

hoc, quod haudquaquam inamoenum reor, vt

Liræ, Citharæ, aliaque instrumenta vento pulsantur,

Hoc si perficies: Vbi vasta fuerit ventorum procella, è regione aduersantia accommodabis instrumenta, vti citharas, tibias, sambucas, fistulasque: adueniens enim ventus impetu ruit, leuiter pulsatur, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omnium sonitu vicinis auribus suauissimum percipies concentum, & lætaberis.

Insomnia clara, & iucunda, obscura, meticolosaque inducere.

CAPVT XXVI.

CIBVS Ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem soluitur, tabescitque, quem caliditate iuncta in leue desciscere par est: cumque natura in sublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, vbi natura cerebri perpetuo obrigens rigore, adinstar imbrium generationis, vt in maiori mundo sæpe visitur, sit humificus, & nebulescit: sic intestina reciprocatione denuò redditum incapescit, & ad cor defertur principis sensus domicilium: interim caput opplet, grauedinosum reddit, vt profundo demergatur somno: Quod si noctis conticinio, magis soporari contingit, imagines descendendo aliorum

occurru, interpollantur: vt præpofteræ, monftruosæque videantur:

Si matutino vbi excrementius, foeculentusque fanguis, à puro, & frugi discretus

& ipfe refrixit, & deferbuit: meracæ, obfolutæque visiones demonftrantur,

& gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cum immoderato tumefacta

potu, virtus sopita langueat, & natura edulii vapores attollantur, &

ex iis, quæ corpore abundant, in fomno exultari, & immoderatè iactari,

vt diuerfa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua, atraque

bile, frigido, putridoque humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari,

fanguinis abundantiam habere. immo temperiei eiusdem præfagituram

elici poffe Hippocrati, & Galeno placet. Vnde cibis vefcentes flatuofis,

eorum vi falebrofæ imagines, monftruosæque, qui itidem attolluntur, fi

tenues modicæque exhalationis, gratis animum exhilarant fimulachris, &

incolumes videntur. Sic extrinsecus applicando fimplicia, fecum illius rei phantasmata

infecta fenfuum principi deferunt: arteriæ enim noftri corporis (inquit

Galenus) ad fe intus quodcunque trahunt, proximè circumdans eas, dum

continuo dilatantur, fic ea fomniemus, quæ præoptabimus. Vt non minus

peruigiles, quam foporantes lætemur, en

Somnia grata excitandi ratio.

Coenæ fummo, cum cubitum pergimus, fi leniter mandimus hippogloffum,

melisophyllon, quam alii citraginem vocant, iisque fimillima, confopiti

variis illudimur imaginibus, quibus lætiora non percuperet animus, agros,

viridaria, arbores, flores, terram in virorem conuerfam cernet, vmbrofis

operculis opacatam, ac denique oculos circumlufrando, vernat vndique

mundus, & arridet. Vel eleofelini fucco, populnearum nouellarum frondium,

acori vulgaris, folani hortenfis, ftramonii, aconiti, maximeque viridantium

tempora perunxeris, collum, vel iugulum, per quem venæ afcendunt

foporariæ, loca vbi maximè venæ funt conspicuæ, manibus, pedibusque.

Confert & iecur perungere, nam à ventriculo furfum euaporando, permeat

sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur vapores, eiusdemque coloris imagines referentes. At si quærimus

Somnia obscura, & tumultuosa:

Fabas edimus, qua siccae, & flatuosae, & ideo à Pythagoricis abhominantur, quod talia pariant insomnia. Plærosque legisse memini, à fabis abstineto, eiusque vsum interdixisse & ferè legumina omnia, phaseolos præcipuè quos smilaces vocant hortenses, lenticulas, crassum & melancholicum humorem excitantes, allia, cæpas, capitata porra, brassicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia spirituosum, vapurolentaque sunt, inflationem, calidum, mordacem, & noxium humorem parientia, insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, laccessita, tortuosa, turbida. Sic per aera delatus, maria, fluentaque transnare videberis, ciuitates multas lustrare, casus, mortes, tempestatum sæuitiam, nubilos dies videre, imbres decidere, Solis fulgorem infuscari, coelum hyemare, ac non nisi meticulousa omnia demonstrari. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni adusto, acetoque (quod ideo addimus vt penetrandi vim medicamentum adsciscat) ignes, incendia, fulgetra, corruscationes, & omnia tenebris inuoluta. Nec silentio præterierim postquam in horum sermonem incidimus huic addere seriei, quæ fortasse iuuerit meminisse, vsuique fuerit legisse. Si velimus

Idem suffitu edere, & aliter,

Sic sæpè factitare solemus: Interfecti vi recenter viri calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parum addimus, porrò simul commixta, si accensis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilii culmina petat, dormientes laruarum occursaculis, deterrimis spectris, horribilibusque afficies. SIC quoque si dormientis capiti viuæ simiæ nuper extractum cor supposueris, non nisi feras in somnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta,

& timorem incutiant magnum. IDEM prestabit oniches, si collo ligaueris. Sed adeò dira cupido hominum mentes inuasit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita est abutantur, vt multis horum simul coaceruatis componant

Lamiarum vnguenta,

Quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen vi euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem ahæno vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione vltimum, nouissimumque subsidet, inde condunt, continuoque inseruiunt vsui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel ALITER sic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, vespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum, & si diuersa commiscent, ab iis non parum dissidebunt, simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, vt rubescant, & reuocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum: Vt relaxetur caro, aperiantur pori, adipem adiungunt, vel oleum ipsius vicem subiens, vt succorum vis intro descendat, & fiat potior, vegetiorque: id esse in causam non dubium reor. Sic non illuni nocte per aera deferri videntur, conuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, vt ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumque valdè sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, vt spiritus immutentur, nil noctu, diuque aliud cogitantes, & ad hoc adiuuantur, cum non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis, & leguminibus. Dum hæc pensiculatius perquirendo operam nauarem: ancipiti enim immorabar iudicio, incidit mihi in manus vetula quædam, quas à strigis auis nocturnæ similitudine striges vocant, quæque noctu puerulorum sanguinem è cunis absorbent: sponte pollicita breuis mihi temporis spatium allaturam responsa:

iubet omnes foras egredi, qui mecum erant acciti testes, spoliis nudata tota se vnguento quodam valdè perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum vi succorum cecidit, profundoque occubuit somno, foris ipsi patefacimus, multum vapulat, tantaque vis soporis fuit, vt sensum eriperet, ad locum foras reddimus, iam medelæ vires fatiscunt, flaccescuntque, à somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria: montesque transmeasse, falsaque depromens responsa, negamus, instat liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Sed quid de eis sentiam, dabitur alias narrandi locus: ad institutum nostra reddeat oratio: satis enim prolixiusculi fuimus. Hoc præterea præmonendum censeo, ne facilè experientes dilabantur, non hæc æquè omnibus euentura: sed inter cæteros melancholicis, cum natura præalgida, algiosaque sint, eorumque vaporatio multa non sit: rectè enim quæ vident, percipiunt, & referre possunt.

Quomodo amor conciliari possit, deque rebus amatorij medicamenti vim retinentibus.

CAPVT XXVII.

NOSTRVM Fuit ab operis initio constitutum,
omnia tantum naturaliter operari, & præsertim, quæ
magnorum operibus impiorum eueniunt, ad eorum scientiam
penitus pessundandam: mortalium enim mentes
his laqueis, & errorum inuolucris irretunt, cum hominum
pars magna huic insistet, ac fallaci ipsius illecebra
multos diuexari videam, admiratione animos capi,

& ingenia ipsa ad perniciem elabi, quæ eleuata, ac discendi cupidiora sunt.

Nos quæ ex iis poterimus amorum illicia recensere non pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legentes boni consulant. Vt igitur exordiamur, scitu iam dignum est, quod alio non intenditur hominum mens, nisi vt hominum, mulierumque animis amoris igniculos accendere eos mitiores reddere, nostræque voluntati obtemperaturos nititur, cumque rebus eueniat, in quibus efficiendi potestas latet, iis vtamur: quorum aliqua à maioribus tradita, nobis experientia comprobata, multaue recentiorum industria comparata sunt: & primum Hippomanes, antiquitus ad sidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adstruxerint, muliercularum figmenta, & deliras esse fabulas, demonstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis, abditisque causis fidem adhibentes: quibus euidentis experientia refragatur. Quod duplex statuunt, vnum virus, ex equarum obscenis distillans, libidinis furore nimio stimularum; noster in Georgicis poeta sic cecinit.

Hinc demum (Hippomanes verò, quod nomine dicunt

Pastores) lentum destillat ab inguine virus,

Hippomanes, quod sæpe malæ legere nouercæ,

Miscerique herbas, & non innoxia verba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, eiusque vsum alibi tradidimus, & vires cum poposcit

locus: alterum autem caricæ est magnitudine, specie orbiculatum, latiusculum,

colore iam nigricante, fronti nascentis pulli adhæret, statimque

foeta partu edito, secundas deuorat, & laborum oblita perlambendo, & abstergendo

eum conuellit, hippomanes appellatum: quod si quis præriperit,

ad vbera partum non admittit, odit, & alienum tanquam à se fugat, nunquam

amatura: quod idem rectè sensit in Aeneidos vates.

Quæritur, & nascentis equi de fronte reuulsus,

Et matri præreptus amor.

Merito ergo ex carne illa amorem creari, & illius esse irreticulum non absurdum putarunt, amatoriumque innasci veneficium. Et vt tradit Pausanias, nec Aelianus omittit, tantam in eo vim nouit Olympiæ Phormis Arcas, quod illo æri mixto, & affuso equam posuit, abscissa cauda, vbi Hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, vt ex ea equi eatenus fallerentur, vt tantopere ad illius conspectum furiis stimulari deberent: Sic enim eos alliciebat, tantaque insania ducebantur, vt ruptis frenis, in ipsam violentius, quam in pulchram equam & viuam insilirent. Neque enim quod vngulæ, cum æreæ statuæ hærent, lubrico lapsu elidantur, iccirco coitum desperant: immò ardentius multò hiante ore, imminenteque adhinniunt, neque prius quam flagris, & magno ductorum robore abstrahantur, ab æreo simulachro depelli possunt. Vnde nomen veneno inditum hippomânes++, quod equinæ cupidinis similitudine, hominibus amores inducit, & effrenatè furere in venerem facit. Traduntque non minimæ authoritatis viri, quod hoc cognitum penitus pastores habent, & si amatorias alicui insidias parare velint, vt amoris flamma conflagret, & cupidinis tabe amatae mulieres torqueantur, & intereant, callidè equam, quæ ventrem gerat, parituram obseruant, statimque à partu præreptum hippomanes habent, & in equæ vngulam optimè conditum seruant, vt egentes in pollinem ritè redactum insidiis esculentis, vel poculentis immisceant, & animum efferatum mitiorem reddunt, & fomitem amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes veris assolent initio, continuo, paulatimque concrenentem, & adeò ad amoris cupidinem inflammant, vt ad omnem hominum ætatem libidinis oculos adiiciant, sic excremento aliquo coarctant, & in eum animum inclinant, cuius substantiam combiberint, & mutuam, reciprocumque reddet amorem. Erat & echeneis veteribus veneficiis infamis. Sic hyænæ vulua sinistro lacerto religata, si quis mulierem

inspiciat, amatorium esse tam præsens, vt illicò sequatur: id verum ne fuerit an falsum affirmare non ausim, ne quos reprehendimus, imitemur: difficilis enim hic esset, & pené impossibilis eorum captura. Docent, & ALITER si libuerit huic simillimum componere, vt multorum exemplis noscere discant. Animalia respiciendo, quæ maximè in amorem furiunt: vt passeret, & columbæ: sed commoditatis gratia in catulis exemplum detur: Ligetur catella semestris, vel annua, cum ostendit se maritari velle catulo, veris principio: eo enim anni tempore conceptum sitiunt maritum, cuius desiderio hiant: ita ligentur arctè, ne conscendant, & aptè accommodentur, ætatemque habeant coeundi, cibos postea opipare exhibeatur, vt spermatis vbertate luxuriæ desiderio conflagrent, cum catulire desiderant, feruentique fuerint animo, furientes, & vociferantes, præcaue ne ad coitum admittas, vt violentius inferantur: Cum cognoueris in summum luxuriæ gradum foeminam peruenisse, vt genitalia pruriant, inflentur, turgeantque, quod diei spatio eueniet, iugulant, eaque decerpunt membra, vbi maximè huiusmodi desiderium insidet, & cum carnem gustauerint proiecta amatoria libidine constrictius tenetur, vt vociferet, & perbachtetur, poculisque deuicta mens, libertate amissa veneris insania exagitatur, vt extabescat corpus. Multa præterea sunt, ex quibus pauca meminimus tanquam suffectura. Satis enim diximus, & si vera dixisse pertesum est.

**De Fascinatione, & quomodo per eam illaqueari
possit, & fascinationis amuleta.**

CAPVT XXVIII.

IAM De fascinatione est disserendum, quique effascinatores fuerint, nec silentio prætereundum: nam si nobis priscorum monumenta percurrere libeat, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cum noua recentioris æui euenta, antiquæ famæ non prorsus vanæ suffragentur. Nec historiis fidem derogare opus esse censui, si veras rei causas validis rationibus aptare nequimus: præterea cum plæraque sint peruestigationem penitus summouentia. Quod autem ipse ex aliis operationibus senserim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum, & Vergilium reperiunt, vnde Nescio quis teneros oculus fascinat agnos. Isigonus, & Memphrodorus in Africa terra familias quasdam produnt voce, & lingua effascinantes, quæ si impensius fortè, quam liceat admiratæ fuerint, vel laudauerint pulchras arbores, lætiores segetes, infantes amoeniores, egregios equos, pecudes pastu vel cultu opimas, arescere & emoriantur repente, hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia: quod Solinus quoque scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illyriis eiusdem esse generis, qui pupillas binas in oculis habeant, atque visu exitialem effascinationem fatiant vt interimant, quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis, tam nocenti visu sunt: & impuberes maximè noxam sentiant. Huius foeminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ tradit Apollonides Philarchus in Ponto Thibiorum genus alterum, multosque alios eiusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero vero equi effigiem esse: quorum meminit quoque Didymus. Nec dissimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopia, cuius sudor tabem contactis corporibus afferat, ac foeminas quoque oens visu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoque de iis scribit, sic Plutarchus, & Philarchus effascinatrices gentes Paletheobeorum pontum incolentes non pusionibus modò,

quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretiorique constant corpore, pestilentes esse, & intuitu, soloque habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resoluant: nec solum qui continuo, sed hospites, & qui eorum commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis: & fascinum quanquam per contactum, & miscellam iniatur sæpè, per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædam spiritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totumque inficiens: Sic enim euenit, vt adolescens subtili, claro, calido, dulcique sanguine præditus, tales det spiritus, cum à cordis calore à puriori sanguine exoriantur, quia leuissimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui maximè foraminosi, & venulenti sunt, omniumque partium nitidissimi: & cum spiritu ipso vna vis quædam ignea radiis emittitur, vt rubentes oculos, & lippos spectantes obuios, simili cogantur laborare morbo: mihique accidens detrimentum attulit: inficit enim aerem, qui infectus alium inficit, sic oculis proximus vna secum vaporem corrupti sanguinis deferens, cuius contagione spectantis oculi rubore simili afficiuntur. Sic adimit lupus vocem, sic regulus vitam, qui aspectu venenum excitat, & radiis virulentos infigit ictus, cum speculo autem reciproco iaculatu in sui authorem retorquentur. Sic immundæ mulieris intuitum reformidat politum speculum, vt affert Aristoteles, eiusque aspectu sordescit, & fulgor hebetatur: quod euenit, quia sanguineus vapor in speculi superficiem propter tersitudinem in vnitatem coit, vt quadam eluuiecula operiatur: & clarè demonstratur: immò si nouitium ægerrimè elues, quod ideo in panno, vel saxo non euenit, quia in illo serpit, & in profundum descendit, in hoc verò ex partium inconcinnitate dissipatur. At speculum quia pertinax obstat, quia tersum infractum reseruat, quia frigidum coacto aere guttulas gignit: tali fermè pacto si in clarum vitrum respices, facies saliuæ roris aspergine rigatur, tenuisque euolans pars in saliuam relabitur, sic ex oculis radiorum profluuium, qui spirituum vehicula,

ad occurrentis oculos perueniens transuerberat, & percussis hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cum è corde exoriantur: sic ipsi in cordis marginibus coguntur in sanguinem, peregrinus hic sanguis ab effascinati natura viri discordans, reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipsa permanente, quatenus vis tabidi sanguinis in membris viget, & cum sanguinis affectio sit, ex nunquam interpollari contuetur febris, quæ si in bili, vel pituita esset, per intervalla fortasse sedaretur. Vt autem distinctius pateant omnia, id primo sciendum: duplicem apud authores fascinum reperiri. alterum amoris: inuidiæ, vel malevolentia alterum. Si verò pulchri desiderio, formæque concinnitatis fuerit desiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos venenum hauritur, & venustæ spectrum formæ amantis cordi residet, igniculos succendit, vnde semper affligi solet: & quia ibi mollissimus amati sanguis vagatur, vultus repræsentat, sui que ipsius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, vt vulnerati sanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc sic innuit Lucretius.

Idque petit corpus, mens vnde est saucia amore,

Nanque omnes plerunque cadunt in vulnus: & illam

Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu;

Et si cominus est, os tum ruber occupat humor.

Si verò inuidiæ, vel malevolentia fuerit, quem tale virus infecerit, effascinatio

noxia admodum, maximeque in vetulis reperitur. Nec valet aliquis

inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animusque affectus corporis

vires firmat, & potiores reddit: nec solum immutat corpus proprium,

sed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis

in corde cient. Non ne auaritia, moeror, vel amor, colores, & habitus

immutat? Invidia non ne corpus pallore insigni, & extrema induit

macie? Non ne prægnantis auiditas inficit tenerum foetum rei agnatæ nota?

Sic vbi flagrantes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acrius micat ex oculis, & intestinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus, maximè speciosis malum inferunt, & oculorum acies vt telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet causam, si cholericus, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura, & humorum subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solum ex passione tale fit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: plerique tali sunt natura præditi: quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentium veneno delibuta, & depasta: vt Aristoteles tradit, & Auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ Hyoscyamum impunè sumeret, alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius (vsu, vt ex antiquorum monumentis accepimus) vsque adeò innoxium præbuit se veneno Mithridates Ponti Rex, vt cum vellet ueneno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumpto veneno percepit noxam. Gallinæ anguium, & lacertorum carnibus obesæ, vel tritico eorum iure decocto, si accipitri gluciendas dabis, accelerat pennarum defluuium, multaque præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic plerique viri suapte natura sunt, qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneum & oleandrum comedentes, serpentumque morsus floccifaciunt, nec tabem sentiunt, si similem sortiuntur naturam, quorum obtutus, vel emanans spiratio, non homines solum, sed plantulas, herbas, cæteraque emaciat, vt exarescant penitus: & sæpe vbi huiusmodi animalia resident: arentes segetes veneni participes factæ exiccatae cernuntur, non nisi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Non ne mulieres mensium tempore cucumeres, & pepones tactu, visuque inficiunt, vt marcescant? non ne pueri innocentius viris, quam mulieribus tractantur? & plures foeminas, quam viros effascinatrices reperies complexionis

ratione, fortiori enim lapsu à temperamento decedunt, plurimisque noxiis
vescuntur, vt singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis
ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, sursum elati, per oculos prolabantur,
& astantibus venenum expirant, & tali corpus explent. At si formosam
deperis iuuenem, eisque vis, vel mulierem viro fascino inducere,
vt si fieri possit in amorem coarctetur, hic patet

Amatoriæ illequeationis modus:

Sint oportet sanguinei, ex parte quadam cholericus, oculos habeant amplos,
nitentes, & glaucos, & multum conducit castè viuant, ne frequenti coitu
humorum succus exhauriatur, vnde frequentissimo intuitu, diutissima imaginatione,
debita approximatione, cum conamine facto, aciem aciei dirigant,
radii radiis, & lumina luminibus coniungantur, sic ex intuitu vltro citroque
facto nascitur amor, & combibitur. Cur autem tui fascino detineatur non aliorum,
ex superiori, & ex hac videtur ratione: Euenit enim ex fascinantis intentione,
qui quidem per spiritus, siue vapores transmittitur ad maleficium, &
spiritu illo affectus ei similis efficitur: existente enim maximè in passione
illa: & imaginatiua virtute circa rem valdè fixa, habitus diu permanens, spirituum
habet obedientiam, & sanguinis: tunc exoptata re potest à virtutibus
deuinciri, & inflammari. Quanquam animus (vt Auicennæ ascribitur,
neque ab hac sententia illius abhorret autoritas) solo affectu, & imperio
tales producere potest affectiones. Placet Musæo quod amoris fundamenta
oculus iaciat: & præcipuè ad amandum illices sint, & ex aspectu amorem
nasci dicit Diogenianus, vbi incognitum amari non posse dicit: & tanquam
prodigii loco Iuuenalis de amante refert.

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus visam ad insaniam compellit, amorisque
allicitur per oculos rudimentum. Reliqua vero membra non verè dant causam,
sed concitant, vt formæ lenocinio cernentem remorentur visis rebus illectus,

& immorantem obtutu feriant, & ibi Cupidinem excubantem aiunt sua mittere tela, vt emissus ex oculis aculeus, in astantis oculos confugiat, ac præcordia perurat. Apuleius: Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Iam non paruam tribuimus, quærentibus radicem, ni penitus, maleque mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpensis, qui ex contagione eueniunt: vti prurimum, scabiem, lippitudinem, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facileque tabem contrahat: cur amatoria contagio, morborum omnium grauissima pestis, non illicò homines inuadat, ac penitus consumat? Nec in aliis solum, sed in ipsos quoque relabitur, immissumque fascinum ipsi alliciunt. Veteribus quoque scriptis proditur de Eutelida, qui reflexionibus aquis, speculo, vel fonte resilientibus, in videntem imaginem retorquentibus, sibi fascini perniciem intulit, author

++greek citation, 2 lines++

Adeò sibi pulcher visus est, vt eodem quo alii ipse fascino deciderit, sic pristinum corporis habitum deperdit, peculiarisque morbi poenas dedit. Sic se proprio pueri vitiant fascinato, parentes verò veneficis & fascinatoribus causam ascribunt. Nunc autem morbi cape

Alexiteria remedia,

Multa enim sunt, quæ prudens instituit vetustas. Si amoris fascinum amoliri conaberis sic aueruncabis: visum abstrahas, ne tui aciem oculis adigat, neque lumina luminibus copulentur, vnde enim affici solet, inde causam amoue, consuetudinem interpollatim remoue, otium repelle, grauis animum adhibe curis, sanguinem, sudorem, & excrementa omnia largè eiicito, vt vnà noxia eiiciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit mefeticium, illud sic nosces: Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, semper inclinatur, crebra iactat suspiria, cor angustiis cohibetur, nec signum conspicitur

mali alicuius, lachrimas effundit salsas & amaras. Ad ipsum exfascinandum: quia aer contagiosus, & contaminatus est, odorata suffimenta substituantur, vt aerem instaurent, nec minus aquis irrorando, cynamomum, garyophyllos, ciperum, xilaloe, moschum, ambram. Ideò prisca æuum ad hunc nostrum se propagauit consuetudo, retinentque hoc mulieres, si noxam pueros contraxisse vident: ad expiandos thure eos suffumigant, & circumuoluunt: claro seruentur aere, ii pendeant è collo lapides, carbunculus, iacinthus, saphirus. alissum in domo suspensum, rhamnum, & phu opiferum putat amuletum Dioscorides. Isopum, & liliū odorato. Anulus deferatur, ex ongari, vel vngularum asini domestici, satyrion, quæ orchis, & foemina dicitur. Rutam sua dote probat Aristoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propensiora visa sunt incerti generis experimenta, hoc scripsimus libro.

FINIS SECVNDI LIBRI.

disseram: præfari aliqua in totum necesse habeo. Plures demonstrat natura vias, quibus facilè votum assequimur, cum certo sciamus facilè plantas in alienigenam transire naturam, variisque obnoxias esse permutationibus. Ab hoc igitur auspicato principio, viuunt aliquæ cultu plantæ, colique iubent, aliæ autem negligunt, respuuntque: quibus si his detrahes, iis adhibes, deteriores fiunt, & in peius ruunt. Abies cultu deterior sit, immitescitque: pinaster & celastrus degenerant: & immitescunt vrbanae neglectæ, mitescunt autem syluestres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruscam, & sisymbrium nisi cultura coerceatur figura in nepetam desciscit. Sic si eam stercorabis, quæ amputationem quærit, & fimi aspernatrix fuerit, illam autem decacuminabis, quæ fimum quæritat. Præterea operæ precium fuerit si eorum nosces ortum: vti è Theophrasto, aliisque condisces. hæc semine apta est exoriri, illa sponte, alia radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, & ligno minutatim conciso: nam albæ populi cortex contusus, stercoratis sulcis subactus, edules dat toto anno fungos, earum quoque ortum docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autem earum, quæ radice nasci compertæ fuerint, vel spontaneæ, semen plantabis, quæ autem semine radicibus deposueris, quæ talea, tu surculo seres: insuetos largietur fructus, eosque contra Naturæ ritum euenisse cernes. Iam scimus ficus sationem talea fieri, si semen ficario seres, aliquam efficere diuersitatem scito, cum genuina non sit eius satio: vnde nigræ ficus semina sata, ficus præbebunt albas, & albæ nigras: vel nullum penitus genus procreatur, nisi caprificus, aut syluestris ficus. Et ex nigra vua candidam prodire dicunt, quam capneiam vocant. Et populus alba in nigram com meat, vel bonæ frugis arbor nunquam perfectè reddetur. Dulcis amygdala, si fructu seratur, sit amara, dura, & sapore degenerat. Et è semine dulcis punici acida proueniunt, cum ex virga prodeat, & germen citet: & ex acinis illius glaucis vilia exeunt. Est & in Creta Cæpæ genus quoddam, vt ait Theophrastus,

quod semine satum in radicem crassatur, depositum verò caulescit,
& in semen totum funditur sine capite, saporeque dulce est: Id enim è contrario,
quasi cæteris habet: Omnes nanque depositæ, melius, celeriusque
perficiuntur. Si rapæ deponuntur raræ, effoeminantur, si autem densæ ponantur,
masculescere eas omnes aiunt. Et ex rubro lauri, & myrti fructu,
nigrum fieri constat. Nec incongruum fuerit, coeli clementiam, temporumque
vicissitudines considerare, vt in suis inter eas commutentur temporibus,
& ocyus, & tardius serantur. Vetus enim semen in quibusdam valet,
vt naturam commutent. Cucurbitæ, atque cucumeris semina, si recentiora
fuerint, maturius gignuntur, ex veteri autem semine celerius proueniunt
apium, & nasturtium; & ex semine brassicæ cum inueterascit, nasci aiunt
rapam, & contra è raporum semine brassicam. Tiphæ semen in triticum
mutari solere, si pistum seratur, id autem non protinus, sed anno tertio. Si
ergo irrigaueris, quæ irrigationem negligunt, diuersitatem efficiunt. Mala
punica acida fieri creduntur, si assiduè irrigaueris: siccitas enim in his suauitatem
præstat, & copiam. Sic mutatis quoque in omnibus alimentis, Theophrastus
ait, arborum quoque genera permutari, & immutatum quoque
semen terræ commissum tam plantam, quam fructus permutare potest: ratio
est: quale nanque principium sit, tale illud quoque sequi, quod ab eo
ipso principio prodit, necesse est: sic præcoces, serotinos, maiores, monstruosos
seriatim docebimus. sat mihi nunc sit modum demonstrasse.

**Flores, & Fructus quomodo præcoces,
uel serotinos producamus.**

CAPVT I.

ARS Naturæ æmula, & imitatrix, dum eam sequitur sublimiora facit. vnde Magus, vt secunda Natura, illius habitu indutus, oculorum argumentis, & animi coniectura perscrutans, quod abdita maiestate re ipsa efficit, multiformi ambage, obscurisque tegens inuolucris, & hominum paratu multa quia noscit prouenire, & quod faueat natura, insolitos partus, & inconueniens producens germen, qua sine penitus negaret. Sic vi opus impedit, retrocedere facit, & quæ serò operatura maturè cogit producere, suo iussu parere, & virtute ipsa, qua coelitus pollet: noscens quoque temporum diuersitate, & ex irrequieto coelestis caloris circuitu flores, fructus variari, ac nascentia omnia, quæ in mundo visuntur, vt si cordi fuerit ea immorari, & festinantius adducere, vt chariora sint, id mentitis temporum interstitiis exequatur, & in ver, hyemen, & aestatem permutare. Affert præterea non parum commodi insitio ipsa, nobisque multum in his suffragatur. Vnde si libet

Flores, & fructus temporius adducere:

Elige florem, quem mauis, nam quod vni, omnibus conuenit: sit rosa: tempore anticipato circiter Octobris calcem inter fictilia vasa serito, in terram, cribro succretam, & stercore admixto liquidiorum factam, bis in die calida fouebis aqua, & si aer vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contactam inferes domum, nec noctu subdio relinque. vbi verò gelicidia, & hyberni imbres cessauere, & aeris euocatur mollities, Soli expone, si diei permittit apricitas. hoc dum tempus expostularit, & primum ver affulserit, & calyce germinare incipiente, calidiori aqua infundatur: iugi enim, &

lenta scaturigine gaudet. sic prima erumpet quæ erat inter vernos flores nouissima. Considerandum præterea, intempestiuam fieri germinationem, placida hyeme, austroque sequente, non horrida & niuali, vti è Theophrasto elicitur, cum vis generandi, humorque foecundus aggregatur, alias per se, alias ex parte residua humoris progressi, quo fructus prodierant. Nec dissimili ordine habebimus

Cucumeres, & cucurbitas ualdè præmaturas:

Vere nondum ineunte semen implantabis, vt in antelatis liquet, ex Quintiliorum placitis: & postquam conualescere coeperit, & frigora cessabunt, in locum subactum, & crebris irrigationibus excultum, scrobibus effossis vas frange, ac labro tenuis abde, donec summæ terræ coæquetur, & si luxuriantia, adhuc virgulta sustuleris, longè celerius fructus edent: non enim satis tutò in hortis, & subdialibus locis relinques ob temporis sæuitiem, commodius autem cubicularibus rhedis confitæ, incumbente frigore, in occultis, & specularibus munitis locis immorentur, & sic hyemis rigorem arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæsari præbebantur singulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putanda est causa si Inarimes, & Puteolorum tellus celerius, quam cæteri accedentes agri fructus præcoces producant. Subterraneo enim calore & ignibus, quibus vniuersum scatet solum, arbores fouet, vt citius concoquant. Id in cæteris faciendum iubeo, ne largius euagemur. Leuiori verò, & diuerso quoque artificio

Vuas vere producere

Possumus. Si verno tempore (vt apparet) Cerasum arborem sua gerere mala conspicimus, nos tunc vuas optamus, sic non deerit copia, vti è Tarentini, & Pamphili elicitur dictis: Quando ab iis gummi effluere defiit, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari iube lanuginem quandam, quæ obuallat arborem: officiet enim insitis multum. Sit insitio, quam emphyllismon vocant: sic enim facilius coalescit: Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, &

validus cuneus inter lignum, & librum adigatur, sed sensim leui manus libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur: sic vere consueto cerasiorum tempore foenerabit vuas, cum cogatur subiecti trunci alimoniam surripere. Idem quoque pyro, & malo facies, si diuersis libet temporibus. Sic autumnales ficus vernas faciemus, & biferas, & sæpe vuas autumno edimus. SIC perpetuò fructus habemus, vt docuit Didymus, si malum in citrium inseratur, cum perpetuæ fæcunditatis toto anno sit arbor: poma semper habens subnascentibus aliis, & tempestiuus, & tardius habebis. Notato id quoque hæc illis tantum euenire arboribus, quæ humidæ, & fertilissimæ sunt, siccis verò minusque fertilibus nullis euenire. Sunt & medelæ multæ, quæ his suppeditant. vtpote

Fructus, & Flores maturiores omnes

Habiturus, maximè rosam, post vindemiam plantabis, seres, putabis, & singulis mensibus, sine temporis intercapedine rosæ euadent floriferæ, vt docuit Didymus. LILIA, vt vicissim flores pariant, ferantur bulbi, alii duodecim, alii decem, octo, vel quatuor digitorum altitudine. CINARAE quoque sæpe plantentur, & sæpe fructus deproment. FICVS præcoces, & maturiores habebimus, si columbaceum stercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio: nam putrescentibus granis, ficarii quidam culices generantur, ac in ipsis alimento fraudati ad cognata volant, & crebro morsu, auidoque aperientes earum ora, solem secum inducunt, apertaque fenestra cereales auras immittunt, & lacteum humorem absumentes maturitati præparant. Vel truncus fici scarificandus, quo lacte turget, nam vno humore affluente, reliquus agiliter concoquitur. SI ficetis quoque circa arborum radices obruantur arietina cornua: & si iuxta scylla seratur ocyus dabunt fructus. Cerasa præcocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mens naturalia exactius perscrutari ausa est: adeò indagine experientiæ

solertiore Naturæ penetralia aperire non diffitetur, vt audeat non solum ocyus, sed

Apium hortense ocyssimè producere,

Cuius ortus inter sata non est contumacior, quinquagesimo enim die, vel quadragesimo solet erumpere, vti Theophrastus, cæterique asserunt, qui hoc posteris legendum reliquere, nostrates petroselinum vocitant. hic sedulus operator esto: nam tantillum erroris committens, optato defraudaberis: Sint semina hornotina, ac æstate ingruente, aceto immerge, sine immorari aliquantisper tepente loco, subinde semina in solutam terram conuolue, cui combustarum fabalium cinerem admisce: vbi verò leui imbre ardentis aquæ (quam vocant) irroraueris, & crebris irrigationibus: panno operi, ne calor euanescat: sic pauculo temporis curriculo, paucis elapsis horis terram discutiet, amoue pannum, irriga, & caulis elongabitur, maximamque spectantibus admirationem ingeret. Nec dissimiliter

De cucumeribus idem

Eueniet, si eorum semina, vel peponum, quos melones vocant, recentia, æstiuo tempore humano cruore immerseris, non infirmi, sed sani, adulti, & fului viri: retinet enim in se calidiorem, efficaciorēque vim: crebrò permuta ne tabescat: sed immarcidus maneat oportet: morentur per hebdomadam, sic insolata semina scrobiculis effossis, in foecundam, & pulueratam terram pangantur: & caue ne inuersa: nec obfuerit si viua calx substernatur: subinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus euolet, eum serpere spectabis, si propius non admiseris, cui caducus hæreat, & in immensam monstrificè crescet magnitudinem: quanquam breui temporis processu, vitam ascititiam expirabit. Quæ sic enim præcoces pariunt, imbecilliora aliis sunt, vt differre non valeat illuc facto humoris impetu. Iam diximus quomodo præcoces fructus, & præcocissimos efficiamus: nunc superest vt serotinos doceamus, quos

efficere à contrariis disce: vt quæ prius calefaciebas, nunc refrigera. Sed vberioris doctrinæ gratià, exempla subnectam aliqua. Si velimus

Cucumeres, & fructus omnes serotinos efficere.

Scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac frigora pertimescere: vnde semina in æstate plantabis lætamine circumaggerata, sic frigori maximè obstabunt, nec ab eo necabuntur. ALITER quoque vegetes perdurare valent: apud puteum serantur, & iam tempestuos in puteos dimitte, ac supra rectè operi, ne Sol, ventique noxam exiccando deferant, iuuant & aquæ surgentes vapores, vt diu viridi maneant habitu. VEL stercoreoso loco, & aprico, vbi semina positurus eris, si rubos, aut ferulas habemus post autumnii æquinocmium, his iuxta terram recisis, excauatis, & ligneo stylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris semen addimus: hinc nasci apparet fructus, qui possit & inter frigora non necari. SIC, quæ edimus æstate fragra, si hyemali, vel verno optamus tempore, cum candicant, nec exacto purpuræ colore rutilant, cum foliis in arundines immittimus, pingui opletas ore lætamine, & obruimus si tempore quoque rubescant cupimus, Soli ostendimus. CITRIA si toto vis habere anno, eum seruabis morem, qui in Assyria peculiaris, multisque etiam locis frequens est. Quum legendi tempus adierit, partem à geniali rescindas stirpe, & luxuriam ferro corriges, partem relinques, qua parte strinxeris genuina arboris feracitate, alia substituet, eisque adultis poterunt, & priora illa decerpi, atque noua foetura inuitari. AT si quam voles ficum serotinam facere, cum erunt iam minuti grossuli, eos decutito: sic alterum edens fructum in hyemen differt seram maturitatem, dummodo tempus suffecturum partui supersit, & generare alias possit. VVAS possumus quoque non dissimiliter, & rosas serotinas habere ad hunc modum à Florentino edoctum: Si tunc ceraso vuæ surculum inseruisti, nunc rosam malorum cortici inoculari permitte: peregrino enim in cortice concrecens, & adolescens, quo dabat arbor fructus

tempore, dehiscet rosa, mita odoris iucunditate, & pulchritudine redolens, omnibus contemplari, & spectari finit. CERASA si tardiora quærimus in vindemiis, horum surculum in cerasum inserimus, mala producentem, quæ ab ingrato insignique amarore, amarendulas dicimus: si hoc ter, quater denuò effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio tunc acramento respuuntur, priores oblita succos, nunc acidulo sapore iucundiora euadent: sic diuersi flores, diuersique fructus, diuersis quoque temporibus impartimur: iis pro voto vtaris.

Fructus èdiuersis compositus quomodo fiat.

CAPVT II.

IN Monstrificis Naturæ compositionibus, ac transmutationibus, haudquaquam alia, quam insitione ducitur via meliori, hanc satis laudauimus, longè secus laudaturi posthac, mutuo postquam diuersorum complexu indissolubilem vnum efficiat nexum, mirandique præbeat rationem: & si insitiones laboriosas, ac impossibiles aliquis existimabit, (scio enim multos non defore, qui hæc irrideant, & inculcent) sit effectus laboris leuamen, & ferè impossibiles insitiones solerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolæ, & inscii artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: vti ficum platano inseri, & moro. Morum castaneæ,

terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas, nuci, & quærcui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immisceri lætatur. Cerasum persico, & terebintho. Ceraso terebinthum & persicum. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleam fructus dare, & elæostaphylos appellari, quos oleuam latinè dicimus: quam Florentinus vndecimo Georgicorum libro se apud Marium Maximum vidisse perhibet, fructum gustasse, & æstimasse, quod verè acinum, & olei baccam simul gustaret. Myrtum salici insertam, & punica quoque retulisse mala ferunt, & cæteris, ne longiori narratione legentes fatigemus, quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores: & tandem omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuum compositio: hinc omnis eorum adoptatio, hinc insueti largiuntur fructus, & frondes. Vnde in Georgicis Poeta.

Mirataque nouas frondes, & non sua poma

Et adeo valet, quod nouum reperit adulterii genus. vti è nucipersico, & persico mixtura, progenies maioribus nostris inuisa, inaudita, nec prorsus excogitata, vt

E persico, & nucipersico malum componere:

Hoc per insitionem efficies, quam emplastrationem vocant agricolæ, vt si è persico, & nucipersico ramos abstuleris nouellos feraces, & qui adolescendi, magnumque germinandi præsagium: dabunt, ipsis duobus digitis circumsignatis, gemmæ vt in medio collocentur, sic cortices acuto scalpro à ligno leniter ne lædantur euellas: has per medium findito, vt simul compactæ rite coalescant, & cicatricis locus non appareat, sed gemma vna videatur, alterutro insere, ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, vt omne insito seruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circumcidito eiusdem gemmæ quantitatis, ac ita gemmam aptato, vt circumcisæ

parti par sit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, supra aliquid imponendo ne pluuia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab vtroque genitore naturam, quam nunquam arbores peperere: erit enim malum persicum, & nucipersicum æmula facie repræsentans. SIC mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videntur. ET mala pyris odoratis comprehendere iubet Diophanes, & ea myrapidia nominari. ET mala cotoneis inseruntur, & pulcherrima eueniunt mala, apud Athenienses melimela vocata, vt Diophanes quoque scriptum reliquit: Et inuicem diuersis generibus commixta, citromala limonibus, & medica mala cum acidis, sic semiacida, & semidulcia. Persicum ex sanguineo, & albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse constat. Neque id vllam nobis admirationem ingerere debet: cum viuum omne viuo sit sociabile: præcipuè, quæ in genere conueniunt, cum in vnicam coalescant naturam, & vtrique sine alterius admixtione alimentum famuletur: ita vt fructus nascatur varius, & in vno conueniant, vt fluuii duo simul congruentes, habentes vterque fontem, qua emanant. Exoritur quoque insitionis diligentia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus

Amygdalopersicum:

E persico arbore decerpas surculum, quem si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuò inserueris aleri, idque ter, quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleum continens: plæraque poterit ingeniosus artifex componere: mihi viam ostendisse sufficiat. Et aliter, vt

Vitis botryones albos afferat, & nigros acinos.

Quaquam prælato possimus exemplo vuas producere, quales proposuimus, quo tamen pleniori doctrina literarum præaudis satisfaciam, alia apponemus. Palmes idem, vt vuam candidam simul, & nigram afferat, & in eadem vua acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuisa appareant:

Malleolos tres, quatuor, vel plures diuersorum generum, & colorum sumito, facileque auctiles, quos æqualiter compositos, atque arctissimè colligatos in tubulum, vel arietinum cornu inserito, vt ab vtraque parte super emineant: subter sarmenta resolutio, ac in scrobem stercoreata terra obruito, dum germina agant, rigato: at biennio, vel triennio exacto, cum vna compages ex illis coagmentata fuerit, tubulum frange: si cornu iam emarcuit: vbi maximè cohæserunt, serra præcidito, ac pulueratam terram supra exaggerato, vt tribus supra digitis truncum operiat, & cum coles germinauerit, vnum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus sarmenta succum ministrare nequeant: tunc ex compositorum virgarum coitu, arbor vna exurgit, versicolores vuas præbens. ALITER ex Didymi doctrina, & leuius satisfaciendum sic putauimus: Sint sarmenta, vt nigrum alterum, candicans verò alterum: & cum putantur, per medium sunt findenda, præcauendo ne quicquam de medulla excidat, & sic inter se iunges diuisa, vt vtriusque oculos æquando coincidant, vt duo ferè vnum fiant: inde arctius ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternisque diebus crebra succedat sibi irrigatio, donec ex vtroque vnicum erumpat germen, vuasque producat, in quibus diuersi generis, & coloris sint acini. Quod si ex arbore præcisi malleoli non sic facilius coalescant, vel si alia fuerit planta, quæ nequeat in alieno hospitari trunco, cautius ad hunc modum operaberis insitionem, nuper animaduersam in vicinis arboribus. Ex arbore, à qua petimus surculum, ad plantam eam, quam inserere volumus, ramulum traducimus, eiusque ramo præciso, & discisso implicatur, & ramuli locus, qui ex vtraque parte contingit, qua subintrat fissuram, falce deraditur, & extenuatur, & ex ea parte, qua coelum visurus est, cum cortice corticem exæquatam habeat: eius autem ramuli, quem inseret, cacumen vt directum sit, ad coelum currat, elapso anno, cum comprehendit: vnde propagatum est, ab altero præcidit, & sic ramulus delibratus alieno cortice induitur: obligaturque vt limbi

respondeant. SIC punica, & cydonia mala diuersè colorata prodeunt,
& multa, quæ superuacuum duximus enarrare. Sed virgas, quia duræ sunt,
mallo præmolliunt, sic enim contusæ facilius coalescunt. Paratu alio nunc

Ficus quomodo æque alba, & nigra fiat.

Diuersum tradamus modum ab alio, quem Leontius tradidit: ex iis commodiorem
elige, quem à monedula aue veteres didicere: cum ipsa semina
in hiulcas arborum rimas conderet, inde enata, non solum arbos in arborem,
sed discolores baccæ visæ sunt, atque eius rei causam præbuisse. Vnde ficaria
grana albæ, nigræque ficus linteo, vel papyro strictè religato, inde scribito,
& cum tempus expostularit transferas, & ficus enascentur bicolores, vt
pomum parte altera nigrescat, altera verò candicet. Quæ narrauimus semel
laboriosa existimauius: elapso enim tempore possumus sarmentis
pluribus sobolem propagare, alias inserendo, vt genus efficiamus rarò defecturum.
Iam per se quisque multa componere poterit: compositionum
enim genera sunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & scribi si possent,
superuacuum tamen esset recensere.

Quomodo fructus exos, & enucleatus euadat.

CAPVT III.

VETVS Est Philosophorum dictum; præcipuè qui selecta
agriculturæ præcepta tradidere, si inserendis surculis,
vel viuis radicibus medullam auriscalpio, vel osseo
abstuleris cultro; fructum exossem, ac sine ligneis nucleorum
putaminibus proditurum, siquidem altrix ipsa,

ac parens est osseæ substantiæ. Arcades autem huic refragantur
 opinioni: Omnis enim (aiunt) arbor, cui aliquatenus dempta
 est, viuit: sed omnino si medulla subtrahatur, non solum non enucleatos
 fructus protuberare, sed vita viduari, ac exarescere penitus necesse est. ratione
 hac suffulti, cum pars illa humidissima, maximeque vitalis sit: alimentum
 enim, quod à solo ministratur, transcurrit, dum ad omnes peruenerit
 partes: naturali enim spiritu omne alimentum viuentis, quasi quædam
 anima, per trunci medullam, veluti per siphonem hauritur: id monstrat,
 materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, vsquequo omnino
 resiccetur: idque prisca pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos
 Theophrasti veritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit vsui,
 nec parum commoditatis affert. Vt si voles sit, vt Democritus docet,

Vua uinaceis uacua:

Sarmentum, vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloque discuneabis
 à summo capite, hinc inde medullam omnem osseo stylo erodendo
 in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantum fieri possit altè excauato:
 subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac
 præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illudque fixo ligetur
 calamo, ne possit intorqueri, sic compages vna, vt prius coagmentatur, &
 præstabilius fuerit, si quantum sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum
 demerseris: veluti enim glutino quodam adiungit humore humectat,
 & calore fouet, vt insitio quædam. Vel idem etiam num eueniet, si inserendo
 surculo vniuersa medulla subtrahatur. SIC etiam efficies, si cerasus mala
 sine ossibus producat velis: Tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam
 auferas, seiunctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescant,
 & habebis: & sic hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi
 germen annotinum apparuerit, ipsam aliis nouellis inserere surculis, vel
 suis alias. Producere quoque nos

Persicum sine osse

Possumus, & nouo insitionis modo: Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfoetante: sin minus aquationibus adiuua, vt lignum turgescat, & sibi & aduenis surculis succum porrigat superfluentem: Sit salix brachii crassitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: foramen luto diligenter operimur, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi iam cohæserunt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantum mox prominet supra terebrationem & compagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbor alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis, persicum succiditur, transfertur, & terra exaggeratur: sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate sine ossibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis. ALITER ex Africano habebimus: si arboris truncum infernè perforabimus, cuneo, vel saligno paxillo adacto, medulla sic excisa vt exarescat. Dissimili aliquantulum modo idem de

Cucurbita sine semine

Eueniet, vti ex Quintiliorum dictis elicitur: si virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defossa terra inhumetur, vt solum caput erectum superemineat, cumque adoleuerit, rursus, iterum, & tertio effcito, aquam super disperges, atque hoc blandimento vbi omnes radices iniecisse cognoueris, & impetrasse, super terram extantes propagines incuruatas per medium secato, postremus verò caulis sine intestinis seminibus fructus dabit: chartilaginibus solum inuolutis. SIC quoque enascentur absque seminibus, si tribus diebus, vel plusculis sesamino oleo maceraueris antequam seminabis. Ex iis quoque docetur, qui nasci possit

Nux tenella, & sine putamine,

Vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinque frangantur carinæ, vt integer nucleus quadripartito distinctus, & lignea intercursante membrana distrahatur, illæsa carne, sic vellere, papyro, vel vitigineis foliis obuolue, ne à formicis nudus erodatur, & tenellos dabit fructus. VEL loco, quo iuglandem plantare destinaueris scrobem defodito, & pulueratam imposito terram, ac ferulæ semen pangito: cum enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum celato: & sic habebis longo tempore præoptatos fructus. SIC possumus & Tarentinam efficere, alii Molluscam vocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli, & fragili putamine, vt manibus attrectata facilè frangatur: Hanc lixiuio per annum sæpè irriga, cinerem radicibus iniice: vt prodidit Damegeron. ET arborem quoque penitus perforans, duras, & masculas nucas friabiles facies. SIC de auellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus per dies aliquot calida infundetur aqua, & teneras dabunt nucas, vt Africanus ait: sit priori modo vt nudum nucleum, & friabilem testam afferat, vt non putamine, sed verius integatur cute, adeò tenella, vt simul mandatur, & tandem de fructibus omnibus, qui testa integuntur. Possumus idem in

Myrtum uertere, ut baccas sine nucleolis producat:

Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebro tepentis aquæ irrigabis imbre: quod Teophrastus narrat fortuito deprehensum: cum enim neglecta myrtus iuxta balneum nasceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina serentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incoeperat. Sic quoque de verna retulit euenire malo. NEC Africani dictum prætereundum puto, vt sine granis punicum facias: idque euenit, si conspicuam medullæ partem, vt in vite, exerueris, & fissum lignum plantabis, & post tempus supereminentem plantæ partem secabis, quæsitum dabit fructum.

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores qui nam fiant.

CAPVT III.

NONNVLLAE Sunt arbores, quæ caudicis fissione,
mutilationeque aliqua, subito aeris, aduenæque calor
intrusu pereunt, corruptione enim ad ima descendente,
contabescunt & exarescunt illicò: sunt præterea multæ,
quæ non solum plagam, sed caudicis fissionem, terebrationemque
sustinent, & ex pauciferis, multiferæ
redduntur: vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur: vulneratæ
enim meliorem, suavioremque deferunt fructum: alimentum enim,
quantum sufficit, capiunt, indeque noxium desudant humorem, (vt in animalibus
sæpe numero perspicere licet) & reliquum facilius concoquant, dulciores
reddunt, & speciosiores proferunt fructus: cum enim tenui viuunt
compage, discissas, ac disiectas partes facilè comprimunt, & coagmentant.
Hinc multa subiere experimenta. Sic vt

Amygdalæ, & citria dulciora fiant,

Quanquam amara Amygdala salubrior credatur, spernitur tamen, &
deculcatur: at eandem, si amarescentem vis reddere dulciorem, ex Africano:
Radice quatuor digitis vndique circumfossa, imam arboris partem terebrato,
sic continuò defluet pituita, siue inconcoctus humor, quo turget, & dulciorem
reddit, & citius poma matura defert: SIC citrium esculentum habebimus,
si intestina aciditate mandi non possit: Radix obliquo terebretur
foramine, dum noxium plorabit humorem, cum iam collachrumauit aliquantò,

& formata sunt poma: luto, vel argilla plagam obtura. VEL crassiorem palmitem cædes, & in palmi altitudinem excuabis, mel super instillabis, & stramine, cratibus, imbrice, cæterisque id genus integes, dum Soles, & aquas arcebis, cum planta vniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescentes, & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito, cæteris verò parcito, & dulcia sic habimus citreta. Et etiam possunt ipsa, vt ait Paxamus, &

Punica dulcescere,

Si acida fuerint, sic emendando: Circa arborem in gyrum scrobem efficies, mox apertas radices suillo stercore, humano, & veteri rigabis vrina: vel antequam flores pepererit, ablaqueatis radicibus, feruentem aquam impones, & acidulo sapore placebunt ori. EX Anatolio mala sic dulciorem efficiunt fructum, si vrina assiduè, caprino stercore, & vini veteris fæce radices plantæ rigaueris. SIC pyrum dulcem, & vberiore facies, è Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quærcu, vel fago adiges, & ita obrues. At si libeat

Fructus, Flores suauiores, & odoratiores

Reddere, sic possumus, vti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiores euadant ex Florentino: si qui flores, siue fructus sint figuræ, colorisque iucunditate, gustui, & odori non respondent, & si vis non minus saporis, odorisque iucunditate, quam formæ lenocinio placeant: nam diximus quomodo fieri possint quando adulti sunt, nunc verò antequam serantur: Semina, vel grana triduo mulso, lacte ouillo, vel aqua vbi saccharon eliquaueris, quod veteres præstare existimarunt, sunt maceranda, & insolata ponenda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. SI odoratiores quæris: Semina nardino oleo, succo, vel stillatio rosarum liquore, aqua

dissolutis in ea moscho, & zibeto appellatis: vbi aliquantulum madefeceris, iam siccata serito, & suaueolentes fructus mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius semina combiberint. Sed si seminum cacumina confringes, pauculo ibi morentur tempore. AT si vinum, vel vuam odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multum redoleat, idque inuenimus Paxamum tradidisse: Sarmentum obruendum scindimus, ac odoriferum omne coniiicimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulum maceretur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem. ET sic odoratus flos, indicus vulgò dictus, forma, coloreque insigni, & omnes, qui hac labe polluuntur. IDEM præstabit si vnicuique surculo inserendo moschum, vel aliud condatur, eiusdemque odoris redolentes dabit fructus sæpe sit moschatula visuntur pyra. SI rosam illam, quam à foliorum multitudine, centifoliam vocant, & candidam vis odoratissimam efficere, rosæ insere, quam à miro moschati odoris effluuio moschatam dicunt: sæpè insitiones reiterando, non & minus forma, quam odore oblectabit. SI lactucam quoque quærimus odoratiorem: Semen vna cum citrii semine seratur. SI Lauri baccas (ait Varro) excuabimus, vbi cinaræ semen condimus. & pangimus, maximè laurino redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam suaues, & odoratos fructus dedimus: nunc restat

Fructus omnes augere.

Vnde si eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo sequaci flexu imponatur annexus, neque dimoueatur, arcè ligetur: ollam in terram coniiicies, & obteres circa ramum, ne extrinsecus afflet spiritus: sic completis fructibus, elapso tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus, quam in arbore vnquam pependerit, nimia corticis crassitie: humorem enim, quem Sol, & aer ab eo surripiunt, seruat olla, & coercet, surgentesque

vapores fructus incrassant, & aulescunt. PVNICI quoque acinos sic augere possumus, vt nimio videantur mirabiles incremento: Punicam iuxta cornum serito, cornique truncum terebrato, ac per foramen, vt ante diximus, immittito punicam, vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitum resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare possit, aut ne cui magis, quam insito seruiat: sic enim fructum præbebit, cuius acini corni fructus æmulabuntur, saporeque insignes, vt speciosiores videri nequeant. CITRIA si maiora voles, Ramorum syluam decutito, & resecato, aliquibus parcito, quo illi pauciores relinquuntur, hoc mala proueniant ampliora. SI vis autem cucurbitam crassiorem facere: Semina è ventre legas, & inuerso cacumine seras. si exilem: ex earum ceruice. si latas: ex fundo, quod iis docet Columella versibus.

Nam si tibi cordi

Longior est, gracili capitis, quæ vertice pendet,

Et tenui collo semen lege: siue globosi

Corporis, atque vtero nimium, quæ vasta tumescit,

Ventre legas medio, sobolem dabit illa capacem.

EX Quintiliorum placitis, inaquosos reddes sic cucumeres: Vbi scrobem foderis, in quam cucumeres es plantaturus, dimidium eius altitudinis paleis, aut sarmentis exple, & aggesta terra plantato, nec irrigato. SIC nimium caulis proceritate, & foliorum amplitudine excrescunt apium, eruca, porrum, & iis similia, ex Sotionis sententia, si singulis caprini fimi baccis inclusa semina serantur: Vel quantum tribus digitis apprehendere possumus, papyro obuoluamus, ac breui scrobe, & stercorata terra obruamus.

Nec iniucundum videre

Lactucam, seminibus multis consitam nasci

Erit, si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euellimus, singulisque gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucae, nasturtii, & similium, admixtaque

fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thyrsus.
 IDEM sic efficies: Caprini, vel ouilli stercore exinanita faba, lactucæ,
 ocymi, & huiusmodi semina vna condito, ac pingui fimo fabam illam
 oblinitam defossa aliquantulum profunda scrobe demergas, & lætamine
 superiniecto crebra irrigatione fæcundabis: sic lactuca, & simul omnes prosiliunt,
 vnicuique seruato sapore: cura vt excrescant, Didymus. SI singulis
 fabis, singula quoque claudantur semina, & papyro, vel linteolo obuoluta
 serantur, idem præstabunt. ET sessilem efficiemus è Florentini
 doctrina, si radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circumaggeremus,
 & rigemus, & cum caulem erigit, præcidamus, supra mox lapidem,
 testam, vel superpondium accommodemus, ne sursum aucta feratur,
 sed in latitudine, & foliis eam habebis in vnum conglobatis. SI delicatioris
 quoque saporis eam quærimus, docet Aristoxenus Cyrenæus voluptuarius
 philosophus apud Athenæum, ac deliciarum desiderio supra omnes:
 qui cum gulæ magis indulgeret, vesperi mulso nascentes horto lactucas
 rigabat, eoque multum satiabat potu. APIVM si crispis foliis fieri
 malueris eius semen pila saligno palo pinsitum, & expoliatum linteolo ligatum
 obruito. IDEM sic præstare possumus, si qualitercunque satum,
 vbi fuerit enatum, incrementum eius peruoluto cylindro coerceat.
 PORRI si caput radio, vel acuta arundine punxeris, & cucumerorum
 semen, vel raporum in eorum medio indideris, immisum semen vnitur, &
 porrum intumescere facit. Euenient

Cinaræ, ut ne spinis horreant,

Vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur
 cacumina: VEL si lactucam scindimus in partes,
 & singulis singula condantur, sic
 non hispidæ nascentur cinaræ.

PERSICVS magna quoque poma dabit,

per triduum, si florenti ternos sextarios
caprini lactis ingesseris.

Vt crescentes, fructus figuras omnes, uel impressiones sumant.

CAPVT V.

MVLTA Fortuitus commostrat casus (vti citria sæpe videmus
ramorum, foraminum, cælatarumque rerum occurso,
variis scaterè imaginibus, impressionibus, & sigillis)
quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur labore,
factoque frequenter periculo, accommodantur
vsui: vnde carmen

Ipsa nouas artes, varia experientia rerum,

Et labor ostendit miseris, vsusque magister.

Et cum plerosque causa lateat, miraculi plurimum considerantibus ingerunt,

vt præter Naturæ normam euenisse censeantur: nam si testacea vasa

crescentibus pomis accommodaueris validè adolescentes typos replent, &

formam induent, quam voles, & si qui fuerint pinsiti colores, locisque debitis

coaceruati, fructus vti naturales inficiunt. Vnde sæpe visitur hominis

caput in chrysomelis, candidis dentibus, purpurascens genis, nigrescentibus

oculis, vt omni virore omisso, humanum imitentur caput. Sed

conficiendi hinc patet Africani

Modus:

Si humanum caput, equinum, aliorumque animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla, gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, vt archetypum eiicias, vt iterum possint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intus excauata, si ex argilla: vbi torrueris, & fructus validi sunt incrementi, fictilibus typis (aperto loco, quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idque ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere vbi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras, & effigies dabit, quas effingere placuit. valetque id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, vt placebat Democrito, citreis, punicis, & malis insanis. EX Quintiliorum placitis scriptum video: Si arundine in longum fissa excuabimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus æditi includantur, improbo crescens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & reretem figuram nimium protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquam defloruerit coniecero, reuolutam ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo

Lineamenta malis imprimere:

Si ex cocto gypso, ac liquidiore aqua redacto, supra cydonii mali, vel punici cortices notas graphio descripseris, cum ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atque decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI quis verò in ficum alicuius rei effigiem delineare voluerit, osseo, vel ligneo stylo, in ficulnum oculum, vel primum ficus rudimentum scribat, cumque creuerit, pomum dabit iisdem imaginibus insignitum. Vel ALITER ex Democrito: Si in oculum inscribis, quem infoliaturus es, & ficus euenient scriptæ. Inde quoque didicimus, qui nam fiat

Amygdala, ut in scripta nascatur:

Amygdalam biduo, vel triduo macerato, vel rhodaceni ossiculum, vt Democritus monumentis mandauit, inde leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, & in eo quicquid libuerit aliquantulum profundè scribito, inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore foecundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani: quod idem in reliquis eueniet pomis. Nunc autem superesse video

Mandragoram fingere

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus, & circulatoribus venditur: Bryonie radicem habeto ingentem, acutaque scalpri acie foeminam, vel virum effingito, adiectis genitalibus: cum absolutam noueris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radículas proiciens, pilos imitetur, breuique effossa scrobe, tandiu ibi finito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radículas proiecerit illas.

Vt flores inuicem, & fructus diuersis coloribus desciscant.

CAPVT VI.

IN Promiscuo florum, & colorum coitu, & metamorphosi, adeò versicolores iucundis oblectant coloribus, vt nil delectabilius oculis occurset nostris nunc, quæ saturata rutilant purpura, in coeruleum commeant: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, viride, phæniceum, ac

diuersorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione
mentis acies amoeno demulcetur fructu, rerumque obruta magnitudine
miratur, vt percipiendæ excellentiæ multò inferior conspiciatur.

Vt hoc ergo efficiamus, vnus quanquam effectus, multæ tamen viæ: vti insitiones,
rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisque præterea
nec prorsus excogitatis suprauximus. Et insitione primum doceamus
quomodo

Rosa, & iasmes flauescant:

Quia genistæ flos, inter cæteros maximè flauus enitet, nos cum rosa, &
iasmino æmulari quærimus, & sociatio cum non sit iugabilis per surculum,
vel infoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra
transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quam nouercæ adolescent:
ac terebramus plantam, cumque plagam purgauimus, rosam vndique abrasam
inserimus, luto circumlinimus & ligamus: mox vbi crescentis trunci
vi fuerit coercita, à radice separabimus, & supra insitionem truncum rescindimus,
sic rosa non illepida venustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò
eleganti, lucentique colore lucet, vt oculorum aciem præstringat. Sic vndique
diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur.

Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cæruleum com meat,

Quem multi ab odoris caryophyllorum iucunditate, garyophyllum nominant:
vtrum tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non
sit inferior, antiquis fuerit agnitus. vel silentio inuolutus determinare in consentaneum
videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile videri
poteri, voti sic fiet compos: Intubum, vel cyanum, sed melius intubum
erraticum, antiquum, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radice
tenus secamus, ac per medium findimus, vt in encentrismo, & sobolem

floris radice vulsam infigimus, vimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. SIC si Anchusæ radici album aliquem infiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum vergentem. FLOS idem, rosaque si sulphuris imminet suffimentis diuersis videbitur coloribus tinctus. Nunc perscrutemur, an fieri possit

Rosa aliter uiridis, lutea, & cærulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cæruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamen in pollinem redactis: præcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim virus plantam, mox stercora, & liga, & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus ALITER & rigatu idem efficere, versicolore: Si cadis, vel fictilibus vasis flores plantabis foecunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris, noctu locis condito a frigoribus tutis: vbi verò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari fine. Aquam colorabis non noxiis, sed conferentibus, vt si cæruleam: Rubi mora, qui per dumos repit, colligantur, quæ satis fore credideris, matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in vmbra siccentur, iis aquam inficito: Si flauam: mora sint immatura, & de aliis idem facies quæ irrigamus, sic tingens, & penetrans, vt tinctus nascatur flos: SI discolores eosdem optamus fieri, diuersis aquis, diuersis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par est eum referre. Et IDEM possumus efficere, vt in fructibus docuimus: Diuersorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inserere illam findendo, & præparatum emplastrum aptare, vt delibratæ parti conueniat. Sic quoque vt

Lilia rubescant

Docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibique affatim cinnabaris infundatur, vel aliud, maximeque eo satietur intinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercoreato solo operire, sic purpurescentina dabunt lilia. VEL sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex Anatolii, & maiorum lectione: Iulio mense, cum probè defloruerint, cauliculos decem, vel duodecim in scopas colligatos vna colligito, fumo suspendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cum pangendi tempus aderit, cauliculos ipsos nigri vini fæce macerato, cum purpureum colorem intinxerint, scrobiculis serito, largius singulis eadem fæce affusa, & cum dehiscent saturata florebunt purpura. Iam flores inficiendi rationem docuimus. nunc de fructibus verba faciemus. Et primò vt docet Florentinus

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, vel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. SIC Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse constat. SI autem aliquantulum rubicundiora optas, ex Democrito discito, qui circa plantas rosas serit. IDEM aliter docet: Obrutum persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursusque obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quæsieris, alium colorem infundere libeat: sic cætera, quæ conspiciuntur. ET mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma: vt tradit Beritius. SIC moschatulam vuam nigram vertimus, si super nigram inserimus vitim: nec parum color oblectabit. SIC appia mala possunt nigra verti, si hæc supra illud inserueris malum, quod à fuscitudine pyrum dicimus. ET mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si vrina continuò rigetur. ET punica rubicundiora efficiemus, si aqua, & lixiuio quotidie arbor saturetur, vt scriptum reliquit Diophanes. PVNICI candida grana sic fient: Si cum argilla, & creta quartam gypsi

partem permiscebis, & eius radicibus adiunges, idque triennio seruabis.

Possumus & alio

Idem artificio producere,

Nimis incommodè, sed exponam: fortassis vsui fuerit legisse: vti ex Beritii quoque scriptis legitur: Ramos malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo vasa aquæ plena, hinc inde dimouendo dum feruidus solis meridianus radius in aquam incidens, reflectatur, & calido vapore in mala resiliens, purpureum conciliet colorem.

Varij fructus, & vina medicata.

CAPVVT VII.

VETERES Illi summo studio, diligentiaque sunt enixi, quo nam modo diuersis antidotis vinum conderent, vsuique, si opus foret, accommodarent: neque hoc iniuria factum, vt nil commoditati præstantius: & mostrat, quod eorum pars maior multa memoriæ prodidit, & curiosius, quam par fuerit, mirabilia dictu, operatuque facilia: quorum commeminit Theoprastus: Apud Heracliam Arcadiæ sit vinum, quod epotum viros dementat, & mulieres infoecundas reddit: Ei simile, quod in Træcensi agro ab Athenæo comprobatur: Et apud Thrasum vinum sit somniferum: Et aliud arte quadam conficitur, quod epotum vigilantiorem facit: variæque vinorum condituræ, quas apud diligentes rei medicæ, & agriculturæ scriptores inuenies, nec scitu difficiles, nec iis arduum

fore credo, qui simplicium vires nouerint, & coniectura consequuntur ea denique operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & vtillimum fore puto, vt iis adhibeantur, qui medicamenta timent, & horrescunt, vt prius iucundè absorbeant, quam odisse velint. Sitque primò

Vitis Theriaca:

Pangendum sarmentum, vt docet Florentinus primo, & secundo Georgicorum suorum, radice tenus quatuor digitorum latitudine sit ima parte fissum, ablatis medullis, ipsius vice veratrum inseratur, ac stricto deligetur vimine, & terræ mandetur: vuas hoc modo dabit: quarum esus, aluum præmollit, & euacuat. VEL si efficacius vis vacuent, eadem sarmenta antidoto satiata, scyllæ bulbo inserendo terra recondito, semper medicamentum infundendo assidua suffusione, & succo satientur imbibendo, ne tam citò senescat vis. SI autem propomata sponte vis nasci, vt Palladius docet: E vitibus ipse sarmenta ponas in vas aliquod semiplenum potionibus, vel conditis absynthiatis, vel rosatis, vel violatis: inde terram simul resoluas ad lixiuii modum: donec sarmentorum oculi in germen nouæ frondis erumpant, tunc sarmenta ea, quouis loco vitium cæterarum more depones, & tales dabit fructus. VINVM Phthorium, id est, quod partus enecet, & abortus faciat, sic fiet: Scammonium, vel niger elleborus in vite inseratur, terebra vitem pertundito, & vitigineos ramos illos, quos voles, & fiet. VEL circa ipsam agrestis cucumis seratur, inde vim detrahens, & combibens. Vel si vino veratrum maceramus, idem præstabit: & sic diuersarum mixturarum vires adsciscit. Et

Ficus,

Quarum esus, aluum læuigat, habebis, si radicibus veratrum, cum tithymalo tritum inieceris, vel inserueris, talia dabit poma. Nec ignorandum sæpius transplantata, & insita antidotum elanguescere: tu denuò semper addito. MIRE aluum inaniunt cucurbitæ, & cucumeres, si eorum semina

antequam seras triduo, vel biduo dictorum succo maduerint, & enati cucumeres hoc præstabunt. Sic habebimus

Pruna purgatoria, & somnifera.

Si somnum, & alui deiectionem moliri affectas, sic fuerit præstantius: Ramum, vel totam plantam terebra, inde scammonio, vel opio impleas, papyro, vel corticibus rectè iuuolutam relinquito, cumque matura fuerint poma, ventris deiectionem, & somnum molientur. VEL si citius idem affectabis: Caricas ficus, quas Ischiadas græci appellant, & passas uuas vino, vel aqua per diem macera, dum tumescant: vbi prius scammonium, vel opium dissolueris, & si amarorem quendam resipiunt, dulce aliquod admisce, & insolatis vtitor. Sed de vinis hactenus medicatis.

Florum, & Fructuum conditura.

CAPVT VIII.

TANTA Est syderei caloris inconstantiae vis, vt omnia, quæ ambit, & sublunaris complectitur mundus, ad finem tendant, nec à motu desistant: sed non adeò hominum mentes caligant, hebescuntque sensus, quin multa ferè innoxia euadant. & si gratæ fructus figuræ, iucundi saporis, insignisque coloris lenocinio venustauimus, ne tam celeriter eorum depereat gloria, coelique improbus variantis motus tabefaciat, & exanimet, sic constantes reddes contra tenorem algoris, æstusque: nec fies inglorius, si pro viribus ambientis aeris, & per cuncta meabilis ab iniuriis vindicabis, qui naturæ agnatione calidæ, quod in pomo reperit, allicit,

vt se miserum innata prius frigiditate lacessitum, quam naturalis abrepti
caloris exinanitum sentiat, eoque flaccescente, siccescit. Plurimum
quoque ad hoc confert loci situs. Fenestras ergo patentes Septentrioni dirige:
claudendæ enim sunt, quæ ad Austrum vergunt: Austri enim afflatu
rugis deturpantur, non tamen sine foriculis, ne pertinaci vento, cum humorem
amiserint, vieta fiant, vel putrilaginis labe putrescant poma. Nunc etiam
tradamus modum in floribus, fructibusque. Et primò ex Anatolio, &
reliquis vt

Rosæ, & Lilia vegeta seruentur:

Legantur rosæ, reliquique flores, non iam satiui, cum iam patefacti perennant,
sed flore iam dehiscente, cæsuram in liquidam picem immerge, &
arundine fissa condantur, ritè picentur, & sub dio obruantur accliui loco, ne
labens aqua pluuiæ noxam afferat. VEL arundinem iam viridem findito,
rosam, vel florem intus condito, & fissuram vt coeat curabis, sic ouans habebis,
quod optas: LILIA vt talia inueniantur, qualia condantur, id facito: Cum
occlusa sileant, decerpas, prius quam dehiscencia se pandant, & arundinibus,
vel lagunculis opertis, & benè picatis, ne expirent, recondantur, sic cum exegerit
vsus, relaxato spiramento, detrahes, nam vegeta toto anno seruabis. Vel sic
ALITER: Vas fiat quærnum, hoc floribus reple, & rosis, quæ non dum
oscitent, benè operculato, & picato, ne intro fortasse aqua permeet, putei,
vel cisternæ aquis immergas, vel currentibus, quo minus putrefiant,
ibique multum durabunt virides oclusi: cum omnes dehiscant velis, pediculum
in malum figito, aut aceto immergito, Soli ostendendo. Nunc modum
tradamus quomodo

Poma in vigore diu maneant:

Præcocia, pyra, mala, cotonea, sed mustea spernenda, ficus, tuberes, &
zizipha cum suis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda,
caduca sunt separanda, vndique diligenter inspiciendo sint ne integra,

nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida cures amburi pice, parum tangendo, nam facilius principium putrefactionis exhiberent: inde canapi, stupaque inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt sint omnia submersa, & separata custodi, ne simul commisceas, ne se mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur, operculo imposito, operculatumque vas pellicolato, & per annum viridia semper habebis: & sic omne pomum in melle seruari potest, quod in vetustatem reponitur. AT virides ficus seruare docet Africanus: Ex viridibus cucurbitis è lateribus eximito partes, quæ spleniis existunt similes, & excaua velut loculos, & vaginas, inde in singulis, singulas ficus appones cum petiolis, vt durabilius integræ sint allatæ, quippe quæ diutius durent integræ, inde obturato, & vmbroso suspendito loco, ne ignis, vel fumus inspiret. VEL mala in vigore decerpta conditiua è Sotionis sententia, si gypso subacto illeueris, vel figulorum creta singula crustabis: vbi occalluerint, incolumbia diu seruabis, cumque vti libet, dulci aqua perluito. VVAS quoque sic immarcescibiles habebis: si singulis fictilia vascula pensilia apposueris occlusa, in imo verò pertusa, & imposito cespite pluuiam arcebis muniens, ne trunco, vel mutuo rumpantur: vel alio munimine ambito. SIC pinsito vitro si circumuoluantur, & obruantur longo tempore conseruantur. Multa quoque in picatis doliis musto immersis. SIC myrteas virgas cum baccis, & ficulneos ramos in amurca seruabis. At si vis

Poma in arbore diu immorare:

Ramulos intorqueri iube, ne maturescens humori in ipsa dilabatur, & ea incolumbia seruabuntur contra æstiuu caloris blandimenta, tali maximè pacto punica seruantur: ne hiantia dispereant. Aliter seruamus

Sorba, & pyra.

Paulo amænius lecta, sed duriora non decidua, fictilibus vas condito, & operculato, quæ picari pariter, & gypsari facias, bipede effossa scrobe inuerso

ore obruito, super inducta terra, spissius supra pedibus calcata, decliui loco, per quem perennis aqua decurrat. At

Vuas, & punica

Seruare si volueris: Sint vuæ duracinæ, & illæsas legi iube, ne sint acerbitate duræ, neque maturitate defluentes, tactu molli cum iucunditate calloso, & si qua sunt putrida, resecari debent: sic in feruentem aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquantur, sed temperamento quodam opus est: dein sublata, in vmbra suspendantur. Neque hoc prætermittendo, quod aduertit Columella, vt seruari omnis possit vua: Decrescente Luna post horam quartam, cum insolata iam est, nec roscida, viti detrahatur, & seruetur.

Si vis

Vua in vite vt seruetur

Ex Beritii præcepto: Iuxta vitis radices vmbroso, & accliui loco, vt facilè pluuiæ aqua dilabatur, scrobem ad erecti hominis altitudinem effodito, arenam pauimento consternas, vt siccitate melius conseruet, supra calamos, & hastilia defigas, & sarmenta luxans illæsis botryonibus assidue obtorqueto, & adnectantur, dependeantque ex ridicis, ne pauimentum tangant, & contignatione tegito, vt eò imber penetrare non possit, & reseruatur vsque ad ver perpetuum annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet

Arbores necare

Si volumus: sic possumus: Corticem in orbem detrahamus, cortice enim spoliata interit omnis arbor, sed tardius & celerius: vti tilia, & robur ocyus, tardius autem infirmiores. Refert quoque quibus fiat anni temporibus, Martio, & Februario statim emoriuntur, hyeme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subero corticem detrahare oportet, ne deterior fiat.

SIC Pastinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occidit. ET menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglandi nuci, vt placet Democrito.

Platanus autem circumdolata, quæ in Antandro, & Philippis euenerat, si reuixit, & cortex iterum circumtexit, fuit pro ostento habita. Aruspex enim tunc persuasit, vt sacrificarent, custodirentque arborem, vtpote factam ostento fausto. NVNC verbasci proprietatem quandam enarrare superest: Mane cum flores aperit, si planta leuiter concutitur, paulatim flores siccescentes defluunt ad terram omnes, nec fuerit, qui id inspiciet, quin magicis præcaminibus euenire credat, si quis decusserit, inania quædam obmurmuret verba. Ex omnibus, quæ adhuc narrauimus coaceruatis, vnam nouimus arborem, sæpe ioci gratia deliciarum horti arborem dictam: erat enim crassitudinis, & proceritatis non ingrata, apto vase consita, præpingui, riguo, & superfoetante solo, vt tum plantæ vigore, tum humi vbertate, frugalitateque insitis alimentum suppeditaret. Erat trifurca, in vno vnam vinaceis vacuam, discolorem, & medicatam gerebat, quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur. Affert secundus ramus persicum, ex persico, & nucipersico interuallis pluribus æque distinctum, exossem, & ramulo nunc persicum, nunc nucipersicum protuberans, si aliquod pomum nucleum habebat, dulcem vti amygdala dabat, & nunc hominum, nunc animalium faciem ementiebatur, diuersaque demonstrabat lineamenta. Dat alter cerasia exossa, acida, dulciaque, dat mala aurea, cortex floribus, rosisque consita, fructus debitam omnem superantes magnitudinem, dulciores, odoratiores, verno tempore efflorescentes, debitum vltra tempus fructus producentes: diutiusque immorabantur, continuæ foecunditatis orbem perpetuum annum ministrabant, per quosdam gradus poma sibi succedebant, foetura interpollabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & denique sic coelum fauebat, vt pulchriorem non conspexerim.

De huiusmodi re iam satis: longius enim euagati sumus, quam par fuerat, quorum aliqua ex maiorum monumentis excerpsimus, tempori, regionique accommodantes, quæque multis erant experimentis cognita, multis præterea

ingeniosis, & vtillimis auximus.

Diuersa ignaria parandi ratio.

CAPVT IX.

FORTVITO Euenisse narrat Victruuius, quod diuersæ arbores, crebræque, ventis, & tempestatibus exagitatae attritu valido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, vnde magna successit flamma. efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedere, sic iam sopita flamma, propius cum accessissent, & magnam inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic vrbانيتatis, consuetudinis, & sermonis causas præbuisse, inde pastorum in solitudinibus, & militum in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo parari ignaria possint, cum semper abstrusum ignem ad excutiendum, filicis occasio non detur, & docuerunt, quæ nam ligna essent, vsui accommodata: & quanquam terebrum, & conceptaculum, ex eodem fieri nonnumquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atque efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiat, ex molli vno, forti altero faciundum censent. Exemplo

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt,

Sunt, quæ maximè calida, vt laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menestor vero morum addit, & coniiciunt, quod ascias illicò retudent, & hebetent; ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acrius resistat, & pertinacius

opus expediat, conceptaculum verò ex molli: vti hedera, ferula, syluestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni ex inanitis: ad summum ea deteriora ad ignarium vsum veniunt, & reiiciuntur, quæ vmbrosis, contectisque locis assurgunt. Et sic commodius expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, & (quod præstantius est) fune super eam celeriter, & vehementer moto, & vbi fumum eleuabit, adiecto minuti sulphuris momento, fomitem admoueris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ocyus enim ignem concipiunt, retinentque. Ex ignariis olea vt inepta reiicitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cum hominum mens rarò in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altius viam inuestiget, eius industria repertus est

Lapis, ignem humido quouis excitans,

Huiusmodi faciendi ratio hæc est: Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas coniiice, viua calce immersum, meliusque fuerit si colophoniam adieceris cum calce pari: cum vas expleueris, figulari creta circumlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in nouam ollam coniiiciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alternis eadem proseguendo, dum vehementer inalbuerit, & torrefiat: cum opus fuerit, aqua, vel saliuæ superinfusa flammam eleuabit, qua sopita loco calido ad vsum recondito. Est quoque

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur, vsque adeò tenuia, vt in auras euolare possint, simul strictè linteolo deligata conuoluantur, testaceo vase clausa, superillita argilla, feruenti desicentur sole, figulorum imponatur fornaci, cumque figlinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coeunt, & rediguntur, extracta ad

vsum ministrantur. Sic

Aliter idem

Hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarata calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui sulphuris ignem non dum experti, & terebenthinæ resinæ oleum, & vini fæces concretæ, quas semper tartarum vocabimus posthac, hæc omnia mola, vel pila trita cribrentur; quæ infracta supersunt, denuo terantur, cribrenturque: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, vt superemineat, vitreo vase condito, & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duobus, vel tribus mensibus, denis vicissim diebus innouando, donec mellis crassamentum imitetur, nec vllum diuisionis iudicium præbeat, flagranti inde carbone inferuescat, dum humiditas omnis euolet, & penitus siccata in lapidem coeat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemptam iterum terito compositionem, aqua, vel humore aliquo leniter super infuso flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum: Quomodo quoque speculis ignis accendi possit, aliaque ratione inferius dicetur, cum de iis agetur.

Variae ignium compositiones.

CAPVT X.

NEC Spemenda, vti non necessaria, nec visu existit iniucunda artificiosa ignium compositio, nec multum à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris, & idiotis tractentur,

subtilitatis tamen plurimum habent, nec ea recensere pigebit.

Et primò

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

Quomodo autem fieri possit, latè patebit: multifaria est enim earum compositio, eaque dicemus, quæ paratu facilia cum sint, citius opus expediunt:

Puluis primò paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardarum est inditum: hic mixtiones horum subintrat omnes, vtpote basis, & fundamentum: cui adiiciatur tertia colophonix pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt: si valentius vritur, quam quæritur, colophonix & sulphuris, si remissius pulueris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel oculis ex iis confectis, strictius quam possit, inde funiculis, & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuo straminibus munientes, illinunt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi finat, vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morantur tempore, tum proiiciunt in aquam, nec se ab ea extinguere finit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtham adiungant iis, quam petroleum vocant: rapacissima enim ignis est, eoque longe viso desilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multumque bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quod bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continuæ sit causa ebullitionis.

Bellica sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & disrumpuntur, quas sic parant:

Puluerem hunc obuoluunt stupa, ac mixtura, quam diximus, illinunt, & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura vicissim inspersis,

igneque admoto, in hostium congressibus, pilæ per aera proiiciuntur accensæ. QVOD olei vicem expleat, & ardentius exuratur, immittunt aliqui suillum adipem, anserinum, sulphur ignem non expertum, quod græci vocant άpuron++, sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpe purgatum, ardentem aquam, terbinthinam resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scobem immiscent: iis vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per menses duos, vel tres, alternis semper denis diebus innouando fimum, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignem adieceris ardere non definit, nisi tota fuerit absumpta, aquæ enim aspersione non restinguitur, imo accenditur: veruntamen luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur: si cassidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris igne candentes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere. ALIVD trademus, quod valentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquiertium, salnitri purgati duplum, ardentis vero aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adicias, hæc simul conficiantur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest

Maximè autem feruens in meridie, & id præcipue illis regionibus vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: Caphura paretur, inde viui sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, salnitrum, & omnium duplum ardentis aquæ arsenici, & tartari pusillum, hæc omnia bene tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum

immorari oportet, fimum semper innouando, & remiscendo, eodemque (vt docebimus) eliciatur aqua vase, hæc inspissetur, vel nostro puluere, vel stercore columbaceo, & tenuiter cribrato, vt strigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combustibilia, & æstiuis Sole vritor diebus. Hæc omnia Marco Graccho ascribuntur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, quæ est Asiæ pars, sic domum conflagrasset: Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebatur, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri & excalecto, & vaporem ædenti, media æstate cum Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestram, hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vsque submittere incipiunt: vbi autem à tecto semel est accensa flamma, celeriter in totam grassata est domum, cum maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignem, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua,

Fieri si opus fit, ea sunt consideranda, quæ facilius in aqua ardent, vel in ea sponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. vnde si cera, naphtha, & sulphure mixtum composueris, ignemque concipiens, vbi oleum inieceris, vel coenum extinguitur: reuiuiscit enim, & maiorem concipit ignem infusa aqua. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuiosis locis non extinguntur. Narrat Liuius, vetulas quasdam in eorum ludis accensis facibus ex his confectis Tyberim tranasse, vt miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces, quæ ventis non extinguantur,

Quod è sulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera, & sulphure vicissim oblinitis, & confectis, ventis, & tempestatibus innoxie feruntur. PRO ducendis autem exercitibus, vel necessariis rebus aliis, vtuntur tali: Earum ellychnium salnitro ebulliunt,

& aqua, & exiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ, & therebinthinæ resinæ medietate, colophonæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur iniiciunt, & pertinacius omnibus resistit. SI candelam aliquam niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flamma ardere videbitur. Sed vt facilè accendatur,

Aqua ardens

Effici sic ritè poterit: Vetus, validum, & nigrum vinum habeas, inde intus viuum immitte calcem, tartarum, sal, viuumque sulphur, vitreis chimistarum organis (vt docebimus) aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere defierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat: si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, illicò ignem arripit, si in murum proieceris, vel è fenestra noctu; innumeris scintillis, & igniculis accensum aerem videbis, ardet in manibus detenta, nec comburit multum, id autem aduertito, si pluries distillabis minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, spongiam oleo madidam vasis ori in distillatione accommodato, phlegma autem penetrare non finit. Si

Flammam eminus proijcere

Quæsieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & succinum præcipuè: nam si flammam concipit, in altum se tollit, eminus flammam emittens, si inter digitos candelam continebis: in palma autem pinsitum puluerem, dumque proiicis, euolet puluis per candelæ flammam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid, ne comburatur:

Ea considerato, quæ summè frigida, obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti amiantus lapis, quem plumeum

alumen vocant, extincta calx, oui albumen, altheæ succus, hyoscyamus, psyllii semen: hæc cum succis permiscetur, dum linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, vt omnino tutus, & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare. ex amianto lapide mappæ texuntur, & si sordidatae igni proiiciuntur, candori pristino restituuntur. Inde autem si vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te liniueris mixtura, resiccari curato, & tritum subtilissimè sulphur inspergito, flammam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine, quam diximus, ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitque

Pulus pyrius in bellicis instrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem, & colophoniam & rectè pertunderit, & permiscuerit, hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt astantium multos interimat. CONTRA autem si in pyrium hunc puluerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris foeni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt nec flammam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.

(CAPVT X - CAPVT XXVIII)

libro III

1558

"MAGIAE NATURALIS"

IOANNIS BAPTISTAE
PORTAE NEAPOLITANI
MAGIAE NATVRALIS
LIBER TERTIVS.

PROOEMIUM.

IAM Ad ea videor accessisse experimenta (dum ad
varios rerum perspiciendos ferimur effectus) quæ vulgus
vocat chymica, nec parum continent lucri, circa quod
non solum magna mortalium pars hæret: sed eius inextinguibili
siti vniuersus æstuat mundus: vnde vt aliqua per

censeamus, coacti aggredimur. Est sanè res non paruipendenda, sed expetenda præcipuè, qui Philosophiæ studiis nauant operam, ac naturæ perscrutantur arcana: inuenient enim plura, quæ admirari possunt, & quæ nostro vsui mirumidmodum sunt necessaria, dum multas perspicient transmutationes, & eas vidisse non parum lætabuntur: non metallorum tamen eorum, quæ maximo distent interuallo, sed quæ cognata, & vicina sunt, accidentibusque differunt aliquibus, quod maximæ autoritatis viros philosophos fateri non puduit, vt in rebus aliis naturalibus quoque videmus, quas diximus. Nunc autem vana spe lucri, ac sub eius continuæ voluptatis esca, & illecebra, tam rudes homines, & idiotæ accedunt, vt non sine magno huius seculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuisos omnibus reddant. Dum enim sophisticò auro laborant præparando, vti horum principia penitus ignorantes, vbi bona decoxerunt in perniciem ruunt, & vana auri spe deludentur: vt rectè Demetrius Phalæreus ait: Quod capere debuerant non coeperunt, quod autem possidebant amiserunt: & methamorphosin, quam in metallis expectant, in se ipsos experiuntur, tunc (cum hoc vnicum solamen inueniant) commentitiis fraudibus alios fallere, ac sibi comites nituntur efficere: sic bonæ rei fidem in peiorem vsum conuertunt, ceu altioribus sæpè rebus contingere videmus. Et adeò artis vel lucri desiderium libros auxit, & mendacia, vt nil ferè aliud circumferatur ac optimè Diocletiani iussu sint omnes exusti, & in cinerem versi. Ipse autem qui aliquid videre affectas, id scito in omnibus naturam imitari non posse, ritè metallorum primordia pernoscenda sunt, & si ea transformari, vel penitus tingi quærentur, in prima dissoluito elementa, nec efficere ea coneris, quæ nec fieri posse cognoscuntur. Aliqua hic nos apponemus, quæ in his videre contingit, nec laboris minimum in periclitandis, experiendisque habuimus: horum exempla perdiscito. Hic montes non pollicemur aureos, nec quem homines rentur per celebrem philosophorum lapidem illum, multis seculis

iactatum, & fortasse aliquibus compertum: nec poculentum aurum, quo homines ab interitu immunes tueantur: necesse est enim mundo hoc vertibili, & alterabili permutationibus omnia esse obnoxia. Talia autem promittere temerarium prorsus nec pensi habens quicquam fuerit: Vtilia tamen ad humani corporis tuendam valetudinem, atque prorogandam fieri posse non imus inficias. Quæ tradere intendimus hæc sunt.

De extractionibus aquæ, & olei, & operationibus quibusdam, quæ passim operibus subingrediuntur.

CAPVT I.

OPERATIONES Quasdam præmittere visum est, quæ obiter in opere leguntur, vt quæ docentur ordinatè procedant, neque alibi quærantur, & quanquam hæc aliquibus aliter operentur, nec fieri posse iudicent, opus tamen subintrant nostrum, & iis nos efficere consueuimus, quibus ignoratis non facilè uotum assequeris. Distillationis autem, vel apti distillationum vasis, quia toto hoc meminimus opere,

ne ignoretur, locus hic dicendi oportunus videbitur. Recentiorum quorundam inuentum est, aquam ex omnibus haurire, vt puram habemus aquam sine terra (vt fieri tamen potest) vides enim distillatam aquam nullis redundare foecibus, & præstantius à putrefactione liberantur multa, vel si aliquid imbibere indigemus. Vas primò parant fictilè, melius autem vitreum concauum, turgescens pilæ instar, vel potius turbinatum vti pyrum: ac collum oblongum habeat, cui pileum vitreum accommodatur, vt subiectis prunis res in vapores soluantur tenues, & vacua omnia repleat, & in sublime feratur: vapida hæc crassitudo, vbi pilei frigidum tetigerit, & vitrum occursabit, illius marginibus in rorem cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquam relabitur, & aperto quodam canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decurrit, subiectumque receptaculum stillatim eam recipit: hoc distillarium, vel alembic chymistæ vocant. Multi ne fumi nidor potores offendat, in feruentis aquæ vas organum locant, & tenuior elicitor aqua, balneumque dicunt. Tenuissimam quoque detrahes aquam, si vitrea hæc vasa in fictile aliquod concauum accommodaueris, vt foras promineant colla: hinc calentis aquæ plenum subiiciunt ahænum, vt surgentis vi fumi, nec aliò permeantis eliciatur è rebus ingeniosè aqua, quæ è potabilibus præstantior fuerit.

In vacuam ollam aliqui hoc ligat vas vitreum, vndique non contingens latera, & os obturant, relicto tantum faramine, quo collum foras promineat, sic incandescens olla, aeremque concalefaciens in vase res contentas in vapores soluit: ex iis commodiorem elige modum, ac sufficiat semel enarrasse.

Multa sunt præterea vasa, quibus vtuntur, & penè infinita. Rem autem si inobediens & contumax fuerit distillationi, putrefacere & macerare solent, nunc equino fimo, qui eiusdem semper sit calor, innouando diebus qui nis, nunc soli opponunt speculi concaui ope, & sic et nos sæpe aquam extraximus, nunc vinaceis tumulando, vel cineribus, & accensis carbonibus iuniperi: nam cum densum, & valdè spissum sit lignum, multum accensum durat. Nunc

autem ad operationes accedendum, & primò extrahatur quomodo

Talci oleum,

Quod apud multos arduum, nec ferè fieri posse iudicent, sic tamen parabis, vbi fuerit opus: In sacculum immittito talcum cum littoralibus calculis, & qui in fluminibus passim conspiciuntur, multum exagitentur, dum in tenuissimum redigatur puluerem: vel id alia perficies industria: sic enim omnibus fieri consuevit: inde in crudam ollam accommodato, crassitudinis, & roboris nimii, operculo inducto operi, & ferreis circulis munito, ac figularia creta vbi illeueris Soli resiccandum tradito, postea in fornace lapidum locato, vbi eluctantur flammæ, vel alibi, dummodo violentissimus sit ignis: vbi fornax ardere defierit, eximito, & vas frange, si in calcem iam redactum optimè noueris: sin minus iterum efficere ne pigeat, & parem operam impendas. cum perfectè inalbuerit calx, porphyretico marmore terito, & in alium sacculum accommodato, vel in marmore humidissimo in loco præalto puteo vel cisterna, diuque immorari finito, & nimia humiditate stillatim effluere cernes: seruato, & in vitreum vas dictum inducito, quo vtuntur chymistæ, in oleorum & aquarum extractione, sic ignis vi optatum recipies liquorem: facilius enim, & citius in aquam soluitur, si perfectius, & diutius fuerit combustum, & in calcem versum: nam in calcem redactæ partes, magisque per ignem subtiles, cum aquis commiscentur, & in aquam conuertuntur. Si vis autem

Sulphuris oleum,

Vel aquam, sic extrahes: Vas vitreum habeto oris ampli & concauum, in campanæ formam, vbi luto illeueris, pede ferreo suspendatur filo, inferius autem amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ extillans oleum recipiat, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphure conditum: ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur, nam dum vtitur consumeretur, erigens se fumus, vasisque

feriens fundum, humectis exhalationibus corporefcit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur. Hoc dealbandis, & expurgificandis dentibus optimum ostendimus. In igneis verò mixturis ALIVD est: ignem enim admittit, & detinere potest: Viuum cape sulphur, non ignem expertum, ac iuniperi oleo portionibus æquis remisceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito: in necessariis vtitor. At

Ouorum oleum

Sic parabis: Supra ignem largo accommodato vase sartagine, vel alio, in hoc boleta proiicies, spatha permiscendo semper, ac crebra diuerberatione ne crementur, vbi in puluerem versa, prælo exprimi curato, expressumque oleum pyxide seruato. Vel ea elixando indurabis, & sic exprimatur liquor. In incensiuis autem mixturis ALIVD sic parabis: Ouorum multa remisceto vitella, cum sulphuris medietate viui, ac sartagine accommodentur igni, vbi eluuias, vel oleosum quoddam per eorum superficiem enatabit, seruato; illud enim quæsitum erit oleum. Terebinthinæ resinæ, & mellis oleum, vti cætera efficies: Eam vasi iniiciendo, & lento igni accommodando; vehemens enim ascendere facit, & intus concipit ignem. Nunc autem laboriosam aggrediamur operationem, quonam modo exprimi possit.

Argenti viui aqua.

Sic tamen sedulò efficies: Fictile parato vas rotundo ventre, ac crasso, collo verò leniter turbinato, vt aptatæ capitis parti accommodari possit vitreum pileum, inde figulorum luto circumlinito spiramenta, ne viuum argentum in tenues auras euanescens respirare possit, aperto canali vas subiicito, vt liquorem suscipiat: sit vas postea peruium è latere, quo viuum argentum intromitti possit, igne totum incandescat, & vbi incanduerit, infundibulo vel instrumento alio viuum argentum immittito, & extemplo cretam inducito, vt aptatæ parti par sit: vbi enim valdè intonuerit, & crepitem ediderint, cogitur in vaporem solui, ac paulatim crassescens, in subiectam elabatur fideliam.

De sublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc necessariis.

CAPVT II.

RELIQVVM Est quomodo sublimare, & in calcem reducere oporteat edocere, quæ res nostris operationibus necessariæ passim conspiciuntur, & præmissas quodammodo sequuntur, quas breuissimè narrabimus: Et primò

Sublimare quomodo debeamus

Auripigmentum, vt huius similitudine discas & alia. Quia videmus aliquando res prorsus corrumpi, denigrari, & foedari, idque secundum diuersitatem eorum euenit: sit enim aliquando propter partes eorum terreas nos sic defoecabimus: nec per aliud potest perueniri magisterium, quam per solam sublimationem, cum subtiles euolent partes, vnde peruium magis, & perspicuum videbitur, & per hoc ab adustione priuatur: Illud primò teratur, vt tenuius poterit, fictilem ollam intus vitream coniicias, & oleum infundatur, quod non minus dodrante superemineat, lignea rude miscendo semper, ne fundo inhærescat: resiccatum terito, similemque impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis demum cum tartaro, viua calce, ærisque ramentis in vase claudatur vitreo oblongo & concamerato, non ad summum vsque labrum replendum, sed medio tenus, ritè venter foras luto muniatur, & in Solem conferto, finitoque in Sole esse vsque dum resiccatum fuerit,

& igni resistere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu stranguletur, coercitamque suspiret auram, leuis verberet ignis fundum vasis, inde paulatim senis concrescens horis, igne tandem candeat, eiusque vi petat fugitiua pars vasis cameras, ibique in argentum album congestum insideat, vas frange, detrahe, ad vsum recondito. Euenit idem in descensu, nam in præceps facilius fertur. Si verò fuerint corpora & grauia, aliis adiungantur leuioribus, vt facilius ascendant. Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis vtitor: non enim multum inter se euariant. Si vero vis

Argentum in calcem vertere,

Vel aliud, sic fiat: Ex argenti ramentis, & viuo argenteo triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum læuigabis, vbi ad perfectam vnionem peruenisse scies, in obtorto vitreo vase locato, quod facilius sit ascensus, igni appone, eiusque vigore viuum argentum per fistularum colla in receptaculum dilabatur, quod vasis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam subinde affundens, dum nullum salsuginis vestigium excernatur, & amarorem omiserit omnem, dulcescente aqua iam calcem habebis. Est & parandi ALIA ratio: Argentum forti aqua soluatur, vt assolent aurifabri, & fontis immisceas aquam, quæ communem salem exederit, sic argentum ad imas vasis partes procumbere videbis, pennicillis aquam exugito, & calcem testaceo vase flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulcique aqua salsedinem amoueas, quod denuò semper exercebis, dum totum abiisse cernes, & modus lauandi sit, quem in priori reddidimus. SIC argentum in calcem, & ceram vertes: Eius ramenta cum sublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vase, & flagrantibus prunis exponantur, & vis ignis viuum argentum expellat, & in ima vasis parte fixum argentum vti ceram reperies, gemmis aptum, pyxidicula seruetur. At

Plumbum, & stannum

In calcem vertere si volumus: Stannum vase liquescat aliquo, & in tenuissimum

salem proiicito, corili caudice vertendo, vt adhærentes partes separentur, & granulis milio proximis vertantur. vel eliquatum per arcta cribri foramina traicito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuissimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tantisper mutata aqua, & colata, donec victo sale dulcescat, & salsilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies totum. Vel ALIO modo vt granulorum vicem expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratere oris ampli, vnco ferro superficiem erodendo, vt cutim detrahat superficialem, excoriando semper, donec omne cinefactum, vel pulueratum habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento visitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel ALITER: Fictili cratere amplo lutoque munito colliquetur plumbum, ferrea spatha versando per diei quadrantem, nulla dum in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollam iniice, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, setaceo cribro transmissum seruetur. Remanet autem vt doceamus, &

Aes coquere,

Quod à multis traditur, stibium tamen nullibi, quod sciam, traditum est, talique expedies pacto: Aes fusorio in vase liquato, cum æquis stibii portionibus, simul colliquatis tantundem superaddito stibii, & super planum marmor proiicias, vt in eius superficie frigescat, vt aptius in lamellas ducatur, duos deinde excuabis lateres, vt intus commodè accommodari possint laminæ: vbi accommodasti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto stipetur, resiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibique per hebdomadam immorari finito, vt perfectè comburatur, detrahe, & ad vsum accommodato.

Possumus quoque

Argentum viuum è plumbo extrahere,

Et in hunc modum: Tenuissima plumbi ramenta in ardentem aquam nullo phlegmate redundantem proiciantur, adiecto tartari & salis momento, vel quod medietatem æquet, & aqua super plumbum quadrante superemineat, os operculato, & per mensem sub fimo obruito, post detrahe, & vitreo in vase obtorto ne multum ascendendo laboret, ignis subiiciatur, & aquam extillans viuum argentum in guttulas versum ascendere conspicias: vbi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. SAL tartari sic sit: Eligenda est fæx à vino vertere, ea aut diligenter siccata, noua testa largo igni vtatur, vsque dum penitus incendatur: experimentum legitimæ vstionis est, vt aërio nitore inalbescat, linguamque tactu vrere videatur, id calida dissolues aqua, & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanens in fundo est sal, quo in operibus vtimur. Vel ALITER argentum viuum è plumbo vberius faciliori sic detrahes via: Sit fictilis ollæ fundum crebris foraminibus laccessitum, & exiguis, in aliam subintret ollam, ac tenaci luto commissuras stipabis, breui eiusdemque capacitatis effossa scrobe obruatur, sola vndique terra pedibus conculcata, superiorem vacuum mediotenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæsitum plumbum, & tenue tritum disseminabis, viua calce reple totam denuò, vt in medio collocetur plumbum, & puerorum vrinam expurgificabis supra, sic operculo imposito, omnique oblinito spiramento ignem adhibe vehementem, & vndique tumulabis, & per diem immoretur: fortissimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentum, sextæ illius respondens parti. Nec dissimiliter nimium

E' stanno spiritum elicere

Possumus, cum volumus: Stanni enim elimata scobs cum salnitri æquali pondere ollæ inditur, cui superius septem, vel multas pertusas accommodabis ollas, ac spiramenta luto claudas & munias, supra vitreum vas inuerso ore accommodabis, vel aperto canali cum subiecta paropside: inde ignem

adhibe, & incandescentis rumorem audies, euolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & vasis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium teras in elimando stanno, in liquatum stannum medietas viui mergatur argenti, & pila tundatur, & habes illicò & citius euolat spiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum si terreum à latere perforabis, commodius paulatim iniicies & obturabis. Sic quoque

E' stibio

Possumus extrahere: Stibium, quod seplasiariis antimonium dicitur, tenuissimè manualibus molis subigitur, & tritatur: inde noua olla carbonibus accensis condita rubescat tota, cui stibium, tartari duplum, salnitri quadruplum optimè tusa paulatim iniicies, cumque tollitur fumus, operculo claude, ne surgens fumus euolet, tollito demum, & aliud proiicito, dum totus comburatur puluis, igni postea aliquantisper proroget moras, extracta refrigerari finito, & super extantes tollito fæces, & in fundo insidens viuum argentum reperies, quod vocant chymistæ regulum, & plumbum præsefert, facileque in hoc transformatur: Si enim (Dioscorides ait) paulo magis concrematur, in plumbum vertitur.

**Quomodo friabile adimitur, in corpus
reducitur, & color in cutim trahitur.**

CAPVT III.

visa sunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis

sæpè accidunt: vt instructus operator ad ea accedat: Sic n.

pulchiora & perfectiora spectabuntur. Primò autem

Friabile tollere

Docebimus, vt fieri pterit, in calcem redigito sub fimo

condito, post hæc facito cum incanduerit igni, restinguantur, vel

liquata proiiciantur vbi ardens aqua sæpè purgata, terebinthina resina,

ipsius oleo, cera, sepo, euphorbio, mirrha, factitia chrysocolla, qua vtuntur

aurifabri, vt celeritatem dent fundendo, aurique ferrumini, nam si

inhabile metallum fuerit tudendo, quia vnctuosa sæpè corpora præmollire

solent: si omnibus, vel aliquibus iis liquore subacto in pastillos digerimus,

& vbi metallum vi follium ignibus cædit, intus proiiciemus. Vel hæc limi

modo crassescant, & vti lutulenta reddantur, metallum igni apponito, vt

accensis carbonibus ignescat, & exemptum restinguatur, ac finito semissem

horæ combibere. Vel canalicula perungantur, illaque infundantur, & suppriment

fragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cædunt, & sub eo

extenduntur, vbi prius tacti in partes dissiliunt multas. At si volueris

Metalla in corpus reducere.

Quia in calcem versa, non denuo leui inunguntur artificio, consentaneum

fore duximus edocere, cum crebrò in nostris operationibus vsu veniat. Hæc

huiusmodi retinent vim: chrysocolla, tartarum, alumen, ouorum vitella,

sal alchali, ammoniacum, salnitrum, & quem saponem vocant, omnibus

iis, vel eorum quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase vbi calces

liquescent igni, proiiciuntur, & in pristinum reuertuntur statum: cum hoc

probè noueris, extrahito. Id tamen animaduersione dignum est, si calx auri

fuerit, cum ouorum vitellis & similibus: cum albumine & tartaro argentum:

amurca verò olei maximè in hoc præualet, id ne ex corporum reductione

coloris nitore defraudentur, sed magis concinnum præbeant. Nunc

verò reliquum dicturum video, quonam modo possit quis nobilius metallum

In cutim trahere,

Quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in meditullio positas se imposturis foras allicere, ac extrahere, & internatas partes ex solis vilioribus constare. Sed à veritate discedunt, quia in superficie tantum remissiores exest partes, & aliquantulum viuum argentum foras allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur, expoliunt, & dealbant: antiquorum fortasse numismatum fide ducti, intus meracum æs, foras autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt, malleis tusa, tum demum typis excussa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt, hæc sunt. communis sal, alumen, calcanthum, sulphur viuum, & pro auro tantum ærugo, & sal ammoniacus: Cum opus obeundum est, eorum partem in puluerem redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cum pulueres perusti resident, quod fumo dignoscunt, laxato obturamento visunt, sed metallum igni accenditur donec ignescat, & ignitum iis immergunt. Vel ALITER: Aceto accommodant dum strigmentosum fiat, & vbi circumlitum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum continens diu decoquetur, extractum in vrinam coniicies, sale, & aceto ebullire finito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fædæ medicaminum maculæ aboleantur: & si candidissimum non depræhenderis, idem munus rursus obeundum, dum perficitur. Vel sic ALITER seriatim procedas: Opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla finas ebullire, quum tota superficies inalbuerit, finito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, vt in eorum pendeat medio, nec vasis latera contingat: eximito, & cum arenula perfricabis, dum sulphuris

virus euauerit: demum vt prius ebullias denuò, & sic inalbescit, vt ab igne se tueatur, nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies, si ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestram perniciem eritis abusuri.

Quonam pacto ponderosius fiat metallum unumquodque.

CAPVT III.

SAEPE Apud chymistas, eosque, qui huiusmodi studio vacant, quæritur quonam pacto fieri possit, vt in auri pondus argentum excrescat, & metallum vnum quodque suum debitum superet pondus. Nos qui prouinciam hanc assumpsimus hic ea docere, quæ magnis eorum conatibus, & sumptibus efficiuntur, facile & parce faciant, capiant conficiendi normam, & hinc perspicuè hauriant, quicquid occulunt alii, suorumque dogmatum mysteria fabularum inuolucris, & figuratum vmbraculis contegunt: eos tantus rogatum velim, vt cum necesse sit tantum vtantur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquis testis argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vindicent aliqua, & densentur partes, quæ pondus adducunt. At sic expeditius IDEM efficies: Argentum in subtiles lamellas ductum cinnabari, ac sublimato viuo argento vicissim inspargunt in vase igni contumaci, & supra luto, & vinculis munitione vim suspiret, carbonibus circumseptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemptas laminas in

cineritium alueolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod pessum it plumbum, ad receptaculi oras expellunt, vt secum contrahat sordes, & purgatum relinquat argentum: quæ solet probatio commentitia, vel cupellaria omnibus nominari, quod commentum omne purgetur. Quod si ponderosum non reperies multum, denuò rem perage, dum auri expleat pondus. Possumus sic & ALITER argentum augere: Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur, confractum stibium, ac lima quæsitum plumbum tundantur, & succernantur, quicquid non transmeat, denuo in pilam repetitur, & molitur, vt sic tenuius cribretur, in distillatum acetum iniicies, & sub fimo conditur, dum soluta conspicias omnia, igni postea demittito vas, & opus intus extinguito sæpè. vel ex iis aquam extrahito, & idem præstabit. Cum sulphure, vt docet Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquirat ponderis. Si exoptabis

Aurum excrescere

Plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliudque, si ponderi magnitudo non respondet: Aurum fluido argento manibus digitisque perfricabis, dum illud bibat, donec quæsitum expleat pondus superficiei cohærescens: dein validum parato lixiuium ex sulphure, & calce viuus, & cum auro in ollam patentioris oris coniice, leuibus subiectis prunis, tandiu indefinenter bulliat, dum suum iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito, & habebis. VEL ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnumquodque excrescere volueris, sic habes

Aliud optimum.

Si ritè peregeris aurum satis ponderosum reddes, nec cælaturæ formæque erit impedimento, sedulus tamen esto: Antiquorum laterum ruberrimi salis nobis vbique venalis, ac flagrantissimus calcanthi puluis paretur, aptoque

inspargas vase: Argentum puluerabis, vel forti aqua, vel ex calce, vel leui
 artificio aliquo: inde aurum vicissim cum puluere inspargendo accommodabis,
 ac præpostere vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam
 diei partem, nec ignem follium vexes spiritu, detrahe, & solis pulueribus
 sine argenti calce innouabis, & explebis. SI aurum colorem deperdet,
 sic resarcies: Salnitro, ammoniaco sale, calcantho, & laterculorum puluere
 cum vrina strigmentum facias, aurum operi, & lento condes igni.

EST & laturæ genus aliud vti fieri consuevit: Aceto ebullire curabis, sale
 ammoniaco, ærugine, tartaroque dum amissum recuperet colorem. SI fulgentissimum
 nitet, & remissius optas, remedio est, vt vrina madefactum in
 candentem laminam refrigerari finas. SIC calcanthum concremabis, vt
 flagrantissimum reddas: In vas coniectum, carbonibus obrutum decoquatur,
 dum in florentissimum, & flagrantissimum colorem permutetur, eximito,
 & recondito, nec in malum suscipies usum. Possumus æris ramentis
 ALITER opus explere argenti uicem explens, nimiumque ponderis
 suscipiet. Et sit ALITER: Antiquos lateres ignitos in oleo restinguas,
 inde terito, & cum uiuo argento remisceto, marmore simul læuigato, ac
 uitreo in uase ad ignem imposito, eliciatur oleum, cuius igniti operis extinctione,
 augebitur pondere. ALITER autem, & perfectius aurum augebitur:

Si æris duplum cum argento colliquetur, inde in tenues decatur bracteas,
 ac paruulas, parato interea è fortis aquæ foecibus puluerem, salnitri scilicet,
 & calcanthi, ac forti in uase fusorio lamella; puluis, inde augendum aurum
 accommodetur, & præpostero ordine uas explebis: postremo os luto
 munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe semper idem
 innouando, dum ad statum peruenerit pondus. Iam pondus augere docuimus,
 ne cælatura vel rei forma impedimentum accipiat. Nunc verò restat quomodo possit &
 sine formæ quoque ac cælaturæ damno

Argentum, vel aurum diminui:

Forti aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depressionibus scabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circum vndique candelam admoueto, vel sub opere incendes, paulatim ex ardescens consumitur, malleo decute in aduersam partem, & superficies cadet, quantitatis eiusdem, cuius volueris, vti sulphure vteris.

De Aere, & illius medicinis primi ordinis.

CAPVT V.

NOS Ne scribendi seriem conturbemus, metallorum tincturas aliquas conscripturi sumus, postquam de eorum præparationibus satis dixisse visi sumus: & secundum ordines tradere decreuimus, tum quia sic posceret ordo, tum quia id ab antiquis obseruatum philosophis comperio, & id cæteros consecutos vsu inualescente, vt sua quisque retineat experimenta, quæ quantulacunque sint, à nobis non omittentur, & eorum lectioni cupidus accedat, qua trahitur. Hic ea docentur primo, quæ metallica colorant corpora, fucant, & adulterant, non perpetuò sed paulatim euanescentia, nec examinibus omnibus exposita substineat ea, non concupiscenda, nec omnino post habenda, & quia per pauci non sunt libri qui huiusmodi rescateant, & pleni sint, multaque circumferantur, ea nos tantum conscribemus, quæ paratu facilia, ac perpulchra spectantur, vt splendore & formæ lenocinio optimatis censuræ oculos subinde fallant, nec discernant vera, an falsa, eo tamen habeantur, quo fuerint precio. Sed optimi exposcunt artificis manus, qui verò tali defraudantur experimento, optimos saltem

consulant, ne frustrentur. Dealbant æs præcipuè arsenicum, argentum viuum, argenti spuma; quam græci lithargyron vocant pyritis, magnes, argentum viuum sublimatum, tartarum, sal ammoniacus, communis, quem vocant Arabes alchali, salnitrum, & alumen. Si omnium vel aliquorum dissoluto liquore æs igne inflammatum extinguatur, vel colliquatum mergatur: aut in tenues lamellas diductum, iis in puluerem redactis fusorio in vase vicissim intermissum diutius igne detineatur, vt fluxum reddatur: vel fuso metallo insparsum cumulatius in frustrum (in puluerem verò caueto, ne ignis vi absumatur, & metallum non inficiat) mirum semper suscipit inde candorem, vt merum videatur argentum. Tu verò vt discas, & alia componendi occasio porrigatur, aliqua nunc apponemus

Exempla,

Facilior enim est ad intellectum per praxim via: ideo, quod sermo descripsit, operatio assignet: Incandescat olla fictilis viuus carbonibus exaggerata, plumbum intus coniiicito, & cum igne diffusum cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerem redacta paulatim dum vratur, ac olei instar per eius superficiem fluit, & partes aliquæ combustæ per fumum volent, sine quiescant dum extinatorum carbonum reliquiæ supersint aliquæ, vas deinde frange, & concretum oleum in eius superficie insidens, & cinerulum deradatur, tundito, & in fusum æs pondere triplicato paulatim proiicito, ac dealbescet. nec obest si paulo plus impositum foret. At si argentosum peroptas, vt eximium recipiat candorem, cum æris massula argentum illiquefacito, proiicito, & demum eximito, vt minus moræ in ignem proroget, alio qui euanescit, quod in iis animaduersione dignum est. Si enim in igne diutius manent, quam fuerit opus, colorem expirant, & vi efflata elanguescunt, vt in pristinum reuertantur statum, quam minus ergo poteris igne detineantur, sic album, & mentitum dabit argentum. ALITER si ex æris ramentis, & viuo argento malagma conficies, vitreo vase indita,

in igne euolet viuum argentum, æs album remanet, si opus fuerit, iterabis.

SI salem ammoniacum, & oui cortices simul tritabis, & ex iis aquam elicies, extinctum in ea ignitum æs, miram suscipit inde albedinem.

Habebis sic quoque

Aliud

Cum Auripigmento, nec operando inefficax, & si tempore liuoris inficiunt notæ, abstergere conabimur: Sit auripigmentum optimum, in squamas dehiscens, fissile, aureo micans colore, ter, quater sublimabis cum elimata æris scobæ, tartaro insperso, & cum eo pari pondere, vel descendere facies, vt perpetuò fulgeat, & splendidissimum perduret. Soluatur argentum forti aqua, quæ nullo phlegmate redundet, ac efferuescente vase siccetur, donec id septies, vel minus expleueris, simul permisce, ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, vel guttatim inspargendo tartari oleum, vel ammoniaci fixi salis: vbi verò feruidus Sol illuxerit, ei exponito, & siccetur, plus denuò sugeratur olei, & siccescat tantisper, donec argenti pondus expleat. Sic vitreo vase condito, & fimo supponito, quousque soluatur, solutum coaguletur, & super illud decem, vel octo æris partes proiiciantur, & peculiôsè dealbat. EST aliud: Si ex stimmi viuum argentum extractum, plumbi colore, quod omnes vocant regulum, super æs proieceris, dealbat æs, & multum.

Extractionis modus iam patuit. Nec prioribus dis

Simile

Habebimus experimentum, maximeque æs dealbescit: Arsenicum, sal, tartarum porphyretico teres lapide, sæpius distillato aceto imbibendo: calenti Soli exponito, & exiccato, denuò madeat, & siccescat denuò, inde vasis solio insternes, & ignis vis sublimet, vasis collo & cameris compactum inhærescat, quod bis senis eueniet horis: igne subinde factitium liquescat calcanthum: liquefactionem enim non respuit, cui viui argenti medietas immergatur, lignea rude misceto, & extractum porphyritis attritu valido,

aceto superinfuso, excrucietur, nec auripigmentum desit sublimatum, vti diximus: deinde argentum forti aqua soluatur, & calidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tantundem ardentis aquæ adiicito, & sub fimo dissoluatur, tunc iam seruatas terito, ac tartari oleo triplum adiungito, & sub Sole inarescat, vel furnulo lucernæ lumine, multoties ardenti aqua innouato, & æquali pondere cum argenti aqua immisceatur, mixtura sub Sole arefacta calido condens loco, ne soluatur, cuius pars super æris viginti partes repurgati, vel triginta in calcem redacti, optimum dabit pseudogyron, quod dentium apprehensu cedit sine asperitate, & sub malleo tunditur. Sic verò aliter optimum

Idem

Conficiemus ex aurichalco, auro simili, ei tamen inimico: nec enim valet illud conatibus imitari, vti rude putat vulgus: album autem facile sic reddes: Aurichalceas bracteas per diem in aceto ebullias, & cum argenti viui æquali portione, sale, & tartaro infusa aqua, fictili & noua olla finas ebullire, lignea rude semper miscendo, vel ex creta excocta, non tamen ferrea, vel alterius metalli, quod proinde maximè præcauendum: inficit enim tunc mixturam, vt nimium illius contrahat, & tandiu coqui vult, donec candodoris(!) satis contraxisse videatur, & fragilitatis, detrahe viuum argentum, & refrigeratum ad vsum repone: Bracteolas autem in vas coniice igni contumax cum arsenico, & tartaro, vicissim insparsis, dum vas expleueris: os operculato, tenacique luto stipato, ne halitum eructet: vbi enim huiusmodi pulueres, vel tenue aliquod subintrat, vinculo supra, & luto inhiberi oportet, ne surgens fumus euolet, & intactum relinquat metallum: obest enim multum, vasis os inferius obuolue, vt minus euolans, effectus habeat aciores, per horam flagrantibus prunis candens peruratur, inualescat ignis, sic deinde carbonibus tumulatum per tres alias horas conquiescere finito, & exemptas mortario terito: friantur enim attritu facili, ac igni eliquatas

super tres æris partes proiicito, & insignem recipient candorem. Magnetis quoque puluis dealbat æs. At si ALIVD quæris optimum: In vas coniiicito factitii arsenici, & salnitri paria pondera, claudatur os vasis, ne respiret, & vratur carbonibus succensis, & in puluerem vertatur: cuius medietas cum sublimati argenti viui pari portione misceatur, ac tartari pauculo in calcem redacto: vbi autem vi follium æs cædit liquefactum igni, proiicitur puluis, ac rude lignea mouetur, dum purgetur, si id factum noueris, reliquum proiicito puluerem, ac viuo argento sublimato, super æris quadruplum in melle refrigerari finito, & dealbescet. Si verò quæris

Aes argenteum reddere,

Vel cyprium, vti sæpè pueri, & circulatores assolent, vt illicò vasa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc est ratio: Ammoniacus sal, alumen, & salnitrum pari pondere misceantur, & modica argenti scobe lima quæsita, igni admoueto, vt inferuescant, & vbi fumare defierint, respersa puluere vel saliuâ oris madefacta, vel paulatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorem imitari videbis. Nitidius autem ALIVS conficiendi hic est modus:

Argenti pusillum forti aqua soluatur, tartari tantum mergito, & ammoniaci salis, dum strigmenti crassamentum imitetur, inde in orbiculos digerere, & inarescant, sic eis æs, vel aliud consimile genus digitorum tractatione crebra, ac saliuæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus IDEM euenit argento viuo, mireque dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam suscipiant, veluti vrina, aceto, limonum succo, & similibus, de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & depræhenduntur. SIC quoque si æs soluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, sic idem in auro, & argento: & metalla diuersimode colorabimus, & fricabimus. SIC tactu argentum possumus inficere, vt infectum reiiciatur: Manibus sublimatum argentuum viuum pertractato, inde argentum, vel argentea numismata manibus versans inficies, vt nil penitus valere

videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis est, vt sint ea sæpius defoecata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præstantiora erunt: vti aceto æs extinctum, in calcem cum sale redactum, vt defoedantes tollantur partes, quousque earum appareant notæ, & profundius fiat commixtio: sit vasis fundum crebris foraminibus laccessitum, & per ea colliquatam metallum descendat, vt recrementa, & spurcitas supra relinquat, nullaque extet scoria, eoque præstantiora fuerint, quo minus excrementi in eis fuerit, infra purum dilabatur, cuius tamen meminisse semper oportebit.

De ferro, & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT VI.

IAM De ferri medicinis aliquid commentari monet ordo, id enim sapientes Indi magnifecerunt, cum in se boni retineat multum, & in nobilius facilè transmeat metallum, aliquibus verò, quod ægre igni liquescat, ob fixum sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reicitur, nos ad eius liquefactionem moliendam, & colorandam dicimus, cum ab æris medicinis non parum distent: Primò scoriæ, & rubiginis viru defoecabimus: terreum enim magis cæteris est metallis, ideo quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpè forti lixiuio, & aceto tenuissimas restingues laminas, vbi communis sal, & alumen ebullierit, donec candicent, eiusque ramenta ex sale in mortario teres mutato subinde sale, donec nullum nigredinis indicium præbeat, ac ferri recrementum eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argento viuo, & plumbo malagma confice, terito, eiusque

puluerem testaceo in vase cum laminis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne vllum relinquatur spiramentum, in igne per diem perseueret, vehementi demum liquescat: malagma enim & candorem, & facilem colliquationem molietur, denuò in lamellas duces, & denuò incoeptum perages, dum candoris satis contraxisse conspicias, sic quoque si per vasis fundum liquescens descendat cum plumbo, pyrite, arsenico, & omni, quod in aere diximus: si argenti partem addideris, ei magis assimilatur: coniungitur enim facilè auro & argento, nec per separationis examen sine magno labore, & industria separari potest. Ex eo quoque

Ferrum auri colore tingere

Sic possumus: ex eo enim crocum elicitur, quod croceo tinctu inficiat, ita nuncupatum esse auguror: ferrum tamen hoc optimè præstat: Ferreas laminas fictili in olla viuo intermisso sulphure, & luto munita, igni concremabis, dein extrahe, & friabiles reperies, terito, & in vas patuli oris ponito, vbi distillatum acre acetum infundatur, sub caniculæ sidus exponito, si ad ruborem nondum peruenerit, rursus sub sole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubescat finito, pennicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rursus acetum addatur, & eadem sequantur, dum ferrum soluatur totum, per vitreum vas euaporet humidum, & residens puluis super argentum, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

Si desiderabis, vt nil ferri prorsus retineat: alumine & atramento sutorio tingi potest. In Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido fertur puteum esse, in quo aqua in tres canales hausta effunditur, ferrum illis impositum vertitur in æs, & si tenuia erunt frustula, in lutum transeunt, quod ignibus excoctum in purissimum æs transit. Sed sic faciliter commutatur: Fusorium in vas ferrum coniicito, dum vehementi occanduerit igne, & fluxum fieri incipiet, viui sulphuris aspergine saturabis paulatim, remoue, & in

virgas proiice, & teratur: facilè enim friatur, forti demum soluatur aqua,
ex salnitro, alumineque confecta, calidis inferuescat cineribus, dum in vapores
soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.

De plumbo, & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT VII.

ARDVVM Esset plumbum in nobilius metallum
commutare: id tamen commoditatis habet, quod in rubeum
facilè tingitur, vel aurum, at in verum aurum transmutari
id penitus difficilè esset, cum multum ab auro nobilitate
recedat. Igitur, vt ad tingendi normam accedamus,
id de plumbo præcipiatur, vt prius quam aliquid cum eo
aggrediare, lauetur optimè: multam enim terreæ partis exuberantiam
habet, vbi optimè laueris, sic facile

Plumbum in aurum tingere

Poteris: Combustum æs lapidea pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato,
identidem crystallinum vitrum, inde plumbi bracteis, alternis his inspersionibus
repleatur fictile fusorium vas, vt vtrinque combustum æs contingat, adhibe
paulatim ignem: inde follium flatu liquecat, vbi autem refrixerit, adhærentias
separabis, & ter, quaterque eandem operam impendas, & colorabitur:
inde cadmiam terram tenuiter tusam, & rubeam habeas, ac passis vuicis, aridis
ficibus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicem, vel
curcumam dictam ahibeto: & semicoloratas bracteas vicissim inspargito,
ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tandiu lentum adhibendo

ignem, donec humiditatem exhalauerit, inde vi folium ignem vexando
colliquetur, & in virgam proiciatur: nec auri patitur societatem. CADMIA
autem terra sic purpurascet: Ferri ramentis, cum in lebete ignescunt ammoniacum
sal inspargito, remisceto, & in pilam proiice, & contere, deinde in
ignem quater reuoca, & in vas demum proicito, distillatum per acre
acetum infundendo, per mensem fimo condito, acetum detrahe, & fæcibus iis
cadmiam terram sæpius imbibas, & rubescet: in aliis vtitor. ALIUS extat
tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pila calcanthi
par pondus iniicito, hæmatitis lapidis, & sulphuris, æquis portionibus
tantundem, auripigmenti sesquitercium, cadmiæ terræ rubificatæ sextum, omnia
in minutissimas partes concidito, aptoque vase ignibus indito, dum euolet
humiditas: vigorato postea, & vis ea sublimet omnia, cuius pars vna, super
plumbi quatuor, in auri colorem conuertet. Tantam verò plumbum cum
stanno affinitatem habet, vt facilè possimus

conVertere plumbum in stannum.

Quod simplici euenit lauacro, dum .n. sæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur
terrea, in stannum transmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo
in puram reducebatur substantiam, & non fædam, semper in plumbo remanet,
vel eius pars, vnde facilè stridorem adducet, & in stannum conuertet.

De stanno, & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT VIII.

EST Et plumbi species altera & alba, quam stannum
vocant, cum ab eo parum differat: vnde sæpe in plumbum

vertitur: & plumbum in stannum: perfectius tamen
 plumbo est metallum. Est & argenti æmulum, simulque
 multum colore communicant, hærentque: suapte natura
 stannum talem sortitur colorem, vt alia maximè dealbet
 corpora, sed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio
 aliquo commiscere callet, non minimum nanciscitur opus. Pro viribus
 ergo argentum imitari conemur, quod facilè præstabitur, si quæ inficiunt,
 infirmitates abolescimus, ac funditus eruimus stridorem, videlicet, surditatem,
 liuorem, & molliciem: non enim prius ignitum liquatur, sed igni adhærescens
 eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio
 coniunctæ, sed vti aduentitiis illud spoliare possumus, & primo docebimus

Stanni stridorem tollere, & molliciem.

Non desunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & distillatis aquis,
 si colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus: at sic perfectius, &
 commodius expedies: Igne stannum postquam fuerit solutum, argentum viuum
 iniice, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgescat,
 & collum in longum porrigatur, atque curuetur, inferuescat igni,
 eiusque vis argentum viuum sublimet, & per vasis collum suspendatur, &
 descendat stillatim, vt prorsus abfumatur, remanet in fundo stannum, hoc
 identidem ter, quaterque efficito, dum penitus, vti glacies, nullum exhibeat
 stridorem. Sic verò ALITER rectius expedies: In calcem redigito
 vti docuimus, vt fugitiuam illam, & non fixam argenti viui substantiam
 deleat, vel sulphuris potius illius causam: & si primam, & secundam post
 vicem non eueniet, vicissim tertio prosequere: in corpus cum debitis reducens,
 voti fies compos, & sic durescit, vt prius igne candens videatur, quam
 soluatur: nam vehemens ignis viui argenti humidum consumit, quod facilem
 præbet fusionem, vt durius igne soluatur, & sic omnia possumus corpora
 mollia indurare, vt igniantur, sed manifestius in stanno, quam in aliis

metallis id experitur. Si vis autem

Stanno surditatem adimere:

Quia per se molle, est surdum: cædit enim percutienti, metallis verò reliquis associatum sit magis durum, & sonorum. sed hoc opus hic labor erit: consortium enim peruicax omnium respuit, nisi plumbi, & omne reddit fragile.

Sed tali perficies artificio: Forti aqua solutum fatiscat, sic argentum ritè purgatum plumbo, aliudque, vna misceatur aquæ, & leui igne vas inferuescat, & vi redundantis caloris in vaporem soluta ad summa elata deuolet aqua, resiccatam extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuò infusa tantisper aqua, donec coniuncta, ac per minima complexata videantur: Vel vtrum que in aquam ex calce redigatur, & permisceatur: spirituum enim (vt aiunt) corporumque sit mixtio. SI contingat ipsius lucem hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: sic dulce, sonorum, fulgens, & optimum, quod vocant, habebis album. Commisceri quoque poterit argento, & aliis stannum, per viuum argentum, quod aliquos sensisse video, & optimum parant pseudargyron: IN liquatum cum viuo argento stannum immiscent argentum, & diutius igne detinent, detrahunt, & sic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluunt, & per diem sub igne detinent, vel calidis cineribus. Facile quoque

Stannum in plumbum vertere

Quisque poterit, si sæpius in calcem reducet, & præcipue si conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: stridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur.

De auro, & argento, eorumque medicinis primi ordinis.

CAPVT IX.

NEMO Est, qui auro iis operetur, cum nobilissimum sit metallum, sed omnibus illud imitari conantur, cum rarò quoque antiquitus misceretur: vnde si de eo medicinas aliquas apponerem, non nisi dicta repeterem, argento tamen sic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

Dabitur sic facultas: Lixiuum primo tale parabis acre: Calx immittatur in ollam, cuius fundum crebris foraminibus sit solutum, tenuibusque: peruium supra linum, vel tegulam accommodabis: inde puluerem, & aquam paulatim infunde calidam, ac per arcta fundi foramina in subiectam fideliam mundam defluat, ac iterabis, vt acerrimum fiat, in hoc tritum immittas stibium, vt in tenues auras euolare possit, ocioso igni ebullire finas: nam vbi inferbuerit, purpurascet aqua, tunc per lineam laciniam in purum vas exprimito, in residentes pulueres denuò lixiuum immittas, & in prunas sufferuefacias tantisper, donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratum lixiuum conferuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentem verò resiccatum puluerem cum tartari oleo desiccato, & dissoluto(!), & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicissim inspargito, carbonibus celato tantisper, & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. AERE combusto sic aureum colorem effinges: si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facies aquam, ac solutum fatiscat in ea combustum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit: Fit quoque cyano sæpius argentum

inspargendo, & ignibus committendo.

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis.

CAPVT X.

IAM Hydrargyri operationes aggredi non intempestium videtur, & illius congelationes minimas, quod incongelabile putaueram, veras autem posterius: nunc, quæ aliquibus factitari non inutiliter solent, cupientibus aperiemus, & primo

Argenti viui congelatio cum odore

Metallorum, & præcipue plumbi, & nunc eo efficere libet: Purgetur plumbum, & à scoriis separetur, liquatum in foueam proiicito, vbi iam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspidem, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durum iam habes, sæpius colliquato, & in claram aquam immerso, tandiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore censeas.

Fit & alia

Argenti viui congelatio cum casside ferrea.

Vel patina, proiiciendo cum eo aquam, qua fabri ignitum extinguunt ferrum, ac illo duplum immittatur ammoniaci salis, calcanthi, & æruginis: vehementique igne finas ebullire, ferrea semper spatula versando, & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proiiciatur, ne finat ebullire: sic diei quadrante congelatum habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manibus congelatum exugito, vt exudet quantumcunque habet, expressum

denuò congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotum fictile dimittatur cum fontana aqua, detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum, & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duriciem crassescit. Illud autem

Argentum viuum congelatum in aurum tingere

Si vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cum cadmiæ terræ pulueribus alternis fusorium vas, & testaceum compleas, quibus mixtura mediet, é schidiis, & passis vuīs, & cyperi radice indica illa, quam officinæ curcumam dicunt, contusis, & inuolutis: expletum vas luto circulinias, & Soli exiccabis, vel igni, vt Solis vicem penset, sic igni appones, vt ferueat horis sex, & incandescat, inde vi follium profletur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat, & vbi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum, sic aurum coloratum, & splendidissimum reperies. Et aliter

Argentum viuum cum æneis pilis

Fixum reddere possumus, & congelare: Aerea duo hemispheria fabricemus, vt se inuicem penetrent, ne expirare possint: intus viuum argentum cum crystallini arsenici æquali portione, & tartari ritè cotusorum, & cribro succretorum immittantur, luto foras commissuræ perlinantur, ne respirent: sic resiccescant, & carbonibus exaggerabis, & obrues quarta diei parte, postremo incandescat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vasis concauo coalitum inhærescere videbis, malleo percussum decidet, liquato & proiicito, & optimum dabit argenti colorem, difficileque ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cum eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimum ostendet album, dulce, & malleabile. Vel ALITER: Fictili ollæ æneum operculum imponatur, ac accenso igne mirè viuum argentum in operculo congestum reperies, & mirabilius congelabitur: alii è ferro chalybe, argento, ac denique auro conficiunt, diuersisque vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit scisse, nec meminisse obfuerit. Fit &

Argenti viui congelatio cum oleo

Alia, & sic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingeniosa est valde: Ex argento, rubro arsenico, & aurichalco vas efformetur in sciphi speciem, quod ritè operculum cooperiat, ne respiret, viuo argento reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, oui albumine, vel resina pini, vt fit, & in ollam suspendatur, lini oleo plenam, & naturalis dies medietate finas ebullire, extrahe, & exemptum corio, vel stramine exprimito, & si quid in congelatum fuerit; opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagulet, quantum ponderis amisisse vides, ex aurichalco, & arsenico rependas, è pondere enim dignoscere non possumus, & vtere. Iam poscit ordo fixationes aliquas apponere, cum semper coagulationibus subsequantur, quæ plus aliquando, minusque retinet partium. Vnde

Argenti viui coagulati fixatio

Hæc sic procedit, nec absque ratione: Testaceum vas, quod igni resistat, parato, cuius fundo sambuci radicum rasuram substernas, manibus calcando & accommodando, aliud deinde sternito pauimentum è crystallino vitro, pila tuso, & per incerniculum traiecto, & subtilissimo: inde piperis, zinziberis, & cinamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum viuuum imponas, inde vas reple pulueribus eisdem ordine præpostero, operculum imposito, ac luto munito, solique interdium credendum, vt ad candorem reducatur. Sic vas inuertas, & leuibis subiectis prunis supra primum incandescat, per horam, inferius postea & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non congelatum euolat, & ex omnibus, quas videre contingit, & experiri, felicissima hæc successit, omnibus vti poteris, vel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatum. Est & ALIA argenti viui fixatio, non vtilitate inferior, & vti poteris, si placuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur & in pollinem redigantur: igne intus admoto, flammam erigens comburitur, remanens in aquam vertatur, & leui flamma euolet

humidum, & sal remanens cum chrysocollæ factitiæ combustæ (comburitur enim vt alumen) triplo permisceatur, salis alchali duplo, hoc congelatum inuolue vase duro, ignis supra admoueatur, inde circum, tandem inferius senis quibusque horis, & partes retinet congelati aliquas.

De medicinis secundi ordinis.

CAPVT XI.

DICEMVS Nunc medii ordinis medicinas, illæ enim nobis dicuntur, quæ super diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant sic corpus, vt parum ab omni absint complemento, minimisque diuersificantur differentiis, nec vltimis expositæ obstant examinibus, sic primi ordinis medicinas superantes, vt à maioris ordinis medicinis superantur, parumque deficit, vt ad eas transeant. Sed quia difficillimæ sunt, & difficulter reperiuntur, nos pauculas probauimus & apposuimus. Et primo

Argentum in aurum tingere

Docetur, & tinctura tam completa, vt verè credatur aurum: Ex argenti elimata scobe, cum argenti viui triplo igni malagma confice, ac vitreo in vase carbonibus inferuescat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum superatur, inde sal ammoniacus, & viuum sulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vase aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur, dum eius vis salem ammoniacum, sulphur, inde viuum argentum sublimet, & vasis collo inhæreat, vas frange, & argentum aureo colore insignitum, suique ponderis, vel maioris seruato, talemque illico parato aquam:

Romanum chalcantum, cum duplo rubei cyprii chalcanti stillatitii, quod vocant coparosam, & optima sit, nam hinc omne dependet, sic salnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris sexta, & vitreis organis aquam stillatim

exugito, cuius partes duæ cum seruato argento per naturalem diem lento igni bulliant, inde aucto distillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chrysocollæ calce testaceo in vase fusorio accommodetur, ore operto, & luto obstructo, colliquationis ignem adhibeto, & habebis: lutescit enim argentum maximè colore nunquam cariturum, vel eum permutaturum, vt examinibus omnibus auri expositum, coloris parum, vel nil amittat. Sic ALITER colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiaris: Meminisse iam debes è stibio confecti æris vsti, id cum argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorem, vt videri possit. Si auro commisces, meliorem dabit, vt aliquorum patiat examina. ALITER quoque fit optimè: Si argenti viui congelationem, quam cum casside diximus, tertiæ argenti parti remiscebis, argentum aureo colore insignitum reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones, & per acre acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire finas, & colore augebitur magis, hoc autem extremo impones auri examini, ex communi scilicet sale, & laterum puluere, addito tamen chalcanto, aurumque sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solum in secundum, sed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis.

CAPVT XII.

IAM Tertii ordinis medicinas aggredi oportunum fuerit; siquidem scio multum ainos ab huiusmodi lectione detinuisse, cum à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit:

Nunc profundiora naturæ misteria panduntur, apud eos tamen, qui nummos exoptant, si ferè aliquis est, qui eos non deperat. Et si alias ab antiquis tertii ordinis medicinas tradidimus, cum nobis non sit eorum copia, in aliud tempus fortasse differre censuimus. Multi sunt, qui multa periclitauere experimenta: quorum ea, quæ lucrosiora, & expeditiora sunt, trademus. Et ex iis primo

Cinnabarim fixum reddere.

Qui id facere quæsierit ita faciendum esse censeo: Cinnabaris confractæ partes ad magnitudinem iuglandium vitreo in vase capacitatis eiusdem argenti pondere iam triplicato, vel maiori disseminatas condito, & vicissim insparsas, luto munias, & resiccari finito, sin minus in Solem vt repetas oportebit, inde cineribus immersum tandiu lento igni decoquas, quousque infractum plumbeo colore liuescit, quod si nec quidem, iugem operam impendas, dum ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus oibus expositum pertinacius obstabit, maioris ponderis, & virtutis: & quo leuiori vteris igne, tanto foelicius res peragetur. SIC verò animatur argentum, & amissum resarcietur: Sublimato viuo argento ex aceto distillato bulliat, inde viuum argentum remiscebis, & vitreo recuruo vase viuum argentum in ignem inferuefacto deuolet, & in receptaculum dilabatur, & seruetur: ponderis (si sapis) parum amisisse comperies.

ALITER sic & citius, & lucrosius facies: Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinem, in oblongum linteum sacculum accommodabis, ollæ lateribus vndique distantem, inde lixiuium per acerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis quadruplo & cineris roboris æquali portione confecto, vti fieri solet, vel ratione aliqua parandum: per diem ebullire finas, exime, & ebulliat cum oleo, iugem operam impendas, & integram cum nocte diem finito quoque illic esse, & exemptas ex oleo cinnabaris partes oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitum, vt diximus,

ignem adhibe diebus tribus, & tam postremo augetur, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic & ALITER fixum reddere possumus: Si testaceo in vase rotundo vndique clauso vbi exili spiramento cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni accommodato, paulatim vigorando, vel lignorum ferratura, quousque eundem contraxisse colorem cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, & sæpè à philosophis præceptum nosces: sed hoc ministerium quærit maius. Nec ALITER inutiliter fixum redditur vsto ære insparso fictili in olla, prius tamen chalcantho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, si rectè hæc animaduertes, non parum nancisceris lucri: omnibus enim antestat, qui tali parantur arte, facultate & fructu: nec pauca dixisse poeniteat. Id autem ingeniosorum reperit diligentia, vnius pharmacopolæ exemplo, qui cum cinnabarim conficere quæreret, in argentum casu optimè versum inuenit. Vtilius fixum redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure non tam adustibili, ac maiori parte. ERIT quoque voluptuosum si cui placuerit, è fixo cinnabari argenteam barbam elicere: Si vase eodem accommodabis, igne solum inferius lente admoto, argentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum vti sylua erectum cernes capillamentum, vt nil fuerit visu iucundius: Quæritur & apud chymistas non cinnabarim solum fixum reddere, sed

Aurum ex argento extrahere.

Nec tam parum, quin sumptibus reficiens, multum non superlucreris. hæc est eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri scobs in fusorium vas & durum igni tandiu incandescat, dum soluatur: inde factitiam chrysocollam, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arsenicum paulatim inspargito, & postquam insparseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur vase è cineribus parato & forti, iam exclusis sordibus omnibus auri in separationis

aquam immergito, & aurum deorsum vasis fundo procumbit, colliges,
nec veridicum magis è multis, & peculiosum & laboriosum reperimus,
laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum teras.

De Phoebi, & Pythonis pugna.

CAPVT XIII.

REMOVEATVR Suo loco ingentis corporis Python,
faciei horridæ, rutilis cristulis, maximoque veneno minax,
latiori aculeorum aceruo stipatus: ex omnibus acrior,
quæ mater tellus producit, multumque loci conducit situs:
vt hinc omne dependeat. Hic tabidi vi aeris, vipera
virulentior, eminus duos infigit ictus: cum inimicum absorbuerit
coeco demergatur antro, vbi primum obmutuerit, ne surgentis vi
vaporis, strangulantiemque halitum eructans astantes interimat, vnde conducit
vesicis caput obuelent, si fuerit quoque tutum, sed tutius erit militantes
relinquantur: sic Phoebus suis paulatim confodiens sagittis, ingentem sternat
Pythona, & sic in fine percutiet, vt exhausta sit pharetra, venenumque
effusum, nec coeli defit clementia, sed longa imbrium procella sæuientem
compescat, humoremque cupitum ipse hauriat, multaue humiditate intereuntem
detineat: sic Phoebi, Pythonisque per diei quadrantem immoretur bellum,
vel plusculum, quod nil referre arbitror, dummodo victoriam referat: sic
populatis visceribus, prostrato hoste exhausto exinanitoque veneno, ira
Phoebi cesset, & si amplius reuiuiscit, aditus vitam repullulandi reseceatur,
& tantum pugnet dum pugnando occumbat: tunc Phoebus frondibus, & corollis

caput redimitum ferat, insignis victoriae praemium, nec lasciuum puerum iniuriis lacessat, & sat fecisse sciet. Neque hoc tamen meclam est, per paucos esse, quos aequus amabit Iuppiter, eisque propitiabitur: si ad clausum sensum eruendum prouehit inuestigatio, facilis tamen pra aliis, veris doctrinae filiis patet: semel tantum in seriis ludere placuit.

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare.

CAPVT XIII.

SAEPE Vsu venit, vt multa fingantur ex corallio gestamina, & nonnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, vt vasa efformentur; caeteraque concretitia, vt in testae duritiem transeant, nec minimi consurgunt precii, ideo ritè rationem parandi exhibeamus, cum à multis huiusmodi compositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito: Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel schidia pila tundantur, vel mola, incerniculo succreta, quæque non transmeant, denuò in pilam repetantur, dum in tenuissimum redigantur puluerem, vt aegrè tangantur, & in auras euolent, quam diligentissimè valebis, & docebimus: Vt autem omni abstergatur spurcitia, feruenti in aqua sal alchali demergatur, vt liquescat, & in humorem transeat, in amplum cratera effusa aqua, vbi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitent, ac probè versentur: & vbi considerare defierint excolato, & priore effusa, alia super infundatur, manuque expansa denuò exagitentur, vsque dum sordes

omnes abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tactentur tandiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat: cum hoc cognoueris, ahæno transferas rebus vnà maximè tingentibus, vt proniores ad colorandum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus baphica, sandalum, brasile, eritrodani radices, & iis similia, vel quæ huius vicem exhibeant, largè effuso limonum succo, quem prius parato, & purgato, vel pennicillis, vel vitreis chymistarum organis, coquito simul, dum aliquid habuerint humoris, sæpè rudicula, vel cocleari vertendo, vt permisceantur, in vitreum deinde transferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur, longo collo, lato alueo, vt promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam, rectè permiscendo, vas fimo condito, ac innouato, dum dissoluantur, quod huiusmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicundissimum emergere conspicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, seruato, & mixturam manibus tractabilem, & mollem accipe, manus autem munire primo lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimum effinge, primoque ruderatu deformatum calenti Soli expone, caueto, ne puluere, ventoque infestentur, vel superficiem deturpent, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungendo, puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæque constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam

conglobare.

CAPVT XV.

NEC Minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè
 omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti
 luxus, vel deliciarum irritamenta, & collo magnitudine
 insignes, & semunciales lapillorum orbiculi, vti crotala
 gestentur, & adeò adulteratæ concinnam formam mentiuntur,
 vt tales indicus non mittat oceanus, nec quæ in
 conchis nascuntur proximis. Vt institutum autem opus exequamur, primo
 ne labe aliqua vel sordibus deturpentur, sic exaluminatos reddes: In sacco,
 cum smiri, pumicis, sæpiæ ossis pulueribus iniiciantur, & ex aqua manibus
 tractentur, dum elotas, & politas cognoueris, resiccato, & in pollinem
 redigito, vti diximus, & dissoluantur, vel limonum succo, vel huiusmodi
 vapore surgenti, pendentes è vitrei vasis collo per diem, vel forti aqua,
 non vulgari tractabiles fiant: melius ergo sub fimo condito, quinis semper
 diebus innouando, dum solutas noueris, & pingue quoddam, vel
 oleum per humoris superficiem enatare videbis, optimè excipiat, vel
 ventris foramine, vel argenteo cocleari: inde remollitum puluerem manibus
 sumptitabis, & tractando in orbis digere, vel vti pyra turbinata:
 sique tua non respondet ars, ex argento parato typos, vel alio metallo
 auratos: & si pertusas velis porci seta, vel argentea acu perforentur,
 seruata semper pinguedine perungendo, è filo pendentes tereti vase vitreo
 claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus vt assentur, ne latera contingant,
 vt à venti, pulueris, aliorumque iniuriis vindicemus, ne innubilentur, & variis
 obnoxium maculis margaritum reddant, cum duritiem contraxisse vides,
 ex milii, vel hordei pinsita farina pistorio opere in paneficio ducta,
 circumlita, & condita, furno coqui finito, vel palumbis margaritas commanducandas

præbeto, quibus purgata sint viscera, & ventriculum, vel ieiuni
sint, vel iis aluus sit subducta, vbi deglutierint, finito aliquantisper,
tum è ventre trahito, vel filo suspensos, vel interficito: Vel lacte ficus
ebulliant, & preciosum habebis margaritum. Si ALITER placuerit:
Vbi succo, vel forti aqua sunt dissoluta, clara lauabis lympha vel distillata,
lotisque manibus, ne tractando sordescant & palleant, sic lacteo
fici succo, coclearum aqua, feruenti balneo distillata, aut oui albore glutinabis,
perforabis, & resiccare curabis, argentea lauando semper aqua,
& commiscendo. AQVAM argenti sic parabis: Forti aqua solutum
fatiscat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua tertium relinquendo,
mox ab igne vas tractum dimittito, dein sub dio noctu relinques,
donec glaciet, & argentum in crystallini lapilli speciem reperia, ritè ablues
fontis aqua, vt lucidiores conspiciantur, quos vitreo condes vase, ac
putri fimo soluere finas, quo mergas factitios vniones, & immorari finito,
& lucidos argenteo colore pellucenti reperia. EST artificium, quo
maculæ ab vnionibus abolentur, & inter multa facilè, & præstantissimum
reperi: Maio mense in lactucis rorem accipias sparsum, quo vniones immergas
per diem, & perlinito, & fulgidum euadet margaritum, nec absque
ratione inuentum reor: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore
luxuriante conceptu sitiunt rorem, veluti maritum, cuius desiderio
hiant, & cum maxime lunares liquantur aspergines, oscitatione quadam
hauriunt humorem cupitum, sic concipiunt, grauidæque fiunt, ac de
saginæ qualitate reddunt habitum vnionum, nam si purum fuerit, candicant
lapilli, si turbidum, pallore languent & rubescunt. ALII sunt adulteras
& decerptorias eminentes sic: Piscium oculos emundatos acri aceto
detinent dum mollescant, eosque effingunt, ac durescere sinunt, sed pallore
languent. Sic candore, leuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere
vniones insignes habebis.

Crystalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur.

CAPVT XVI.

IAM Ad preciosorum lapidum compositiones est accedendum,
de quibus prisca non parum laudatur ætas: nec
fraus est (inquit Plinius) vitæ lucrosior. & sic æris desiderium
luxuriæ facem excitauit, vt sæpe horum censores optimi
haud fuerint tuti. Vitro, aliqui crystallo, aliisque rebus
parant, decenti quadam prærogatiua, vt naturales videantur.
Nos quibus imitari possint recenseamus. Nunc aliqua præmittamus,
quæ iis sunt necessaria, & primò

Crystallus ut fusilis fiat,

Docebimus, nec parum aliquibus impedimentum erit liquefactionis mora,
nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: sic tamen id aggredieris:
Crystallum terito, & incerniculo in tenuissimum puluerem subcernito, cum
tartari salis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validissimo
fornacis igne tota candeat nocte, nec liquescat, apto deinde vase colliquetur,
sed omnibus longè sordibus: si enim foetulentus fortasse fuerit arguitur,
& dolus detegitur, sed inoffensa interniteat perspicuitate. quod si salis plusculum
suggeratur, celerius liquefit. Sal iam patuit. Assolent multi crystallum
præparare ALITER, vt facilius liquetur sic, & operi aptior est: Ferreum
cocleare capiunt magnum, luto muniunt, & infractas crystalli partes

igni committunt, dum illæ incandescant, inde tartari oleo restingunt, id multoties innouant, & æreo mortario terunt, vt facilius puluis colliquetur.

Fit etiam num pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

Et illud ex oui albumine parant, quod alii ex harena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, sic efficies: Multa ouorum albumina simul exagitabis, iis vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenam feruentis immittas, ac diu coqui finas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non puluerulento, nam non relucens vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat: Si autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire finas, si topazion, aqua croco in ea dissoluto, si pyropum, brasili rasura, sic alios tingito. At si vitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderosos immisceto colores, vti cinnabarim, argenti viui vbertate non leuem, sic vitri pondus imitabimur, non tamen duricie tam robustissima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis Gemmae adulterentur.

CAPVT XVII.

ANTEQVAM Sua cuique assignentur gemmarum compositio, quædam eorum placuit apponere experimenta, vt hinc quisque assequi liceat, quicquid ad eas fucandas, & adulterandas attinet: ex vnoquoque enim horum alia componendi datur methodus, vt vnus exemplo in omnibus vtantur, & periculum naturæ sumant. Quarum

prima se offert

Hyacinthus,

Nec à vero multum aberrabit, & huiusmodi semper meminisse oportebit:
Fictili olla, & dura plumbum immittatur; ac vitrariorum fornacis igne
accommodetur, immoreturque per mensem, & dimidium, sic vitrum &
hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia
dignoscitur, locoque inter has habetur princeps. Si autem

Carbunculus,

Vel quem vocant Rubinum, placuerit, sic mentieris ludi gratia: friabiles
enim sunt, multumque cædunt, & in particulas dissiliunt: Tritum auripigmentum
in rotundam immittes phialam, & igni accommodato, eiusque vasis
collo reperies optimos, & colore flagrantissimos, multumque suffunduntur
cocci rubore, rutilos emittentes ex sese radios. Sic vero

Succinum

Imitaberis, si mastichen in olla liquidam per colum traieceris, vt sordibus
expurgetur, & lucidior interniteat, parum deinde radicis curcumæ dictæ cum
ea remisceto, & imagines efformato: Sic si in crystallum liquefactum tartarum
vini albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito per naturalem diem
igni detineatur. Sic quoque fiant omnes

Gemmæ fictitiæ.

Primo crystallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant,
lateribus æqualiter quadris, vel quam quærunt inducunt formam, inde tincturam
parant, smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari & brassile, saphyrum
cyano, chrysolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perspicuitatem
arceant, iis mastiches lachrimam, vel gummi tingunt, & gemmam
hinc inde diuisam lento igni super laminam accommodant, talique inficiunt,
& ceu glutinum quoddam vnit, & sic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri

non possint, quod si meracius rubent, aquam, si dilutius colorem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bractearum quadrulas accommodant; cumque anulo insignita est, in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum subolent. Varioque huius colore mirè variatur gemmæ color. At si placeat

Saphyrum in adamantem uertere:

Saphyrum eum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata scobe fusorio in vase obruito, ac validissimo igne vbi excanduerit, ne tamen colliquetur visere ne parcas, ne plus, quam deceat igni detineatur, vbi perfectum recepisse colorem, ac de adamante multum fuerit mutuatus, detrahe, & in vsum transferto. Albus autem

Sardonix,

Quem alii cameum vocant, si cordi fuerit, imitarique eum vis, cape modum: Conchas terito multas, paruas illas, quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti causa, & limonum purgato succo impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginem effingito, & resiccari curato, eam quoque anulo insignire poteris, vti libuerit.

Gemmarum compositiones aliquae.

CAPVT XVIII.

GEMMARVM Compositiones aliquas apponemus, quales plerisque locis factitantur, si earum aliquando egens fueris. Nunc primo quomodo fingatur

Adamas

Docere lubet: Primum optimum parabis crystallum, ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquam restingue, tum minutissime commolito & erito, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas digerito, per noctem feruentissimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis.

Nec minus

Smaragdus

Effingitur: si tali eum parabis opere: Aes optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe, & pila contundatur, & succernitur, vase alio iterum fornaci imponitur: igni vero imbecilliori, per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ ex qua vitrum conficitur, duro vase remissiori igni detineatur per diei medietatem, & crassius virentem reperies, visu iucundissimum, vt suauitate oculos alliciat. Fiat nec dissimili industria

Saphyrus,

Facilisque talis est tinctura: Si vitri puluis cum cærulea terra illa, quam figuli zapharum vocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo requiescere pateris vase forti, perficitur. At carbunculi speciem, quæ græcis

Pyropus,

Nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut meraciore suffunditur cocceo rubore per omnem intimam sui partem, & si puram feceris, inoffensam admittit perspicuitatem: Crystallum fusorio in vase forti ad colliquefaciendum fornaci imponimus, cui minii parum addimus, & per diem immorari finimus, postera die detrahe, & refrigerari finito, tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quam minimum in calcem redacti

æri addimus, igni iterum imponimus, & in colliquatum huius pulueris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceum quod pessum ierit, ne amplius eluuius illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro versato, & nunquam cessa, quin verses, quousque refrixerit, sic languidius, & liuidius omnes rutilabunt; vti libuerit. Ipse tamen

Topazion

Si vis componere: Arenam sumito, quam diximus, & cum sui quadruplo combustum immisceas stannum, & testaceo duro vase lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indesinenter: valde enim arena fusibilis est. At

Chrysolitus

Sic fiet: In colliquatum crystallum sexcuplum ferri stercoris, vel recrementi permisceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. Sic quoque

Prasius

Mentitur: Crystallus colliquetur, cui duodecima immisceatur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permisceto sine intermissione, & smaragdo eueniet similis, si dilutioris peroptas coloris, sextum immisceas plumbi calcis, & stanni, post versato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, prasium dabit. Sic

Calcedonius

Eueniet: Cum igni ad colliquefaciendum crystallum immittes, argenti calcis parum remisceto, per diem fornaci immorari finito, sic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

Si effingi velit: In liquefactum crystallum terræ illius pusillum immittas, quam in saphyro diximus, ritè ferrea rudicula permiscendo, dum combibat, & per

diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. Si vis lapidem, quem vocant vulgo

Smaltum,

Et album, sic fiat: Plumbi cinis cum crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcaue tamen ne res inhæreat vasi, ferrea spatha permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. SI hinc interniteat, hinc vero albescat vis è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscendo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur.

SI vis autem viride, quo solent parietes incrustari: Vbi album effeceris, cum terræ cæruleæ illius misceas, & colliquetur, rude ferrea versato per noctem, & fiet.

Horum exemplo reliquos tuo marte effingere poteris,

vt si iaspidem, antiqui lateris puluere, si lacteo

colore calce, & gypso. Omnes hæ tamen

gemmæ si languidius micant, vel nube aliqua

circunfunduntur, angulis atterantur

pluribus, vt nubilus color angulorum

repercussu excitetur, & ad nitelam

incendant pinguiorem. Hæc

de chymicis, & de adulteratione

gemmarum visa

sunt: superest de speculis,

& de gemmarum

inscalpturis,

quod proximo

libro

faciendum

erit.

FINIS TERTII LIBRI.

libro IV

1558

"MAGIAE NATURALIS"

IOANNIS BAPTISTAE
PORTAE NEAPOLITANI
MAGIAE NATVRALIS
LIBER QVARTVS.

PROOEMIUM.

VNIVERSVM Tunc hoc negotium me absoluisse
reor, cum experimenta Catoptrica quædam, quæ supersunt,
enarraueto: satis enim, vt censeo, attingimus
Chymica, vt eorum aliqua rudibus innotescere possint
principia, nunc ea docere satis præsens exigebat locus.
Est enim quædam Geometriæ pars, quæ optikè++, id est perspectiua
appellatur, ad oculos pertinens: multa enim huiusmodi demiranda
facit experimenta, vt imaginem nunc extra porrigat, nunc nihil imaginet,
nunc aliorum transsata imagines faciat. Item quoque rectius speculum
inspectando pedes sursum, caput deorsum videntur, & cætera, vti latius in
sequentibus perspiciuntur. Id tamen scito, quod si diuersitatem aliquam
es effecturus, à plano recedas, & semper à vero diuersum spectabis. Reddere

tamen eorum causas, alienum puto, cum disciplina ea affatim satisfaciat: multique eas reddiderint: quas qui præoptarit, consulat Archimedem Syracusanum, Euclidis Opticam, & Catoptricam, Ptolemæum, Vitellionem & reliquos, quorum multa desumemus, multaque denuò excogitata adiiciemus: vt hinc quisque possit in infinitum ea propagare; vt in omnibus euenit experientiis. Postremò quomodo ipsa formentur specula, ac poliantur, vti commodè à nobis fieri poterit, pertractabimus. Post autem speculares apparitiones, ne quid omisisse videatur, vel aliquid nostris historiis desiderari possit, de physicis ligaturis, vel colli suspensionibus, de gemmis, deque figuris eis insculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autem legentium animos nimia sermonis prolixitate diutius immoremur, consultis fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodo interdiu astra contueri liceat.

CAPVT I.

OMNIBVS Iam est planum, exiguum lumen potiori, viuidiorique propinquum euanescere. Si facem vel flammam aliquam luculento apposueris Soli, dissipatur lumen, & marcescit, delitescunt interdiu stellæ Solis fulgore nimio, cum æque diu noctuque splendeant: eas igitur intuituri, remedio non fuerint destituti. Die magno Solis defectu, cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, sideribus coelum disseminatum conspicitur: quod suis accidisse temporibus Thucidides memoriæ mandauit, nostroque sæpe patuit æuo, nec oculi solum vehementi caligant luce, sed offenduntur,

vti de Xenophontis militibus legitur, & de Dionysio Siciliae tyranno, qui splendidissima luce carceribus terris obductos occoecabat: cum enim oculorum acies obsistere Soli nequeat, nec ferat, habebatur illico: quique fuerint aliqua conspecturi, ad cilia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auspicamur, qui ea conspicere affectabit, vti è Galeno, & Philopono docetur: In praetium descendat puteum, vel huiusmodi simile, vt per tenebras multumque interuallum coelum contueatur serenum, vtique nec obiectum nebulis, inconniuentibus oculis, & sine nictatione clara intueatur astra, & lucentia. Plurimae enim ibi tenebrae (noctis instar) visum congregant, nec à lumine superfuso dissipari sinunt: non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & si profundius descendes, clarius conspicias, & celerius, sin minus, obscurius, & tardius. Sic profundo, coecoque aliquis demersus antro in Sole candelam ardescere conspiciet, quod tamen splendidissimae lucis occurso repentino non euenit: quia à maiori Solis vetatur lumine. Sic quam plurimos haud minimae auctoritatis viros hallucinatos reperi, vti saepe legisse, & audiuisse memini, si diu astra conspectari nequeunt, tali ea contemplari aggrediuntur artificio: Speculo aquae immerso in meridie coelo stellas se contueri fixas credunt, ostenduntque. Perpendiculares enim Solis radii, in aquae superficiem incidentes, speculum oblique feriunt, & ex eiusmet superficie ad spectantis oculos bene locatos intorquentur, Solisque repraesentant figuram, at radii oblique aquam percutientes, inde refracti speculum & visum feriunt, videbitur eiusdem figurae, & minor, propter densioris mediae refractionem, astrumque videre putabis, Solis corpus insequens, quod patet in Opticis. Ideo Stilbon illud putant multi, cum parum à Solis corpore recedat, eumque semper consequi conspiciunt: Canicula aliqui fidus, & aestiuus ideo diebus visere properant: quod si minus demonstrationi fidem adhibes, sed experientiae, sensuique magis credis: verum illius in aequinoctiali

requirito interuallum, nec eandem semper reperies distantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora sidera videantur: quod speculo eandem semper distantiam monstrat, si æque apposueris: non tamen inficior tali ope non modo orientem, occidentemque Solem, sed meridianum occupantem liberius nos posse contueri, præterea luminarium defectus: cum enim oculi imbecilli, cominus Solem conspiciere non sustineant, nimio lucis splendore, sic clara luce, robore nullo, ac disci cernes similitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio.

Quomodo in tenebris ea conspicias, quae foris à Sole illustrantur, & cum suis coloribus.

CAPVT II.

SI Quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitque si spiramenta quoque obturentur: ne lumen aliquod intro irrumpens, omne destruat: vnam tantum terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat. cuius basis Solem, conus verò cubiculum aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tectos oppones. Sic à Sole illustrata omnia, & deambulantes per plateas vti antipodes spectabis, quæque dextra sinistra, commutataque omnia videbuntur, & quo longius à foramine distabunt, tanto maiorem sibi adsciscunt formam, & si papyrum, vel tabulam appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulachra apparebunt:

Quia simile validum maximam cum sensu nonnunquam efficit sensationem, talemque inuehit affectionem, vt non solum cum sensus agunt, sensoriis insint eaque lacesant, sed etiam cum ex operibus discessere, diutius immorentur: quod liquidè potest perspicere; nam per Solem deambulantes, si ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, vt nil vel ægerrimè cernamus, cum adhuc in oculis seruetur affectio ipsa à lumine facta, inde paulatim euanescente, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & tacendum putauit. vti

Omnia cum suis coloribus

Videre si quæritur: E regione speculum apponito, non quod disgregando dissipet, sed colligendo vniat, tam accedendo remouendoque, quousque ad suam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & si attentius perpenderis inspector, vultus, gestus, motus, hominumque cognosces vestes, coelum nubibus dispersum, cyaneo colore, & volantes volucres: quod si ad verum perueneris, non parum lætaberis, mirumque cognosces, obuersa omnia, quia centro speculi vicina sunt: si enim extra centrum elongabis, maiora erecta, vti sunt, conspicias. Vt clarius appareat: feriat Sol vultus, sin minus, speculum dirigendo Solis reflexione iaculetur, vt insigni fulgore illustretur, debita tamen distantia, tandiu situm variando, dum verum te assecutum esse cognosces. Hinc philosophis & medicis patet, quo fiat in oculis visus loco, ac intromittendi dirimitur quæstio sic agitata, nec alio præstantius vtrunque artificio demonstrari poterat: intromittitur enim idolum per pupillam fenestræ instar, vicemque obtinet speculi parua magnæ spheræ portio, vltimo locata oculi: quod si quis distantiam mensurauerit, centri loco fiet visus. quod scio ingeniosis maximè placiturum. Hinc euenit, vt

Quisque picturæ ignarus, rei alicuius effigiem stylo describere possit,

Dummodo solum colores assimilare discat, hoc in subiectam tabulam vel

solidiusculam papyrum imagine reperiussa: erit enim perito facillimum:
si Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraque alia eueniunt, & cognosces,
quam vt enarrare possimus, præcipuè si diligens inspector pertractauerit.
ET hinc rei conscio quispiam occultè narrandi auspicari poterit principia,
& quæ voluerit, & remotè carceribus occluso, nec leues poterunt imaginari
technæ, distantiam speculi emendabis magnitudine. sat habes: qui
se id fecisse iactarunt, non nisi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc
inuentum putarim.

Iris quomodo uideri possit.

CAPVT III.

MVLTIS Id euenire poterit modis, commodius tamen
è crystallo paretur, vel ex Iride quoque gemma, sexangula
crystallo simili, quam sic maiores appellauere, cum
Solis subdita radiis, summa tecti laquearia subiectumque
planum tremula verberet vmbra, iridique colores similes
ostendat. Sic enim nascitur hexagona, sin minus arte paretur
trigona, longitudine dodrantali, latitudine duorum digitorum, inde
rota expoliatur, & concinnetur. Cum ergo iridem videre quæsieris: crystallinum,
vel vitreum prisma manibus sumes, & in longitudine oculis accommodabis,
si per infernam superficiem intueberis, omnia diuersè colorata è
puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item si ad supernam superficiem oculos
flexeris, permutatur colorum situs, cum permutentur perpendiculares,
& hoc clarius Solis luce, nec contemnendum rei specimen erit, si hortos inspexeris
vndique tapetis sparsos, floribus, & corollis ornatos, & ambulantes

homines, vti angeli visuntur, vestium simbria iisdem coloribus redimita, si secundum latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: si supra, vel sub oculos inuertes, inuersa & erecta absque coloribus vides, spectans vero quaternis inspicietur oculis, omnia tamen inflexa ob oculorum conuexitatem, aliquam inde cera superficiem opacando, & sæpe per oculos resoluendo ea videt, qua potius sunt fastidientis, quam voluptuosæ narrationis pertractare. IDEM quoque sic videre possumus: Si in peluim aquæ plenam speculum immergatur, diligens intuitur in parietum marginibus iridis colores generatos reperiet: & pulchriores. ALITER vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundum, foris aqua perfusum Soli oppones: radiis enim Solis ictum, rutilo aeris repercussu in subiecto plano coelestis arcus speciem imitabitur, per varias Solis inflexiones. SIC Soli aquam obiiciendo stillatim, è regione nigra in superficie dissultans Iris spectabitur, vt sæpe remigantibus euenit, aquarum motu, idem quoque euenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maxime humidos oculos habentibus.

Quomodo res multiplicata videri possit.

CAPVT III.

INTER Ludos qui circumferuntur, non parum iucunditatis est specillum; instrumentum vitreum illud, quod oculis apponimus, vt commodius aliquid intueamur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quà in medio, eo .n. permutato, permutantur omnia, illud ergo, è solidiori vitro, maiorique crassitie paretur,

vt aptius in facies rota verti possit, in plures ergo facies, & angulos accommodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, vt disgregetur visus, ne verum conspice possit. è pluribus ergo superficiebus iam paratis, oculis apponi, & si alicuius faciem vicinius intuebimur, Argum vel oculatum totum, si nasum, non nisi nasum, sic manus digitos, & brachia, vt non hominem, sed poetis fictum Briareum, si nummum videre contingerit, multos non unum conspicias, vt nec manibus tangi valeat, sed tangentem sæpe ludat: meliusque fuerit cum eo dare, quam accipere; si in trireme longius intuearis, armata videbitur classis. si ambulanti militem, exercitus agmine facto incedens, fitque vt res geminari videatur, & duplices cernas hominum facies, binaque corpora: & hinc fiunt diuersi conspiciendi modi, vt res vna, alia videatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus patefiunt.

Speculis planis vt caput deorsum, pedes sursum videantur.

CAPVT V.

SI Quis planis speculis, sursum pedes, caput verò deorsum spectare conspiciet (quanquam id representandi proprium concauis speculis sit) planis tamen sic efficere conabimur:

Specula plana bina secundum eorum longitudinem collocabis, vt simul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri possint, rectumque efficiant angulum: vbi ritè paratum fuerit, secundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, vt

in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc speculo leuo, vel dextro inclinabis latere rectius inspectando, & caput intorqueri videbitur, cum secundum eorum latitudinem faciem dissecabunt, fiet imago huiusmodi, vt caput infra, pedes verò supra locati videantur, quod si amplum fuerit, totus spectabitur inuersus homo. id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud resilit, vt obtortum videatur.

Speculum è planis, in quo vnus rei imagines plures appareant.

CAPVT VI.

SPECVLVM Autem è planis compactum, cui si vna res demonstrabitur, plura illius det simulachra, prudens inuenit vetustas, vt è Ptolemæi scriptis percipitur: cuius talis est compositio: Plana tabula vel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus disponatur, & hunc secundum imaginum numerum æquè diuidas punctis, iis cordas subtendas, & absides abscindantur: inde similis latitudinis paralelogramma erigas plana specula, & altitudinis eiusdem, firmiter glutinentur, & accommodentur ne conuelli possint, secundum longitudinem adiuncta, & super planam superficiem erecta. postremo spectantis oculos circuli locetur centro, vt vniformem ad omnia visum habeat, singulis singulas spectabit facies, & in circulum dispositas, vti in choreis sæpè visitur, vel theatriali spectaculo: Ideo ab eis Theatricum, vel Theatrale dicitur: è centro .n. facessentes lineæ perpendiculares omnes, super eorum superficiem incidunt, in se ipsas ergo

reflectuntur, sic oculo imagines afferunt, depromens vnaque suam, sic deuoluendo, diuerseque situm euariando, varios & diuersos monstrat simulachrorum situs.

Speculum multiuidum construere.

CAPVT VII.

SPECVLVM Construitur, quod polythaton, id est multorum visibilium dicitur, illud .n. aperiendo & claudendo solius digiti viginti, & plura demonstrat simulachra, sic igitur id parabis: Aerea duo specula, vel crystallina rectangula super basim eandem erigantur, sintque in hemiola proportione, vel alia, & secundum longitudinis latus vnum simul colligentur, vt libri istar aptè claudi, & aperiri possint, & anguli diuersentur, qualia Venetiis factitari solent: faciem .n. vnam obiciens, in vtroque plura cernes ora, & hoc quanto arctius clauderis minorique fuerint angulo, aperiendo aut minuentur, & obtusiori cernes angulo pauciora conspicientur numero. Sic digitus ostendens non nisi digitos cernes, dextra insuper dextra, & sinistra sinistra conuisuntur, qd speculis contrarium est, mutuaque id accidit reflexione, & pulsatione, vnde imaginum vicissitudo euenit.

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniens, in altero recedens conspiciatur.

CAPVT VIII.

AT Speculum, in quo imago vna veniens in altero recedens
conspiciatur, è planis componere sic facile poteris:
Plana duo sumes specula, quorum longitudo latitudini
dupla, vel sesquialtera erit, & id commoditatis gratia; nil
enim eorum refert proportio: sint tamen longitudinis eiusdem
& paria, & super stylum inuicem inclinata vniantur,
eriganturque super planum aliquod perpendiculariter, vnde super
mobile latus fixa moueantur specula, non dubium sanè est, quin & in vno accedi,
& regredi in altero inspicias: & quanto hæc appropinquabitur, elongabitur
illa tanto, vt simul in hoc veniens, in altero discedens videatur.

Speculis planis, vt ea cernantur, quae longe, &
alienis in locis geruntur.

CAPVT IX.

SIC Sanè poterit quis occultè, & sine suspitione ea intueri,
quæ longè & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter
fieri non posset: sedulus tamen esto in speculorum situ:
Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid spectare
libeat, & è fenestræ, vel foraminis regione speculum
accommodetur, quod faciem spectet tuam, & bene erectum
si fuerit opus, vel parietibus figatur, vndique mouendo & inclinando, quousque
quæsitum imagnet locum, quod oculos admouendo, & accedendo assequeris: & si

arduum fuerit, Dioptra vel alio instrumento minimè falles, & super lineam perpendiculariter erigatur, angulum secantem, & reflexionis & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. sic & in diuersis eueniet locis. HINC euenit, quod si vno minus fuerit commodum speculo, idem pluribus spectare poteris: vel si distantia nimia visile deperdatur, vel parietibus & montibus interiectis dirimatur: Speculum super accommodabis, ex alterius regione super lineam erectam, quæ angulum diuidat rectum: sin aliter, neutiquam id eueniet, & locum conspicias optatum, vnum enim in aliud imaginem remittens, per decem, & multis elisa imago, oculo euolat, eaque cernes, quæ primum offenderint, dum imago per rectas profertur lineas, nec locorum, vel parietum anfractu cohibetur visile: facilisque fuerit constructio: Sic sæpè simulachra transferre consuevit. At si ALITER fastigiosum aliquod, vel erectum spectare quæsieris, quod neutiquam visus cernere possit: Secundum longitudinem bina adiunges specula, vti diximus, & ligno, vel parietis culmine firmetur alterum, vt promineat, & rem habeat obiectam, reliquum vero funi, vt aptè dimoueri possit, qn libuerit, & cum primo nunc obtusum, nunc acutum causet angulum, vti vsus expostularit, dum visæ rei linea secundi speculi medio visui refringatur, & incidentiæ & reflexionis pares sint anguli, & si alta videre quæris, erige; si infirma; deprime, donec refringatur visui. tum demum spectabitur: si manibus alterum habebis, inspecto illo facilius eueniet.

**Speculum quomodo constituatur, vt nil imaginet,
nisi quae volueris.**

CAPVT X.

CONSTITVITVR Sic quoque speculum, vt eo inspecto aliquis imagine non visa sua, alienam videat rei speciem, nec vndique circumspectam: Planum speculum in pariete firmabis, super planum perpendiculariter erectum, & sub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietem scindas, sub certam picturæ, vel idoli alicuius quantitatem: eamque ei apponas secundum portionis quantitatem, ac operias, vt spectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere possit. speculum constituto loco imaginem refringet, vt visu, & visibili per speculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locum reperies, vt superius docui. Incedens ergo inspector, nec sui imaginem, nec quicquam cernet vnquam, cum ei opponitur, & ad statutum peruenerit locum, picturæ, vel alterius rei simulachrum cernet, quod nec alibi spectare valet.

Speculum è planis quomodo constituatur, quo imaginem in aere volitantem aspicias.

CAPVT XI.

NEC Erit minoris constructionis, & voluptatis speculum illud è planis compositum, quod humi iacens, homines volitantes ostendit, nec sine miraculo intueberis. Si quis id assequi velit, facilis sic erit constructio: Bina iungantur

ligna, vt gnomonis figuram imitentur, & fixa vndequaue
constituant angulum, vt orthogonii trianguli, & isocelis
figuram habeant, firmetur: inde in vnoquoque pede speculum magnum
vnum æquè sibi è regione aduersans, & æquè ab angulo distans, prosternatur
eorum alterum, iaceatque, quorum medio locetur spectator è terra eleuatus
aliquantulum, vt facilius calcanei formam accedendo, & recedendo cernat,
illicò enim cernes, si in recta linea te constitues angulum illum secante,
fitque orizonti æquidistans. Sic imaginans speculum illud in aliud transuerberat,
quod spectat intuator, manus, & pedes agitet, & iactet, vt volantes
plumigeræ solent, sic videbit suam imaginem in altero volitantem, vt semper
moueatur, dummodo è reflexionis loco non facessat, nam vetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei pensilem imaginem in aere videat.

CAPVT XII.

HABET Et columnare speculum conuexum, vel eius
hemicylindrum (quod parum referre arbitror) talem situm
in domicilio, vel loco alio constitutum, vt clarè rei
simulachrum in aere non sine miraculo pendulum imaginet.
quod si videre affectabis: sic parabis: Cylindricum
segmentum, media domo supra tabulam, vel tripodem
erectum firmetur, vt perpendiculariter solum feriat, inde è foramine aliquo,
vel rimula, à speculo aliquantulum distanti oculus collocetur, & sit fixus

ne hinc inde moueri possit: è speculi deinde regione rumpatur paries, ac fenestræ instar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris vero basis existat, vti fieri solet, vbi pictura, vel imago aliqua collocetur, vt oculo spectari possit, sed à superficie columnaris speculi reflectatur; vt pictura illa extra collocata, quæ ex oculi foramine videri non potest, in aere pensilis videatur; quod non sine admiratione intuebitur. efficit id quoque speculum pyramidale conuexum, si sic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoque eo modo, quem inferius explorabimus.

Sphaerico concauo vt pensilis quoque imago uideri possit.

CAPVT XIII.

POTEST Et facilius eiusdem rei imago reflexa in aere videri, quam conuexo cylindrico, & clarius concauo eueniet speculo sphærali, mirabilius tamen in eius segmento, à speculo enim longe videbitur, cum in sphæræ centro appareat: Illud obscuro aliquo constitues loco, & vbi aliquantulum ab eo distabis, inuersum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuentibus centrum aspicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra speculum in aere reflexa species, semota penitus, dummodo oculares radii per speculi centrum acti, spectrum simulachrumque in speculo quoque videas, inde vicinius visum appropinquando maior sit, vt manibus tangi videatur. Quod si magna fuerit speculi portio, non est, qui non miretur: nam

si proprius accedet, ab imagine terretur, & videbitur nasus naso obuiare, & disrumpi, si quis verò stricto mucrone invaserit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retro manus agat, & si quis dum aliquis inspexerit pugnum retro demonstraerit, videbitur & inspector colapho affici, vt timeat, faciem retorqueat, & inclinet. Vt tandem facilius centrum noscas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris: Pagina vel cera portionis arcum capias, & vtrinque cordam inducas, & perpendiculariter bifariam secato, & in concursantibus lineis, vel semidiametris necessariò centrum reperies, quod in concauis omnibus cognosci potest. sunt & concauorum experientiae multae, quas in sequentibus trademus.

Speculi concaui imaginationes, & operationes.

CAPVT XIII.

CENTRO Concaui hemicycli iam inuento diuersitates omnes cognoscere facile erit, cum ex eo omnia regulentur & noscantur. Si vis ergo inuersum spectare caput, extra speculi centrum caput habeto, & inuersum statim inspicias, & pedes sursum. Si perfectum non fuerit hemispherium, sed eius segmentum, intra caput facilius accommodare poteris, & ingentes conspicias facies immanis Bacchi, & digitum brachii crassitudine reddet. Talia fecit concaua specula Hostius, vt refert Seneca, vt redderent maiorem iusto imaginem, que quadra fuit libidinis magna, sic specula disponens, vt dum draucum pateretur, sui admissarii motus omnes auersus videret, talique falsa membri crassitie se ipsum fallens oblectaretur.

Sed iis omissis, dextra, sinistra videbuntur. Et paulatim caput elongando, maior efficitur facies, cum centro vicinum fuerit, facies binas, & quaternos cernet oculos, qui in latus speculum mouendo videbuntur, vel caput: speculi enim paruitate simul videri non possunt. Cum oculus in centro fuerit, non nisi se ipsum cernet, eo transacto & duplicata facies, & inuersa bina cernet capita, dummodo linea per centrum acta oculorum intercapedinem feriat: omnia tamen in contrariam partem moueri videbuntur, inspector forti cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodum sæpe & ratione accidit, vt res vna plurimis modis duplicati videatur. Sic quoque speculum in terra vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo distent, & inuicem intueantur, os strictum, & longum, & deformis compressa multum apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet speculum, quod eminus ignem iaculatur, nec combustionem causatur paruam, qui verò periculum facere concupierit, splendentis Solis radiis speculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accendendo, & remouendo inuenies, lucisque conus ostendit, & inducit illico flammam. quod si diu perseuerarit, plumbum vel stannum colliquefacere potest: quanquam aurum, & argentum alios colliquasse me legisse memini. Si verò maioris sphaeræ fuerit segmentum, per maiorem accendit distantiam.

De Parabolæ segmento, & de speculis alijs vstorijis.

CAPVT XV.

QVOD Speculum valdè perurat, sæpius retulimus: nunc
verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur speculum

construere fuerit oportunum, postquam horum meminimus,
quale Galeni & multorum testimonio Archimedes
construxisse legimus, & hostium triremes incendisse.
Scito Parabolicam sectionem inter cæteras maximè
perure, radios enim violentius congregat, & in vnum coarctat. Sectio hæc
rectangula vel parabola dicitur. Vt verè cupientibus pateat fabrica, speculum
tale conficiendi cape normam: Sit distantia nota, ad quam radios emittere
& comburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda
pyramis erigatur: sed commoditatis gratia è cera, vel creta fiat, inde plana
superficie axi equidistans pyramidis abscindatur portio, & parabolica dicitur:
si versus fastigium in amblygonio hiperbolem, versus basim in oxigonio
ellipsim habebis, nos parabolam quærimus. Sit tamen portio minor, vt
facilius excuetur speculum, & mirabilior res videatur: abscissæ portionis
superficiem, plana tabula, vel ferri lamina vt inferius docebitur, figuram imitaberis,
inde per fastigium, & basis medium axem inducito fixam, & materiam
aliquam excuabis chalybeam, vel ferream, vel (si mauis) mixturam
aliquam, qua parabis archetypum: tale sic efformatum speculum parabola
dicitur, & secundum datam distantiam violenter Soli appositum, vt ipsius axis
sit contra Solem, comburet: incidentes enim radii speculo, & perpendiculariter
ferientes, simul in vnum reflectuntur & coincidunt, vt omnes vnus radii
vicem gerant comburentis multum: ideo nulla est inter sectiones alia, quæ
longius, & valentius ignem immittat, quam parabola. ALITER, quæ
accendunt multa specula parantur, nec sine ignitione forti, vti ex planis
multis simul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non posset, vt constat geometricæ
rationis examine. Sic tamen è planis vstorium fabricabis speculum:
Sphæricum aliquod concauum materie paretur qualibet, & simul in caua
superficie ordinentur, vt se inuicem tangant, nec vacuum relinquunt, sintque
speculi segmenta hexagona, quadrangula, vel trigona, & fuerit præstantius,

vt multarum superficies numero radii numerentur, sic Soli oppositum, circa centrum accendit ignem. Referebat Attenius ex septem hexagonis speculis in vnum colligatis ignem accendi, nec experientia succedit, nisi aliquantulum inclinetur, & ex omnium reflexione ignis accedatur. Nec ALITER ex pluribus quoque globosis tumentibus speculis ignem accendi posse inficior, vt multorum numero fiat in vno quoque radiorum congressus: ex vno tamen impossibile, nec sine labore huiusmodi talium compositio fieret. Potest quoque IDEM fieri, multorum speculorum concauorum compositio, & intersecatione, nec sine laboriosa operantis industria, sed opus efficacius, expedirent, nec minus intersectione multorum speculorum pyramidalium. Nec iniucundi erit visus

Ignem accendere phiala aquæ plena

Soli opposita, rotunda, & vitrea: cum enim directe Soli opponitur, retro in linea vitream amphoram pertranseunte per centrum, combustibile aliquod ignis amicum constituatur, vbi pertranseuntes radii coincidunt, quod luminoso quodam noscitur, illico ignem inducit non sine spectantium miraculo, cum ex aqua ignem excitari videant. Sic

Ignis crystallo rotundo quoque

Accenditur, vel sphærule perfecte rotunda, vel si planum vitrum paretur, vti specillum, & aliquantulum Soli oppositum retro partem in aduersam radios vniens vstulat: tandiu enim materiam illam ignium conceptricem remouebis, & appropinquabis, dum radiorum reflexorum conum inueneris, inde paululum immorando ignis emicat inde. & præcipue mirabimur, si parua magnæ extet sphære portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda sunt, non vtilius posse, quam crystallina pila aduersus Solis radios opposita.

Speculum construere, quo multae imaginum diuersitates uideantur.

CAPVT XVI.

NVNC Speculum construere conabimur, in quo multae apparebunt imaginum diuersitates: & si tale difficilis fuerit constructionis, imaginum tamen diuersitate, & occurrentia rependet. vt ad eius fabricam accedatur: Circulum capies arctae, vel eximiae capacitatis, quo speculum volueris, & hinc inde absidis portiones abscindas duas, ex pentagoni quantitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, vel ferro intus excauetur, vt suo gremio perfectè recipiat, vt ex ea resecatus videatur, contrariae autem dispositionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt instar illius arcus promineat, inde cerea, vel plumbea accipiatur bractea conuenientis soliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtrosque superans, sic deinde incuruetur lamella, vt ritè in excauato insideat ligno, ne intercapedo vel rimula relinquatur vlla, & conuexa superficies seruata prominens tunc intrinsecus applicetur secundum eius latitudinem, ne concauitatis forma aduersetur conuexitati: sed lamella eadem vtrasque sine impedimento recipiat portiones: sic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura speculum construatur, vti docebimus, & per politum multas ostendet imaginum diuersitates. Primò dextra dextra videbuntur, & sinistra sinistra cum planorum omnium speculorum passio sit, vt oculis qui fuerit dexter, hic leuus, & è leuo mutuo fiat dexter. Si vero retrogradus tuleris, commensuratum videbitur idolum, & imago antierius

prominebit: si conuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quanto magis hæres, eò fiet deformior, & equino capiti magis assimilare videberis: quod si speculum inclinabis, inclinabitur & ipsa, & variando situm & speculum variationes conspicias diuersas, nunc caput deorsum, & pedes sursum, & multa conspicias, quæ in præsentia recensere opus esse non censui: nam super volubilem sedem locatum, vt vtrasque possit facies ostendere, ante & retro per se omnia intuitor cernet. SPECVLVM quoque ex omnibus dictis componimus, vt eo solo imagines omnes videantur, quæ in omnibus, plura ora, nunc maiora, nunc minora, nunc dextra, nunc sinistra, hæc propius, illa remotius, & æqualia, si loco vno sinuosum, alio concauum, in medio planum locetur, magna imaginum diuersitas spectabitur. SPECVLO cylindrico conuexo ore opposito, quanto longitudine difformis, eo gracilitate turpis videbitur, si eius longitudo faciem transuersam secet, humilem vultum, & compressum vti rana demonstrat, vt non nisi dentes spectentur, eodem fermè pacto qui in ense spectabitur, vel ferro alio polito & longo, si illud inclinabis ante, frons maxima, mentum verò paruum, & gracile equi effigie. CONTRA verò retro si in cauo intus inspicies plures vnus rei conspiciuntur idoli vicem gerens prælati speculi. Si centro oculum apposueris, tota cernes eum speculi latitudine, sic frontem, os, & reliqua: si tale inuerteris speculum, vt latè faciem secet inuersum caput cernes illicò, & cætera quæ in concauo retulimus. SI conuexum pyramidale inspicies, acuta frons, largum verò mentum, si contra larga frons, longissimus vero nasus. MVLTÀ autem concauo inspicies ora, si secundum cauum illud plures planorum speculorum portiones accommodaueris: intuens enim aliquis, secundum speculorum numerum numerabit ea, eiusdemque motus omnia, & tandem qualecunque fuerit speculum, vtpote non planum, semper diuersum ab idolo spectabitur.

In speculum excauatum idolum quomodo foras emineat.

CAPVT XVII.

RECENTIORVM Quoque industria nactum est, vt speculo in eodem plura cernantur ora, vel vnus rei simulachra, sine primi impedimento: retro enim excauant speculum, & concauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optime inuentum prouenit, vt speculo quis intuens, alterius rei imaginem erectam cernat, vt non sine spectantis admiratione, manibus corripens nil nisi aerem tangat, sæpe vidisse memini, & sic res se habet. E crystallo in speculum paratum, sed melius ex iride gemma, vti semper vidi, retro idolum vel imaginem excauant, qua potuerint diligentia, folium inde accommodant supra, & in sede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantum extra superficiem eminebit, nec tibi satisfacies nisi manibus tetigeris, an verè promineat, sic literæ rite leguntur, vt argento fictæ videantur, nec tanta erit visus acies, quin respiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quomodo inducatur, & uitrea terminentur.

CAPVT XVIII.

IAM Apparitiones omnes in speculis, quas nouimus, narraſſe
 viſus ſum, nunc autem reſtat, vt pauca & non
 prætereunda dicam, vt perfectam tradam eorum ſcientiam.

Primo ſpeculorum terminatio, quæ è crystallo & vitro
 parantur, inde aliorum mixturas & polituras, vt ſciens
 artifex & noſcere & componere ſciat, nam quanquam
 inter multa, quæ rerum referunt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam,
 politumque metallum, nil æquè perſpicuè reddit ſimulachra, quam plumbum
 vitro ſublutum. Perſpicua ſpectula, aut crystallo, aut vitro parantur,
 crystallinis planis folia quædam retro inducuntur, cauſis vero, & conuexis
 vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perlinuntur. Crystallina ſpectula
 vbi plana, & adæquata ſunt, quantitatis eiſdem artifex ſtanneam efficit
 bracteam planam, & tenuem, qua poterit diligentia, ſi enim crystallum, vel
 vitrum non ſublineretur plumbo, ob ſui vigorem, naturæque denſitatem,
 non ſiſteret impreſſam imaginem, ſed dilabi fineret, quia vitrum rarum &
 pellucidum, ob ſui pellucentiam non contineret, vnde euanſceret in eo
 ſimulachrum, vt in Sole lumen: inde ſupra hanc bracteam viuum argentum
 digitis extricabis, vt ea totum combibat, & vbi in ſuperficie cernes hæſere, &
 argentea videbitur, tu hanc manibus capies, & ſpectuli à parte aliqua inducere
 incipies, paulatim totum occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia
 non ſine parua, nec aerem intro concipiens, irritum faciat laborem, nec eiſci
 amplius poſſit, vbi hoc accommodaueris, ſuper planum aliquod locato, ac
 ſupra pondus inducito, & per diem ſic requieſcat. Hinc natura rerum omnium
 parens, oculum ſpectuli inſtar composuit, quippe à tergo pellucentibus
 partibus, nigrorem quendam appoſuit, quo ſublato, & tolleretur videndi
 facultas. ALITER poſſumus conuexa ſpectula terminare ſic: Ingens
 formato vas è vitro rotundum pilæ inſtar, vti vitrariorum fornacibus fieri

solent, & igne candens in ventre perforetur, vel apto instrumento, vel aliter, colliquato iam vitro vas tangat, & inflator suo fungatur munere, in locum illum rumpitur inflatum, foramineque illo proiicitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibii, & stanni contusi & elimati, vndique operator per spatium reuoluat, permouens opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine superfluum emanet, & frigescat, inde in bina vel plura secabis specula, quod rectè proficies smiri lapide: talem enim sortitur naturam, vt vitrum tactu & crystallum secet, sic lucida & terminata habebis specula.

Specula quomodo conflentur, & speculorum mixtura & politura.

CAPVT XIX.

SI Concauum, conuexum, diuerseque efformatum speculum formare quæsieris, & parabolam sectionem, quam antea retulimus: cera archetypum parabis: aptius enim manibus accommodatur, in diuersam reducitur formam, & aptius erit operi, vbi quæsita speculi figura cereum archetypum habes, sequenti terra, rite præparata tunui penicillo illinas, dum aliquam habuerit crassitiem, inde supra crassius tritum aliud manibus accommodabis, talisque soliditatis, vt fusum substatet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures dissiliat, paruo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas, Soli resiccandum committas: nam igni inferuescens fluitat

cera, sic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari finito, & quæsitam speculi habes formam. TERRAE enim, quibus vti poterimus, multæ sunt, vti smiri, tripoli vocato, pumice, lapillis, sæpiæ testibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricantur, hirci combustis ossibus, ferri rubigine, & multis. hæc rite tundantur, tenuique succernantur incerniculo, sic denuò in pilam repetantur, & tritentur, igni deinde vase incandescere sinunt, & porphyreo læuigant marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuissimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat & in auras euolare possit, inde aqua, vel corio subtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menstruum vocant. viuis carbonibus ollam sale plenam exaggerant: vbi sal crepitare defierit in aquam dissoluunt. Si tu ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proiicere metallum poteris: id enim maxime refert, vt terra colliquatum recipiat metallum, vti tripoli vocatum aurum substinet, lapilli plumbum & argentum, æs molarum puluere, iis non solum in speculis vti poteris, sed in aliis. MIXTVRA qua in speculorum efformatione vtimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur: Aes cum stanni triplo, tartari paulum, & arsenicum, vt fluat, & insimul adcorporentur, alii cum stanno æris triplum, & stibii tantillum, argentum, vel pyritem album adiungunt, alii ex plumbo cum argenti duplo: aliisque efficitur metallis, sed vbi in testaceum vas, igni contumax fuerit fusum in typos immittunt, sic & aliter specula temperantur, sed horum meminisse sufficiat. IAM speculorum constructiones retulimus, nunc polituras superesse video, vt postquam conflata, & constructa fuerint, læuigentur, & præpoliantur, vt ex eo resiliens radius simulachrum redundet, fluat, & imagnet speculum, multumque leuor, & partium concinnitas refert. Si verò leue minime fuerit scinditur simulachrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuersa. Rude autem postquam fuerit speculum rotæ accommodetur, vbi arma expoliuntur, & ad partium lenitatem,

& æqualitatem reducatur omnium, si concuum, vel conuexum polies, ne rotæ motus speculum frangat, lignum dolabis, ea ad speculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde smiri subtiliter infracto, panno, vel corio valde perfricabis, inde pumice in pollinem redacta, facile enim puluerascit, ritè pumicabis vt accommodetur, & leuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, stanni calx, tripoli immittatur, & extricetur, in extrema autem politura tartaro, fuligine, salicis, vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem sic præparatur, optimus quærat, & conteres, & per pannum incernes, aqua madeat. Hæc autem de speculis eorumque operationibus dicta sufficiant.

De Physicis ligaturis.

CAPVT XX.

INTER Naturalia quoque versantur experimenta physicæ ligaturæ, vel vt malint aliqui, colli suspensiones: debet enim, vel collo suspendi, vel aliis locis ferri, vt insitam gerentibus elargiantur virtutem, hæc enim ex Indorum, Græcorum scriptis, præcipuè Hermetis, Costabenlucis, cæterorumque transferre placuit: naturaliter .n. operant, & quam retinent vim operationemque, vel à virtute habent, quam vocat Zeno vniuersalem, vel ab ipso coelo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi vt Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris & locis adligentur, & deferantur, aiuntque prodesse multum posse (vti omnes vno fatentur ore) & animæ cogitationem certamque effectus fidem. Inquit

enim Plato, si humana mens aliquam rem non iuuantem sibi prodesse pro certo habet ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia non solum incolumen mutatur corpus, sed in ventris solutionem, & in diuturnas maximè passiones incidere potest, & si hæc iuuant, per naturalem solum causam iuuent: aliæ enim vitæ incolumitati, quædam robori, sapientiæ, hæ hilares, tristes infoelices, & infortunatos faciunt, pigros, vel timidos.

Vnde si quis viperam serpentem collo suspenderit, eamque præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filum colli suffocationi, & faucium apostematibus, si collo cuiusdam aduincæ. Sic si torquem viridis iaspidis collo suspenderit, vt stomachi os attingat, ventriculi os non leuiter confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cum hominem momorderint, in frustulis eorum ligati, armoque suspendi, à canis rabidi morsibus suspendentem defendunt. Peoniæ radix collo suspensa pueris sanat comitalem morbum. Sic quoque dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnum colore album, alterum colore varium eximes, ii prius, quam terram attingerint, in iuuençæ corio, aut ceruina pelle, brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpe prorsus recreantur, vt ait Dioscorides. Auricularis digitus abortiui, si mulieris collo suspendatur, illa non concipit dum in collo habuerit: idemque adalligata asparacis radix facit. Est & aranei genus, quod candidam, tenuem, densamque telam orditur, in aluta ligatum, & lacerto appensum, quartanis circuitibus medetur. Corallus rubeus stomachum confirmat, & ad cordis passionem valet, si supra illud ligetur. Aetites lapis sinistro brachio alligatus grauidis, continet partus, cum lubricæ sunt vuluæ, parumque tenaces. Sed parturientibus si foemoribus alligetur, facit vt sine dolore pariant, sed è brachio amoueatur. Onix collo suspensus auget tristitias in somno, vt diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphyrus ardorem interiorem refrigerat:

nam in febris incensius refrigerium præbet, si iuxta cordis venas
pulsatiles suspendatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum,
& defendit ab epilepsia, vnde nobilibus mandatur filiorum collis illum
suspendendum, vt ab eis defendat. Amethystus è collo dependens ad ventriculi
os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcunque si à collo
pendet, vel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sitque illius
viginti granorum pondo. Et pes Testudinis dexter ligatus super dextrum
podagrici pedem, dolorem sedat, & sinistro sinister iuuabit, nec obesse poterit
manus manui. Lupi sterco ossa comedentis, quod in terram non
deciderit, si vinculo suspenditur, non quolibet, sed lanæ laniatæ ouis à lupo,
quod si ea non adesset, lorum tum quod cingeret inguina, tum alterum,
quo sterco contineretur, parari præcipiunt, prodest multum coliacis. Sed
efficaciores perhibent sapientes hos lapidum effectus, si lapides habueris
Phæbeos, vel Lunares, hos argenteo filo, illos aureo collo suspenderis semper
aiunt Solis vel Lunæ radiis vegetari. Selenitis enim non modo Lunæ
figuram imitatur, sed motum, quia cum ea circuit, collo gestatus, lunarem
efficit spiritum, Lunæque virtutes influit. Sic Helioselinon nominatus, qui
luminarium amborum coniunctionem præsefert, gestatus vtriusque virtutis
compotem facit, id in cæteris obseruato. Hæc sunt, quæ ex antiquorum libris
decerpsimus, quibus sæpè indigentes vsi sumus, vti in toto conspicitur opere.

De gemmarum viribus, & earundem imaginibus.

CAPVT XXI.

CVM Alterius sit negotii de imaginibus, gemmis insculptis,

& earundem virtutibus transcribere, alio transferre
decreuerim, vti non pure naturaliter operantibus, quo
tamen vberiori doctrina occultarum operationum præaudivis
satisfaciam, hic apposimus. cum quoque conspicerem,
quos demonstrant effectus, naturali euenire virtute,
horis, configurationibus, & coelestibus characteribus adiutæ, corroboratæque
cum lapidum virtuti conformibus signis describantur. Iam & ab antiquis
multæ posteritati relictæ sunt, & prætermisse, nec minimum in monstris
interpretandis, earumque virtutibus intelligendis recentior insudat ætas,
sed antequam quæ dicenda sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint,
memoria repeto. Ptolemæus affert, huius seculi facies coelestibus
vultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabantur imagines construentes,
& describentes. & HaliAbenRhodam Sapientem quendam Aegyptium
scorpionis sigillo thure impresso sanasse, qui scorpionis morsu
afflictaretur, ille anulo scorpionis imaginem deferebat, & insculpi iusserat coeli
medium, vel ortus cardinem occupante, & cum Luna iuncto, quod & à Serapione
simile narratur. vtilem quoque aduersus serpentes imaginem effici posse
Porphyrius autumat, cum Luna coelestem intrat serpentem, vel cum feliciter
aspicit, & multa, quæ breuitati parentes omittimus. Hic breuiter recensebimus
operationes, configurationesque debitas. Vt rem igitur exordiamur,
multiplici de causa ab antiquis scriptas reperimus, vti nostra se extendi
potuit cognitio. Primò anulis claudebantur, vt tali literæ clauderentur
sigillo, atque ex eo, qui literas dabat, facies agnosceretur. quod Suetonius
Tranquillus de Augusto protulit, qui in diplomatibus, libellisque &
epistolis signandis vsus est sphyngæ, mox magni Alexandri imagine, nouissime
sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare insequi quoque principes
perseuerauerant. idem Ouidius quoque retulit in Tristibus. Et sæpè, quæ
apud nos reperiuntur, & in manus incidunt, diuersis hominum faciebus scriptæ

visuntur. atque è sardonyche potissimum fieri consueuerunt, quod solus
ceram non conuellat. Reperiuntur quoque contra diuersa accidentia scriptæ,
& lapidum virtuti decentibus figurationibus corroboratæ, vt potior
viuidiorque lapidis existat operatio, inter cæteram enim, quæ coelestes influxus
recipere possent, idoneæ sunt gemmæ, nam quanquam coelestibus muneribus
capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiunt tenacius, & diutius
retinent, quod Iamblico quoque placitum video. Sic sæpe anulis, quibus
insigniuntur & decorantur obuersas inuenimus gemmas, intus enim quod
nudam tangebatur digiti carnem inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum
literarum notæ, verbaque conspiciuntur, stas horis oportunisque
temporibus conscripta, quorum figurandi & scribendi modum latè in
sequentibus intelliges: Nunc autem lapidum virtutes, nostro operi idoneas breuiter
perscribemus; vt res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus.

CAPVT XXII.

NVNC Lapidum virtutes recensebimus, non tamen omnium
virtutes omnes me referre putes, laboris potius,
quam ingenii, & subtilitatis esset, sed eas tantum, quæ
frequentius reperiuntur & experientia probauimus,
earumque figuræ lapidum proprietati correspondent, & ad
nostrum opus necessariae videntur. facile tamen eis plena
multa reperies volumina, vt nil aliud tractent. Et primò Achates, qui
Achatis fluminis ripis reperitur, niger est albis interlitus zonis, & aliquando

intermicantibus guttis illuitur: Contra scorpionum, serpentumque morsus valet, facundum facit hominem, gratum, & regum amicitiam conciliat. Ideo Ismeniam Choraulem multis & fulgentibus vti consueuisse legimus, & in Persia eorum suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumentum eius esse, si inferuentes cortinas fuerint proiecti, eas frigefaciunt, hic autem irritæ tales sunt vires. Alectorius è galli ventre extrahitur, qui quatuor spado annis vixerit, nos autem è gallinæ ventriculo veteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inuictus erit, ille etiam honores acquirere facit, & facundum reddit, vxorem marito gratam facit, sic extrahitur à grue geranites, à dracone drachonites, siue drachetias, à buffone borax, qui à veneno liberat, sic chelidonium è dissectis hirundinum ventribus, sed nisi viuentibus abscissus sit, nunquam gemmascit, nam si obeat prius serpens, vel animal simul euanescit & ipse, sic extractis lapidibus adhuc & viuentibus ipsis retinent lapides eosdem effectus: quos & stellæ quibus subiiciuntur: Alectorius enim potestatem solarem habet, vnde gestantes inuictos reddit, sic chelidonium ex hirundinibus erutus, curat melancholiam, & amabilem facit, cum iouialis sit, & in cæteris idem obseruabis. Aetites lapis quassatus, sonat in eius ventre lapillus: Confert prægnantibus ne abortiantur, sedat & caducorum passiones. Amethystus purpurei, & violacei est fulguris, dictus quasi non ebrius, ebrietati resistit in computationibus, ex ebrio prudentem reddit & literis operam daturum iuuat, quia sculpi facile potest, multæ in eo scriptæ figuræ reperiuntur, vti dicetur, hominem facit vigilem, bonumque ferenti præbet intellectum. Corallus in multis prodest, ideo corallorum gestamine amoliendis periculis, & fascinationibus maximè vtuntur omnes, ideo è corallo surculi pueris adligantur pectore. Confert Calcedonium gerenti, vt causas vincat, corporis virtutes vegetat, contra demonum illusiones, & phantasticas cogitationes ex melancholia exortas valet. Corneolus animorum calentium mollit impetus, & tumentes iras mitigat, sanguinis

conpecit fluorem, & præcipuè mulierum menstruis laborantium. Heliotropius, quod deiectus in vas aquæ Solis radios accedentes percussu sanguineo mutet maximè, dictus, Solem eclypset, & obscurum reddat, quod nobis adhuc inexpertum, vel quod imbres excitet: Gestatus bonam famam acquirere facit, sanguinem fistit profluentem, venena pellit; nec gestantem finit falli, incolumen seruans. Hyacinthus venena fugat & pestilentes tractus, & tradunt Punici eum, qui hyacinthum gestat esse à fulgure tutum. Iaspis castum reddit, sanguinem sistit, & menstruum fluens, prodest quibus aqua intercus inest, & quos febris adurit victoriosum, & potentem contra inimicos facit, stomachum roborat si collo rudis suspensus, os stomachi tangat, is tamen qui viridis: sunt & alii degeneres nominis tantum autoritate gaudentes. Iris in sexangulum mucronem vtrinque leuiter turbinatus definit, sub tecto si Solis radiis opponitur, & pars vmbra detineatur, coelestis arcus similitudinem parietibus ostendit, quod forma euenit, ne ex se id aliqui putent euenire, hic auxiliatur parturienti. Lapis cyanus contra melancholiam, quartanam, & sincopin valet. Saphyrus, cui aureus puluis inesse videtur, aureisque punctis collucet, vegeta conseruat membra inuidos superare facit, nec timore afficietur gerulus, febres refrigerat, inflammationem, anthraces, & frigida tactu sanat apostemata, vim contra venenum habet, sanguinem reprimat naso fluentem si temporibus opponatur. Smaragdus viridi colore insignis, oculorum visus viriditate refocillat, vnde hanc oculis spectasse prodest, præcipuè quos alterius gemmæ fulgor retuderint, rarò sculptus reperitur nec temere sic placuit, ne offensum decus imaginum lacunis corrumperetur, cum difficiliter incidatur, oportet castè ferri, nam coitum non sustinet, vt scribit Albertus Vngariæ Regem in congressus hora cum vxore in partes dissiluit, & fractus est. proditur Neronem in smaragdo gladiatorum pugnas spectasse, ipse opes auget, & verba persuasoria. Topazius lunaticam sanat passionem, auget diuitias, sanguinis eo fluor stringitur, & gestatus gratiam acquirere facit, & si concauus, vt cæteri obiectum

idolum conuersum ostendit.

De coeli, & Planetarum imaginibus:

CAPVT XXIII.

HAEC Sunt planetarum, coelique imaginum figuræ, quas sæpe intuens lapidum virtuti conformes inscriptas reperies, vti Mercurium gracilem iuuenem, caduceum ferentem, capite pedibusque talaria, Martem autem loricatum militem bellicosum, vexillum, hastam vel scutum secum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, speculum & secum cupidinem puerum habentem lasciuo actu, sic Iouem solio sedentem, virga imperantem, falciferum senem Saturnum: radiis insignitum Solem. Nec minus octauæ sphæræ configurationes crebrius in lapidibus iis perspicere licet, simiæ, vrsæ, coronæ, cigni, aquilæ, alati equi, serpentarii, reliquarumque. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cancos, leones, & cætera, & ex Stellarum naturis planetis conformibus operationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginum configurationes, quibus lapides veteres effigiabant, iuxta Indorum, Aegyptiorum, Magorum, & aliorum astrologorum sententias, non tam visibiles quam imaginabiles, vt in prima Arietis facie, hominem aiunt ascendere nigrum, corporis ingentis, rubeos habens oculos, pannoque præcinctus albo, ascendit in secunda mulier clamyde cooperta lintea, viridibus pannis cincta, vnum retinens pedem. In tertia vero ascendit homo rubeis indutus vestibus, armillam habens manibus auream, cupiens & bonum facere, nec potest, sic in cæteris aliis sunt ascriptæ, quas qui quæsierit, eorum quærat libros, longum enim & nimis fastidientis esset lectionis eorum opiniones

recensere, quæ & inter se diuersantur, ideo diuersis & variis insculptæ imaginibus reperiuntur. Sunt & alii aliter operantes: rem .n. hominibus & gestibus exprimunt, vt si gratia exempli amorem inducere cupiunt, dulces complexus, gestus, & loquelas exprimunt, & osculantes, at si odium, vel iracundiam, terga obuersantes, se insimul fugientes, & abhorrentes, sic animi passiones omnes quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed lapidum virtuti conformibus, aptis quoque insculpunt figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri debeant in sequentibus aperiuntur.

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, uel gemmae.

CAPVT XXIIII.

LAPIDVM Virtutum iam meminimus, & quæ sint configurationes inscribendæ, ad coelestem fauorem aucupandum, reliquum est doceamus, ipsis aptari quomodo debeant, ac oportunum tempus eligendi normam. Amethysto sæpe insculptus iuuenis reperitur, caducifer, galeratus, & pedibus talaria, & manu aliquando sinistra gallum tenens, quem Mercurium esse norunt omnes, nec à lapidis virtute discordat, vnde sapientiam & intellectum gestantibus pollicetur, & multa cum versatilis sit eius natura. Ahati scripti scorpiones reperiuntur, aranei, serpentes, animalia cætera venenosa, nunc hominem serpentibus insidentem, quem serpentarium coelestem Aesculapium esse noscunt, vnde veneno, & scorpionum morsibus medetur, & siculo nascitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur

scorpiones, & per eos scorpionum eius prouintiæ pestis extincta est, horumque virtute natura defectum rependit. Inscribitur & anguifer in hæmatite: legi enim Magos Persarum Regi suo consuluisse, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly scribit. Iaspidi sæpe leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nunc Martem, nunc armatum militem, serpentes pedibus conculcantem, & in collo scutum insculpunt, & lapidis duriciei, & virtuti respondentem, hominem sæpè victorem, belligerum, & inuictum reddunt. Nechepsos autem Rex ad stomachi remedium, huius enim virtute vegetatur, draconem radios emittentem inscribi iussit. In Magnete sæpè cynosuræ figura visitur, cum maxime illius sideris amore detineri videant, contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virum illius virtutis efficit, vtpote saturnalis. In Selenite lapide semper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circumdatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, vt eorum morsus sanet, Hyacintho fulgura, vt ab eius flagrore gerentes reddat tutos. Corneolo variæ, diuersæque ob variam, & diuersam eius virtutem & operationem, qui lapis facilis est sculpturæ, & inuentionis. vnde filios Israel in deserto horum multitudinem sculpsisse fertur. Iam exempla retulimus, quomodo aptis lapidum operationibus, aptæ coelorum configurationes scribi debeant. Sunt quoque qui anulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingant, addictis planetæ illi, vt faciliorem contrahant operandi facultatem: vt Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ argento, vt saturnius gerens, solaris vel lunaris euadat, quod non nisi profuturum existimo.

Electiones inscribendis lapidibus necessariae.

CAPVT XXV.

SED Maiorem è coelo virtutem suscipere, & præripere
 dicunt, si statis temporibus & oportunis inscribantur, sic
 enim animantur, magisque iis influunt sidereæ configurationes:
 & hoc fundamentum, & radicem statuunt omnium,
 nam si amorem excitare cupis, aptis & beneuolis
 aspectibus, si odium accendere, iniquis & destruentibus
 vttere, effectoque cognito tempus præparatur: nam si Veneris vel Saturni
 imagines facere constituunt, hanc Taurum, Libram, alterum Aquarium
 vel Capricornum subire expectant, & vt veritas pateat, in eorum sculpturis
 in Leone Solem, in Cancro Lunam, in Geminos & Virginem Mercurium
 reperimus. Sic in Leonis, vel Cancri figuram inscribere volunt, in eis Solem
 & Lunam vagari cernunt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamen cauent, vt
 Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, vtpote Martis, Saturnique,
 sic Solis combustionis, Præterea mentem adhibent, ne cursu vacua,
 sed crescens, & velox, nec in signi calce reperiatur, (sæpe enim infortunarum
 termini sunt) in foelici sede, conspiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono
 ascendens in ortus cardine, vel coeli culmine, non in cadentibus, non sit declinans,
 dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die,
 noctu verò nocturna, vt facilius re potiat, nec impedimentum afferre possit.
 Contra præposterè procedas, si odium, vel infirmitatem inducere molieris,
 cum signorum figuram inscribere quærunt, non minus per triplicitates sequentes
 inuenies: nam ex Ariete, Leone, & Sagittario prima constat triplicitas,
 quorum in die Sol dominus, in nocte Iuppiter, in crepusculis autem frigorificum
 Saturni sidus: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebantur ægritudinibus,
 hydropisi, & paralyti, sic secundum reliquas triplicitates reliqua
 inscribunt signa, aliis medentia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod

testantur omnes, seculorum turba eorum virtutem elanguescere, & extingui.

Ideo quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus, & vana conspiciuntur.

Iam PHILIPPE Rex optime Naturalis Magiæ pensum absoluimus,

vti nostra valuit infirmitas, & ab hoc genere posthac feriabimur, in quibus

non tam mira, quam vera scribere visum est. Si quid intentatum remanet,

vel inconcinnè dictum, & negotii difficultati, & temporibus breuitati ascribatur.

Hæc enim sunt dicendorum præludia, sublimiora enim, & secretiora

conscripturi sumus, si diuina fauerint.

FINIS.